

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Bankovníctví

Distanční studijní text

Pavla Klepková Vodová

Karviná 2021

- Obor:** Ekonomie
- Klíčová slova:** Banka, regulace a dohled, aktiva, pasiva, úvěrové obchody, úvěrové analýzy, nelegální praktiky, hospodaření, finanční analýza, investiční bankovníctví, bankovníctví mimo bilanci, islámské bankovníctví.
- Anotace:** Cílem studijního textu Bankovníctví je poskytnout studentům bakalářských studijních oborů základní znalosti a informace z oblasti bankovníctví. Nejprve je charakterizováno místo a úloha bank v tržní ekonomice a nastíněn základní přehled o struktuře bankovního sektoru a o cílech a nástrojích regulace a dohledu nad bankovním sektorem. Pozornost je dále věnována podrobné charakteristice aktiv a pasiv bank, úvěrových obchodů bank i produktů pro financování bydlení. Zaměřujeme se také na hospodaření bank a hodnocení bank s využitím finanční analýzy. Představena je i problematika nelegálních bankovních praktik a také produkty investičního bankovníctví a bankovníctví mimo bilanci. Zmíněny jsou i principy a produkty islámského bankovníctví.

Autor: **doc. Ing. Pavla Klepková Vodová, Ph.D.**

Obsah

ÚVODEM.....	6
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	7
1 BANKOVNÍ SYSTÉM A JEHO REGULACE	8
1.1 Banka a bankovní systém.....	9
1.1.1 Jednostupňový bankovní systém.....	9
1.1.2 Dvoustupňový bankovní systém	10
1.1.3 Faktory ovlivňující bankovní systém.....	12
1.2 Bankovní sektor v České republice.....	12
1.3 Organizační struktura banky	15
1.3.1 Faktory ovlivňující organizační strukturu bank.....	15
1.3.2 Typy organizačních struktur banky	16
1.3.3 Řídící orgány banky	18
1.3.4 Bankovní místa	19
1.4 Podstata, cíle a důvody regulace a dohledu nad bankovním sektorem.....	20
1.4.1 Důvody pro regulaci a dohled v bankovníctví.....	22
1.4.2 Argumenty proti regulaci a dohledu v bankovníctví	23
1.5 Nástroje bankovní regulace a dohledu	23
1.5.1 Licenční činnost.....	24
1.5.2 Povolovací činnost.....	26
1.5.3 Stanovování pravidel obezřetného podnikání bank.....	26
1.5.4 Dohledové činnosti	27
1.5.5 Reakce na zjištěné nedostatky	27
1.6 Instituce bankovního dohledu	29
1.7 Věřitel poslední instance	34
2 MANAGEMENT AKTIV A PASIV BANK	38
2.1 Management aktiv bank	39
2.1.1 Primární aktiva.....	40
2.1.2 Sekundární aktiva.....	44
2.1.3 Úvěry.....	44
2.2 Management pasiv bank.....	50
2.2.1 Depozita	52

2.2.2	Kapitál.....	60
2.2.3	Nedepozitní závazky	64
3	ÚVĚROVÉ OBCHODY BANK	67
3.1	Úvěrový vztah mezi bankou a klientem.....	68
3.2	Charakteristika základních druhů úvěrů.....	69
3.2.1	Kontokorentní úvěr	69
3.2.2	Spotřebitelský úvěr	70
3.2.3	Eskontní úvěr	72
3.2.4	Podnikatelské úvěry	73
3.2.5	Komunální úvěry	74
3.2.6	Závazkové úvěry	74
3.3	Zajištění úvěrů.....	75
3.3.1	Význam a zásady zajištění	75
3.3.2	Charakteristika základních možností zajištění úvěrů.....	75
3.4	Produkty bank pro financování bydlení	80
3.4.1	Úvěry ze stavebního spoření.....	81
3.4.2	Hypoteční úvěry.....	83
3.4.3	Úvěry ze státního fondu podpory investic	86
3.4.4	Kombinace produktů.....	87
3.5	Porovnávání úvěrových produktů	87
4	ÚVĚROVÉ ANALÝZY	93
4.1	Podstata úvěrových analýz.....	94
4.2	Analýza právních poměrů klienta	95
4.3	Analýza bonity klienta	95
4.3.1	Analýza bonity občanů	95
4.3.2	Analýza bonity podnikatelů	99
4.3.3	Úvěrové registry.....	100
4.4	Analýza podnikatelského záměru.....	102
4.5	Analýza zajištění	103
5	OSTATNÍ BANKOVNÍ PRODUKTY	109
5.1	Investiční bankovníctví a bankovníctví mimo bilanci	110
5.1.1	Investiční bankovníctví.....	110
5.1.2	Bankovníctví mimo bilanci.....	113

5.1.3	Právní úprava	117
5.2	Islámské bankovníctví.....	119
5.2.1	Základní principy islámského bankovníctví	121
5.2.2	Základní produkty islámského bankovníctví	123
6	NELEGÁLNÍ BANKOVNÍ PRAKTIKY	130
6.1	Příčiny a druhy nelegálních bankovních praktik.....	131
6.2	Zpronevěry, bankovní loupeže a krádeže, podvody.....	131
6.3	Insider trading	134
6.4	Praní špinavých peněz.....	137
6.4.1	Postup při praní špinavých peněz	137
6.4.2	Legislativa proti praní špinavých peněz	142
6.5	Korupce	146
6.5.1	Druhy a důsledky korupce	146
6.5.2	Měření korupce	148
6.5.3	Korupce v bankovníctví	149
7	FINANČNÍ ANALÝZA A HOSPODAŘENÍ BANK.....	153
7.1	Hospodaření bank.....	154
7.1.1	Základní principy hospodaření bank.....	155
7.1.2	Výkaz zisku a ztráty banky	156
7.2	Finanční analýza.....	161
7.2.1	Hodnocení trendů ve vývoji bilance banky	163
7.2.2	Poměrové ukazatele	163
7.2.3	Případová studie.....	171
	LITERATURA	182
	SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY	187
	PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....	188

ÚVODEM

Cílem předkládaného studijního textu je poskytnout studentům bakalářských studijních oborů základní informace a znalosti z oblasti bankovníctví. Primárně je určena studentům Obchodně podnikatelské fakulty v Karviné Slezské univerzity v Opavě v předmětu Bankovníctví, její využití je však samozřejmě možné i na jiných ekonomických fakultách. Pro četbu a studium tohoto textu nejsou zapotřebí žádné vstupní znalosti.

Studijní text je uspořádán do sedmi kapitol. Struktura jednotlivých kapitol je popsána v části rychlý náhled studijní opory. Protože je text zpracován s distančními prvky, je vhodný i pro studenty v kombinované formě studia. Rychlý náhled kapitoly, uvedený na počátku každé kapitoly, slouží zejména pro základní orientaci v tom, co je obsahem dané kapitoly. Část cíle kapitoly obsahuje to, co budete umět po nastudování kapitoly. Klíčová slova jsou určena zejména pro rychlou orientaci ve studijním textu. Tyto distanční prvky můžete využít i v rámci přípravy ke zkoušce, kdy si můžete ověřit, zda umíte definovat pojmy z klíčových slov a zda ovládáte dovednosti uvedené v cílech kapitoly. V textu jsou zvýrazněné definice. V některých kapitolách naleznete řešené příklady, v poslední části je řešený příklad uveden formou případové studie. Na konci každé kapitoly naleznete otázky a odpovědi k procvičení látky.

Studijní opora je zároveň součástí kurzu v informačním systému a je tedy propojena s dalšími dostupnými studijními materiály.

Doufám, že studijní opora pro Vás bude užitečná při studiu. Uvítám jakékoliv náměty ke struktuře, obsahu i formální stránce tohoto textu.

Pavla Klepková Vodová (klepkova@opf.slu.cz)

Karviná, 2021

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

První kapitola je věnována bankovnímu systému a jeho regulaci. Zaměřuje se na místo a úlohu bankovního sektoru ve finančním systému, řízení bank a jejich organizační strukturu. Charakterizuje cíle a důvody bankovní regulace, nástroje a instituce bankovní regulace a dohledu, základní varianty institucionálního uspořádání regulace a dohledu a úlohu věřitele poslední instance.

Druhá kapitola se zabývá managementem aktiv a pasiv bank. Popisuje primární a sekundární aktiva, úvěry a investice. V rámci pasiv jsou charakterizovány druhy depozit, náklady na depozita, zajištění depozit, kapitál banky, funkce a zdroje kapitálu, regulativní opatření k určení kapitálové přiměřenosti a nedepozitní závazky banky.

V třetí kapitole se zaměříme na úvěrové obchody bank. Podrobněji na úvěrový vztah mezi bankou a klientem, členění úvěrů podle různých hledisek, charakteristiku základních druhů úvěrů, produkty bank k financování bydlení, zásady a formy zajištění úvěrů. Zmíníme i výhody a nevýhody produktů, kombinace produktů. Nastíníme metody pro porovnávání úvěrových produktů.

Čtvrtá kapitola je věnována úvěrovým analýzám: analýze právních poměrů klienta, analýze bonity fyzické osoby – občana, analýze bonity podniku, typologii úvěrových registrů podle Světové banky, úvěrovým registrům využívaným v České republice, analýze podnikatelského záměru a analýze zajištění.

Pátá kapitola se zabývá ostatními bankovními produkty. Charakterizuje investiční bankovníctví, formy bankovníctví mimo bilanci, základní principy a produkty islámského bankovníctví ve srovnání s tradičním bankovníctvím.

Šestá kapitola se zaměřuje na nelegální bankovní praktiky, jejich příčiny, charakteristiku a klasifikaci, zpronevěry, bankovní loupeže a krádeže, insider trading, insider informace, insider osoby, špinavé peníze, postup při praní špinavých peněz, legislativu zamezující legalizaci výnosů z trestné činnosti, korupci a její měření.

Poslední sedmá kapitola je věnována finanční analýze a hospodaření bank. Popisuje metody pro hodnocení hospodaření bank, náklady a výnosy bank, specifika finanční analýzy bank, informační zdroje pro finanční analýzu bank, poměrové ukazatele kvality aktiv, kapitálové přiměřenosti, rentability, likvidity a produktivity. Interpretace hodnot ukazatelů je ukázána na případové studii.

1 BANKOVNÍ SYSTÉM A JEHO REGULACE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V první části kapitoly je vymezena podstata banky a bankovního systému, jsou charakterizovány jednotlivé typy bankovních systémů, míra otevřenosti bankovního systému, uspořádání bank a faktory ovlivňující charakter bankovního sektoru. Poté je popsána struktura českého bankovního sektoru, jsou nastíněny základní typy organizační struktury bank, faktory ovlivňující její volbu a úkoly řídicích orgánů banky. Další část kapitoly se zaměřuje na regulaci a dohled nad bankovním sektorem, seznamuje s podstatou, cílem a důvody regulace a dohledu, charakterizuje nástroje regulace a dohledu. Pozornost je věnována také institucionálnímu uspořádání regulace a dohledu a úloze věřitele poslední instance.

CÍLE KAPITOLY

- Definovat banku a její základní činnosti.
 - Pochopit rozdíl mezi jednostupňovým a dvoustupňovým bankovním systémem.
 - Popsat strukturu bankovního sektoru v České republice.
 - Vysvětlit rozdíl mezi produktovou a klientskou organizační strukturou banky.
 - Vyjmenovat jednotlivé řídicí orgány banky a popsat jejich základní činnosti.
 - Charakterizovat jednotlivé druhy bankovních míst.
 - Vysvětlit rozdíl mezi bankovní regulací a dohledem.
 - Pochopit, proč je potřebné regulovat a dohlížet činnost bank.
 - Charakterizovat jednotlivé nástroje bankovní regulace a dohledu.
 - Vysvětlit podstatu fungování věřitele poslední instance.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Banka, bankovní systém, jednostupňový bankovní systém, monobanka, dvoustupňový bankovní systém, organizační struktura produktového typu, organizační struktura klientského typu, centralizace, decentralizace, valná hromada, představenstvo, dozorčí rada, výbor, útvar vnitřního auditu, pobočka, filiálka, afilace, expozitura, reprezentace, bankovní regulace, bankovní dohled, princip jednotné bankovní licence, pravidla obezřetného podnikání, nedostatek v činnosti bank, opatření k nápravě, věřitel poslední instance.

1.1 Banka a bankovní systém

DEFINICE

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, definuje v § 1 banku jako akciovou společností se sídlem v České republice, která přijímá vklady od veřejnosti, poskytuje úvěry a má k výkonu těchto činností bankovní licenci. Kromě toho banka může vykonávat i další činnosti, má-li je povoleny v jí udělené licenci: může investovat do cenných papírů na vlastní účet, nabízet finanční leasing, platební styk a zúčtování, vydávat a spravovat platební prostředky, poskytovat záruky, otevírat akreditivy, obstarávat inkasa, poskytovat investiční služby a služby finančního makléřství, vykonávat funkci depozitáře či směnářenskou činnost a další činnosti. Banka nesmí vykonávat jiné podnikatelské činnosti než ty, které má povoleny v licenci, může však vykonávat působnost kontaktního místa veřejné správy či poskytovat elektronickou identifikaci, autentizaci a služby vytvářející důvěru pro elektronické transakce na finančním trhu, jakož i související služby, zejména identifikační služby.

Banky nefungují v tržních ekonomikách odděleně, ale spolu s ostatními bankami. Pojmem bankovní systém označujeme souhrn bank působících na daném území, jejich vzájemné vztahy a vazby okolí. Bankovní systém můžeme z hlediska jeho institucionálního uspořádání rozlišit na jednostupňový a dvoustupňový.

**Bankovní
systém**

1.1.1 JEDNOSTUPŇOVÝ BANKOVNÍ SYSTÉM

V jednostupňovém bankovním systému není centrální banka institucionálně oddělena od ostatních bank. Jednostupňový bankovní systém fungoval v počátcích bankovníctví, kdy existovala soukromá emise peněz komerčních bank. Později se tento model uplatňoval v centrálně plánovaných ekonomikách. Typickým prvkem jednostupňového bankovního systému je monobanka, která v sobě slučuje funkce centrální banky i funkce obchodních bank. V Československu takto v letech 1950 – 1989 fungovala Státní banka československá (SBČS). Kromě monobanky mohou v jednostupňovém bankovním systému působit i jiné banky. Ty však bývají specializované na předem velmi úzce vymezený rozsah činností. V Československu to byla Česká a Slovenská státní spořitelna (náplní činnosti obou spořitelny byly depozitní a úvěrové operace pro obyvatelstvo; účely použití vkladů obyvatelstva byly dány rozpisem úvěrového plánu SBČS), Československá obchodní banka (specializovala se na úvěrové, platební a zúčtovací operace se zahraničím pro podnikovou sféru; účel použití prostředků v zahraničních měnách byl dán rozpisem devizového plánu SBČS), Živnostenská banka (prováděla platební styk se zahraničím pro drobnou soukromou klientelu) a Investiční banka (do roku 1958 se specializovala na dlouhodobé investiční úvěry, od roku 1958 byla pověřena úschovou a správou cenných papírů). Podrobnější informace o vývoji bankovního sektoru uvádí například Zimková (2009).

Fungování bank v jednostupňovém systému

Banky v jednostupňovém bankovním systému fungují zcela odlišně: jde o systém, který působí centralisticky a potlačuje konkurenci a podnikání. Banky jsou zcela závislé na rozhodnutích monobanky, jejich úkolem je úvěrovat rozepsané potřeby podniků podle vládou nebo ministerstvem stanoveného plánu. Rozhodovací pravomoci bank jsou velmi malé. Z toho také vyplývá, že hlavním cílem jejich činnosti není zisk ani maximalizace tržní hodnoty majetku, ale mají zájem především na splnění ukazatelů zadaných plánem. Jednostupňové bankovní systémy nefungují příliš efektivně, zejména v centrálně plánovaných ekonomikách. Důvodem jsou chybějící podnikatelské aktivity bank a poskytování úvěrů zejména podnikové sféře bez ohledu na jejich návratnost.

1.1.2 DVOUSTUPŇOVÝ BANKOVNÍ SYSTÉM

V rámci dvoustupňového bankovního systému jsou obchodní banky institucionálně oddělené od banky centrální. Centrální banka jakožto první stupeň zabezpečuje speciální funkce (provádí měnovou politiku, emituje hotovostní peníze, případně vykonává bankovní regulaci a dohled). Druhý stupeň představují obchodní banky, které za účelem dosažení zisku zprostředkovávají pohyby dočasně volných peněžních prostředků podle požadavků trhu a v prostředí vymezeném pravidly obezřetného podnikání. Jejich činnost není řízena žádnými z centra rozepsanými plány, banky jsou při rozhodování zcela samostatné. Pro dvoustupňové bankovní systémy je charakteristický vyšší počet bank.

Vznik dvoustupňového systému v ČR

Vznik dvoustupňového bankovního systému v Československu umožnily dva zákony (zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách, a zákon č. 130/1989 Sb., o Státní bance československé), které vstoupily v platnost v roce 1990. Na jejich základě SBČS získala pravomoci centrální banky v tržní ekonomice a jejím hlavním cílem se stalo zabezpečování stability československé koruny. Současně byly ze SBČS vyčleněny dvě nové obchodní banky: Komerční banka Praha a Všeobecná úvěrová banka Bratislava. Na tyto dvě banky a částečně i na Investiční banku přešla ze SBČS aktiva a pasiva, která svou povahou odpovídala aktivitám obchodního bankovníctví. Ve své činnosti pokračovaly Česká a Slovenská státní spořitelna, Československá obchodní banka, Živnostenská banka a Investiční banka. Všechny banky měly přes svou výchozí specializaci univerzální charakter, tj. mohly provozovat veškeré služby v souladu se zákonem o bankách. Kromě toho od roku 1990 vznikaly i nové banky. Od roku 1993 plní v České republice funkci centrální banky Česká národní banka (ČNB).

Dvoustupňové bankovní systémy se v jednotlivých zemích odlišují. Nejdůležitější rozdíl vyplývá z rozsahu oprávnění jednotlivých bank nabízet produkty komerčního a investičního bankovníctví: rozlišujeme univerzální a specializovaný bankovní systém. Bankovní systémy se odlišují i svou mírou otevřenosti a uspořádáním bank.

UNIVERZÁLNÍ A SPECIALIZOVANÝ BANKOVNÍ SYSTÉM

V rámci specializovaného bankovního systému je provádění obchodních aktivit institucionálně odděleno od provádění investičních aktivit. Banka může nabízet buď pouze produkty obchodního bankovníctví (tj. přijímat vklady, poskytovat úvěry, provádět platební styk a další související činnosti) nebo může nabízet pouze produkty investičního bankovníctví (tj. investovat do cenných papírů a obchodovat s nimi, spravovat finanční aktiva, investovat do majetkových účastí apod.). Obchodní banky tedy nesmí provádět obchody s cennými papíry, investiční banky nesmí přijímat vklady a poskytovat úvěry. Důvodem oddělení aktivit obchodního a investičního bankovníctví je snaha zamezit konfliktu zájmů a oddělit informace získané při poskytování úvěrů od investiční činnosti.

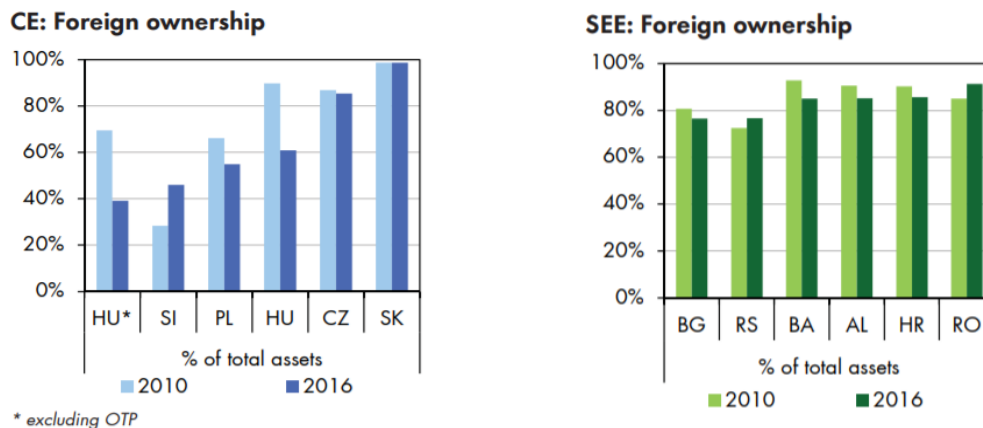
Specializovaný bankovní systém

V univerzálním bankovním systému potom banky mohou provádět aktivity jak investičního, tak i obchodního bankovníctví. Předností systému univerzálního bankovníctví je poskytování různých bankovních služeb u jedné banky. To klientům bank umožňuje dosáhnout úspor nákladů. Banky mohou lépe diverzifikovat své činnosti.

Univerzální bankovní systém

MÍRA OTEVŘENOSTI BANKOVNÍHO SYSTÉMU

V USA a v Japonsku existují legislativní bariéry, kdy zahraniční banky musí pro proniknutí na tyto trhy splnit tvrdší podmínky než domácí banky a i po jejich splnění jsou jejich aktivity různým způsobem omezovány. Naproti tomu v zemích Evropské unie jsou bankovní systémy vůči zahraničním bankám velice otevřené. V Evropské unii jsou pro banky z členských zemí prakticky rovnocenné podmínky, bez ohledu na to, zda jde o domácí či zahraniční banku. Podíl zahraničního vlastnictví bank ve vybraných zemích střední Evropy zachycuje Obrázek 1-1. Z grafického vyobrazení je patrné, že v České republice a na Slovensku je v rukou zahraničních vlastníků více než 80 % aktiv bankovního sektoru.

Obrázek 1-1: Podíl zahraničního vlastnictví bank ve vybraných zemích (v % z celkových aktiv)

Zdroj: CEE Banking Sector Report, June 2017, s. 6.

USPOŘÁDÁNÍ BANK

*Unitární,
propojený
a poboč-
kový ban-
kovní sys-
tém*

Charakter uspořádání bank potom určuje, zda je bankovní systém pobočkového, unitárního nebo propojeného typu. V rámci pobočkového typu v bankovním systému existuje málo bank, které mají hodně poboček. Unitární bankovní systém je charakteristický velkým počtem bank, avšak málo pobočkami. Pro propojený bankovní systém je potom typický relativně velký počet bank, které jsou navzájem propojené vlastnickými podíly. Ve většině zemí Evropy a v Japonsku převládá pobočkový bankovní systém, v některých zemích se však zvyšuje vzájemné vlastnické propojení mezi bankami. Důsledkem předchozí regulace v USA (zákazu zakládat pobočky a filiálky v jiném členském státě – blíže viz kap. 1.3.1) je unitární bankovní systém.

1.1.3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ BANKOVNÍ SYSTÉM

Utváření bankovního systému je ovlivněno řadou faktorů. Černohorský a Teplý (2011) uvádí následující faktory:

- **Charakter ekonomiky**, kdy větší plánovitost a direktivita hospodářské politiky vede k zúžení počtu a druhů bank, naopak liberalismus počet a druhy bank zvyšuje. Při vyšším podílu státu v národním hospodářství některé významné banky fungují jako státní, případně některé činnosti přebírají finanční instituce státu.
- **Stupeň rozvoje ekonomiky**, kdy vyspělé ekonomiky jsou spojené s členitějším bankovním systémem a větším počtem bankovních míst na počet obyvatel. V méně rozvinutých ekonomikách nedochází k realizaci velkého počtu obchodů, stačí tedy menší počet bankovních míst a užší paleta nabízených bankovních produktů.
- **Struktura ekonomiky**, kdy charakter a struktura podnikové sféry ovlivňuje strukturu bankovního systému. Velké banky se zpravidla orientují na velké podniky, malé banky na malé podniky.
- **Tradice**, kdy struktura bankovního systému je do značné míry ovlivněna historickým vývojem v dané zemi. Tento faktor ovlivňuje i počet bank v jednotlivých zemích.
- **Proces měnové a hospodářské integrace a proces globalizace**, kdy se bankovní systém v dané zemi přizpůsobuje objemem operací, strukturou i výší obchodů tak, aby banky mohly podnikat i v integrovaných celcích. Zvyšuje se podíl zahraničních bank.

1.2 Bankovní sektor v České republice

Jak již bylo uvedeno v předchozích podkapitolách, český bankovní sektor je od ledna 1990 dvoustupňový.

V souladu s metodikou ČNB se banky dělí do několika skupin. Základním kritériem je přitom podíl jejich bilanční sumy (celkových aktiv) na bilanční sumě celého bankovního sektoru. Podle toho rozlišujeme:

*Kritéria
pro členění bank
dle velikosti*

- **velké banky**, které mají bilanční sumu větší než 10 % celkového objemu bilanční sumy bankovního sektoru,
- **střední banky**, u kterých se podíl jejich bilanční sumy na celkovém objemu bilanční sumy bankovního sektoru pohybuje v rozmezí 2 až 10 %,
- **malé banky**, jejichž bilanční suma je nižší než 2 % celkového objemu bilanční sumy bankovního sektoru.

Další skupiny tvoří skupina **stavebních spořitelen a poboček zahraničních bank**.

PRO ZÁJEMCE

Takto nastavené kritérium pro členění bank do skupin na malé, střední a velké platí od roku 2016. V minulosti bylo nastavení skupin bank následující:

- do roku 2008 byly za velké banky považovány banky s bilanční sumou nad 150 mld. Kč, za střední banky s bilanční sumou mezi 50 a 150 mld. Kč a za malé banky s bilanční sumou nižší než 50 mld. Kč,
- v letech 2009 – 2011 byly za velké banky považovány banky s bilanční sumou nad 200 mld. Kč, za střední banky s bilanční sumou mezi 50 a 200 mld. Kč a za malé banky s bilanční sumou nižší než 50 mld. Kč,
- v letech 2012 – 2015 byly za velké banky považovány banky s bilanční sumou nad 250 mld. Kč, za střední banky s bilanční sumou mezi 50 a 250 mld. Kč a za malé banky s bilanční sumou nižší než 50 mld. Kč.

Dosažené limitní hodnoty pro zařazení banky do skupiny neznamena okamžité přeřazení dané banky – zařazení do jednotlivých skupin platí vždy po celý rok a při roční revizi se vždy zvažuje dlouhodobost překračování hraniční hodnoty.

Rozhodující podíl na celkové bilanční sumě mají v České republice právě velké banky (v posledních letech se jedná o Českou spořitelnu, Československou obchodní banku, Komerční banku a UniCredit Bank); jejich celkový podíl se pohybuje okolo 60 %.

Na počátku roku 1990 v bankovním sektoru na území České republiky působily Komerční banka, Investiční banka, Česká státní spořitelna, Československá obchodní banka a Živnostenská banka (Všeobecná úverová banka a Slovenská státní spořitelna působily pouze na území Slovenska). Zákon o bankách umožnil zakládat nové banky, avšak bez toho, aby dostatečně upravil podmínky pro jejich vznik a další činnost. K 1. únoru 1992 proto nabyly účinnosti nové zákony, a to zákon č. 22/1992 Sb., o Státní bance českoslo-

*Vývoj počtu bank
v České republice*

venské a č. 21/1992 Sb., o bankách. Bankovní dohled jako útvar Státní banky Československé vznikl k 1. červenci 1991. Regulatorní opatření se zpříšňovala postupně (například požadovaná minimální výše základního kapitálu, potřebného po založení banky, byla v roce 1990 stanovena na 50 mil. Kč, v roce 1992 zvýšena na 300 mil. Kč a v roce 1994 na současných 500 mil. Kč). Tlak na udělování licencí byl zdůvodňován především potřebou zajistit konkurenci velkým bankám.

Tabulka 1-1: Vývoj počtu bank v České republice

Rok	Celkem	Velké banky	Střední banky	Malé banky	Pobočky zahr. bank	Stavební spořitelny	Banky v nuc. správě
1989	5	5	0	0	0	0	0
1990	9	5	0	4	0	0	0
1991	24	6	0	18	0	0	0
1992	37	6	0	27	3	1	0
1993	52	5	2	32	7	5	1
1994	55	5	5	30	8	6	1
1995	55	5	10	24	10	6	0
1996	53	5	9	19	9	6	5
1997	50	5	13	13	9	6	4
1998	45	5	12	12	10	6	0
1999	42	5	12	9	10	6	0
2000	40	4	11	8	10	6	1
2001	38	4	10	8	9	6	1
2002	37	4	9	9	9	6	0
2003	35	4	10	6	9	6	0
2004	35	4	10	6	9	6	0
2005	36	4	10	5	11	6	0
2006	37	4	9	5	13	6	0
2007	37	4	8	5	14	6	0
2008	37	4	4	8	16	5	0
2009	39	4	4	8	18	5	0
2010	41	4	4	9	19	5	0
2011	44	4	6	8	21	5	0
2012	43	4	8	6	20	5	0
2013	44	4	8	6	21	5	0
2014	45	4	8	6	22	5	0
2015	46	4	8	6	23	5	0
2016	45	4	5	8	23	5	0
2017	47	4	5	9	24	5	0
2018	50	4	5	9	27	5	0
2019	49	4	5	10	25	5	0
2020	49	4	5	10	25	5	0

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů České národní banky

Český bankovní sektor v první polovině 90. let prošel etapou prudkého nárůstu počtu aktivních bank (Tabulka 1-1). Počet bankovních subjektů rostl zpočátku především ve skupině malých bank. Do konce roku 1994 vzrostl celkový počet bank na 55, čímž dosáhl svého maxima. Řada nově vzniklých, zejména malých bank, však byla nedostatečně kapitálově vybavena a vlastníci i management postrádali potřebné znalosti a zkušenosti. V důsledku krachů a fúzí a akvizic existujících bank tak celkový počet bank v České republice

postupně klesal. 18 licencí bylo odebráno z důvodu špatné ekonomické situace či neobežretného podnikání, 10 licencí v důsledku fúzí a akvizic, jedna banka se transformovala na nebankovní subjekt, jedna banka ukončila svou činnost a jedna banka nezahlásila svou činnost v zákonem stanovené lhůtě.

Ke změnám v počtu bank dochází v posledních letech jednak v důsledku fúzí a akvizic, jednak v důsledku vstupu nových poboček zahraničních bank na trh. Banky ze států Evropské unie (EU) mohou od vstupu České republiky do EU nabízet na území ČR bankovní činnosti i bez nutnosti založit pobočku, a to na základě principu jednotné bankovní licence (blíže viz kap. 1.5.1).

Ke konci roku 2019 tvořilo bankovní sektor České republiky 49 bank, poboček zahraničních bank a stavebních spořitelů. Rozhodující část jejich kapitálu je přitom v rukou zahraničních subjektů.

1.3 Organizační struktura banky

Organizační struktura banky představuje způsob, jakým jsou jednotlivé části banky spojeny k realizaci vytýčených cílů. Znamená to tedy, jak je aktivita banky rozdělena na jednotlivé činnosti, oddělení a pobočky, jaká je pravomoc a zodpovědnost jednotlivých oddělení, kolik má banka pracovníků, pracovních skupin, jaké jsou jejich pravomoci a jaký je tok úkolů a informací v bance.

Organi-
zační
struktura

1.3.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ORGANIZAČNÍ STRUKTURU BANK

Organizační struktura každé banky je specifická. K hlavním faktorům, které ji ovlivňují, patří zejména tyto faktory:

- **velikost banky** (větší banky obvykle nabízejí širší paletu produktů, proto je jejich organizační struktura složitější než u malých bank),
- **nabízené služby a klienti** (některé služby některým klientům je možné doručit elektronickou formou, jiné služby/klienti vyžadují založení pobočky),
- **znalosti a profesní zaměření pracovníků banky** (ovlivňují způsob vedení banky, přístup k zákazníkům a k rizikům),
- **podmínky vzniku a historie vývoje banky** (kdy např. Union banka byla původně založena jako banka pro velké firmy, proto se nepředpokládalo zakládání většího počtu poboček, se změnou managementu však došlo ke změně strategie na tradiční banku s pobočkovou sítí),
- **geografické působení banky** (zda působí místně, regionálně, národně nebo mezinárodně),
- **legislativní omezení** (zde je velmi důležité, zda banky mohou neomezeně zakládat pobočky a filiálky, zda mohou mít holdingovou strukturu a zda je v daném

bankovnímu systému striktně odděleno investiční a komerční bankovníctví nebo se jedná o univerzální bankovníctví).

MOŽNOST ZAKLÁDAT POBOČKY A FILIÁLKY

Skutečnost, zda banky mohou či nemohou neomezeně zakládat pobočky či filiálky, velmi ovlivňuje strukturu bankovního systému. Typickým příkladem jsou USA, kde McFadden-Pepperův zákon z roku 1927 zakazoval bankám zakládat pobočky a filiálky v jiném státě USA, než ve kterém získaly licenci. V jednotlivých státech USA navíc existovala další regulativní opatření, týkající se druhu a počtu poboček, které banka mohla otevřít. Důvody vzniku tohoto zákona spočívaly zejména v odlišné bankovní legislativě v jednotlivých státech USA, nedostatečné centrální regulaci a snaze izolovat dopady případných krachů bank pouze na území daného státu. Unitární bankovní systém (kap. 1.1.2) v USA není tedy výsledkem vysoké konkurence, ale právě této regulace. Od poloviny 70. let docházelo k postupnému uvolňování pravidel, kdy bankám bylo nejprve umožněno převzít v jiném státě bankrotující banky, aby pak většinu restrikcí zrušil v roce 1994 přijatý Riegle-Nielův zákon (Riegle-Niel Interstate Banking and Branching Efficiency Act).

UNIVERZÁLNÍ BANKOVNICTVÍ ČI ODDĚLENÍ KOMERČNÍHO A INVESTIČNÍHO BANKOVNICTVÍ

Typickým příkladem, kde legislativní oddělení komerčního a investičního bankovníctví ovlivnilo organizační strukturu bank i celkový charakter bankovního sektoru, jsou opět USA. V roce 1933 byl přijat Glass-Steagalův zákon, který měl oddělením aktivit komerčního a investičního bankovníctví bránit konfliktu zájmů a podporovat bankovní systém méně náchylný k úpadkům. Podstatou tohoto zákona je omezení, že komerční banky nesmí vyvíjet aktivity při obchodování s cennými papíry ani do cenných papírů investovat, a současně investiční banky nesmí podnikat v aktivitách vyhrazených pro komerční banky, zejména přijímat depozita. Na základě tohoto zákona došlo v USA k rozdělení několika bank a ke specializaci všech bank. Kritikové tohoto zákona namítali, že zákon je nesystémový (platil jen pro americké banky a na území USA), že vede k nedostatečné diverzifikaci bank (ve srovnání se systémem univerzálního bankovníctví) a že brání a omezuje konkurenci. Restrikce proto byly postupně uvolňovány; bariéry mezi komerčním, investičním bankovníctvím, kolektivním investováním a pojišťovnictvím potom prakticky zrušil Gramm-Leach-Bliley Act z roku 1999.

1.3.2 TYPY ORGANIZAČNÍCH STRUKTUR BANKY

Organizační struktura banky může být založená buď spíše na produktech, nebo spíše na zákaznících. Může být také spíše centralizovaná nebo decentralizovaná.

PRODUKTOVÁ A KLIENTSKÁ ORGANIZAČNÍ STRUKTURA

Tradiční přístup k organizaci bank vychází z hlavních oblastí jejich činností. **Organizační struktura produktového typu** tedy odráží hlavní činnosti banky, tj. hlavní položky bilance banky. Zejména se jedná o úvěry, investice, depozita, hotovostní operace, provozní oddělení. Veškeré činnosti lze pochopitelně dále dělit podle potřeby, zejména když banka rozšiřuje své aktivity. V organizační struktuře pak mohou být např. úvěry rozčleněny na hypoteční, spotřebitelské a podnikatelské apod. Současně ale platí, že pokud nějaká činnost v organizační struktuře chybí, nemusí to znamenat, že banka službu vůbec nenabízí – tato činnost pouze může být začleněna pod jinou aktivitu.

*Produk-
tová orga-
nizační
struktura*

Klientská organizační struktura (organizační struktura založená na zákaznících) vychází ze skutečnosti, že banka se snaží zákazníkům umožnit to, aby při jediném kontaktu s bankou vyřídili všechny produkty, které požadují. V organizační struktuře potom nalezneme členění oddělení podle typů zákazníků na drobné (retailové) zákazníky (což jsou občané a drobní podnikatelé) a velké (wholesale) zákazníky (jde o velké firmy, institucionální investory, státní sektor). Specifickým typem zákazníků jsou potom svěřenečtí zákazníci (viz kap. 8.2). Kromě toho může organizační struktura založená na zákaznících vycházet i z balíčků služeb pro jednotlivé skupiny klientů.

*Klientská
organi-
zační
struktura*

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Vyberte si banku, navštivte její webové stránky a vyhledejte tam její organizační strukturu. Zamyslete se nad tím, zda byste organizační strukturu Vámi vybrané banky označili spíše jako produktovou nebo klientskou. S největší pravděpodobností v organizační struktuře naleznete oblasti, které budou odpovídat produktové organizační struktuře, současně s oblastmi, které naznačují spíše klientskou organizační strukturu. Přesto se zkuste rozhodnout, k jakému typu byste se přiklonili, a popište důvody, proč.

CENTRALIZACE A DECENTRALIZACE

Centralizace znamená takové řízení banky, kdy rozhodnutí přijímá vlastník nebo úzká skupina manažerů v centru banky. Rozhodovací pravomoc i samostatnost poboček je tedy na minimální úrovni.

*Centri-
zace*

Výhody centralizace spočívají především v jednotnějším vystupování banky navenek, v operativnějším řízení banky, možnosti centralizovaně zpracovávat údaje, méně nákladných expertízách, jednoduché kontrole a transparentnosti. K nevýhodám centralizace potom patří pomalejší a méně pružné poskytování služeb, méně služeb v pobočkách, filiálkách i celé bance, a neosobní služby, které mohou vyvolávat nedůvěru a nespokojenost zákazníků. Dochází také k přetěžování omezeného počtu lidí, kteří mohou rozhodovat,

čímž jejich činnost přestává být efektivní. Banka se také daleko méně zajímá o regionální aktivity a je méně schopná reagovat na specifika místního trhu.

Decentralizace

Decentralizace naproti tomu představuje takové řízení banky, kdy maximální rozhodovací pravomoci jsou ponechány na úrovni poboček či filiálek.

Rovněž decentralizace je spojena s určitými výhodami a nevýhodami. K výhodám decentralizace patří větší rozmanitost poskytovaných služeb, efektivní, okamžité a osobní služby, znalost místních podmínek a zájem o region, maximální zájem personálu na rozvoji pobočky a vyšší aktivita pracovníků na nižší a střední úrovni řízení, což se pozitivně projeví v kvalitě nabízených služeb. Nevýhodou decentralizace je možný problém s dosažením jednotnosti banky při interpretaci a provádění politiky banky, obtížnější prosazování představa vrcholového managementu i vyšší náklady a potřeba specifických nástrojů pro kontrolu.

Rozsah centralizace a decentralizace závisí zejména na velikosti banky, nabízených produktech a informačních technologiích. I v jedné bance existují oblasti, které jsou více centralizované, a jiné, které jsou spíše decentralizované.

1.3.3 ŘÍDICÍ ORGÁNY BANKY

Protože banka může být podle zákona o bankách založena pouze jako akciová společnost, stejně jako ostatní akciové společnosti musí mít vypracované stanovy a musí mít tyto orgány: valnou hromadu, představenstvo a dozorčí radu.

Valná hromada

Valná hromada je nejvyšším orgánem banky. Představenstvo svolává valnou hromadu alespoň jedenkrát ročně. Valná hromada rozhoduje o zásadních otázkách jako je zrušení banky, fúze banky či zvýšení nebo snížení základního kapitálu.

Představenstvo

Představenstvo je statutárním orgánem banky. Musí mít nejméně tři členy – vedoucí zaměstnance banky. Pravomoci představenstva musí být uvedeny ve stanovách banky. Představenstvo zejména stanovuje celkovou strategii banky a její organizační uspořádání, strategii řízení rizik (včetně limitů pro jednotlivá rizika) a kapitálu banky, zásady systému vnitřní kontroly a bezpečnostní zásady. Kromě toho schvaluje nové produkty, zajišťuje kompetentní management, zajistí vytvoření uceleného a přiměřeného řídicího a kontrolního systému a soustavné udržování jeho funkčnosti a efektivnosti, včetně oddělení neslučitelných funkcí a zamezování vzniku možného střetu zájmů. Člen představenstva plní své povinnosti řádně, čestně a nezávisle a věnuje výkonu této funkce dostatečnou časovou kapacitu, proto může současně zastávat funkce v orgánech jiných právnických osob jen tehdy, pokud to neovlivní dostatečnost jeho časové kapacity pro plnění povinností v představenstvu banky. Členové představenstva banky, kteří porušili své povinnosti z titulu člena statutárního orgánu banky, odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která v důsledku toho vznikne věřitelům banky.

Dozorčí rada je kontrolním orgánem banky. Musí mít nejméně tři členy, konkrétní počet členů musí být vždy dělitelný třemi. Člen dozorčí rady nesmí být současně členem představenstva nebo osobou oprávněnou jednat jménem banky. Dozorčí rada dohlíží na uskutečňování podnikatelské činnosti banky, aktivity představenstva a managementu, funkčnost a efektivnost řídicího a kontrolního systému banky, vyhodnocování řízení rizik. Výsledky své kontrolní činnosti předkládá valné hromadě.

Dozorčí
rada

Kromě toho bývají v bance na úrovni představenstva i managementu zřizovány výbory. **Výbor** je pověřený výkonem nějaké specifické činnosti. Názvy příkladů výborů – úvěrový, pro rizika, pro odměňování, investiční, svěřenecký výbor – ilustrují, jakou činnost tyto výbory vykonávají. V některých zemích je zřízení některých výborů požadováno zákonem či jinou formou regulace. V České republice je takto Vyhláškou č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry požadováno, aby v každé bance fungoval **Útvar vnitřního auditu**, který kontroluje dodržování pravidel obezřetného podnikání, stanovených zásad a postupů, funkčnost a bezpečnost informačního systému i úplnost, průkaznost a správnost účetnictví banky. Kromě toho je stanoveno, že banky, jejichž podíl na celkové bilanční sumě bankovního sektoru dosahuje alespoň 5 %, musí zřídit výbor pro jmenování, výbor pro rizika a výbor pro odměňování.

Útvar
vnitřního
auditů

1.3.4 BANKOVNÍ MÍSTA

Pod pojmem bankovní místo rozumíme pobočky, filiálky, afilace, expozitury, reprezentace, směnárny, bankomaty, elektronické platební terminály nebo samoobslužné zóny (Poulouček a kol., 2013).

Druhy ban-
kovních
míst

Mezi jednotlivými druhy bankovních míst existují podstatné rozdíly. **Pobočka** je organizačním útvarem správního nebo výkonného charakteru. Prostor pro obchody a služby pobočky vymezuje centrála. Pobočka nemá právní subjektivitu, je však organizačně, administrativně a materiálně vybavená tak, aby mohla vykonávat aktivity, pro které byla založena. Jednotlivé pobočky mají různou míru samostatnosti: zatímco velké pobočky mohou být v podstatě samostatné, malé pobočky mohou většinou vykonávat pouze operace, které schválí centrála, a vést jednoduchou evidenci.

Filiálka je samostatný právní subjekt s vlastním kapitálem a samostatným účetnictvím. Banky filiálku obvykle zakládají v zahraničí. Filiálka je obvykle součástí holdingu a je kontrolována mateřskou společností prostřednictvím kontrolního balíku akcií.

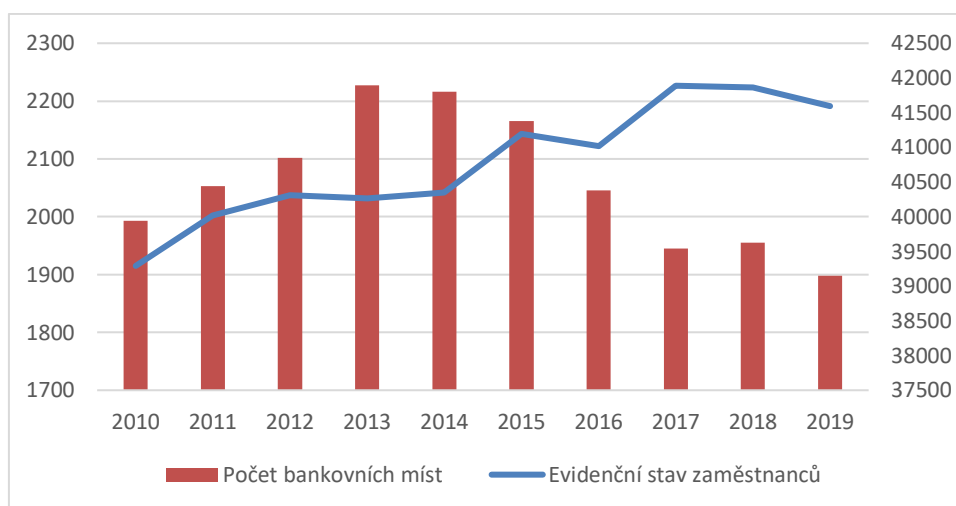
Afilace je taktéž samostatný právní subjekt s vlastním kapitálem a samostatným účetnictvím, avšak mateřská společnost nevlastní kontrolní balík akcií.

Expozitura je místně odloučený samostatný organizační útvar pobočky. Obvykle nabízí jen vybrané služby. Je zakládána většinou proto, aby banka přiblížila co nejvíce nabízené služby své klientele.

Reprezentace (obchodní zastoupení) obvykle představuje několik zástupců banky, kteří v daném regionu zajišťují a rozvíjí obchodní aktivity. Často jde o případný krok před otevřením pobočky.

Přítomnost banky v regionu

Přítomnost banky v daném regionu je pro banky výhodná, neboť jí umožní odpovídajícím způsobem reagovat na potřeby a požadavky klientů a může snížit informační asymetrii mezi bankou a klienty. Na druhou stranu, vytváření a udržování jednotlivých bankovních míst je pro banku spojeno s relativně vysokými náklady. Pro každou banku je proto důležité optimalizovat rozložení bankovních míst. Obrázek 1-2 zachycuje vývoj počtu pracovníků a obchodních míst v České republice v posledních deseti letech.

Obrázek 1-2: Počet pracovníků a obchodních míst v českém bankovním sektoru

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=55246&p_strid=BAK&p_lang=CS, [vid. 7. 2. 2021].

1.4 Podstata, cíle a důvody regulace a dohledu nad bankovním sektorem

Cíle České národní banky

Podle zákona č. č. 6/1993 Sb., o České národní bance je hlavním cílem České národní banky péče o cenovou stabilitu, ČNB dále pečuje o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v České republice. ČNB vykonává dohled nad osobami působícími na finančním trhu (konkrétní výčet těchto osob je v § 44, nás vzhledem k zaměření studijního textu nejvíce zajímají banky, pobočky zahraničních bank, spořitelny a úvěrní družstva), rozpoznává, sleduje a posuzuje rizika ohrožení stability finančního systému a v zájmu předcházení vzniku nebo snižování těchto rizik vytváří makroobezřetnostní politiku. Jinými slovy tedy ČNB vykonává regulaci a dohled nad bankovním sektorem i celým finančním trhem.

DEFINICE

Regulací rozumíme vytváření a prosazování podmínek a pravidel podnikání v bankovníctví, a to jak zákonodárnými orgány (pomocí zákonů), tak i dalšími institucemi (pomocí podzákonných norem, tzn. vyhlášek, nařízení a opatření).

Regulace může být tržní nebo administrativní. **Tržní regulace** byla typická pro počátky bankovníctví. Je založena na tom, že klienti bank prostřednictvím získaných informací sledují finanční situaci a chování bank a na základě toho rozhodují, do které banky svěří své peníze. To omezuje činnost těch bank, které se nechovají v souladu se zájmy klientů. Problémem tržní regulace je však nedostatečná míra aktuálních informací o bankách, omezená schopnost klientů tyto informace správně vyhodnotit a existence tržních selhání.

Druhy bankovní regulace

Tím vyvstává nutnost **administrativní regulace**, tj. procesu vytváření pravidel pro činnost bank formou zákonů a podzákonných právních norem. V rámci administrativní regulace je přitom možné využívat dva typy regulativních opatření:

- **pozitivní opatření** podporují a povzbuzují určité ekonomické a bankovní aktivity,
- **negativní opatření** zakazují určité druhy činností nebo nabídku některých produktů.

DEFINICE

Dohled chápeme jako kontrolu, zda banky stanovená pravidla dodržují, a s tím související stanovení postihů a sankcí v případě jejich nedodržování.

Bankovní regulace a dohled je nedílnou součástí péče o stabilitu finančního systému v České republice. Pod tímto obecně definovaným cílem se rozumí především podpora zdravého rozvoje, tržní disciplíny a konkurenceschopnosti bank a ostatních úvěrových institucí, předcházení systémovým krizím a posilování důvěry veřejnosti v bankovní systém.

Cíle bankovní regulace a dohledu

Cílem bankovní regulace a dohledu naopak není za každou cenu zabránit selhání každé jednotlivé banky, nahrazovat činnost soudů či arbitráží ani nahrazovat funkci orgánů činných v trestním řízení. Dohled sám o sobě nemůže zabránit uzavření ztrátových obchodů bankami, je však povinen při zjištění nedostatků zasáhnout svými nástroji. Smyslem je chránit bankovní sektor jako celek a omezit možnosti výskytu obdobného protiprávního jednání v budoucnosti.

1.4.1 DŮVODY PRO REGULACI A DOHLED V BANKOVNICTVÍ

Důvody pro regulaci a dohled v bankovníctví je možné rozdělit do třech základních skupin:

- existují tržní selhání,
- činnost bank je specifická,
- regulace a dohled vytváří prostor pro provádění měnové politiky.

Ekonomická teorie uvádí čtyři **základní typy selhání trhu**: asymetrii informací, zneužití dominantního postavení, zneužití trhů a systémové riziko.

Asymetrie informací

Asymetrie informací vzniká, jestliže na trhu (obecně i v bankovním sektoru) kontrakty uzavírají subjekty, jejichž informace se výrazně liší. Při uzavírání smluv jsou většinou využívány pouze veřejné informace. Ti, kteří mají k dispozici také informace soukromé, je mohou využít (zneužít) ve svůj prospěch na úkor ostatních subjektů. To je považováno za významné a nežádoucí narušení konkurenčního prostředí. Rozlišují se dva základní typy informační asymetrie: nepříznivý výběr a morální hazard. Důsledkem asymetrie informací je skutečnost, že ekonomické transakce některých účastníků trhu mohou být neefektivní, čímž dochází k méně efektivní alokaci zdrojů.

Zneužití dominantního postavení

Dominantní postavení má banka tehdy, pokud má takové postavení, které jí umožňuje omezovat hospodářskou soutěž (může se do jisté míry chovat nezávisle vůči ostatním konkurentům). Konkurenční trh přináší klientům výhody ve formě růstu kvality služeb nebo inovací. Trh s dominantním postavením banky či bankovní skupiny však může tyto výhody omezovat – a pak jde o další typ selhání trhu.

Zneužití trhů

Zneužití trhů bývá spojováno s využitím neveřejných informací (insider informací) při obchodování s cennými papíry na finančních trzích. Při insider obchodech jsou využity (zneužity) ostatním subjektům nedostupné informace (blíže viz kap. 8.3).

Systémové riziko

Systémové riziko vzniká v situaci, kdy se neschopnost jedné banky dostát svým závazkům přenáší na další banky v systému. Rozsah selhání ohrožuje stabilitu bankovního sektoru a může způsobit krizi v ekonomickém systému. Příčinou může být špatné řízení bank nebo vnější příčiny, jako např. výrazné neočekávané změny úrokových sazeb, transformace ekonomického systému aj. Systémové riziko způsobuje finanční ztráty a neúměrné náklady i stranám, které nejsou účastníky bankovního sektoru, především daňovými poplatníky. Snižuje se důvěra veřejnosti v bankovní sektor a v důsledku toho se omezuje nebo dokonce přerušuje tok finančních transakcí v ekonomice. Stabilita bankovního sektoru je tak velice důležitá pro stabilitu ekonomiky jako celku.

Druhým hlavním důvodem pro regulaci a dohled v bankovníctví je skutečnost, že **činnost bank je velice specifická**. Specifičnost bankovních činností spočívá zejména v tom, že:

- banky hospodaří s cizími zdroji – případné ztráty by se proto výrazně dotkly vkladatelů,
- banky uskutečňují rozhodující část platebního styku; tato životně důležitá součást ekonomiky vyžaduje jasná pravidla jeho fungování a stanovení povinností jeho účastníků (tj. nelze připustit jeho poruchovost),
- úpadky bank mají pro ekonomiku mnohem horší důsledky než úpadky jiných podnikatelských subjektů.

Specifičnost bankovních činností

Poslední argument pro regulaci a dohled v bankovníctví je ten, že bankovní regulace vytváří **prostor pro provádění měnové politiky**, kdy centrální banka může prostřednictvím komerčních bank regulovat množství peněz v oběhu. Tento důvod je však v současné době považován spíše již za překonaný.

1.4.2 ARGUMENTY PROTI REGULACI A DOHLEDU V BANKOVNICTVÍ

Lze se ovšem setkat i s kritikou systému bankovní regulace a dohledu. Kritické regulace a dohledu zpravidla namítají, že:

- bankovní regulace zvyšuje nestabilitu – banky často nevědí, jakou změnu pravidel mohou očekávat,
- bankovní regulace nutí banky k orientaci na mimobilanční operace, které se hůře kontrolují,
- systém bankovního dohledu je nákladný,
- banky vždy budou vyvíjet snahy o obcházení stanovených pravidel,
- některá pravidla přímo stimulují banky k přebírání nadměrných rizik,
- existují pochybnosti o efektivitě systému dohledu a další.

Některé kritické názory mají jistě své opodstatnění. Bankovní sektor je však natolik specifický a důležitý pro chod celé ekonomiky, že panuje všeobecná shoda, že určitá míra regulace a dohledu je nutná a žádoucí.

1.5 Nástroje bankovní regulace a dohledu

Bankovní dohled je v České republice upraven zejména zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance a zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách. Podle těchto zákonů ČNB vydává bankovní licence, vydává opatření a vyhlášky definující pravidla obezřetného podnikání bank, monitoruje činnost bank, poboček zahraničních bank a družstevních záložen, provádí kontroly v bankách, včetně poboček zahraničních bank a v družstevních záložnách, vydává předchozí souhlasy podle zákona o bankách např. při nabývání podílu na bance, při prodeji

Co zahrnuje bankovní regulace a dohled

podniku banky, sloučení banky, zrušení banky či ukončení bankovních aktivit, ukládá opatření k nápravě a sankce za zjištěné nedostatky v činnosti bank, rozhoduje o zavedení nucené správy a odnětí bankovní licence. Regulace a dohled tedy zahrnuje:

- licenční činnost,
- povolovací činnost,
- stanovování pravidel obezřetného podnikání bank,
- dohledové činnosti,
- reakce na zjištěné nedostatky.

1.5.1 LICENČNÍ ČINNOST

*Žádost o
bankovní
licenci*

Působit jako banka mohou v ČR pouze akciové společnosti, které k této činnosti získaly licenci. Žádost o licenci se předkládá České národní bance, která také rozhoduje o jejím udělení. Pro udělení licence musí být splněny podmínky vymezené v § 4 zákona č. 21/1992 Sb., zejména:

- základní kapitál musí mít průhledný a nezávadný původ, musí být v dostatečné výši a vyhovující skladbě (minimálně 500 milionů Kč¹ a minimálně v této výši musí být tvořen peněžitými vklady), musí být v plné výši splacen,
- osoby navrhované do statutárních a řídicích orgánů banky musí mít dostatečnou důvěryhodnost, odbornou způsobilost a zkušenost, rovněž hlavní akcionáři musí být důvěryhodní a způsobilí,
- banka musí mít technické a organizační předpoklady pro výkon navrhovaných činností, funkční řídicí a kontrolní systém, obchodní plán vycházející z navrhované strategie činnosti banky podložený reálnými ekonomickými kalkulacemi,
- skupina osob s úzkým propojením s bankou je průhledná a nebrání výkonu bankovního dohledu,
- sídlo banky musí být na území ČR.

Žádost o licenci se podává na předepsaném formuláři, jehož vzor a požadované přílohy lze nalézt ve Vyhlášce č. 355/2020 Sb., o žádostech a některých informacích podle zákona o bankách a zákona o spořitelních a úvěrních družstvech. Na základě posouzení žádosti se vydává licence, a to na dobu neurčitou. V licenci je uveden výčet činností, které je banka oprávněna provozovat.

¹ Minimální výše požadovaného základního kapitálu je přísnější než v pravidlech EU: dle Směrnice Evropského parlamentu a rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky nesmí být bankovní licence vydána úvěrové instituci, jejíž kapitál činí méně než 5 milionů EUR.

V ČR mohou působit i pobočky zahraničních bank. Zahraniční banky ze zemí mimo Evropskou unii (dále EU) ke své činnosti rovněž potřebují licenci. Pro udělení licence jsou požadovány obdobné informace (a splnění obdobných podmínek) jako v případě bank, navíc je vyžadováno i vyjádření bankovního dohledu ze země sídla zahraniční banky k záměru zřídit pobočku v ČR a jeho prohlášení, že nad pobočkou bude vykonávat bankovní dohled.

Licence pro pobočky zahraničních bank

Banky se sídlem v EU mohou (v souvislosti se vstupem ČR do EU) využívat tzv. princip jednotné licence. Princip jednotné licence je upraven Směrnicí Evropského parlamentu a 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES. Na jeho základě se bance vydává pouze jedna licence, která vedle možnosti nabízet bankovní služby na území domovského státu, dává bance možnost vykonávat bankovní služby i na území jiného členského státu Evropské unie (hostitelský stát) bez nutnosti získat licenci od příslušného orgánu tohoto hostitelského státu. Pokud hodlá banka poskytovat služby prostřednictvím pobočky, musí pouze splnit oznamovací proceduru. To znamená, že banka informuje orgán dohledu domovského státu a sdělí mu informaci o tom, na území kterého členského státu hodlá založit pobočku, jaký je její obchodní plán včetně výčtu předpokládaných činností, jaká je plánovaná organizační struktura pobočky, jaká je adresa v hostitelském státě, které osoby jsou zodpovědné za řízení pobočky.

Princip jednotné bankovní licence

V rámci principu jednotné bankovní licence dohled nad pobočkou zahraniční banky vykonává orgán dohledu domovského státu. Orgán dohledu hostitelského státu může od pobočky banky vyžadovat pro statistické a informační účely a pro účely výkonu dohledu pravidelná hlášení o jejích podnikatelských aktivitách na území hostitelského státu.

Důležitá je i skutečnost, za jakých okolností může bankovní licence zaniknout. Licence zaniká dnem:

Zánik bankovní licence

- kterým nabývá právní moci rozhodnutí o odnětí licence (ČNB odejme bankovní licenci při přetrvávání závažných nedostatků v činnosti banky nebo pobočky zahraniční banky, při úpadku banky nebo pobočky zahraniční banky z jiného než členského státu, byla-li licence získána na základě nepravdivých údajů nebo banka nezačala svou činnost ve stanovené lhůtě),
- ke kterému se banka zrušuje, pokud se zrušuje s likvidací,
- od kterého podle rozhodnutí valné hromady banka nebude dále vykonávat činnost, k níž je potřeba bankovní licence,
- výmazu banky z obchodního rejstříku, pokud zaniká bez likvidace,
- ke kterému nabylo právní moci rozhodnutí o zákazu činnosti banky na území ČR.

Licence udělená zahraniční bance pro její pobočku zaniká rovněž dnem, ke kterému:

- zahraniční banka ukončí činnost své pobočky na území ČR,
- zahraniční banka pozbyla ve státě svého sídla oprávnění působit jako banka.

Ode dne zániku licence nesmí banka nebo pobočka zahraniční banky přijímat vklady a poskytovat úvěry ani provozovat další činnosti. Výjimkou jsou pouze činnosti nezbytné k vypořádání pohledávek a závazků banky.

1.5.2 POVOLOVACÍ ČINNOST

**Předchozí
souhlas
ČNB**

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách v řadě případů vyžaduje, aby banky před provedením určité operace či úkonu požádaly o souhlas nebo informovaly ČNB. **Předchozí souhlas** ČNB je vyžadován k uzavření smlouvy, na jejímž základě dochází k jakékoliv dispozici s obchodním závodem nebo jeho částí, k rozhodnutí valné hromady o zrušení banky, k fúzi nebo rozdělení banky, k převodu jmění na banku jakožto společníka, k rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu banky (není-li důvodem úhrada ztráty). ČNB neuděluje předchozí souhlas k dispozicím se závodem či k fúzi nebo rozdělení banky, pokud by to vedlo k ohrožení finanční stability a bezpečného fungování českého finančního systému.

PRO ZÁJEMCE

Obchodní závod je definován v § 502 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, jako organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvoří a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. Dle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, může banka převést svůj obchodní závod pouze na jinou banku; dnem nabytí účinnosti smlouvy o převodu obchodního závodu se banka, která obchodní závod převedla, zrušuje a vstupuje do likvidace.

**Informační
povinnost**

Banka je **povinna informovat** Českou národní banku o zamýšlené změně stanov, o personálních změnách ve statutárním orgánu banky, správní radě a dozorčí radě banky, o záměru založit právnickou osobu v zahraničí nebo se na ní majetkově podílet.

1.5.3 STANOVOVÁNÍ PRAVIDEL OBEZŘETNÉHO PODNIKÁNÍ BANK

**Povinnost
provádět
obchody
obezřetně**

Banky jsou povinny provádět své obchody obezřetně, tj. způsobem, který nepoškozuje zájmy vkladatelů a neohrožuje bezpečnost a stabilitu banky. Za tímto účelem musí banky dodržovat celou řadu stanovených povinností, zejména dodržovat pravidla kapitálové přiměřenosti, úvěrové angažovanosti, poskytování informací, tvorby rezerv a opravných položek, udržování povinných minimálních rezerv, požadavků na řízení likvidity, pojištění vkladů a další.

Povinnost bank uveřejňovat včasné, přesné a dostatečné informace má za cíl snížit asymetrii informací a zvýšit důvěru veřejnosti v bankovní systém. Banky jako akciové společnosti jsou povinny každoročně zveřejňovat výroční zprávu, která musí kromě jiného obsahovat především výsledky účetní závěrky a výrok externího auditora. Banky rovněž musí ve svých provozních prostorách srozumitelným způsobem informovat klienty a potenciální klienty o podmínkách pro přijímání vkladů, poskytování úvěrů a dalších bankovních obchodů a služeb, o své účasti v platebních systémech. Banka nebo pobočka zahraniční banky musí prokazatelně před uzavřením obchodu informovat klienta o systému pojištění pohledávek z vkladů. Banky jsou rovněž povinny zavést vlastní účinné postupy pro vyřizování stížností jejich klientů a o těchto postupech klienty informovat ve svých provozních prostorech. Na své internetové adrese také banky musí uveřejňovat základní údaje o sobě, o složení akcionářů, o struktuře konsolidačního celku, o své činnosti a finanční situaci.

Povinnost zveřejňovat informace

Ostatní pravidla obezřetného podnikání budou blíže charakterizována v dalších kapitolách této studijní opory.

1.5.4 DOHLEDOVÉ ČINNOSTI

Bankovní dohled může být vykonáván buď jako dohled na dálku nebo jako dohled na místě. **Dohled na dálku** využívá informace bank, které poskytují prostřednictvím stanovených výkazů (měsíční bilance, čtvrtletní výkazy zisku a ztráty, periodické hlášení o obezřetném podnikání, statistické údaje), ale i z auditorských zpráv, veřejně dostupných databází a informací jednorázově získaných přímo od bank. Na základě těchto informací je každá banka pravidelně analyzována, hodnocena podle jednotných kritérií a podle výsledků těchto analýz je navrhován další způsob monitoringu banky, dohlídky na místě, opatření k nápravě apod. Kromě toho z těchto údajů také ČNB vyhodnocuje vývoj bankovního sektoru jako celku. Výhodou dohledu na dálku jsou relativně nízké náklady, nevýhodou je možnost, že ČNB získá jen neúplné informace.

Dohled na dálku

Dohlídky na místě jsou využívány pro získání detailního přehledu o aktivitách příslušné banky. Postupně se stávají rozhodujícím nástrojem bankovního dohledu, neboť lze daleko lépe posoudit systémy řízení jednotlivých rizik v bance. Podle rizikového profilu každé banky lze následně zvolit optimální formu dohledu tak, aby každá banka byla kvalitně a efektivně monitorována a došlo k efektivnímu využití dostupných kapacit a časových možností bankovního dohledu. Dohled na dálku je sice spojen s vyššími náklady a klade nároky na odbornost dohlízejících pracovníků, poskytuje však daleko přesnější a detailnější informace o dané bance.

Dohled na místě

1.5.5 REAKCE NA ZJIŠTĚNÉ NEDOSTATKY

ČNB může při výkonu dohledu, ať už na dálku nebo na místě, odhalit v činnosti bank určité **nedostatky**. Při provádění svých obchodů jsou banky povinny postupovat tak, aby nepoškozovaly zájmy vkladatelů, neohrožovaly bezpečnost a stabilitu banky, dodržovaly

Co je nedostatek v činnosti banky

podmínky stanovené licencí a právními předpisy. Pokud banky tato pravidla nedodržují, ČNB má k dispozici určité nástroje, jak na zjištěné nedostatky reagovat, a to v závislosti na povaze nedostatku a jeho závažnosti.

ČNB tak může bance uložit, aby:

- udržovala kapitál nad minimální požadovanou úrovní,
- uplatňovala specifické zásady a postupy pro tvorbu rezerv a opravných položek k aktivům nebo pro stanovení kapitálových požadavků,
- omezila, ukončila nebo neprováděla některé obchody, operace nebo činnosti, které pro banku znamenají nadměrné riziko,
- omezila distribuční síť, včetně případného snížení počtu obchodních míst,
- snížila rizika spojená s jejími činnostmi, produkty nebo systémy,
- použila zisk po zdanění přednostně k doplnění rezervních fondů nebo ke zvýšení základního kapitálu,
- ve stanovené lhůtě odstranila nedostatek v činnosti a zdržela se jeho opakování,
- dodatečně nebo častěji předkládala výkazy,
- plnila zvláštní požadavky na likviditu a na dodatečné zveřejňování informací,
- dodržela přísnější omezení rozdělení zisku po zdanění,
- vyměnila člena statutárního orgánu, člena správní rady, člena dozorčí rady nebo osobu ve vedení banky,
- vytvořila odpovídající výši opravných položek a rezerv,
- snížila nebo zvýšila základní kapitál ve stanoveném rozsahu,
- nebo jiná vhodná opatření k nápravě.

ČNB je oprávněna i:

- změnit licenci vyloučením nebo omezením některých činností v ní uvedených,
- nařídit mimořádný audit na náklady banky,
- zakázat nebo omezit provádění operací s osobami, které jsou spjaty úzkým spojením s bankou nebo mají k bance zvláštní vztah,
- pozastavit výkon hlasovacích práv akcionáři nebo akcionářům zodpovědným za protiprávní jednání,
- uveřejnit informaci o tom, která osoba je odpovědná za protiprávní jednání a jaká je jeho povaha,
- odejmout bance licenci.

V případě ohrožení stability bankovního nebo finančního systému nebo pokud již byla stabilita narušena (tj. jedná se o hrozbu či již existenci makrobezpečnostního nebo systémového rizika), je ČNB oprávněna vydat **opatření obecné povahy**. Opatřením obecné povahy ČNB bankám, pobočkám zahraničních bank, skupině druhově určených bank nebo poboček zahraničních bank může stanovit dočasnou výjimku z dodržování povinností nebo pravidel (respektive tato pravidla nastavit podstatně přísněji; zejména se jedná o pravidla kapitálové přiměřenosti, pravidla týkající se velkých expozic, požadavků na likviditu aj.), dočasně zakázat nebo omezit některé činnosti nebo obchody, nebo stanovit dočasně jiné lhůty a periodicitu pro plnění informačních povinností banky/pobočky zahraniční banky.

PRO ZÁJEMCE

V minulosti byla ČNB dle zákona o bankách oprávněna zavést jako krajní opatření k nápravě nedostatků v činnosti banky nucenou správu na tuto banku. S účinností od 1. ledna 2016 však byla v zákoně o bankách tato ustanovení zrušena, a to v souvislosti s přijetím zákona č. 374/2015 Sb., o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu (také se používá pojem „zákon o řešení krize“). Pokud by vás konkrétněji zajímaly rozdíly a společné rysy mezi dřívější právní úpravou nucené správy a aktuálními možnými opatřeními pro krizovou situaci, která předpokládají odnětí správy banky, více se dozvíte v článku pod následujícím odkazem.

DALŠÍ ZDROJE

GRIM, P., 2016. *Nucená správa bank po implementaci směrnice BRRD*. [online]. Dostupné z <https://tablet.epravo.cz/5-2016/tema-vydani-nucena-sprava-bank-po-implementaci-smernice-brrd/>, [vid. 17. 2. 2021].

1.6 Instituce bankovního dohledu

Procesu bankovní regulace a dohledu se účastní tři skupiny subjektů:

- regulující subjekty, tj. instituce, které zákon zmocňuje k tomu, aby stanovovaly pravidla regulace a vykonávaly dohled nad jejich dodržováním (jinak také regulatorní instituce),
- regulované subjekty, tj. samotné banky,
- externí auditorské firmy, které prověřují pravdivost, správnost a úplnost účetních dokumentů bank, a prověřují fungování vnitřního řídicího a kontrolního systému bank.

**Účastníci
bankovní
regulace a
dohledu**

Jedním z důležitých předpokladů pro efektivní fungování regulace a dohledu je **nezávislost regulátora**. Ta může být:

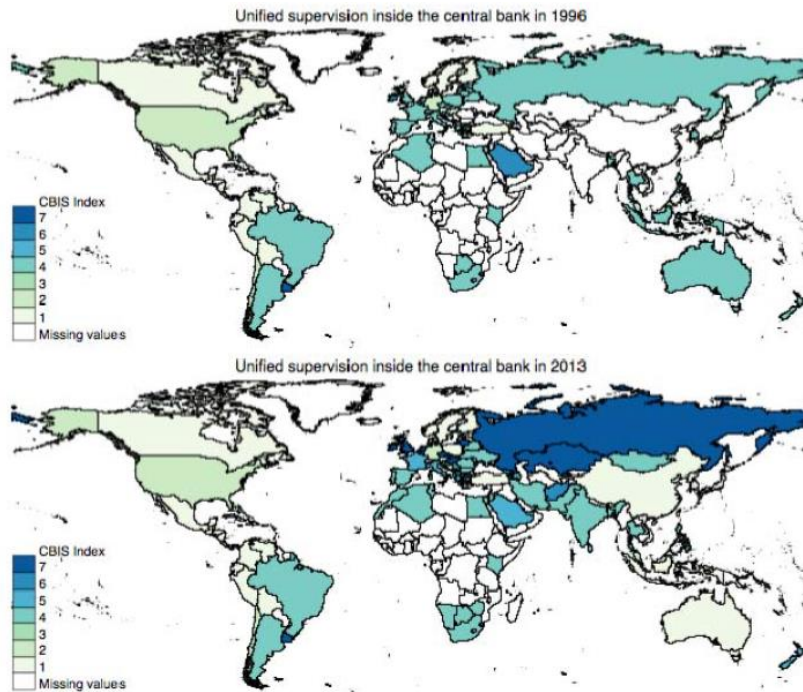
- **personální** – ta spočívá v omezení politických tlaků na personální obsazení důležitých zaměstnanců (kdo je jmenuje, za jakých podmínek je lze odvolat apod.),
- **finanční** – instituce bankovní regulace a dohledu by měla být samostatná při stanovování svého rozpočtu, podle kterého bude hospodařit (a pokud je touto institucí centrální banka, pak finanční nezávislost znamená i zákaz přímého financování veřejného sektoru),
- **funkční** – znamená míru autonomie dané instituce při stanovování svých cílů a způsobů, jak těchto cílů dosáhnout,
- **institucionální** – při plnění svých stanovených cílů regulující instituce nepřijímá ani nevyžaduje pokyny od prezidenta, vlády či parlamentu.

Mezi **regulující subjekty** zpravidla patří centrální banka, ministerstvo financí nebo specializovaná instituce. Hlavní nevýhodou ministerstva financí je nepochybně to, že nelze zajistit jeho nezávislost regulace a dohledu.

**Centrální
banka**

Pokud bankovní regulaci a dohled vykonává centrální banka, jednoznačným pozitivem je v první řadě informační provázanost, kdy centrální banka získává celou řadu dat o bankách a bankovním sektoru jako celku. Výhodou centrální banky je i její úloha v platebním styku, kdy dohlíží nad platebními systémy, podporuje jejich hladké fungování a často je i jejich provozovatelem. Centrální banka má i velmi dobré institucionální předpoklady pro řešení finanční krize – může totiž koordinovat řízení měnové politiky právě s regulací a dohledem bankovníctví. V řadě zemí centrální banka vykonává funkci věřitele poslední instance (viz kap. 1.7), což dává větší šanci na to, že se centrální banka bude snažit zabránit vzniku systémového rizika. A konečně výhodou je i velká nezávislost centrální banky ve většině zemí – a tím i odolnost vůči výkyvům politického cyklu.

Působení centrální banky jakožto regulující instituce je však spojeno i s určitými negativy. Předně je to možný konflikt zájmů mezi měnovou politikou a bankovní regulací a dohledem: centrální banka může ve snaze vyhovět požadavkům regulátora přijmout kompromisní měnově-politická rozhodnutí. Nevýhodou je i možnost reputačního rizika, kdy centrální banka může neadekvátním řešením problémové situace v bankovním sektoru poškodit svou kredibilitu, která je však klíčovou podmínkou efektivnosti měnové politiky.

Notes: Figure presents the evolution of the index of central bank involvement in supervision (CBIS) constructed in this paper. Darker colours correspond to higher central bank involvement.

Obrázek 1-3: Vývoj zapojení centrální banky do dohledu v letech 2006 - 2013

Zdroj: Masciandaro a Romelli (2015), s. 3.

Zejména v důsledku finanční krize došlo k většímu zapojení centrálních bank do bankovní regulace a dohledu, jak je patrné i z Obrázku 1-3. Autoři studie zkonstruovali index zapojení centrální banky do dohledu (CBIS), který může nabývat hodnot od 1 do 7, kde vyšší číslo znamená vyšší podíl centrální banky na dohledu nad finančním sektorem. Tmavší mapka v roce 2013 proto dokládá vyšší roli centrálních bank při dohledu nad finančním trhem.

Nezávislá instituce, vykonávající bankovní regulaci a dohled, může být vládní i nevládní. Výhodou takové instituce by měla být větší autonomie pro její rozhodování: protože nemusí řešit konflikt mezi měnovou politikou a bankovní regulací a dohledem, ani možnost dopadu ztráty kredibility, může daleko razantněji přistupovat k bankám, které se dlouhodobě ocitají ve finančních problémech. Kvalita regulace a dohledu nezávislou institucí je však silně ovlivněna kvalitou, zkušenostmi a vzděláním jejích pracovníků.

*Nezávislá
instituce*

Kromě toho se na tvorbě regulace a dohledu určitým způsobem mohou podílet i instituce samoregulace. Většinou se jedná o určité profesní uskupení regulovaných subjektů, tj. samotných bank. K výhodám institucí samoregulace patří to, že jsou schopny pružně reagovat na měnící se tržní podmínky, přijímají mechanismy, které jsou nejefektivnější a nejméně deformují trh, jsou schopny identifikovat problémy hned v počátku a zabránit tak vypuknutí krize. V České republice je příkladem takové instituce Česká bankovní asociace.

*Instituce
samoregu-
lace*

ZÁKLADNÍ VARIANTY INSTITUCIONÁLNÍHO USPOŘÁDÁNÍ REGULACE A DOHLEDU

Pod pojmem **institucionální uspořádání regulace a dohledu** se rozumí: kolik a jakých regulatorních institucí se podílí na bankovní regulaci a dohledu, jaké mají v oblasti regulace a dohledu kompetence a jako jsou právně (zákonem) nebo smluvně (dohodou o spolupráci) upravené vztahy mezi nimi. Institucionální uspořádání regulace a dohledu je pro každou zemi specifické a závisí mimo jiné na struktuře a velikosti bankovního sektoru i celého finančního systému, na stanovených cílech regulace a dohledu a také na historickém vývoji a politických tradicích v dané zemi.

Základní modely

Rozlišují se dva základní modely institucionálního uspořádání regulace a dohledu: sektorový (odvětvový) model a funkcionální model – a v návaznosti na to i varianty jejich integrace.

Sektorový model

V **sektorovém modelu** jsou regulace a dohled uspořádány podle základních sektorů finančního zprostředkování (bankovníctví, kapitálový trh a investiční služby, pojišťovnictví, penzijní připojištění). Sektorový model má čistě empirický základ: opírá se o to, jak se historicky vyvíjela jednotlivá odvětví finančního zprostředkování. V rámci tohoto modelu rozlišujeme tři základní varianty:

- uspořádání založené na oddělených regulatorních institucích pro jednotlivé sektory finančního zprostředkování,
- částečnou integraci dohledu, například spojením bankovní regulace a dohledu s dohledem nad pojišťovnictvím nebo dvoupilířový systém, kdy centrální banka vykonává bankovní dohled a jiná instituce vykonává dohled nad nebankovními finančními institucemi a finančními trhy,
- úplnou integraci dohledu, kdy jedna instituce vykonává dohled nad všemi sektory.

Funkcionální model

Funkcionální model má naproti tomu čistě teoretický základ: opírá se o typologii tržních selhání (viz kap. 1.4.1). Na základě čtyř typů selhání trhu se rozlišují čtyři základní obory regulace a dohledu: regulace a dohled obezřetného podnikání finančních institucí (asymetrie informací), regulace a dohled zneužití trhů s cílem chránit klienty (zneužití trhů), regulace a dohled bankovního sektoru jako celku (systémové riziko) a regulace a dohled nad konkurenčním prostředím (zneužití dominantního postavení). Také u funkcionálního modelu rozlišujeme jeho tři základní varianty:

- uspořádání založené na oddělených regulatorních institucích pro jednotlivé typy tržního selhání (tj. jednotlivé obory regulace a dohledu) – existují tedy čtyři regulatorní instituce,
- částečnou integraci, kdy například centrální banka vykonává dohled nad obezřetným podnikáním bank i nebankovních institucí a vykonává i funkci věřitele

poslední instance, vedle toho působí samostatný regulátor pro férové využívání trhů a další regulátor pro hospodářskou soutěž,

- úplnou integraci, kdy jsou všechny typy regulace a dohledu převedeny pod jedinou instituci.

V jednotlivých zemích Evropské unie nalezneme různě odlišné institucionální uspořádání dohledu nad finančním trhem, s odlišným počtem regulatorních institucí, s odlišnými pravomocemi. Je možné pouze říci, že převažuje sektorový model s různou mírou integrace.

K faktorům, které hovoří ve prospěch integrace regulace a dohledu, patří zejména vývoj finančních trhů (provázanost jednotlivých odvětví finančních služeb, rostoucí úloha finančních konglomerátů, rozšiřování obchodování s hybridními finančními nástroji, růst objemu příhraničních finančních toků); potřeba uplatňovat konzistentní politiku regulace a dohledu ve vztahu k různým odvětvím finančního zprostředkování tak, aby se omezilo působení regulace a dohledu na hospodářskou soutěž (na jednom trhu často působí bankovní i nebankovní finanční instituce, rozvíjí se konkurence); dosažení synergických efektů (rostoucí složitost finančních produktů vyžaduje, aby regulatorní instituce zaměstnávala skutečné specialisty, které pak v rámci integrované instituce mohou být využívány pro různé obory regulace a dohledu); úspory z rozsahu (sloučená regulatorní instituce využívá jeden systém účetnictví, informační systém, řízení lidských zdrojů a další podpůrné služby, což je levnější); odstranění případných duplicit (a současně i toho, že některé aktivity nebyly naopak regulovány a dohlíženy vůbec) a rozsah trhu (země s relativně malým finančním sektorem mohou zdůvodnit integraci regulace a dohledu kromě jiného i malým rozsahem trhu).

*Faktory
pro inte-
graci regu-
lace a do-
hledu*

K procesu integrace došlo i v České republice. V minulosti v ČR fungovaly v rámci sektorového modelu regulace a dohledu tři instituce, a to:

- Česká národní banka, která vykonávala dohled nad bankami a stavebními spořitelny,
- ministerstvo financí, které prostřednictvím svých odborů vykonávalo dohled nad pojišťovny, penzijními fondy a družstevními záložny,
- Komise pro cenné papíry, která zajišťovala dohled pro oblast kapitálových trhů (částečně přitom vykonávala i dohled nad bankami, a to v rozsahu, v jakém vykonávaly činnost obchodníka s cennými papíry, činnost depozitáře či emitovaly investiční instrumenty).

Tyto tři instituce mezi sebou měly uzavřenou dohodu o spolupráci, jejímž cílem bylo zajistit uplatňování obdobných kritérií a postupů při výkonu dohledu. Z dohody vyplývala i povinnost informovat jinou stranu dohody o nedostacích, ukládaných opatřeních a sankcích, které by pro ni mohly mít význam, spolupracovat v oblasti licencování a snažit se zamezit vícenásobné regulaci.

**Dohled
v ČR od 1.
dubna
2006**

Od 1. dubna 2006 byl výkon dohledu integrován do jediné instituce. Dohled nad celým českým finančním trhem tak vykonává Česká národní banka. Na vytváření regulativních pravidel se však stále podílí dva subjekty: ministerstvo financí připravuje primární legislativu, tj. zákony, ČNB připravuje sekundární legislativu (tj. podzákoné normy, jako jsou nejruznější vyhlášky, nařízení a opatření) a může také vládě předkládat návrhy úprav zákonů.

1.7 Věřitel poslední instance

Úloha věřitele poslední instance

Protože systémové selhání bankovního sektoru má výrazný dopad na hospodářský růst a ekonomiku jako celek, bankovní regulace a dohled jsou obvykle doplňovány dalšími nástroji, které mohou omezit selhání bank. Takovým nástrojem je i působení věřitele poslední instance. Úloha věřitele poslední instance spočívá v tom, že za určitých podmínek poskytne úvěr bance, která čelí problémům s likviditou. V řadě zemí je věřitelem poslední instance centrální banka. Základy teorie věřitele poslední instance byly položeny v 19. století klasičtým ekonomem W. Bagehotem, který zdůrazňoval, že:

- úloha věřitele poslední instance spočívá v úvěrování nelikvidních, avšak solventních bank,
- tyto úvěry musí být úročeny sankční úrokovou sazbou, aby se bankám nevyplatilo využívat je pro financování standardních operací,
- úvěry jsou určeny pouze solventním bankám, které jsou schopné poskytnout dostatečně kvalitní zajištění,
- a věřitel poslední instance musí ještě před vypuknutím problémů jasně deklarovat, za jakých podmínek je bankám připraven poskytnout úvěr.

Poskytnutí likvidní podpory je zcela na rozhodnutí věřitele poslední instance, není to jeho povinnost a většinou je taková podpora poskytnuta v případě hrozby systémového rizika, tj. nebezpečí, že by se problém jedné banky mohl rozšířit do celého bankovního sektoru. To je větší v případě, že se do problémů dostanou velké banky. Teze, že některé banky jsou „příliš velké na to, aby padly“ („too big to fail“), případně „příliš důležité na to, aby padly“ („too important to fail“), je v tomto případě velmi důležitá. Existence věřitele poslední instance je každopádně přiznáním nedokonalosti trhů (banka si půjčí od centrální banky teprve tehdy, když není schopna získat potřebnou likviditu na mezibankovním trhu).

OTÁZKY

1. Jaký je rozdíl mezi jednostupňovým a dvoustupňovým bankovním systémem?
2. Které faktory ovlivňují strukturu bankovního systému?
3. Jaký je rozdíl mezi produktovou a klientskou organizační strukturou?
4. Jaké jsou hlavní výhody a nevýhody centralizace?
5. Co je hlavním úkolem představenstva?
6. Jaké jsou jednotlivé druhy bankovních míst?
7. Jaký je rozdíl mezi pozitivní a negativní regulací?
8. Jaké jsou hlavní tržní selhání a proč jsou důvodem k bankovní regulaci?
9. V čem je činnost bank specifická?
10. Co znamená princip jednotné bankovní licence?
11. Co upravují pravidla obezřetného podnikání bank?
12. Které instituce se mohou podílet na bankovní regulaci a dohledu?
13. Jaké jsou dvě základní varianty institucionálního uspořádání regulace a dohledu?
14. Co je úkolem věřitele poslední instance?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Banka je akciová společnost se sídlem v ČR, která přijímá vklady, poskytuje úvěry a má k výkonu těchto činností bankovní licenci. Kromě toho může vykonávat i další činnosti. Souhrn bank působících na daném území, jejich vzájemné vztahy a vazby okolí označujeme pojmem bankovní systém. Ten můžeme rozlišit na jednostupňový a dvoustupňový. Bankovní systémy se v jednotlivých zemích odlišují; rozlišujeme tak bankovní systémy univerzální a specializované; bankovní systémy pobočkového, unitárního nebo propojeného typu; bankovní systémy více či méně otevřené zahraničnímu kapitálu. V ČR máme dvoustupňový bankovní systém. ČNB rozděluje banky do několika skupin: velké banky, střední banky, malé banky, stavební spořitelny a pobočky zahraničních bank.

Každá banka má svou organizační strukturu, která představuje způsob, jak je aktivita banky rozdělena na jednotlivé činnosti, oddělení a pobočky, jaká je pravomoc a zodpovědnost jednotlivých oddělení, kolik má banka pracovníků, jaké jsou jejich pravomoci. Organizační struktura banky může být založená buď spíše na produktech, nebo spíše na zákaznících; může být také spíše centralizovaná nebo decentralizovaná. K hlavním orgánům banky patří valná hromada, představenstvo, dozorčí rada, výbory, útvar vnitřního auditu. Činnost může banka nabízet prostřednictvím různých obchodních míst: poboček, filiálék, afilací, expozitur či reprezentací.

Činnost bank je do značné míry regulována. Zatímco regulace znamená vytváření a prosazování podmínek a pravidel podnikání, dohled je kontrola, zda jsou pravidla dodržována. Hlavními důvody pro regulaci a dohled je existence tržních selhání, specifická činnost

bank a prostor pro provádění měnové politiky, Nalezneme ale i argumenty proti bankovní regulaci a dohledu. K hlavním nástrojům bankovní regulace a dohledu patří licenční činnost, povolovací činnost, stanovování pravidel obezřetného podnikání bank, dohledové činnosti, reakce na zjištěné nedostatky. Centrální banka zpravidla vykonává i funkci věřitele poslední instance.

K regulujícím subjektům, tj. k institucím, které stanovují pravidla regulace a vykonávají dohled nad jejich dodržováním, může patřit centrální banka, ministerstvo (zpravidla financí) či specializovaná instituce. Pro efektivní fungování regulátora je důležitá jeho nezávislost – personální, finanční, funkční a institucionální. Pod pojmem institucionální uspořádání regulace a dohledu rozumíme to, kolik a jakých regulatorních institucí se podílí na regulaci a dohledu, jaké mají kompetence a jak jsou právně nebo smluvně upravené vztahy mezi nimi. Institucionální uspořádání je pro každou zemi specifické. Rozlišujeme dva základní modely institucionálního uspořádání regulace a dohledu, a to sektorový (odvětvový) a funkcionální model. Oba modely se mohou vyskytovat v různých variantách jejich integrace. V ČR máme sektorový model s úplnou integrací, což znamená, že výkon dohledu nad finančním trhem byl od 1. dubna 2006 integrován do České národní banky.

ODPOVĚDI

1. V jedinstupňovém bankovním systému není centrální banka institucionálně oddělena od ostatních bank. Ve dvoustupňovém bankovním systému je prvním stupněm centrální banka (zabezpečuje speciální funkce) a druhým stupněm obchodní banky. Oba systémy se liší i mírou samostatnosti fungování bank, počtem bank atd.
2. Strukturu bankovního systému ovlivňují tyto faktory: charakter ekonomiky, stupeň rozvoje ekonomiky, struktura ekonomiky, tradice, proces měnové a hospodářské integrace a proces globalizace.
3. Produktová organizační struktura odráží hlavní činnosti banky, tj. hlavní položky bilance banky. Klientská organizační struktura obsahuje členění oddělení podle typů zákazníků (drobní, velcí, svěřenečtí).
4. Výhody centralizace: jednotnější vystupování banky navenek, operativnější řízení, centralizované zpracování údajů, méně nákladných expertíz, jednoduchá kontrola, transparentnost. Nevýhody centralizace: pomalejší a méně pružné poskytování služeb, méně nabízených služeb, neosobní služby, přetěžování omezeného počtu lidí, menší zájem o regionální aktivity a specifika místního trhu.
5. Představenstvo stanovuje celkovou strategii banky, její organizační uspořádání, strategii řízení rizik a kapitálu banky, bezpečnostní zásady, schvaluje nové produkty, zajišťuje kompetentní management, odděluje neslučitelné funkce a brání možnému střetu zájmů, zajistí vytvoření uceleného a přiměřeného řídicího a kontrolního systému a udržuje jeho funkčnost a efektivnost.
6. Pobočka, filiálka, afilace, expozitura, reprezentace jsou hlavní druhy bankovních míst.

7. Pozitivní opatření podporují a povzbuzují určité aktivity, negativní opatření zakazují některé činnosti nebo produkty.
 8. Hlavními typy selhání trhu jsou asymetrie informací, zneužití dominantního postavení, zneužití trhů, systémové riziko. Snaha omezit negativní důsledky tržních selhání je jedním z argumentů pro bankovní regulaci.
 9. Činnost bank je specifická, neboť hospodaří s cizími zdroji, uskutečňují rozhodující část platebního styku a úpadky bank mají pro ekonomiku velice závažné důsledky.
 10. Princip jednotné bankovní licence znamená, že bance se sídlem v EU je vydána pouze jedna licence, s níž může bankovní služby nabízet nejen na území domovského státu, ale i na území jiného členského státu EU.
 11. Pravidla obezřetného podnikání bank upravují zejména kapitálovou přiměřenost, úvěrovou angažovanost, poskytování informací, tvorbu rezerv a opravných položek, udržování povinných minimálních rezerv, požadavky na likviditu, pojištění vkladů a další.
 12. Na bankovní regulaci a dohledu se může podílet centrální banka, ministerstvo (zpravidla financí) nebo specializovaná instituce.
 13. Sektorový a funkcionální model představují dvě základní varianty institucionálního uspořádání regulace a dohledu.
 14. Věřitel poslední instance poskytne úvěr bance, která čelí problémům s likviditou. Učiní tak pravděpodobně spíše tehdy, hrozí-li systémové riziko.
-

2 MANAGEMENT AKTIV A PASIV BANK

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V první části kapitoly jsou popsány hlavní položky aktiv bank. Podrobněji jsou charakterizovány primární a sekundární aktiva, úvěry, jejich právní úprava a členění úvěrů podle různých hledisek. Pozornost je věnována i regulaci úvěrové angažovanosti bank. Druhá část kapitoly vymezuje hlavní položky pasiv bank. U depozit se zaměříme na jejich druhy zajištění a skutečné náklady banky na depozita, v případě kapitálu uvedeme jeho funkce a strukturu. Neopomeneme ani nedepozitní závazky.

CÍLE KAPITOLY

- Vyjmenovat jednotlivé položky aktiv bank.
- Vysvětlit princip tvorby povinných minimálních rezerv a jejich úročení, vyčíslit výši úroku.
- Popsat principy regulace úvěrové angažovanosti bank.
- Vyjmenovat hlavní právní normy, jimiž se řídí úvěrové obchody bank.
- Charakterizovat osobní bankrot a způsoby jeho řešení.
- Vyjmenovat jednotlivé položky pasiv bank.
- Charakterizovat jednotlivé druhy depozit.
- Objasnit systém pojištění vkladů v České republice.
- Popsat strukturu kapitálu v České republice.
- Posoudit kapitálovou přiměřenost banky.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Primární aktiva, hotovost, povinné minimální rezervy, dobrovolné rezervy, sekundární aktiva, úvěry, limity úvěrové angažovanosti, právní úprava úvěrů, insolvenční zákon, osobní bankrot, zpeněžení majetkové podstaty, splátkový kalendář, depozita na viděnou, termínovaná depozita, úsporné vklady, spořicí účty, princip sedliny, zajištění depozit, Garanční systém finančního trhu, Fond pojištění vkladů, Fond pro řešení krize, náhrada za pojištěný vklad, dočasně vysoký zůstatek, rozhodný den, skutečné náklady banky na depozita, funkce kapitálu, kapitál tier 1, kapitál tier 2, poměr kmenového kapitálu tier 1, kapitálový poměr tier 1, celkový kapitálový poměr, kapitálové rezervy, nedepozitní závazky.

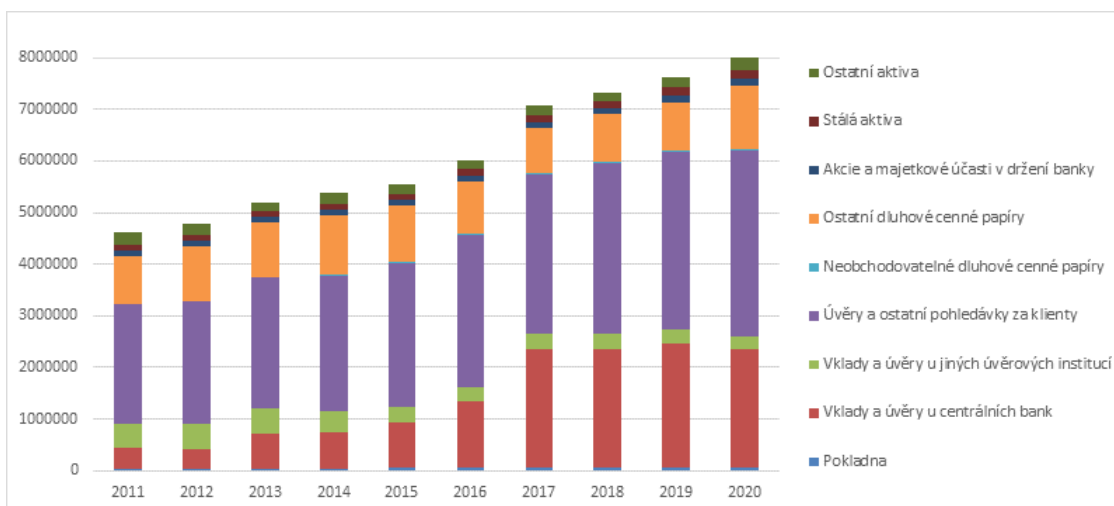
2.1 Management aktiv bank

Bilance (rozvaha) banky je účetní výkaz, který poskytuje informace o struktuře majetku banky (aktiva) a o struktuře zdrojů sloužících k financování tohoto majetku (pasiva) k určitému časovému okamžiku. Podle Vyhlášky č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi, aktiva bank tvoří:

*Bilance
banky*

1. pokladní hotovost a vklady u centrálních bank – obsahuje bankovky a mince české a cizí měny v pokladně, vklady u ČNB a u centrálních bank země nebo země, kde má banka sídlo nebo registrovanou pobočku,
2. státní bezkupónové dluhopisy a ostatní cenné papíry přijímané centrální bankou k refinancování – tato položka obsahuje cenné papíry včetně naběhlého příslušenství (úroků), v členění na cenné papíry emitované vládními institucemi, cenné papíry emitované ostatními společnostmi a opravné položky k těmto cenným papírům,
3. pohledávky za bankami a družstevními záložnami – obsahují pohledávky z úvěrů a ostatní pohledávky za bankami, včetně naběhlého příslušenství, zejména běžné účty, termínované vklady, poskytnuté úvěry centrálním bankám, bankám nebo družstevním záložnám (včetně repo obchodů), ostatní pohledávky,
4. pohledávky za klienty – členy družstevních záložen – obsahují pohledávky z úvěrů a ostatní pohledávky včetně příslušenství, zejména debetní zůstatky běžného účtu, faktoringové pohledávky, pohledávky z finančního leasingu, pohledávky ze záruk, akreditivů atd.,
5. dluhové cenné papíry, v členění na vydané vládními institucemi a ostatní,
6. akcie, podílové listy a ostatní podíly,
7. účasti s podstatným vlivem a rozhodujícím vlivem, zvlášť se uvádí ty v bankách,
8. dlouhodobý nehmotný majetek, zvlášť se uvádí goodwill,
9. dlouhodobý hmotný majetek, zvlášť se uvádí pozemky a budovy pro provozní činnost,
10. ostatní aktiva – sem zahrnujeme ostatní pohledávky ke třetím osobám, kladnou reálnou hodnotu derivátů, odloženou daňovou pohledávku, ostatní pokladní hodnoty, zlato, jiné drahé kovy, pohledávky z obchodování s cennými papíry, zúčtování se státním rozpočtem, poskytnuté provozní zálohy, dohadné účty aktivní,
11. pohledávky z upsaného základního kapitálu – obsahují nezaplacenou část upsaného a splatného základního kapitálu či emisního ážia,
12. náklady a příjmy příštího období – jde o výdaje vynaložené během účetního období, týkající se pozdějších období.

Obrázek 2-1 zachycuje vývoj hlavních položek aktiv českého bankovního sektoru v posledních deseti letech. Z obrázku je velice dobře patrné, že rozhodující část aktiv bank tvoří úvěry a ostatní pohledávky za klienty, k objemově důležitým aktivům patří i vklady a úvěry u centrálních bank a dluhové cenné papíry.

Obrázek 2-1: Hlavní položky aktiv českého bankovního sektoru (mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=57210&p_strid=AABAA&p_lang=CS, [vid. 22. 2. 2021].

**Členění
aktiv dle li-
kvidity**

Všimněme si, že Vyhláška č. 501/2002 Sb. řadí aktiva v podstatě podle jejich likvidity: od těch nejlikvidnějších (hotovost) po ty nejméně likvidní. Kritérium likvidity používá i Polouček a kol. (2013), když člení aktiva na aktiva primární, aktiva sekundární, úvěry a investice. Poslední skupina aktiv – investice – souvisí s členěním bankovníctví na obchodní a investiční, kdy investičnímu bankovníctví budeme věnovat pozornost v kap. 5.

2.1.1 PRIMÁRNÍ AKTIVA

DEFINICE

Primární aktiva jsou aktiva s nejvyšší likviditou. Zahrnují proto hotovost, rezervy u centrální banky a u jiných bank a proplacené šeky.

Hotovost

Hotovost, tj. bankovky a mince v korunách i v cizích měnách, bance nepřináší nic kromě likvidity. Hotovost v korunách banka potřebuje proto, aby byla schopna dostát svým aktuálně splatným závazkům, například chceme-li vybrat peníze z našeho účtu apod. Hotovost v cizích měnách potom potřebuje ta banka, která poskytuje i směnářské služby. Protože je držba hotovosti nákladná (vyžaduje trezory, pojištění, ochranu apod.), banky se snaží ji minimalizovat. Potřebná výše hotovosti je dána charakterem transakcí v dané bance (bance, která se orientuje zejména na internetové bankovníctví, stačí méně hotovosti než tradiční bance s širokou sítí poboček). Také proto banky zpravidla vyžadují, aby je v případě výběru větší částky klient informoval předem.

Rezervy u centrální banky zahrnují povinné minimální rezervy a dobrovolné rezervy. **Povinné minimální rezervy** je stanovená část zdrojů, kterou je banka povinna mít uloženu na účtu vedeném u centrální banky. Ve většině zemí je povinnost bank udržovat povinné minimální rezervy dána zákonem. Je tomu tak i v České republice, kde je v § 24 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, zakotvena povinnost bank, poboček zahraničních bank a spořitelních a úvěrních družstev udržovat povinné minimální rezervy. Povinné minimální rezervy se udržují v českých korunách a mohou být úročeny. ČNB může stanovit povinné minimální rezervy v maximální výši 30 % z celkových závazků banky, konkrétní výše je stanovena Vyhláškou ČNB. ČNB je oprávněna z měnově-politických důvodů stanovit výši povinných minimálních rezerv rozdílně pro jednotlivé druhově určené povinné osoby (tj. může být stanovena jiná sazba pro banky, pobočky zahraničních bank, spořitelní a úvěrní družstva).

Podle Vyhlášky č. 253/2013 Sb., kterou se stanoví podmínky tvorby povinných minimálních rezerv, banky udržují povinné minimální rezervy ve výši 2 % z hodnoty závazků, jejichž doba splatnosti nepřevyšuje dva roky, a to ve formě vkladů a přijatých úvěrů, emitovaných neobchodovatelných cenných papírů a emitovaných ostatních dluhových cenných papírů.

Výše sazeb povinných minimálních rezerv se měnila zejména v devadesátých letech, od konce roku 1999 ke změně sazby nedošlo (Tabulka 2-1).

Tabulka 2-2: Vývoj sazeb povinných minimálních rezerv v České republice (v %)

	Vklady na viděnou	Termínované vklady
do 31. 1. 1992		8
od 1. 2. 1992	8	2
od 1. 11. 1992	9	3
od 4. 8. 1994	12	3
od 3. 8. 1995		8,5
od 1. 8. 1996		11,5
od 8. 5. 1997		9,5
od 30. 7. 1998		7,5
od 28. 1. 1999		5,0
od 7. 10. 1999		2,0

Zdroj: Polouček a kol. (2013), s. 221.

Podle Vyhlášky č. 253/2013 Sb., kterou se stanoví podmínky tvorby povinných minimálních rezerv, se povinné minimální rezervy vypočítávají za jednotlivá udržovací období. Udržovací období trvá zhruba jeden měsíc (začíná první čtvrtkem v měsíci a končí středou před prvním čtvrtkem v měsíci následujícím). Povinnost držet stanovenou výši povinných minimálních rezerv je splněna, jestliže průměrná skutečná výše povinných minimálních rezerv za dané období není nižší než stanovená výše povinných minimálních rezerv.

Prostředky na účtu povinných minimálních rezerv jsou počínaje 12. červencem 2001 úročeny dvoutýdenní repo sazbou ČNB, avšak pouze do předepsaného objemu povinných minimálních rezerv (tj. pokud banka udržuje i dobrovolné rezervy, ty úročeny nejsou).

V případě, že banka nemá na odpovídajícím účtu dostatek prostředků (tj. nesplnila povinnost držet povinné minimální rezervy), ČNB je oprávněna jí dle § 25 zákona o ČNB účtovat z částky, o kterou není rezerva naplněna, úrok ve výši odpovídající dvojnásobku průměrné lombardní sazby v období, po které měla povinné minimální rezervy udržovat. Pro výpočet úroku můžeme využít následující vzorec:

$$\text{Úrok pro PMR} = \frac{\text{částka} * \text{úrok. sazba} * \text{počet dní}}{100 * 360} \quad (2-1)$$

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Základ pro výpočet povinných minimálních rezerv banky činí 2 mld. Kč. Dané udržovací období trvá 28 kalendářních dní. Průměrná hodnota repo sazby činí 1 %, průměrná hodnota lombardní sazby činí 2 %. Vypočítejte výši úroku za držení povinných minimálních rezerv, případně výši sankčního úroku za nedodržení povinných minimálních rezerv, činí-li skutečný zůstatek na účtu povinných minimálních rezerv (PMR):

- a) 41 mil. Kč,
- b) 38 mil. Kč.

Řešení:

Nejprve je potřeba zjistit, v jaké výši má banka udržovat povinné minimální rezervy. Ty mají činit 2 % ze základu pro jejich výpočet, tj.: 2 % z 2 mld. Kč = **40 mil. Kč**.

- a) Pokud činí skutečný zůstatek na účtu PMR 41 mil. Kč, znamená to, že banka má povinnost splněnou, dokonce udržuje i dobrovolné rezervy ve výši 1 mil. Kč. Budeme tedy počítat úrok za držení PMR. Protože jsou prostředky na účtu povinných minimálních rezerv úročeny dvoutýdenní repo sazbou ČNB, avšak pouze do předepsaného objemu PMR, budeme úročit pouze částku 40 mil. Kč (vzorec 2-1):

$$\text{Úrok za držení PMR} = \frac{40\,000\,000 * 1 * 28}{100 * 360} = \mathbf{31\,111,11\,Kč}$$

- b) Pokud činí skutečný zůstatek na účtu PMR 38 mil. Kč, znamená to, že banka povinnost nedodržela o 2 mil. Kč. Z těchto 2 mil. Kč je tedy potřeba vypočítat sankční úrok, opět dosazením do vzorce 2-1:

$$\text{Sankční úrok pro PMR} = \frac{2\,000\,000 * 2 * 28}{100 * 360} = \mathbf{6\,222,22\,Kč}$$

Banky většinou nejsou schopny řídit povinné minimální rezervy zcela přesně, proto je skutečný zůstatek jednotlivých bank na účtech povinných minimálních rezerv zpravidla vyšší, než je centrální bankou požadováno – banky tedy udržují **dobrovolné rezervy**. S přebytky rezerv banky velice intenzivně obchodují na mezibankovním trhu. O skutečném vývoji zůstatků na účtech povinných minimálních rezerv vypovídá efektivní míra povinných minimálních rezerv, která je podílem zůstatků na účtech povinných minimálních rezerv a základu pro výpočet povinných minimálních rezerv (někdy také zjednodušeně celkových vkladů v bankovním sektoru).

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Vypočítejte efektivní míru povinných minimálních rezerv, činí-li zůstatky bank na účtech povinných minimálních rezerv 51,5 mil. Kč a celková hodnota vkladů v bankovním sektoru je 2,5 mld. Kč. Výsledek komentujte.

Řešení:

Použijeme zjednodušený výpočet efektivní míry PMR jakožto podílu zůstatků bank na účtech PMR a celkových vkladů v bankovním sektoru:

$$\text{Efektivní míra PMR} = \frac{\text{zůstatky PMR}}{\text{celkové vklady}} * 100 = \frac{51\,500\,000}{2\,500\,000\,000} * 100 = \mathbf{2,06\%}$$

Výsledek vypovídá o tom, že banky udržují i dobrovolné rezervy – z celkového výsledku ta 2 % jsou povinné minimální rezervy (úročené repo sazbou) a 0,06 % představuje dobrovolné rezervy (neúročené).

Součástí primárních aktiv banky jsou i **rezervy u ostatních bank**, tj. prostředky, které má banka uloženy na účtech u jiných bank (ať už v podobě vkladů splatných na viděnou či termínovaných vkladů). Jedná se především o prostředky uložené u korespondenčních bank, které jsou předpokladem pro uskutečňování běžných transakcí s ostatními bankami. Jde o vysoce likvidní prostředky, které však nepřinášejí žádný nebo jen velmi nízký výnos.

Rezervy u
ostatních
bank

Proplacené šeky jsou bankou dočasně držené cenné papíry. Jedná se o šeky vypsané na jinou banku a bankou proplacené, za které získá hotovost po proplacení šeku prostřednictvím clearingového systému. Jedná se o vysoce likvidní, neúročené prostředky. Vzhledem k velmi omezenému používání šeků však proplacené šeky představují v České republice zcela zanedbatelnou část primárních aktiv.

Propla-
cené šeky

2.1.2 SEKUNDÁRNÍ AKTIVA

Sekundární aktiva

Sekundární aktiva banka udržuje na podporu likvidity banky. Na rozdíl od primárních aktiv, sekundární aktiva už přinášejí i určitý výnos. Pro zahrnutí do sekundárních aktiv je rozhodující to, zda je možné přeměnit dané aktivum na hotovost s minimální ztrátou a minimálním časovým prodlením. Z tohoto důvodu nejsou k sekundárním aktivům řazeny nejen akcie, ale ani obligace, jejichž kurzy mohou krátkodobě relativně významně kolísat. Do sekundárních aktiv tak zahrnujeme spíše:

- pokladniční poukázky,
- bankou akceptované směnky,
- depozitní certifikáty,
- komerční papíry.

Výše sekundárních aktiv závisí na klientele, nabízených produktech a strategii řízení likvidity bankou. Banka, která při řízení likvidity preferuje udržovat dostatečnou výši likvidních (tj. primárních a sekundárních) aktiv, bude potřebovat více sekundárních aktiv než banka, která se spoléhá spíše na to, že v případě potřeby bude nedostatek likvidity řešit půjčkou na mezibankovním trhu (blíže v předmětu Řízení finančních a bankovních rizik). Banka by při stanovování optimální výše sekundárních aktiv měla také respektovat:

- sezónní výkyvy v poptávce po úvěrech, kdy například banka, která se orientuje zejména na poskytování spotřebitelských úvěrů, může očekávat vyšší poptávku po těchto úvěrech (a tím vyšší potřebu likvidity) hlavně v období před vánočními či dovolenými,
- cyklické výkyvy, kdy poptávka po úvěrech (a tím likvidita banky) je ovlivněna vývojem hospodářského cyklu,
- náhodné, do značné míry nepředvídané výkyvy.

2.1.3 ÚVĚRY

Protože základní činností banky je přijímat vklady a poskytovat úvěry, po zajištění dostatečné výše likvidních aktiv je zájem banky orientován právě na poskytování úvěrů. Úvěry tvoří často největší část aktiv banky, je tomu tak i v České republice (Obrázek 2-1). Úvěry jsou málo likvidními aktivy (v podmínkách České republiky jsou na hotovost před uplynutím jejich doby splatnosti přeměněny zřídka). Ve srovnání s primárními a sekundárními aktivy jsou úvěry více rizikové, avšak zato přinášejí vyšší výnosy (úrokové výnosy z úvěrů tvoří rozhodující část výnosů bank). Základním úkolem banky je proto nalézt optimální kombinaci výnosů a rizika.

Portfolio úvěrů

Portfolio banky je velice diverzifikované; struktura úvěrů se liší mezi jednotlivými bankami a odráží tak rozdílnou úvěrovou politiku jednotlivých bank, tj. to, na které trhy, zákazníky, odvětví, produkty a geografické oblasti se banka zaměřuje, aby byla konkurenceschopná.

REGULACE ÚVĚROVÉ ANGAŽOVANOSTI

K diverzifikaci úvěrového portfolia přispívá i legislativa, kdy banky jsou povinny dodržovat pravidla úvěrové angažovanosti, které jsou zavedeny ve většině zemí světa. Je tomu tak i v České republice. České banky a pobočky zahraničních bank ze zemí Evropské unie musí dodržovat pravidla angažovanosti na základě Nařízení Evropského parlamentu a rady č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení č. 648/2012, banky se sídlem v zemích mimo Evropskou unii potom na základě § 13 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách a Vyhlášky č. 163/2014 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry.

Regulace angažovanosti

Pro účely limitů angažovanosti se pod pojmem expozice rozumí jakékoliv aktivum nebo podrozvahová položka v účetní hodnotě bez uplatnění rizikové váhy nebo stupně rizika. Expozice banky vůči klientovi nebo ekonomicky spjaté skupině klientů² se považuje za velkou, představuje-li její hodnota alespoň 10 % kapitálu banky. Limity velkých expozic jsou nastaveny takto:

Limity angažovanosti

- vůči jedné osobě (tj. jednomu dlužníkovi) nebo ekonomicky spjaté skupině osob po zohlednění zajištění nesmí angažovanost přesáhnout **25 % kapitálu** banky;
- vůči osobě, která je institucí, uznanou burzou nebo uznaným clearingovým centrem, nesmí angažovanost po zohlednění zajištění přesáhnout vyšší ze dvou hodnot: 25 % kapitálu banky nebo částku odpovídající **150 mil. EUR**;
- pokud ekonomicky spjatá skupina osob zahrnuje jednu nebo více institucí, uznaných burz nebo uznaných clearingových center, nesmí angažovanost vůči této skupině po zohlednění zajištění přesáhnout vyšší ze dvou hodnot: **25 % kapitálu** banky nebo částku odpovídající **150 mil. EUR**, současně však musí být splněna podmínka, že součet expozic po zohlednění zajištění vůči ostatním osobám ve skupině nesmí přesáhnout 25 % kapitálu banky,
- částka odpovídající 150 mil. EUR nesmí překročit přiměřený limit; banka tento limit stanoví v souladu s cílem řešit a kontrolovat riziko koncentrace tak, že tento limit nesmí překročit **100 % kapitálu** banky.

Uvedené limity angažovanosti se nevztahují na expozice banky vůči centrálním i regionálním vládám, centrálním bankám, mezinárodním organizacím, mezinárodním rozvojovým bankám apod. Částka 150 mil. EUR se přepočítává na částku v korunách, a to tak, že pro období od 31. prosince do 30. prosince následujícího kalendářního roku se použije kurz devizového trhu, který ČNB vyhlásila jako poslední v říjnu toho roku, v němž období začíná.

² Ekonomicky spjatá skupina osob představuje pro banku jediné riziko, neboť jedna z nich přímo či nepřímo kontroluje druhou či další osoby, nebo jsou jejich vztahy takové podoby, že pokud by se jedna z nich dostala do finančních obtíží, další osoby by se pravděpodobně ocitly také v obtížích s financováním nebo se splácením.

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Kapitál banky činí 2 mld. Kč. Devizový kurz činí 25,50 Kč/EUR.

- Jak velký úvěr může maximálně dostat firma ABC?
- Jak vysoký úvěr by mohla ABC čerpat za podmínky, že je institucí?

Řešení:

- Limit činí 25 % kapitálu banky, tj. 25 % ze 2 mld. Kč = **500 mil. Kč**.
- Pro instituci je limit nastaven tak, že platí vyšší z následujících dvou hodnot: 25 % kapitálu banky nebo 150 mil. EUR. 25 % kapitálu banky = 500 mil. Kč, 150 mil. EUR = 3 3825 mil. Kč, tj. volíme tu vyšší hodnotu: 3,825 mld. Kč. Současně však nesmíme zapomenout na limit max. 100 % kapitálu banky, což je 2 mld. Kč. Pokud je tedy ABC institucí, může čerpat úvěr ve výši max. **2 mld. Kč**.

PRÁVNÍ ÚPRAVA ÚVĚROVÝCH OBCHODŮ

Úvěrové obchody jsou upraveny především těmito právními normami: **Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách** definuje úvěr jako v jakékoliv formě dočasně poskytnuté peněžní prostředky (§ 1), pod pojmem úvěrové obchody potom rozumí činnosti týkající se poskytování úvěrů a záruk (§ 19b), banky jsou povinny dodržovat pravidla úvěrové angažovanosti (§ 13).

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník obsahuje zejména právní úpravu smlouvy o úvěru (§ 2395 – 2400) a dále potom ustanovení týkající se zajištění úvěrů formou ručení (§ 2018 – 2028), smluvní pokutou (§ 2048 – 2052), postoupením pohledávky (§ 1879 – 1887), dohodou o srážkách ze mzdy (§ 2045 – 2047) či zástavním právem (§ 1309 – 1394).

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, obsahuje detailní právní úpravu spotřebitelských úvěrů, budeme jej proto blíže charakterizovat až v kap. 3.2.2.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), se s úvěrovými obchody pojí v tom smyslu, že upravuje oddlužení (tzv. osobní bankrot), kterým je možné řešit nadměrnou zadluženost. Oddlužení je způsob řešení úpadku, kdy jsou sjednoceny dlužníkovy dluhy, zajištění věřitelé jsou uspokojeni zcela, nezajištění do jimi schválené výše a zbytek dluhů může být dlužníkovi odpuštěn. Návrh na zahájení insolvenčního řízení sepisuje a za dlužníka podává advokát, notář, soudní exekutor, insolvenční

správce nebo akreditovaná osoba, případně jej podává dlužník (pouze v případě, že má právnické nebo ekonomické vzdělání v magisterském studijním programu nebo vykonal zkoušku insolvenčního správce). Dlužníkem, který žádá o řešení úpadku formou oddlužení, může být pouze fyzická osoba nepodnikatel, který je v úpadku, tj. má více věřitelů, své závazky neplní po dobu více než 30 dní a své dluhy není schopen ani nadále splácet. Současně je třeba podat návrh na povolení oddlužení. Oba dva formuláře jsou poměrně komplikované, je třeba sepsat veškerý majetek, závazky, doložit příjmy, uvést přehled výdajů apod. Návrh se podává u krajského soudu, v jehož obvodu má dlužník bydliště. Oddlužení musí být povolenou soudem, který posuzuje, zda jde o poctivý záměr dlužníka zbavit se závazků.

Nezajištění věřitelé hlasují o způsobu oddlužení: zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Zpeněžením majetkové podstaty znamená, že k uspokojení věřitelů dojde formou jednorázového prodeje majetku dlužníka a rozdělením výnosu z tohoto prodeje mezi věřitele. V případě plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty je dlužník povinen vydat insolvenčnímu správci majetek náležející do majetkové podstaty ke zpeněžení a dále do doby podání zprávy o splnění oddlužení měsíčně splácet nezajištěným věřitelům ze svých příjmů částku, kterou by bylo možno srazit při exekuci (tj. vše nad rámec nezabavitelného minima, které odpovídá 2/3 součtu jeho životního minima a normativních nákladů na bydlení); pokud v průběhu oddlužení získá dlužník další příjmy, jsou použity na úhradu dluhů. Oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty je splněno:

*Způsoby
řešení od-
dlužení*

- jestliže dlužník splatil nezajištěným věřitelům jejich pohledávky v plné výši,
- nebo dlužník v době 3 let od schválení oddlužení splatil nezajištěným věřitelům alespoň 60 % pohledávek,
- nebo po dobu 5 let od schválení oddlužení nebylo oddlužení zrušeno, dlužník neporušil svou povinnost vynaložit veškeré úsilí k plnému uspokojení pohledávek – má se za to, že tuto povinnost neporušil, jestliže v této době nezajištěným věřitelům splatil alespoň 30 % jejich pohledávek.

Jestliže insolvenční soud rozhodne o splnění oddlužení, připojí k tomu i rozhodnutí, jímž dlužníka osvobodí od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž nebyly dosud uspokojeny.

Všichni dlužníci, proti kterým bylo zahájeno insolvenční řízení po 1. 1. 2008, jsou evidováni ve veřejně přístupném insolvenčním rejstříku: ten je online k dispozici např. zde: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>. Po 5 letech od nabytí právní moci rozhodnutí o skončení insolvenčního řízení insolvenční soud vyškrtně dlužníka ze seznamu dlužníků a údaje o něm v insolvenčním rejstříku zneprístupní.

*Insol-
venční rej-
střík*

Pro úvěrové obchody jsou také velice důležitá pravidla, uvedená v aktuálních **Vyhláškách a Opatřeních České národní banky** a v **Nařízeních Evropského parlamentu a rady**: ta se týkají nejen již zmíněné regulace úvěrové angažovanosti, ale i pravidel pro

klasifikaci pohledávek z úvěrů a tvorbu rezerv a opravných položek (blíže v předmětu Řízení finančních a bankovních rizik), požadavků na minimální výši kapitálu na pokrytí úvěrového rizika a pravidel pro řízení úvěrového rizika.

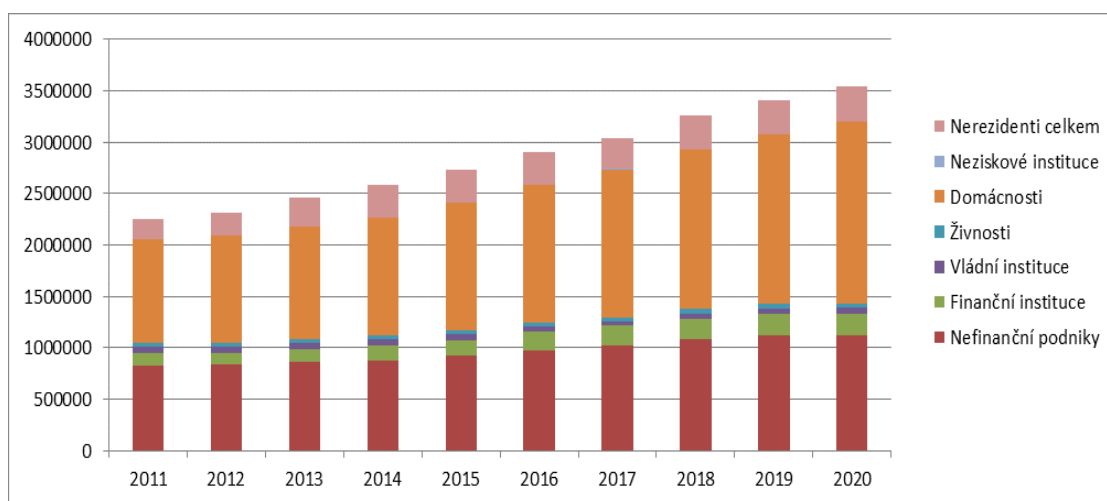
ČLENĚNÍ ÚVĚRŮ PODLE RŮZNÝCH HLEDISEK

Druh bankovní služby pro klienta

Úvěry je možné klasifikovat podle mnoha hledisek. Podle formy bankovní služby pro klienta rozdělujeme **úvěry peněžní** (kdy banka přímo poskytuje klientovi hotově či bezhotovostně peněžní prostředky; takové úvěry se odráží v bilanci banky a příkladem je kontokorentní či spotřebitelský úvěr) a **závazkové** (banka nepůjčuje klientovi peněžní prostředky, ale své dobré jméno – zaručuje se za nějaký závazek klienta; tyto závazky se evidují v podrozvahové evidenci a příkladem je bankovní záruka).

Příjemce úvěru

Z hlediska **příjemce úvěru** rozlišujeme úvěry poskytnuté občanům, podnikatelské úvěry (příčemž podnikatelem může být jak právnická, tak i fyzická osoba), mezibankovní úvěry, úvěry poskytnuté státu, městům a obcím apod. Rozhodující část úvěrů je v České republice poskytována domácnostem a nefinančním podnikům (Obrázek 2-2).

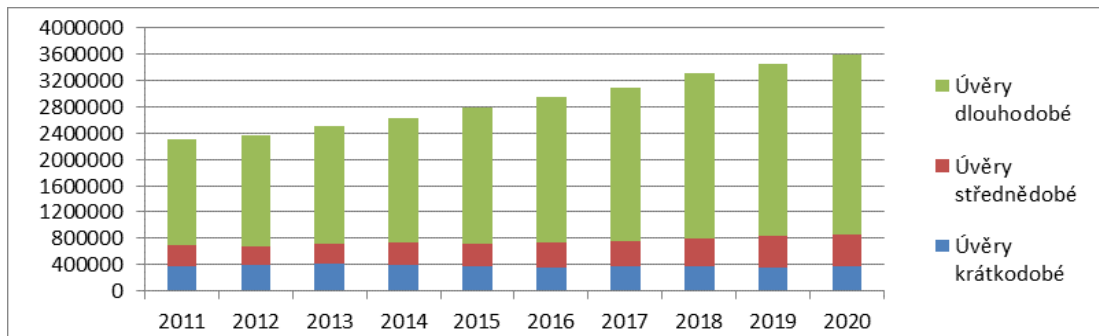

Obrázek 2-2: Úvěry v českém bankovním sektoru podle příjemců (mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=44895&p_strid=AABBAA&p_lang=CS, [vid. 5. 3. 2021].

Doba splatnosti úvěru

Podle doby splatnosti úvěru je možno úvěry rozlišit na **krátkodobé** (s dobou splatnosti do jednoho roku včetně, například kontokorentní úvěr), **střednědobé** (s dobou splatnosti od jednoho roku do čtyř let, například spotřebitelský úvěr) a **dlouhodobé** (s dobou splatnosti pět let a více, například hypoteční úvěr). Jak je patrné z Obrázku 2-3, v České republice jednoznačně převažují dlouhodobé úvěry (je to dané i velkým objemem úvěrů poskytnutých domácnostem na financování bydlení – blíže v kap. 3).

Obrázek 2-2: Úvěry v českém bankovním sektoru podle doby splatnosti (mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=1268&p_strid=AABBAB&p_lang=CS, [vid. 5. 3. 2021].

Podle toho, zda byl ve smlouvě o úvěru vymezen účel, na který bude úvěr použit či nikoliv, členíme úvěry na **účelové a neúčelové**. Protože u neúčelových úvěrů banka nezná způsob využití úvěru, jsou zpravidla úročeny vyšší úrokovou sazbou než úvěry účelové.

Účel úvěru

Podle způsobu čerpání úvěru rozlišujeme úvěry **jednorázově čerpané** (například účelový spotřebitelský úvěr na koupi automobilu), úvěry **čerpané v dílčích částkách** (například hypoteční úvěr na výstavbu domu, který je čerpán postupně tak, jak dochází k úhradám dodavatelských faktur) a úvěry **čerpané variabilně** (například kontokorentní úvěr či úvěr z kreditní karty je čerpán postupně, nepravidelně, podle potřeby).

Způsob čerpání úvěru

Podle způsobu úročení úvěru členíme úvěry na úvěry **úročené fixní úrokovou sazbou** (kdy je úroková sazba pevně stanovena na celou dobu splatnosti úvěru) a na úvěry **úročené pohyblivou úrokovou sazbou** (kdy se úroková sazba v průběhu trvání úvěrového vztahu mění).

Způsob úročení úvěru

Úvěry lze členit i podle způsobu splácení úvěru na úvěry **splatné najednou v době splatnosti** (ty se poskytují na předem pevně sjednanou dobu splatnosti, úroky jsou splatné buď jednorázově v době splatnosti spolu s jistinou, nebo se během doby splatnosti platí v předem sjednaných termínech), úvěry **splatné po uplynutí výpovědní lhůty** (ty se poskytují na předem neurčitou dobu, současně s dohodnutím výpovědní lhůty je sjednávána i určitá minimální lhůta splatnosti, tj. doba, po kterou nemůže být úvěr vypovězen; úroky se platí v předem sjednaných termínech), úvěry **průběžně splácené** (jsou to takové úvěry, kdy dlužník úvěr splácí průběžně a nepravidelně ze svých příjmů; typickým příkladem je kontokorentní úvěr, splácený příchozími platbami na účet), úvěry **splácené v pravidelných splátkách** (splácí se v pravidelných intervalech, předem je sjednána pevná částka ročního úmoru úvěru, zároveň se splátkami jistiny jsou splatné i úroky: celková výše splátky se tedy postupně snižuje s tím, jak s klesajícím zůstatkem úvěru klesají úroky) a **úvěry splácené v pravidelných anuitách** (ty se také splácejí v pravidelných intervalech, avšak výše

Způsob splácení úvěru

splátky je po celou dobu splácení stejná a mění se pouze její struktura z hlediska podílu úroků a úmoru).

Další hlediska

K dalším kritériím, podle kterých lze členit úvěry, patří **zajištěnost** (rozlišujeme úvěry zajištěné a nezajištěné) a **měna**, v níž byl úvěr poskytnut (úvěry korunové a devizové). Podle **platební kázně dlužníka** rozlišujeme úvěry výkonné a nevýkonné (jako nevýkonné se klasifikují úvěry se selháním dlužníka, úvěry považované za znehodnocené nebo úvěry s poskytnutou úlevou dlužníkovi – blíže v předmětu Řízení finančních a bankovních rizik).

2.2 Management pasiv bank

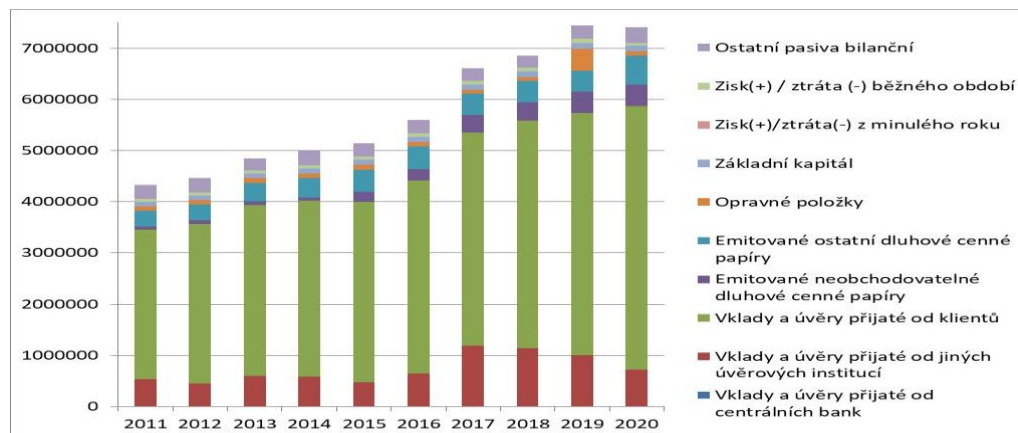
Hlavní položky pasiv

Jak již víme z kap. 2.1, v bilanci banky na straně pasiv získáme informace o tom, jaká je **struktura zdrojů** sloužících k financování majetku banky k určitému časovému okamžiku. Podle Vyhlášky č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi, do pasiv bank patří tyto položky:

1. závazky vůči bankám a družstevním záložnám – obsahují dluhy z úvěrů a ostatní dluhy vůči centrálním bankám, jiným bankám a družstevním záložnám, včetně příslušenství, zejména přijaté úvěry, přijaté úvěry v rámci repo obchodů, plateb ze záruk, z akreditivů, běžné účty a termínované vklady centrálních bank, jiných bank a družstevních záložen,
2. závazky vůči klientům – členům družstevních záložen, které obsahují dluhy z finančních činností včetně příslušenství, zejména zůstatky běžných účtů, úsporné vklady splatné na požádání, termínované vklady s výpovědní lhůtou nebo se splatností, úsporné vklady s výpovědní lhůtou nebo se splatností, vkladové certifikáty a vkladní listy, dále také přijaté úvěry od vládních institucí a dalších osob, přijaté úvěry v rámci repo obchodů, účelově vázané vklady, vklady veřejných fondů, vklady organizačních složek státu a územních samosprávných celků,
3. závazky z dluhových cenných papírů, sem patří zejména emitované krátkodobé a dlouhodobé dluhové cenné papíry, a to kuponové a bezkuponové dluhopisy, hypoteční zástavní listy, směnky apod.,
4. ostatní pasiva, která obsahují závazky vůči třetím osobám (přijaté zálohy na nákup cenných papírů, přijaté příspěvky účastníků penzijního připojištění, závazky z obchodování s cennými papíry, závazky vůči státnímu rozpočtu), zápornou reálnou hodnotu derivátů, závazky z krátkých prodejů, odložený daňový závazek, dohadné položky pasivní apod.,
5. výnosy a výdaje příštích období, tj. příjmy přijaté v běžném účetním období, ale související s výnosy následujících účetních období a náklady, které se vztahují k běžnému účetnímu období, ale budou zaplacené v následujících účetních obdobích,

6. rezervy, zvláště se uvádí rezervy na důchody a podobné závazky, rezervy na daně a ostatní rezervy,
7. podřízené závazky, tj. přijaté úvěry, vklady a emitované dluhové cenné papíry, o kterých bylo smluvně dohodnuto, že v případě likvidace, konkurzu, nuceného vyrovnání nebo vyrovnání dlužníka budou splaceny až po plném uspokojení všech ostatních pohledávek ostatních věřitelů (blíže viz kap. 2.2.2),
8. základní kapitál, obsahuje upsaný základní kapitál, zvláště se uvádí splacený základní kapitál,
9. emisní ážio, které představuje rozdíl mezi emisním kurzem a vkladem do základního kapitálu (nominální hodnotou akcie při emisi akcií),
10. rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku, obsahuje povinné rezervní fondy a rizikové fondy, ostatní rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku, jako jsou dobrovolně tvořené rezervní fondy na bankovní rizika,
11. rezervní fond na nové ocenění, který obsahuje změny ocenění majetku na základě rozhodnutí státních orgánů při vyhlášení generálního ocenění majetku,
12. kapitálové fondy, tj. fondy, které jsou tvořeny z jiného zdroje než z účetního zisku (zejména bezplatným nabytím majetku, vydáním podílových listů nebo investičních akcií, dotacemi do vlastních zdrojů),
13. oceňovací rozdíly (z majetku a závazků, ze zajišťovacích derivátů a z přepočtu účastí),
14. nerozdělený zisk nebo neuhrazená ztráta z předchozích období,
15. zisk nebo ztráta za účetní období.

Obrázek 2-4 zachycuje vývoj hlavních položek pasiv bankovního sektoru v posledních deseti letech. Rozhodující část pasiv bank tvoří vklady a úvěry přijaté od klientů, tj. depozita. Významné jsou i vklady a úvěry přijaté od jiných bank a emitované dluhové cenné papíry. Zejména z kvalitativního hlediska je potom důležitou položkou pasiv kapitál banky.

Obrázek 2-4: Hlavní položky pasiv českého bankovního sektoru (mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=53337&p_strid=AABAB&p_lang=CS, [vid. 19. 3. 2021].

2.2.1 DEPOZITA

DEFINICE

Depozita (vklady) jsou nepřímým cenným papírem, vydávaným bankou. Pro banku představují způsob, jak může získat cizí kapitál, který potom využívá jako zdroj pro svou úvěrovou a investiční aktivitu.

DRUHY DEPOZIT

Mezi základní druhy depozitních obchodů patří depozita na viděnou, termínovaná depozita, úsporné vklady, spořicí účty, dlužnické cenné papíry a mezibankovní depozita.

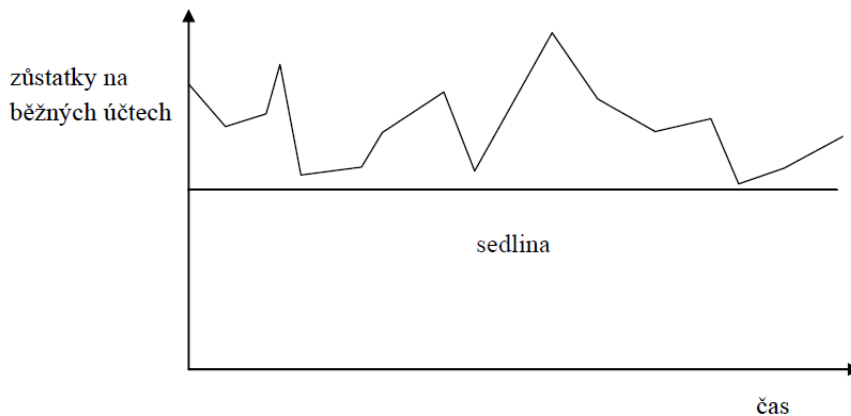
Depozita na viděnou

Depozita na viděnou (nebo také na požádání) jsou určena k běžným hotovostním i bezhotovostním platbám klientů. Prostředky jsou ukládány na běžný (nebo také žirový) účet, který je charakteristický především tím, že peněžní prostředky na takovém účtu jsou kdykoliv dostupné. Výhodou běžného účtu je tak vysoká likvidita prostředků na něm uložených. Kromě toho lze k běžnému účtu zřídit trvalé příkazy, souhlasy s inkasem, lze vybírat peníze z bankomatu, platit kartou vydanou k tomuto účtu, obsluhovat účet některou z forem přímého bankovníctví. Protože disponibilita u těchto vkladů není nijak omezena, úroková sazba je zpravidla velice nízká.

Depozita na viděnou představují pro banku důležitý zdroj financování, a to z následujících důvodů:

- banka získává velice levné zdroje (nízká a stabilní výše úrokových sazeb);
- banka může při provádění platebního styku profitovat z pozdějšího připsování peněz;
- funguje princip sedliny.

Princip sedliny spočívá v tom, že ačkoliv se jedná o depozita splatná na viděnou, určitá část z nich zůstává bance trvale k dispozici (klienti zpravidla nevyčerpají zcela své zůstatky na běžných účtech, platby odcházející z banky a do banky přicházející se částečně vyrovnávají a při převodech mezi účty v rámci jedné banky se celkový stav vkladů nemění); sedlina v praxi může tvořit až 80 % zůstatků na běžných účtech (viz Obrázek 2-5).

Obrázek 2-5: Sedlina na běžných účtech

Zdroj: Černohorský a Teplý (2011), s. 236.

Termínovaná depozita jsou vklady na pevnou a zpravidla vyšší částku. Rozlišujeme vklady na pevnou lhůtu (tj. peněžní prostředky jsou uloženy na předem stanovenou dobu, ta může být různě dlouhá: od několika dní po několik let) a vklady s výpovědní lhůtou (kdy období není časově určeno, ale je dána výpovědní lhůta, po jejímž uplynutí je možné se vkladem disponovat; délka výpovědní lhůty také může být různě dlouhá). Vklad je možné předčasně vypovědět, avšak bance musíme uhradit sankční poplatek, zpravidla stanovené procento z vypovězené částky. Zvolíme-li kratší dobu, vyhneme se případným sankcím za předčasný výběr vkladu. Dlouhodobější termínované vklady však mají zpravidla výhodnější úročení. Termínované vklady mohou mít i podobu depozitních certifikátů, které jsou bankami nabízeny v širokém spektru nominálních hodnot, termínů splatnosti i dalších podmínek.

Termínovaná depozita

Alternativou k termínovaným depozitům mohou být **spořicí účty**. Spořicí účet je otevřený na dobu neurčitou, často i bez výpovědní lhůty, je tedy likvidnější než termínovaný vklad. Další rozdíl spočívá v tom, že termínovaný vklad má přesně stanovenou částku po celou dobu jeho trvání, naopak spořicí účet umožňuje libovolné vkládání peněžních prostředků. Spořicí účty v nabídce jednotlivých bank se mohou výrazně lišit, nejen co do výše úrokové sazby, ale i co do přístupu k peněžním prostředkům (existence výpovědní lhůty, počet výběrů či převodů z účtu měsíčně, poplatků za další převody a výběry), poplatkům spojeným se spořicí účtem (za vedení, za transakce), způsobem připsování úroků (měsíčně či čtvrtletně), požadavkem na minimální zůstatek či minimální vklad a možností obsluhovat spořicí účet prostřednictvím elektronického bankovníctví.

Spořicí účty

Úsporné vklady představují depozita, oproti nimž banka vystavuje klientovi doklad, nejčastěji vkladní knížku, do níž se zaznamenávají úložky, výběry a úroky. V současnosti jejich význam klesá.

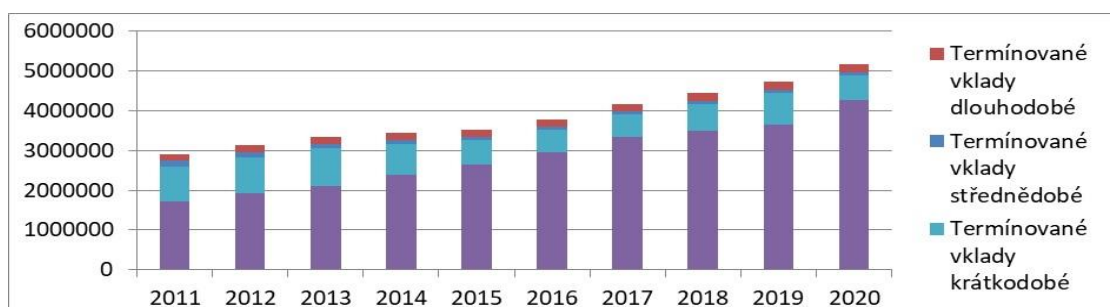
Úsporné vklady

Emise cen-
ných pa-
pírů

Banky si mohou opatřit prostředky také prostřednictvím emise **bankovních dlužnických cenných papírů**. Banky nejčastěji emitují dluhopisy; speciální formou dluhopisů jsou hypoteční zástavní listy.

Meziban-
kovní de-
pozita

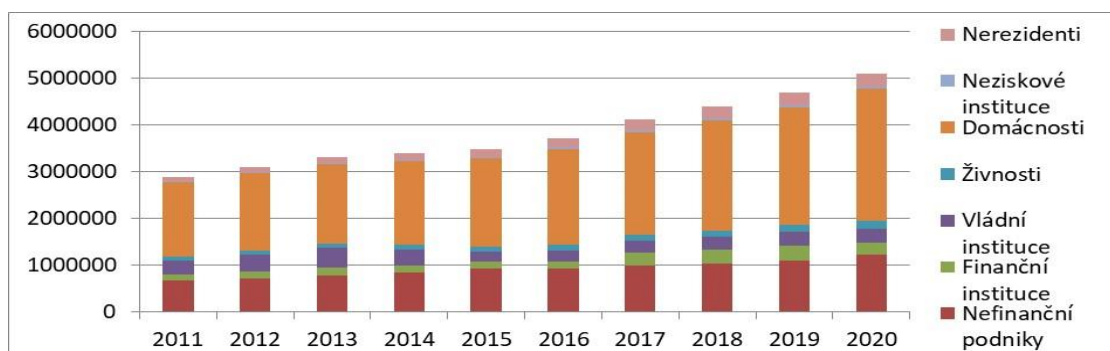
Mezibankovní depozita, tj. úvěry a vklady od ostatních bank, jsou dalším způsobem získávání peněžních prostředků. Banka si buď může vzít úvěr od jiné banky, nebo si jiná banka uloží u dané banky finanční prostředky. V českém bankovním sektoru je to poměrně častý způsob získávání prostředků, jak dokazuje i Obrázek 2-4. Mezibankovní depozita pro banky představují relativně bezpečný způsob, jak mohou zhodnotit své volné prostředky, navíc tímto způsobem banky mohou řídit svou likviditu (viz kap. 2.1.1).

Obrázek 2-6: Depozita v českém bankovním sektoru podle doby splatnosti (mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=13278&p_strid=AABCAB&p_lang=CS, [vid. 19. 3. 2021].

Naprostá většina depozit je v České republice ve formě netermínovaných (splatných na viděnou) či krátkodobých depozit (splatných do jednoho roku). Podíl střednědobých (s dobou splatnosti od jednoho do čtyř let) a dlouhodobých (splatných déle než pět let) depozit je velice nízký (Obrázek 2-6). Rozhodující část depozit potom do bank ukládají domácnosti, poměrně významné jsou však i vklady nefinančních institucí (Obrázek 2-7).

Obrázek 2-6: Depozita v českém bank. sektoru podle ekonom. sektorů (mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=44898&p_strid=AABCAA&p_lang=CS, [vid. 19. 3. 2021].

ZAJIŠTĚNÍ DEPOZIT

Ve většině zemí existuje určitý způsob zajištění depozit. Zajištění depozit plní **dvě základní funkce**: preventivní (zabránit runu na banky v případě problémů v nějaké bance) a sanační (ochránit drobné vkladatele v případě nesolventnosti banky). K nejběžnějším formám patří garance státu (nebo centrální banky) nebo pojištění depozit. V České republice byly do konce roku 1994 garantovány vklady u taxativně vyjmenovaných, čtyř největších bank, vklady u ostatních bank nebyly garantovány vůbec. Od 1. ledna 1995 začal vykonávat činnost Fond pojištění vkladů (dále také FPV), který byl zřízen na základě novely zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, s hlavním cílem chránit klienty bank a dalších pojištěných finančních institucí před ztrátami, které by jim mohly vzniknout v případě, že by jim tyto instituce nebyly schopné vyplatit jejich vklady. Tím FPV posiloval důvěru v bankovní sektor. Ke dni 1.1.2016 došlo k transformaci Fondu pojištění vkladů na Garanční systém finančního trhu. Tato nově vzniklá instituce přebrala veškeré povinnosti a funkce bývalého FPV, který nezanikl, ale od 1.1.2016 se stal samostatnou účetní jednotkou bez právní subjektivity v rámci Garančního systému.

Funkce a formy zajištění depozit

Garanční systém finančního trhu zastřešuje:

- Fond pojištění vkladů,
- Fond pro řešení krize.

Fond pro řešení krize (dále také FŘK) byl zřízen s cílem zabránit krizovým situacím, ve kterých hrozí riziko, že některá z finančních institucí nebude schopna dostát svým závazkům vůči oprávněným osobám ze zákonných a smluvních podmínek. Prostředky ve FŘK lze použít na financování řešení krize dané finanční instituce tak, aby nebylo nutné ukončit její existenci, tj. FŘK se snaží problémy finančních institucí řešit i jinak než jen výplatou náhrad vkladů (například formou poskytnutí záruky, úvěru či dodatečného kapitálu, což může vyřešit problematickou finanční situaci a předejít jejich krachu). O použití FŘK rozhoduje Česká národní banka; použít lze pouze v případě, že instituce selhává nebo lze její selhání důvodně předpokládat, neexistují jiná opatření dohledu, která by selhání instituce v krátkém čase odvrátila, a řešení krize je ve veřejném zájmu. Cílem je posílit stabilitu finančního sektoru, minimalizovat náklady a škody a eliminovat použití veřejných prostředků. Do FŘK ze zákona přispívají zejména všechny banky, stavební spořitelny a družstevní záložny se sídlem v ČR a pobočky bank z jiných než členských zemí EU. Příspěvky jsou stanoveny individuálně pro každou instituci jinak, jejich celková výše závisí na řadě faktorů. Výpočet, předpis a případné vymáhání příspěvků jsou v kompetenci ČNB. Celková výše příspěvků ve FŘK by měla do konce roku 2024 dosáhnout alespoň 1 % krytých vkladů.

Do **Fondu pojištění vkladů** přispívají povinně všechny banky, stavební spořitelny a družstevní záložny se sídlem v ČR a pobočky bank z jiných než členských zemí EU. V případě, kdy ČNB oznámí, že některá z těchto institucí není schopna dostát svým závazkům, nebo soud vydá rozhodnutí o úpadku této instituce, Garanční systém finančního trhu vyplatí

z Fondu pojištění vkladů náhradu za pojištěné vklady u této instituce. Klíčové otázky v rámci pojištění vkladů jsou:

- Které vklady jsou pojištěny?
- Na které vklady se pojištění nevztahuje?
- V jaké výši jsou vypláceny náhrady?
- V jaké lhůtě jsou náhrady vypláceny?

Které vklady jsou pojištěny? Pojištěny jsou veškeré pohledávky z vkladů včetně úroků, a to v české měně i cizí měně, evidované jako kreditní zůstatky na účtech či vkladních knížkách nebo potvrzené vkladovým certifikátem, vkladním listem či jiným obdobným dokumentem. Musí být přitom splněn požadavek na identifikaci vkladatele, tj. u fyzických osob musí banka znát jejich jméno, příjmení, adresu, rodné číslo (nebo datum narození nebo identifikační číslo), u právnických osob obchodní firmu nebo název právnické osoby, její sídlo a identifikační číslo.

Na co se nevztahuje pojištění vkladů

Na které vklady se pojištění nevztahuje? Pojištěny nejsou pohledávky z vkladů bank, spořitelních a úvěrních družstev, obchodníků s cennými papíry, finančních institucí (investičních společností, penzijních společností), pojišťoven, zajišťoven, zdravotních pojišťoven, vklady státu a státních fondů. Vklady územně samosprávných celků jsou pojištěny pouze v případě splnění zákonných podmínek.

Výše náhrady z FPV

V jaké výši jsou vypláceny náhrady? Pro účely výpočtu výše náhrady z FPV se sečtou všechny pojištěné pohledávky z vkladů oprávněné osoby u banky, včetně jejích podílů na účtech vedených pro dva a více spolumajitelů podle stavu k rozhodnému dni (více o rozhodném dni viz dále), přičítají se i úroky vypočtené k rozhodnému dni. Výpočet se provádí v korunách (devizové vklady se přepočítávají na koruny podle kurzu devizového trhu vyhlášeného ČNB k rozhodnému dni). Náhrada oprávněné osobě se poskytuje v plné výši hodnoty vkladu a vypočítaných úroků, avšak nejvýše v částce odpovídající 100 000 EUR pro jednu oprávněnou osobu u jedné banky (ekvivalent limitu v českých korunách se opět přepočítává devizovým kurzem k rozhodnému dni). V této výši je limit nastaven od 31.12.2010, v minulosti byl limit nastavován odlišně (Tabulka 2-2).

Tabulka 2-3: Vývoj limitu pro náhradu z Fondu pojištění vkladů

Období	Limit
Od 1. 1. 1995	80 %, max. do 100 000 Kč
Od 6. 2. 1998	80 %, max. do 300 000 Kč
Od 1. 9. 1998	90 %, max. do 400 000 Kč
Od 7. 9. 2001	90 %, max. do 250 000 EUR
Od 15. 12. 2008	100 %, max. do 50 000 EUR
Od 31. 12. 2010	100 %, max. do 100 000 EUR

Zdroj: Vlastní zpracování dle různých znění zákona č. 21/1992 Sb., o bankách.

Výše náhrad z pojištění vkladů je velice diskutovanou otázkou. Na jedné straně bankovní tajemství neumožňuje klientům získat informace dostatečné k rozhodnutí, do které banky mohou své prostředky bezpečně uložit. Na straně druhé ale plné krytí ztrát může vést k morálnímu hazardu při ukládání depozit. V minulosti se proto jednoznačně prosazovala tendence, aby i klienti nesli zodpovědnost za výběr banky, u které své volné prostředky uloží. Proto byla při pojištění depozit, kromě limitu, do něhož byly vypláceny náhrady, stanovena určitá míra spoluúčasti. V podmínkách ČR to konkrétně znamenalo, že v případě úpadku banky vkladatelé dostali pouze 80 % či 90 % z hodnoty pojištěného vkladu, maximálně přitom do stanovené výše. V souvislosti s finanční krizí ale ve druhé polovině roku 2008 byla spoluúčast v řadě zemí zrušena (tj. vkladatelé v případě úpadku banky dostanou 100 % hodnoty vkladu), byla navýšena maximální hodnota pojištěných vkladů a v některých zemích byla dokonce vyhlášena i garance neomezené výše vkladů. Uvedené změny, spolu s podstatným zkrácením lhůty pro výplatu náhrady z FPV jsou důsledkem implementace legislativy Evropské unie do právního řádu České republiky.

Spoluúčast u pojištění vkladů

Od 1.1.2016 jsou nově pojištěny i tzv. **dočasně vysoké zůstatky**. Zvýšenou náhradu za dočasně vysoký zůstatek na účtu může získat vkladatel – fyzická osoba v případě, že na jeho účet byla připsána nebo vložena nejdéle 3 měsíce před rozhodným dnem částka v důsledku přesně uvedených transakcí, např.: úhrada kupní ceny z prodeje nemovitosti k bydlení, vyplacení vypořádání společného jmění manželů při rozvodu, vyplacení pojistného plnění (pro případ úrazu, nemoci, invalidity nebo smrti), vyplacení vypořádání dědictví, vyplacení jednorázového vyrovnání z penzijního připojištění nebo doplňkového penzijního spoření, vyplacení odstupného při ukončení pracovního poměru, vyplacení náhrady škod a újmy apod. Zvýšená náhrada se vyplácí až do výše, o kterou tento vklad převyšuje částku vypočtenou jako základní náhradu, nejvýše však do výše odpovídající dodatečným 100 000 EUR pro jednu oprávněnou osobu u jedné banky, tj. celkový limit výplaty se může zvýšit až na 200 000 EUR.

Dočasně vysoké zůstatky

Na poskytnutí náhrady z FPV nemají nárok osoby, které mají k dané bance zvláštní vztah (členové představenstva banky, vedoucí zaměstnanci banky, členové dozorčí rady banky, osoby ovládající banku, osoby blízké těmto vyjmenovaným osobám, členové bankovní rady ČNB a osoby, která banka ovládá), ani osoby jinak oprávněné, jestliže byl pravomocným rozsudkem prokázán původ vkladu v trestné činnosti.

Kdo nemá nárok?

V jaké lhůtě jsou náhrady vypláceny? Náhrady začínají být vypláceny nejpozději 7 pracovních dní od rozhodného dne. Rozhodným dnem je den, kdy ČNB písemně oznámí Garančnímu systému neschopnost banky dostát svým závazkům (ČNB je povinna vydat takové oznámení bez zbytečného odkladu, nejpozději do 5 pracovních dní ode dne zjištění nesolventnosti banky), nebo ode dne, kdy soud nebo zahraniční soud vydal rozhodnutí o úpadku banky nebo jiné rozhodnutí, jehož důsledkem je pozastavení práva vkladatelů nakládat s vklady. O výplatu základní náhrady nemusí vkladatel žádat. Informace o zahájení výplaty a jejím způsobu se zveřejňuje prostřednictvím tisku, internetových stránek Garančního systému, internetových stránek platebně neschopné instituce a prostřednictvím vyplácející banky. Na výplatu zvýšené náhrady je potřeba podat žádost, a to do dvou měsíců od

Lhůta pro vyplacení náhrad

rozhodného dne. Výplaty náhrad probíhají po dobu 3 let ode dne jejich zahájení, náhrady jsou vypláceny jak v hotovosti, tak formou převodu částky na účet. Po uplynutí 3 let je nárok vkladatelů promlčen. Od svého vzniku vyplatil FPV náhrady za pojištěné vklady v hodnotě přesahující 45 miliard korun. Výplaty se týkaly klientů 13 bank a 5 družstevních záložen (GSFT, 2020, s. 15).

Pokud by na výplatu náhrad nepostačovaly prostředky FPV, FPV si obstará potřebné peněžní prostředky na trhu. Pokud FPV není schopen obstarat si peněžní prostředky na finančním trhu do dne zahájení vyplácení náhrad, může mu být na jeho žádost poskytnuta dotace nebo návratná finanční výpomoc v potřebné výši ze státního rozpočtu.

Příspěvky institucí do FPV

Příspěvky do FPV stanovuje ČNB. Podle obecných pokynů Evropského orgánu pro bankovníctví upravujících metody výpočtu příspěvků do systémů pojištění vkladů stanoví každoročně výši ročního příspěvku banky do FPV tak, aby zohledňovala celkový objem krytých pohledávek z vkladů a míru rizika, které banka podstupuje. Dosáhne-li objem prostředků ve FPV hodnoty 0,8 % objemu pojištěných pohledávek z vkladů, stanoví ČNB roční sazbu příspěvků tak, aby celková výše ročních příspěvků stanovených v daném roce odpovídala hodnotě 0,045 % objemu krytých pohledávek z vkladů. Naopak poklesne-li objem prostředků ve FPV pod hodnotu 0,8 % objemu pojištěných pohledávek z vkladů, ČNB stanoví roční sazbu příspěvků a koeficient upravující celkovou výši ročních příspěvků tak, aby bylo ve FPV dosaženo objemu prostředků ve výši 0,8 % z krytých pohledávek z vkladů nejpozději do 5 let (do 6 let, pokud objem prostředků poklesne pod 2/3 z hodnoty 0,8 % objemu pojištěných vkladů). V případě, že prostředky FPV nebudou postačovat k vyplácení zákonem stanovených náhrad, může ČNB v součinnosti s Garančním systémem stanovit finančním institucím povinnost platit mimořádný příspěvek; celková výše stanoveného mimořádného příspěvku nesmí v daném kalendářním roce překročit 0,5 % objemu krytých pohledávek z vkladů. Pokud by to nepostačovalo, Garanční systém může na jeho žádost získat dotaci nebo návratnou finanční výpomoc v potřebné výši ze státního rozpočtu.

Prostředky z FPV lze čerpat pouze na náhrady za pohledávky z vkladů oprávněným osobám a na splátky dluhů FPV. FPV může peněžní prostředky investovat pouze bezpečným způsobem v souladu se svým statutem. Převážná část prostředků je tak uložena na běžných účtech, termínovaných vkladech, případně investována do a státních dluhopisů (GSFT, 2020).

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Pan Novák má na svém účtu u banky ABC zůstatek 3,5 mil. Kč. Vypočítejte, kolik Kč dostane jako náhradu z Fondu pojištění vkladů v případě nesolventnosti banky ABC (devizový kurz vyhlášený ČNB v rozhodný den: 25,50 Kč/EUR).

Jak by se změnila výše náhrady v případě, že z uvedené částky 2 mil. Kč představuje náhrada za vypořádání SJM od bývalé manželky; tuto částku mu na účet zaslala šest týdnů před vyhlášením nesolventnosti banky ABC?

Řešení:

Limit pro výplatu náhrady činí 100 000 EUR, což je při daném devizovém kurzu 2 550 000 Kč. Jako **náhrada z FPV** mu bude vyplacena částka **2 550 000 Kč**.

V druhém případě lze kalkulovat s **dočasně vysokým zůstatkem**. Pokud by z celkové výše vkladu 3,5 mil. Kč byly 2 mil. Kč náhrada za vypořádání SJM, pak hodnota samotného vkladu pana Nováka je 1,5 mil. Kč. To je méně než 100 000 EUR, takže svůj vklad dostane vyplacený v plné výši 1,5 mil. Kč. Zbývající 2 mil. Kč od manželky se taktéž vejdou do limitu dalších 100 000 EUR pro dočasně vysoký zůstatek. Pokud tedy pan Novák podá na Garanční systém finančního trhu žádost a předloží veškeré potřebné doklady, měl by mu být vyplacen celý zůstatek na účtu, tj. **3,5 mil. Kč**.

NÁKLADY NA DEPOZITA

Náklady banky na získání depozit jsou významným způsobem ovlivněny požadavky na povinné minimální rezervy (kap. 2.1.1) a pojištění vkladů. Pokud banka musí udržovat povinné minimální rezervy a přispívat do Fondu pojištění vkladů, cena zdrojů získaných v podobě depozit je vyšší než úrokové sazby, kterými banka depozita úročí. Skutečné náklady banky na depozita je možno vypočítat podle následujícího vzorce:

$$\text{Skutečné náklady na depozita} = \frac{\text{úroková sazba na depozita}}{1 - (\text{PMR} + \text{poj. vkladů})} \quad (2-2)$$

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Vypočítejte skutečné náklady banky na depozita, pokud jsou PMR 2 %, pojištění depozit 1,2 % a banka depozita úročí v průměru 3 %. Výsledek komentujte.

Řešení:

Dosadíme do vzorce 2-2:

$$\text{Skut. náklady na depozita} = \frac{0,03}{1 - (0,02 + 0,012)} * 100 (\%) = 3,099 \% = \mathbf{3,1 \%}$$

Na získání 100 Kč depozit musí banky vynaložit náklady ve výši 3,1 Kč. Z toho 3 Kč připadají na úroky a 0,1 Kč připadá dohromady na povinné minimální rezervy a pojištění vkladů.

2.2.2 KAPITÁL

Kapitál představuje vlastní zdroje financování. Odráží tak zainteresovanost akcionářů v bance. Názory na optimální výši kapitálu u vkladatelů a akcionářů se liší. Čím je kapitál banky menší, tím vyšší rentability kapitálu akcionáři dosahují. Současně však platí, že čím menší je kapitál, tím větší je pravděpodobnost úpadku banky. Zatímco akcionáři by tak preferovali spíše menší kapitál, pro vkladatele je naopak bezpečnější, je-li kapitál banky vyšší. Úkolem regulátora je tak sladit zájmy vkladatelů a akcionářů a stanovit určitou minimální výši kapitálu, který zajistí ochranu zájmů vkladatelů.

Funkce kapitálu

Kapitál banky plní tři základní, navzájem propojené **funkce**. Kapitál tedy je:

- polštář, který tlumí ztráty vzniklé v důsledku působení nejrůznějších rizik (kapitál tedy představuje ochranu proti ztrátám a zaručuje solventnost banky),
- základ, ke kterému se poměřuje výnosnost do bankovníctví (prostřednictvím ukazatele rentability kapitálu) a vztahují se k němu různá regulativní opatření (například limity angažovanosti),
- nástroj konkurence a reprezentace, který vytváří důvěru v to, že v případě výkyvů v hospodaření nebudou případné ztráty přeneseny na věřitele banky.

Kapitál banky má tedy sice malý kvantitativní, ale o to větší kvalitativní význam. Také proto je určitým způsobem **regulován** již velmi dlouhou dobu. V historii se jako ukazatel kapitálové přiměřenosti používal podíl kapitálu na celkových aktivech. S růstem podrozvahových aktivit bank však celková aktiva ztratila vypovídací schopnost o riziku banky, proto byl v 60. letech v USA zaveden poměr kapitálu požadovaného regulátory a skutečného kapitálu. Požadovaná úroveň se stanovovala podle složitých kalkulací a rozhodovalo se o ní individuálně (pro komunální banky byl stanoven poměr 7 %, pro regionální banky 6,5 %, na ostatní banky se regulace nevztahovala). Posléze se namísto podílu kapitálu na aktiva začal využívat ukazatel porovnávající kapitál a rizikově vážená aktiva. Kapitálová přiměřenost tak byla stanovována se zohledněním úvěrového rizika bank. V důsledku větší univerzalizace bank se do kapitálové přiměřenosti zahrnulo kromě úvěrového rizika také riziko tržní. Poté byla zavedena povinnost bank udržovat stanovenou výši kapitálu i na pokrytí operačního rizika. Prozatím poslední změnou v pravidlech kapitálové přiměřenosti bylo zavedení několika různých druhů kapitálových rezerv. Detailně je vývoj pravidel kapitálové přiměřenosti probírán v předmětu Řízení finančních a bankovních rizik, zde se proto zaměříme spíše jen na aktuální právní úpravu.

Právní úpravu pravidel kapitálové přiměřenosti nalezneme v Nařízení Evropského parlamentu a rady č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a také ve Vyhláška ČNB č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry.

DEFINICE

Kapitál banky je součtem kapitálu tier 1 a kapitálu tier 2.

Kapitál tier 1 je součtem kmenového kapitálu tier 1 a vedlejšího kapitálu tier 1. Kmenový kapitál tier 1 zahrnuje kapitálové nástroje, emisní ážio, nerozdělený zisk, kumulovaný ostatní úplný výsledek hospodaření, ostatní fondy, rezervní fond na všeobecná bankovní rizika. Od těchto položek odečteme ztrátu běžného účetního roku, nehmotná aktiva a významné kapitálové investice banky do jiných finančních institucí. Vedlejší kapitál tier 1 zahrnuje kapitálové nástroje (po splnění vymezených podmínek) a emisní ážio s nimi související; od této částky odečteme stanovené odpočty kapitálových investic do vlastních nástrojů.

*Kapitál tier
1*

Kapitál tier 2 zahrnuje kapitálové nástroje a podřízené půjčky a s nimi související emisní ážio, připočítáváme některé další položky, a naopak odečítáme kapitálové investice banky do jiných finančních institucí. Aby mohly být nástroje zařazeny do kapitálu tier 2, musí splnit celou řadu podmínek:

*Kapitál tier
2*

- nástroje jsou vydány, podřízené půjčky jsou získány a plně uhrazeny,
- prostředky neposkytla banka, její dceřiné podniky ani podniky, v nichž má banka nejméně 20% podíl, a to ani nepřímo,
- nárok na jistinu je zcela podřízen pohledávkám všech nepodřízených věřitelů,
- nástroje nebo podřízené půjčky nejsou zajištěny bankou, dceřinými podniky, mateřskou finanční holdingovou společností nebo jejími dceřinými podniky, podnikem s úzkým propojením,
- mají dobu splatnosti minimálně 5 let,
- mohou být vypovězeny či předčasně splaceny nejdříve 5 let po jejich vydání a po splnění podmínek,
- v posledních 5 letech se zahrnují v klesající výši,
- a další.

Požadavky na kapitálovou přiměřenost banky jsou definovány vymezením třech poměrových ukazatelů a jsou stanoveny jejich minimální požadované hodnoty. Prvním z nich je poměr kmenového kapitálu tier 1, kde je stanovena minimální hodnota 4,5 %.

$$\text{Poměr kmen. kapitálu tier 1} = \frac{\text{kmenový kap. tier 1}}{\text{celk. obj. r. váž. exp.}} * 100(\%) \quad (2-3)$$

$$\text{Kapit. poměr tier 1} = \frac{\text{kapitál tier 1}}{\text{celk. objem rizik. váž. expozice}} * 100(\%) \quad (2-4)$$

$$\text{Celkový kap. poměr} = \frac{\text{celkový kapitál}}{\text{celk. obj. rizikově váž. expoz.}} * 100(\%) \quad (2-5)$$

Hodnota kapitálového poměru tier 1 musí činit alespoň 6 %. Celkový kapitálový poměr potom musí dosahovat alespoň 8 %.

**Celkový
objem rizi-
kově vá-
žené expo-
zice**

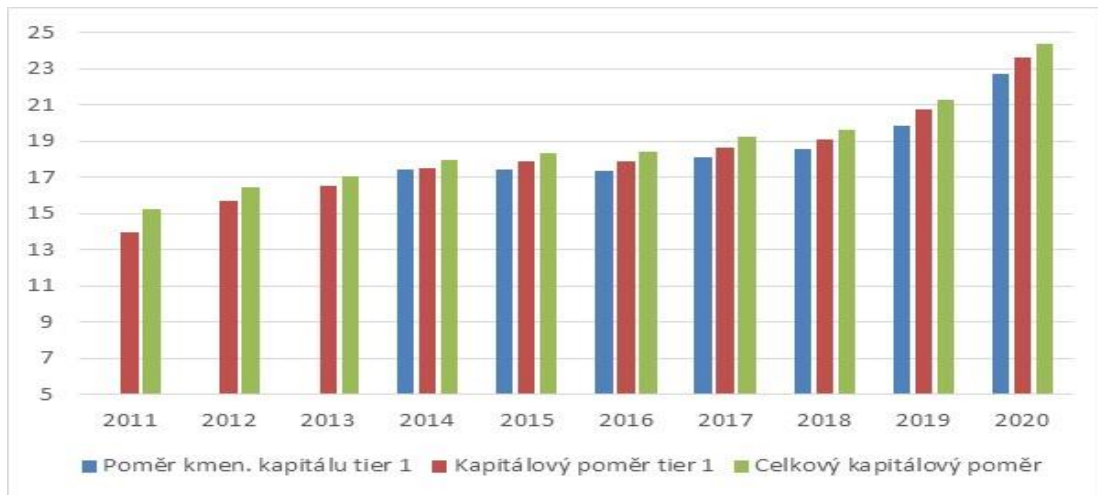
V čitateli všech tří ukazatelů je uveden celkový objem rizikově vážené expozice. Ten se vyčíslí zohledněním rizikově vážené expozice pro úvěrové riziko a riziko rozmělnění, rizikově vážené expozice pro riziko protistrany, požadavky na kapitál pro poziční riziko, pro velké expozice přesahující limity, pro měnové, vypořádací a komoditní riziko, pro riziko úvěrových úprav v ocenění nástrojů mimoburzovních derivátů a pro operační riziko.

**Kapitálové
rezervy**

Kromě toho pravidla kapitálové přiměřenosti obsahují ustanovení o kapitálových rezervách:

- Bezpečnostní kapitálová rezerva slouží k absorpci ztrát s cílem omezit negativní dopad nepříznivého období na fungování bankovního sektoru, její výše činí 2,5 % z celkového objemu rizikové expozice.
- Proticyklická kapitálová rezerva je tvořena v období kumulace cyklických rezerv v bilancích bank a rozpouštěna při poklesu rozsahu těchto rizik, hlavním smyslem je zvýšit odolnost finančního systému vůči rizikům spojeným s chováním bank v průběhu finančního cyklu, může činit 0 – 2,5 % z celkového objemu rizikové expozice.
- Kapitálová rezerva pro krytí systémového rizika může být použita k omezení různých zdrojů strukturálních rizik pro stabilitu bankovního sektoru, může činit až 1 % z celkového objemu rizikové expozice.
- Kapitálová rezerva pro G-SVI, tj. pro globální systémově významné instituce, v ČR využívána není, neboť tady takové instituce nemáme. Může činit 1 – 3,5 % z celkového objemu rizikové expozice.
- Kapitálová rezerva pro J-SVI, tedy jiné systémově významné instituce, může činit až 2 % z celkového objemu rizikové expozice (plánuje se zvýšení sazby na 3 %).

Jak je vidět z Obrázku 2-7, kapitálová přiměřenost českého bankovního sektoru je velmi dobrá. Malé rozdíly mezi jednotlivými ukazateli naznačují, že převažující část kapitálu českého bankovního sektoru tvoří kmenový kapitál tier 1, což je ten nejkvalitnější kapitál vůbec. I to svědčí o velmi dobré kapitálové vybavenosti českých bank.

Obrázek 2-7: Kapitálové poměry v českém bankovním sektoru (%)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=55235&p_strid=BAH&p_lang=CS, [vid. 22. 3. 2021].

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Základní kapitál banky činí 5 mld., nerozdělený zisk 6 mld., zůstatek v rezervních fondech 1 mld., podřízený dluh 3 mld., významné kapitálové investice vztahující se k tier 1 činí 6 mld., celkový objem rizikově vážené expozice je 85 mld. Vypočítejte kapitálovou přiměřenost banky (kap. poměr tier 1 a celkový kapitálový poměr), výsledek komentujte.

Řešení:

Do kapitálu tier 1 patří základní kapitál, nerozdělený zisk a zůstatek v rezervních fondech, odečteme významné kapitálové investice, tj. kapitál tier 1 = 5 + 6 + 1 – 6 = **6 mld.**

Do kapitálu tier 2 patří podřízený dluh, tj. kapitál tier 2 = **3 mld.**

Dosadíme do vzorců 2-4 a 2-5:

$$\text{Kapit. poměr tier 1} = \frac{\text{tier 1}}{\text{CORE}} * 100(\%) = \frac{6}{85} * 100(\%) = \mathbf{7,06\%}$$

$$\text{Celkový kap. poměr} = \frac{\text{kapitál}}{\text{CORE}} * 100(\%) = \frac{6 + 3}{85} * 100(\%) = \mathbf{10,59\%}$$

Banka splňuje požadavky na kapitálovou přiměřenost, protože kapitálový poměr tier 1 je větší než 6 % a celkový kapitálový poměr je větší než 8 %.

2.2.3 NEDEPOZITNÍ ZÁVAZKY

Nedepo-
zitní zá-
vazky

Nedepozitní závazky jsou používány především k dosažení krátkodobé rovnováhy v bilanci banky, k zajištění požadované výše povinných minimálních rezerv či k zajištění likvidity banky. Za tím účelem banky používají zejména operace na trhu mezibankovních depozit či repo operace. Existují ale i dlouhodobé nedepozitní závazky, pak se jedná především o úvěry od jiných bank či o podřízený dluh.

OTÁZKY

1. Co patří do primárních aktiv banky?
2. V jaké výši jsou banky povinny udržovat povinné minimální rezervy?
3. Jak jsou v současnosti úročeny povinné minimální rezervy?
4. Co patří do sekundárních aktiv banky?
5. Jakým způsobem jsou nastaveny limity úvěrové angažovanosti?
6. Jak byste definovali oddlužení (osobní bankrot)?
7. Jakým způsobem může proběhnout oddlužení?
8. V čem spočívá princip sedliny?
9. Co jsou to úsporné vklady?
10. Co zastřešuje Garanční systém finančního trhu?
11. Na které vklady se nevztahuje pojištění vkladů?
12. V jaké lhůtě jsou vypláceny náhrady z Fondu pojištění vkladů?
13. Jaké funkce plní kapitál?
14. Jaké druhy kapitálových poměrů banky musí dodržovat?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Z hlediska likvidity můžeme aktiva bank členit na aktiva primární, aktiva sekundární, úvěry a investice. Primární aktiva zahrnují hotovost, rezervy u centrální banky a u jiných bank a proplacené šeky. Povinné minimální rezervy se udržují ve výši 2 % z hodnoty závazků, jejichž doba splatnosti nepřevyšuje dva roky; do výše povinných minimálních rezerv jsou úročeny repo sazbou. Sankční úrok při nesplnění povinnosti držet povinné minimální rezervy odpovídá dvojnásobku lombardní sazby. Sekundární aktiva banky lze přeměnit na hotovost s minimální ztrátou a minimálním časovým prodloužením; jejich výše by měla respektovat sezónní, cyklické a náhodné výkyvy v poptávce po úvěrech.

Rozhodující část bankovních aktiv představují úvěry. Jsou málo likvidní, více rizikové, avšak i více výnosné. K diverzifikaci úvěrového portfolia přispívají i pravidla úvěrové angažovanosti. Úvěrové obchody jsou upraveny především zákonem o bankách, občanským

zákoníkem, zákonem o spotřebitelském úvěru, insolvenčním zákonem. Nadměrnou zadluženost lze řešit oddlužením (osobním bankrotem). Úvěry je možné členit podle celé řady hledisek, například podle doby splatnosti, účelu úvěru, způsobu čerpání, úročení či splácení úvěru, podle zajištěnosti, měny nebo platební kázně dlužníka.

Mezi hlavní položky pasiv patří zejména depozita, kapitál a nedepozitní závazky. Pro banku jsou depozita způsobem, jak získat cizí kapitál pro financování svých úvěrových a investičních aktivit. K základním druhům depozit patří depozita na viděnou, termínovaná depozita, úsporné vklady, spořicí účty, dlužnické cenné papíry a mezibankovní depozita. Ve většině zemí existuje nějaký druh zajištění depozit; zajištění plní preventivní a sanační funkci. V České republice jsou pojištěny veškeré neanonymní pohledávky z vkladů včetně úroků. Náhrada se poskytuje v plné výši hodnoty vkladu a vypočítaných úroků, avšak nejvýše v částce odpovídající 100 000 EUR. Výjimkou jsou tzv. dočasně vysoké zůstatky, kde může být limit dvojnásobný. Náhrady se začínají vyplácet nejpozději 7 pracovních dní od rozhodného dne, nárok vkladatele je promlčen po uplynutí 3 let.

Kapitál banky plní tři základní funkce. Má sice malý kvantitativní, ale o to větší kvalitativní význam. Také proto jsou nastavována pravidla kapitálové přiměřenosti. Kapitál banky je součtem kapitálu tier 1 a kapitálu tier 2. Banky musí řídit výši svého kapitálu tak, aby naplňovaly minimální stanovené hodnoty 3 kapitálových poměrů: poměru kmenového kapitálu tier 1, kapitálového poměru tier 1 a celkového kapitálového poměru. Kromě toho jsou v pravidlech kapitálové přiměřenosti vymezeny kapitálové rezervy: bezpečnostní kapitálová rezerva, proticyklická kapitálová rezerva, kapitálová rezerva pro krytí systémového rizika a kapitálové rezervy pro systémově významné instituce (globální i jiné).

ODPOVĚDI

1. Hotovost, povinné minimální rezervy, dobrovolné rezervy u centrální banky, rezervy u jiných bank, bankou proplacené šeky.
2. Ve výši 2 % z hodnoty závazků, jejichž doba splatnosti nepřevyšuje dva roky, a to ve formě vkladů a přijatých úvěrů, emitovaných neobchodovatelných cenných papírů a emitovaných ostatních dluhových cenných papírů.
3. Do výše povinných minimálních rezerv jsou úročeny repo sazbou. Dobrovolné rezervy úročeny nejsou. Při nedodržení povinnosti je sankční úrok počítán s využitím dvojnásobku lombardní sazby.
4. Aktiva, která je možné přeměnit na hotovost s minimální ztrátou a minimálním časovým prodloužením, tj. zejména pokladniční poukázky, bankou akceptované směnky, depozitní certifikáty a komerční papíry.
5. Limity angažovanosti jsou nastaveny v procentech kapitálu banky, u uznávaných institucí se jedná o kombinaci procenta kapitálu banky a pevně dané částky v EUR.

6. Oddlužení je způsob řešení úpadku, kdy jsou sjednoceny dlužnickovy dluhy, zajištění věřitelé jsou uspokojeni zcela, nezajištění do jimi schválené výše a zbytek dluhů může být dlužníkovi odpuštěn.
 7. Oddlužení může proběhnout zpeněžením majetkové podstaty nebo plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.
 8. Určitá část z depozit na viděnou zůstává bance trvale k dispozici, takže i když jsou splatné na požádání, přesto velká část z nich pro banku představují dlouhodobější zdroj.
 9. Jsou to depozita, oproti nimž banka vystavuje klientovi doklad, nejčastěji vkladní knížku.
 10. Fond pojištění vkladů a Fond pro řešení krize.
 11. Pojištěny nejsou pohledávky z vkladů bank, spořitelních a úvěrních družstev, obchodníků s cennými papíry, finančních institucí, pojišťoven, zajišťoven, zdravotních pojišťoven, vklady státu a státních fondů.
 12. Výplata začíná nejpozději 7 pracovních dní od rozhodného dne.
 13. Kapitál je polštář pro tlumení ztrát, základ pro poměrování výnosnosti do bankovníctví a pro regulativní opatření, nástroj konkurence a reprezentace vytvářející důvěru v banku.
 14. Poměr kmenového kapitálu tier 1, kapitálový poměr tier 1, celkový kapitálový poměr.
-

3 ÚVĚROVÉ OBCHODY BANK

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Tato kapitola se podrobněji zaměřuje na úvěrové obchody bank. Po popisu úvěrového vztahu mezi bankou a klientem jsou představeny základní druhy úvěrů (kontokorentní, spotřebitelský, eskontní, podnikatelský, komunální úvěr a závazkové úvěry) a možnosti jejich zajištění. Poté si nastíníme základní možnosti financování bydlení – úvěr ze stavebního spoření, hypoteční úvěr a úvěry ze Státního fondu podpory investic. V poslední části kapitoly se zaměříme na to, jak porovnávat výhodnost jednotlivých úvěrů.

CÍLE KAPITOLY

- Popsat úvěrový vztah mezi bankou a klientem.
- Vyjmenovat náležitosti smlouvy o úvěru.
- Shrnout hlavní ustanovení zákona o spotřebitelském úvěru, chránící spotřebitele.
- Vysvětlit podstatu závazkových úvěrů a jejich odlišnost od peněžních úvěrů.
- Objasnit význam a zásady zajištění úvěrů.
- Charakterizovat základní druhy zajištění úvěrů.
- Pochopit princip fungování překlenovacího a řádného úvěru ze stavebního spoření.
- Porovnat klasický hypoteční úvěr s americkou hypotékou.
- Vysvětlit podstatu a výhody roční procentní sazby nákladů.
- Analyzovat výhodnost jednotlivých nabídek úvěrových produktů.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Úvěrový vztah, kontokorentní úvěr, spotřebitelský úvěr, eskontní úvěr, podnikatelské úvěry, komunální úvěr, akceptační úvěr, avalový úvěr, zajištění úvěrů, zástavní právo, ručení, smluvní pokuta, dohoda o srážkách ze mzdy, postoupení pohledávek, depotní směnka, hypoteční úvěr, klasický hypoteční úvěr, americká hypotéka, kontokorentní hypotéka, úvěr ze stavebního spoření, řádný úvěr, překlenovací úvěr, úvěry ze Státního fondu podpory investic, roční procentní sazba nákladů, celková zaplacená částka, poplatky.

3.1 Úvěrový vztah mezi bankou a klientem

Žádost o
úvěr

Úvěrový vztah mezi bankou a klientem vzniká na základě smlouvy o úvěru. Podrobně o úvěrovém vztahu pojednává Pinter (2010b). Výchozím bodem vztahu mezi bankou a klientem je však již **žádost o poskytnutí úvěru**. Před podáním žádosti o úvěr je vhodné ověřit, zda požadovaný úvěr není v rozporu s úvěrovou politikou dané banky (z hlediska minimální či maximální výše úvěru, účelu úvěru, požadovaného zajištění apod.). Žádost o poskytnutí úvěru se podává na standardním formuláři banky, který zpravidla obsahuje:

- základní údaje o žadateli (jméno a příjmení, adresa a rodné číslo fyzické osoby – občana, jeho vzdělání, rodinný stav, zaměstnání apod.; název firmy, sídlo, předmět podnikání, IČO a DIČ právnické osoby či fyzické osoby – podnikatele),
- údaje o požadovaném úvěru (výše úvěru, účel úvěru, vlastní zdroje financování, čerpání úvěru, navrhovaná doba splatnosti úvěru, údaje o nabízeném zajištění).

Kromě toho banka může požadovat doplnění nejrůznějších příloh k žádosti, zejména dokumenty, jimiž žadatel dokládá svou finanční situaci (zaměstnanec prostřednictvím potvrzení o výši příjmů od zaměstnavatele; podnikatel či firma prostřednictvím aktuálních, historických i plánovaných účetních výkazů; obec prostřednictvím zastupitelstvem schváleného rozpočtu na příští rok, výkazu o plnění rozpočtu obce, účetní závěrky za uplynulý rok a výhledu finančního hospodaření na další roky). Banka žádost o úvěr posoudí, a pokud se rozhodne úvěr poskytnout, dalším krokem je vyhotovení smlouvy o úvěru. Smlouva o úvěru je počínaje 1. lednem 2014 upravena v zákonu č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku v § 2395 – 2400 (do 31. prosince 2013 se úvěrová smlouva řídila ustanoveními obchodního zákoníku).

DEFINICE

Smlouvou o úvěru se úvěrující (tj. banka jakožto věřitel) zavazuje, že úvěrovanému (tj. klientovi jakožto dlužníkovi) poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

Náležitosti
smlouvy o
úvěru

Smlouva o úvěru obsahuje:

- určení smluvních stran – těmi jsou banka jako úvěrující na jedné straně a klient banky jako úvěrovaný na straně druhé,
- výši úvěru a měnu, ve které je úvěr poskytnut (a v níž je včetně úroků i splatný),
- lhůtu, po kterou může úvěrovaný čerpat úvěr (není-li lhůta ujednána, může právo uplatnit, dokud trvá závazek ze smlouvy),
- lhůtu, ve které úvěrující poskytne úvěrovanému peněžní prostředky (není-li lhůta ujednána, poskytne je úvěrující bez zbytečného odkladu),

- účel, na který úvěrující poskytuje úvěrovanému peněžní prostředky (je sjednáván pouze u účelových úvěrů; pokud by úvěrovaný použil peněžní prostředky na jiný účel, úvěrující je oprávněn odstoupit od smlouvy a po úvěrovaném požadovat, aby bez zbytečného odkladu vrátil prostředky i s úroky),
- dobu splatnosti (není-li uvedena, úvěr je splatný do měsíce ode dne, kdy úvěrující požádal úvěrovaného o jeho splacení; úvěrovaný může vrátit úvěrujícímu peněžní prostředky i před smlouvenou dobou, v takovém případě úroky zaplatí jen za dobu od poskytnutí do vrácení peněžních prostředků),
- výši a způsob stanovení úrokové sazby, zajištění úvěru a další náležitosti.

Úvěrový vztah končí zánikem smlouvy o úvěru, k němuž může dojít splněním smlouvy, tzn. řádným splacením úvěru včetně úroků, dohodou mezi úvěrujícím a úvěrovaným, započtením, prominutím dluhu, odstoupením od smlouvy či výpovědí smlouvy.

3.2 Charakteristika základních druhů úvěrů

3.2.1 KONTOKORENTNÍ ÚVĚR

DEFINICE

Kontokorentní úvěr nebo také povolené přečerpání účtu je krátkodobý úvěr, který poskytuje banka dlužníkovi – majiteli běžného účtu tak, že mu umožní na tomto účtu přecházet do debetu (tj. do mínusu). Dlužník tedy čerpá úvěr zcela automaticky tím, že ze svého účtu platí či vybírá i v případě, že na něm nemá dostatek vlastních peněžních prostředků.

Maximální výše kontokorentního úvěru je daná výší **úvěrového rámce** (ten je zpravidla odvozen od měsíčního příjmu klienta, většinou se jedná o jedno-, dvoj- až trojnásobek pravidelného měsíčního příjmu). Sankce za překročení úvěrového rámce jsou vysoké, pohybují se okolo 25 – 30 % p.a.

Úvěrový
rámec

Ke **splacení jistiny** úvěru potom dochází průběžně a automaticky: každá došlá úhrada ve prospěch běžného účtu snižuje debetní zůstatek a znovu tak obnovuje možnost nového čerpání kontokorentního účtu. Úroky klient hradí zpravidla v pravidelných intervalech (měsíčně či čtvrtletně dle podmínek konkrétní banky).

Podle typu **zůstatku běžného účtu** mohou nastat dvě alternativy. Je-li na účtu kreditní (kladný) zůstatek, úrok platí banka klientovi. Vykazuje-li běžný účet debetní (záporný) zůstatek, klient čerpá kontokorentní úvěr a platí za jeho čerpání bance úrok.

Úročení

Pro získání kontokorentního úvěru je obvykle nutné splnit zejména tyto podmínky: žadatel má u banky, kterou žádá o úvěr, veden běžný účet; na tento účet chodí pravidelně dostatečně vysoký příjem; některé banky vyžadují i určitý průměrný zůstatek na účtu.

Kontokorent by měl být využíván pouze na překlenutí krátkodobého časového nesouladu mezi našimi příjmy a výdaji. Protože jde o neúčelový úvěr (účel jeho použití nemusíme bance dokládat), lze jej využít na jakýkoliv účel. Bonitním klientům může banka úvěr každoročně prolongovat, proto může jít i o střednědobý až dlouhodobý úvěr (kontokorentní úvěr poskytovaný občanům je však zpravidla nutné alespoň jedenkrát za rok splatit, čímž klient bance prokáže, že úvěrem nefinancuje trvalé potřeby).

Zajištění

Požadavky banky na zajištění kontokorentního úvěru vyplývají zejména z bonity klienta. V případě kontokorentních úvěrů občanům banka zpravidla zajištění nevyžaduje, podnikům bývají kontokorentní úvěry poskytovány jako nezajištěné i zajištěné (většinou pohledávkami z obchodního styku, ručením třetí osobou, zástavním právem k vkladu u banky či zástavním právem k nemovitosti).

Náklady kontokorentu

Mezi náklady spojené s kontokorentním úvěrem patří poplatky za vedení běžného účtu, poplatky za zúčtování účetních položek, úroky ze skutečně čerpané částky (úroková sazba bývá stanovena standardně v % p.a.), závazková provize (která má bance krýt náklady na udržování úvěrového rámce a vyčísluje se také jako určité % p.a.; často bývá promítnuta přímo do vyšší hodnoty úrokové sazby) a provize za překročení úvěrového rámce. Výše úrokové sazby společně se závazkovou provizí činí z kontokorentního úvěru jeden z nejdražších bankovních úvěrů vůbec (odráží nevýhodu kontokorentního úvěru pro banku, která spočívá v tom, že banka u tohoto úvěru nezná přesný kalendář příjmů a výdajů a je tedy pro ni daleko náročnější řídit svou likviditu). Vyšší náklady kontokorentu jsou však pro klienta vykoupeny možností čerpat úvěr pohotově podle momentální potřeby.

3.2.2 SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (dále v této podkapitole jako zákon) vymezuje spotřebitelský úvěr jako odloženou platbu, peněžitou zápůjčku, úvěr nebo obdobnou finanční službu poskytovanou nebo zprostředkovanou spotřebiteli.

DEFINICE

Spotřebitelský úvěr je tedy úvěr poskytnutý fyzické osobě na financování nepodnikatelských potřeb (jako například zařízení a vybavení domácnosti, nákup spotřební elektroniky, dovolené, dárků, automobilu, uhrazení nákladů na studium či závazků mezi občany). Může být poskytován jako účelový nebo neúčelový, v hotovostní i bezhotovostní podobě, zajištěný i nezajištěný.

Zákon vymezuje, jaké informace je věřitel (zprostředkovatel) povinen poskytnout spotřebiteli v reklamní kampani, před uzavřením smlouvy, ve smlouvě o spotřebitelském úvěru, během trvání závazku i trvale (kromě celé řady dalších informací jsou to informace o roční procentní sazbě nákladů, úrokové sazbě, poplatcích spojených s úvěrem, výši splátek a celkové částce splatné spotřebitelem). Smlouva musí být uzavřena povinně v písemné formě.

K dalším důležitým ustanovením zákona patří zejména následující:

- Spotřebitel má ze zákona právo bez udání důvodů a bez sankcí odstoupit od smlouvy ve lhůtě 14 dnů ode dne uzavření smlouvy; je třeba tak učinit písemně a zaplatit věřiteli jistinu poskytnutého úvěru a úrok ve výši ode dne poskytnutí do dne odstoupení.
- Před poskytnutím úvěru je věřitel nebo zprostředkovatel povinen posoudit úvěruschopnost spotřebitele posouzení jeho finanční situace, včetně výše příjmů a výdajů klienta a informací o tom, jak splácí či splácel dosavadní dluhy; pokud je to nezbytné, je povinen nahlédnout i do úvěrového registru.
- Spotřebitel získá informace o celkové nákladovosti úvěru v pevně dané struktuře a má 14 denní dobu na rozmyšlenou, během níž nesmí poskytovatel návrh změnit ani odvolat.
- Ke splacení nebo zajištění spotřebitelského úvěru nelze použít směnku nebo šek.
- Zajištění spotřebitelského úvěru nesmí být ve zcela zjevném nepoměru k hodnotě zajišťované pohledávky.
- Je zakázáno používat telefonní čísla s vyšší než běžnou cenou při nabízení, sjednávání nebo zprostředkování spotřebitelských úvěrů.
- Zakazuje se rovněž tzv. vázané poskytování spotřebitelského úvěru, tj. vázat uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru na uzavření smlouvy o doplňkové službě, pokud není možno uzavřít smlouvu o spotřebitelském úvěru bez uzavření smlouvy o doplňkové službě. Je-li uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru podmíněno uzavřením pojistné smlouvy, poskytovatel nesmí spotřebitele omezovat při výběru pojistitele.
- Kdykoliv po dobu trvání může spotřebitel zcela nebo zčásti splatit spotřebitelský úvěr a má přitom právo na snížení celkových nákladů úvěru. Věřitel má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů, které mu vzniknou v souvislosti s předčasným splacením, avšak maximálně ve výši 1 % z předčasně splacené částky (pokud je do splatnosti méně než jeden rok, pak nesmí výše náhrady přesáhnout 0,5 % z předčasně splacené částky). V případě spotřebitelského úvěru na bydlení je spotřebitel oprávněn bez poplatků každoročně (vždy v období 1 měsíce před výročím smlouvy splatit do 25 % celkové výše úvěru).
- Zákon omezuje i sankce pro spotřebitele za prodlení se splácením; sjednaná smluvní pokuta nesmí přesáhnout 0,1 % denně z částky, s níž je spotřebitel v prodlení; souhrn všech uplatněných smluvních pokut nesmí přesáhnout polovinu z celkové výše spotřebitelského úvěru, maximálně však 200 000,- Kč.

- V případě spotřebitelského úvěru na bydlení může zástavní věřitel zpeněžit zástavu nejdříve po uplynutí 6 měsíců poté, co započítá výkon zástavního práva oznámil zástavnímu dlužníkovi.

Porušení povinností uložených zákonem má v některých případech za následek neplatnost smlouvy, úročení spotřebitelského úvěru pouze repo sazbou ČNB či velké pokuty pro věřitele a zprostředkovatele (v některých případech až do výše 20 milionů Kč). Dozor nad dodržováním zákona vykonává Česká národní banka.

3.2.3 ESKONTNÍ ÚVĚR

DEFINICE

Eskontní úvěr je krátkodobý úvěr, který banka poskytuje prostřednictvím eskontu (odkupu) směnky před její splatností. Za dobu od eskontu do dne splatnosti směnky si banka sráží diskont, což je úrok za poskytnutí eskontního úvěru.

Eskontní rámec

Banka sice může jednorázově od klienta odkoupit jednu nebo několik směnek, zpravidla však klientovi podle jeho bonity stanoví tzv. eskontní rámec (neboli směnečné obligo), do něhož je ochotna průběžně odkupovat směnky. **Eskontní rámec** představuje maximální možnou výši úvěru a má obvykle revolvingový charakter. Vyčerpá-li se eskontní rámec, je třeba počkat na splacení dříve eskontovaných směnek, kterým se rámec opět uvolní a banka může poskytovat další úvěry (tzn. eskontovat další směnky).

Podmínky

K eskontu se přijímají pouze směnky, které splňují platné obchodní **podmínky banky**. Podmínky se opět liší u jednotlivých bank, zpravidla však banky kladou důraz zejména na následující:

- směnka musí splňovat veškeré formální náležitosti, stanovené směnečným a šekovým zákonem;
- jde o směnku obchodní;
- všechny osoby zavázané ze směnky mají dostatečnou bonitu;
- směnka je domicilována do banky;
- délka zbytkové splatnosti směnky musí odpovídat požadavkům banky (např. pro Komerční banku je to 1 - 12 měsíců) a jde o fixní směnku (tj. doba splatnosti je udána přesným datem);
- směnka musí znít na určitou minimální částku (např. u Komerční banky je to na částku 100 tisíc Kč, u zahraničních ekvivalent hodnoty);
- tuzemské směnky jsou opatřeny doložkou bez protestu, zahraniční směnky doložkou o efektivním placení v cizí měně apod.

Zajištění eskontního úvěru zpravidla není vyžadováno. Pokud není v den splatnosti směnka zaplacená akceptantem, banka je oprávněna o nezaplacenou směněčnou částku zatížit účet žadatele o eskontní úvěr. Úvěrové riziko závisí na bonitě subjektů, proto si banka zpravidla stanovuje limity úvěrové angažovanosti nejen vůči příjemci eskontního úvěru (limitem je eskontní rámec), ale zpravidla i vůči hlavním směněčným dlužníkům.

Eskontní úvěr patří mezi nejlevnější bankovní úvěry. Důvodem je přísnost směněčného práva a také skutečnost, že banky mohou eskontované směnky dále reeskontovat. Náklady na eskontní úvěr zahrnují kromě diskontu i související poplatky a výlohy (např. inkasní výlohy zahraniční banky v případě eskontu zahraničních směnek či poštovné apod.).

*Náklady
úvěru*

3.2.4 PODNIKATELSKÉ ÚVĚRY

Zatímco úvěry poskytované občanům jsou více či méně standardizované, úvěry pro podniky jsou zpravidla „šité na míru“ a jejich podmínky jsou nastaveny individuálně. Mezi nejčastěji využívané typy podnikatelských úvěrů, objevujících se v nabídkách bank pod různými názvy, je možno kromě kontokorentního a eskontního úvěru zařadit i provozní úvěr a investiční úvěr.

Provozní úvěr podniky využívají na financování krátkodobého nedostatku likvidity, na překlenutí časového nesouladu mezi tvorbou a potřebou finančních prostředků (mezi placením závazků a inkasem pohledávek), na financování provozních potřeb podniku (platba pohledávek či jiných nákladů, nákup zásob včetně předzásobení) apod. Podmínky provozního úvěru bývají nastaveny podle bonity podniku a jeho individuálních potřeb. Úvěr tak může být čerpán jednorázově či postupně, formou kontokorentu, revolvingového úvěru či úvěru se splátkovým kalendářem. Od toho se pak odvíjí i způsob splácení (jednorázově, průběžně došlými platbami na účet, v pravidelných splátkách či v pravidelných anuitách). Může být poskytován jak v podobě krátkodobého úvěru, tak i úvěru střednědobého či dlouhodobého. Individuálnost podmínek se projevuje i v požadavcích na zajištění, kdy některé provozní úvěry jsou poskytovány jako nezajištěné, zatímco u jiných banka požaduje zajištění nemovitostí, blanco směnkou avalovanou vlastníky společnosti, pohledávkami z obchodního styku či ručením třetí osobou.

*Provozní
úvěr*

Investiční úvěr má výhradně účelový charakter a bývá poskytován na překlenutí časového nesouladu mezi tvorbou a potřebou finančních zdrojů na investice či přímo na financování investic do zařízení, budov sloužících k podnikatelské činnosti a technologií. Výše úvěru je dána bonitou klienta a zajištěním (investiční úvěr bývá zajištěn předmětem investice, pokud to jeho povaha umožňuje, případně kombinací ostatních forem zajištění: směnkou, zástavou nemovitého či movitého majetku, pohledávkami, cennými papíry, vklady, ručitelskými závazky, bankovními zárukami či vinkulací pojistných plnění). Podmínky investičního úvěru opět dle potřeb podniku umožňují jednorázové či postupné čerpání, vždy na základě doložení investičního záměru, projektové dokumentace, faktur nebo jiných dokumentů prokazujících účel čerpání. Splácení probíhá v souladu se splátkovým kalendářem a může být pravidelné či nepravidelné.

*Investiční
úvěr*

3.2.5 KOMUNÁLNÍ ÚVĚRY

Druhy komunálních úvěrů

Komunální úvěr je úvěr poskytovaný městům a obcím. Podepsáním smlouvy o úvěru se věřitel (tj. banka) zavazuje, že na požádání dlužníka (tj. obce) poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Komunální úvěry banky poskytují jako krátkodobé (obce je využívají především tehdy, když potřebují dočasně doplnit běžné příjmy, tedy v situaci, kdy obec nemá dostatek peněžních prostředků ve finanční rezervě – slouží tedy zejména k vyplácení mezd, k placení běžných faktur apod. a nejčastěji mívají podobu kontokorentního úvěru), střednědobé (bývají používány na poskytování veřejných statků a na placení fakturovaných investičních dodávek) nebo dlouhodobé (na pořízení finančně nákladné technické infrastruktury, jako jsou silnice, kanalizace, čistírny odpadních vod, ale i na rekonstrukce a zateplení budov apod.).

Komunální úvěry bývají považovány za méně rizikové než úvěry podnikům, což však neplatí v případě některých předlužených obcí v České republice.

3.2.6 ZÁVAZKOVÉ ÚVĚRY

Akceptační úvěr

V případě **akceptačního úvěru** banka akceptuje směnku, kterou na ni vystaví její klient (případně na jeho příkaz třetí osoba), a to v částce a lhůtě dohodnuté v úvěrové smlouvě. Jde o závazkový úvěr, proto banka nepůjčuje klientovi žádné peněžní prostředky, ale pouze své dobré jméno. Banka směnku akceptuje s podmínkou, že klient musí prostředky k pokrytí závazku složit u banky ještě před splatností směnky. Akceptací se banka stává hlavním směnečným dlužníkem a je tedy povinna v den dospělosti směnku proplatit. Pokud by klient prostředky u banky včas nesložil, závazkový úvěr by se přeměnil na úvěr peněžní. Obdobně jako u eskontního úvěru banka klientovi zpravidla stanoví určitý rámec, do kterého je ochotna akceptovat na ni vystavené směnky. Zpravidla jde o krátkodobý úvěr, jehož splatnost je pevně dána splatností směnky a jeho výše je determinována směnečnou částkou.

Úvěr slouží k financování oběhu zboží, a protože banka dává v sázku své dobré jméno, poskytuje jej pouze prvotřídním klientům. Klient může bankou akceptovanou směnku použít k zaplacení (to má význam zejména v zahraničním obchodě, kdy se oba partneři příliš neznají, neboť směnka akceptovaná solidní bankou je mnohem důvěryhodnější a lépe obchodovatelná než směnka akceptovaná pouze kupujícím), nebo eskontovat bance (a to obvykle přímo akceptační bance; dochází tak ke spojení akceptačního úvěru s úvěrem eskontním). Náklady akceptačního úvěru tvoří akceptační provize, stanovená jako procentní sazba ze směnečné částky, a ostatní výlohy spojené s poskytnutím akceptačního úvěru.

Avalový úvěr

Poskytnutím **avalového úvěru** banka přejímá záruku za závazek svého klienta vůči třetí osobě. Princip je tedy analogický jako u akceptačního úvěru, není zde ale nutné spojení se směnkou. Avalový úvěr může být poskytnut buď jako směnečný aval (kdy se banka na

směnce doložkou „per aval“, „jako rukojmí“ zaručuje za některého ze směnečných dlužníků a ručí potom shodně jako tato osoba), nebo jako avalový úvěr ve formě ručení (kdy se banka jako ručitel zavazuje uhradit určitý závazek svého klienta, pokud tak neučiní on sám).

Náklady avalového úvěru tvoří avalová provize, která bývá stanovována jako procentní sazba z částky, za kterou se banka zaručuje. Nebývá vysoká, protože avalový úvěr banka poskytuje pouze prvotřídním klientům. Je ovlivněna dobou splatnosti, bonitou klienta a formou zajištění.

3.3 Zajištění úvěrů

3.3.1 VÝZNAM A ZÁSADY ZAJIŠTĚNÍ

Banky používají různé formy zajištění úvěrů jako nástroj pro zamezení ztrát v případě platební neschopnosti nebo nevěle dlužníka. Zajištění musí splňovat následující zásady:

- musí být dostatečné co do výše;
- musí být soudně vymahatelné, což banka zabezpečuje právní dokumentací k zajištění (podepsanými ručitelskými závazky, zástavními smlouvami, vklady zástav do katastru nemovitostí apod.);
- musí být objektivně oceněno (odborníkem, současně je třeba i odhadnout náklady na realizaci zajištění, hodnotu zajištění je zapotřebí pravidelně kontrolovat a zjišťovat, zda stačí ke krytí úvěrového rizika);
- musí být dostatečně likvidní;
- musí mít stabilní hodnotu (stabilita hodnoty zajištění se liší podle druhu zajištění, v případě vyšší volatility ceny zajištění by banka měla požadovat vyšší opatrnostní marži, tzn. poskytnout úvěr pouze do výše 50 – 70 % hodnoty zajištění).

3.3.2 CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH MOŽNOSTÍ ZAJIŠTĚNÍ ÚVĚRŮ

Podle formy zajištění rozlišujeme **zajištění osobní** (kdy bance za její pohledávku vedle příjemce úvěru ručí ještě další osoba) a zajištění **věcné** (které dává bance právo na určité majetkové hodnoty toho, kdo zajištění poskytuje). Podle svázanosti zajištění se zajišťovanou pohledávkou potom rozlišujeme zajištění **akcesorické** (je těsně a nerozlučně spojeno se zajišťovanou pohledávkou) a **abstraktní** (je samostatně stojícím právem, nezávislým na zajišťované pohledávce). V Tabulce 3-1 jsou uvedeny základní možnosti zajištění úvěrů. Bankovní záruka je detailně probírána v předmětu Platební a zúčtovací styk, ostatním formám zajištění se budeme věnovat v následujícím textu.

Druhy zajištění

Tabulka 3-1: Přehled základních druhů zajištění úvěrů

Druh zajištění	Osobní	Věcné
Akcesorické	Ručení	Zástava movitých věcí a práv
	Akcesorická bankovní záruka	Akcesorická zástava nemovitosti
	Smluvní pokuta	
	Dohoda o srážkách ze mzdy	
Abstraktní	Abstraktní bankovní záruka	Abstraktní zástava nemovitosti
	Depotní směnka	Postoupení pohledávek a práv

Zdroj: Vlastní zpracování dle Dvořák (1999), s. 350.

ZÁSTAVNÍ PRÁVO

Vznik zástavního práva

Jestliže dlužník řádně a včas nesplní své závazky vůči bance, má banka právo zpeněžit zástavu a z výtěžku zpeněžení se uspokojit do výše pohledávky s příslušenstvím (tj. s úroky) ke dni zpeněžení zástavy. Zástavou může být každá věc, s níž lze obchodovat. Zástavní právo se zřizuje zástavní smlouvou. Ta musí obsahovat, co je zástavou a pro jaký dluh je zástavní právo zřízeno. **Okamžik vzniku zástavního práva** se liší podle druhu zástavy:

- u věci zapsané ve veřejném seznamu je okamžikem vzniku zástavního práva zápis v tomto seznamu (například u nemovitostí je tímto veřejným seznamem katastr nemovitostí, zástavní právo tedy vzniká okamžikem zápisu do katastru),
- u movité věci zástavní právo vzniká odevzdáním movité věci zástavnímu věřiteli nebo třetí osobě, znamením (kdy se věc označí jako zastavená) nebo zápisem do rejstříku zástav,
- u hromadné věci (podnik, skladové zásoby) vzniká zástavní právo zápisem do rejstříku zástav,
- u listinného cenného papíru vzniká zástavní právo jeho odevzdáním zástavnímu věřiteli nebo třetí osobě, zástavním rubopisem (u cenného papíru na řad) nebo zápisem do rejstříku zástav, v případě zaknihovaného cenného papíru zástavní právo vzniká zápisem na účtu vlastníka v příslušné evidenci,
- u pohledávky vznikne zástavní právo účinností zástavní smlouvy, popřípadě zápisem do rejstříku zástav.

Okamžik vzniku zástavního práva je velice důležitý: jestliže totiž na zástavě vázne více zástavních práv, pak se zajištěné pohledávky uspokojují postupně v pořadí podle doby vzniku zástavních práv. Banky proto vyžadují, aby byly zástavním věřitelem prvním v pořadí. Pro banky je rovněž výhodné, pokud je zástavní právo zapsáno do rejstříku zástav, a to nejen díky dostatečné právní jistotě, ale také právě z důvodu priority zástavních práv registrovaných v rejstříku zástav. Nový obchodní zákoník výslovně stanoví, že pokud je na věci movité více zástav, uspokojí se v pořadí přednosti zástav registrovaných před zástavami vzniklými odevzdáním věci (a to i v případě, že zástava odevzdáním vznikla dříve) a jako úplně poslední se uspokojí zástava vzniklá označením věci znamením. Do rejstříku

zástav vedeného notářem se povinně registruje zástava nemovitostí nevidovaných v katastru nemovitostí, zástava závodu (podniku) a zástava movité věci hromadné (například skladových zásob podniku).

Pokud dlužník včas a řádně nesplní pohledávku, zajištěnou zástavním právem, banka má právo na uspokojení své pohledávky ze zástavy **výkonem zástavního práva**. Ten spočívá ve zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo prodejem zástavy podle zvláštního zákona. Pokud se strany dohodly, že zástavní věřitel může zástavu prodat jiným způsobem než ve veřejné dražbě, zástavní věřitel je povinen postupovat při prodeji s odbornou péčí v zájmu svém i v zájmu zástavního dlužníka tak, aby zástavu prodal za cenu, za kterou lze srovnatelnou věc obvykle prodat za srovnatelných okolností na daném místě a v daném čase.

Výkon zástavního práva

Zástavní právo zaniká zánikem zajištěného dluhu (jeho zaplacením či započtením). Zástavní právo zanikne, ale pohledávka trvá zejména v následujících případech:

Zánik zástavního práva

- zanikne-li zástava,
- vzdá-li se zástavní věřitel zástavního práva,
- vrátí-li zástavní věřitel zástavu zástavci,
- složí-li zástavce zástavnímu věřiteli cenu zastavené věci,
- uplyne-li doba, na níž bylo zástavní právo zřízeno,
- nabyli-li další osoba k zastavené věci vlastnické právo v dobré víře, že věc není zatížena zástavním právem (to neplatí, je-li zástavní právo zapsáno v rejstříku zástav nebo ve veřejném seznamu).

Zaniklo-li zástavní právo zapsané do rejstříku zástav či do veřejného seznamu, požádá zástavní věřitel bez zbytečného odkladu o jeho výmaz a zástavní právo se vymaže.

Z důvodu kolísání ceny zástavy banka úvěr poskytuje do různého procenta z tržní hodnoty zástavy – čím více cena kolísá, tím je banka opatrnější. Poskytování úvěru pouze na část odhadní ceny zástavy vyplývá i z případných potíží s jejím prodejem (při realizaci zástavního práva). Banky vyžadují **pojištění** zastavovaných movitých věcí i nemovitostí. Nový občanský zákoník říká: je-li zástava pojištěna a nastane-li pojistná událost, plní pojišťovna z pojistné smlouvy zástavnímu věřiteli. Zástavní věřitel má právo zdržet plnění z pojistné smlouvy a uspokojit se z něho, nebude-li jeho pohledávka řádně a včas splněna, ledaže je ujednáno jinak. Co převyšuje pohledávku včetně příslušenství a nákladů, na jejichž náhradu má zástavní věřitel právo, vydá zástavní věřitel zástavnímu dlužníkovi. V praxi to potom vypadá tak, že v případě drobné škody může být pojistné plnění vyplaceno i dlužníkovi (pokud to umožňuje znění zástavní smlouvy), v případě velké škody jsou peníze vyplaceny bance.

Pojištění zastavené věci

V případě **zástav movitých věcí** přicházejí v úvahu hlavně suroviny a plodiny obchodovatelné na burzách. Zástava movitých věcí bývá zpravidla využívána pro zajištění krát-

Zástava movitých věcí

kodobých úvěrů, a to do výše cca 50 – 60 % tržní hodnoty zástavy (v případě zástavy drahých kovů potom až do výše 80 – 90 %). V případě této formy zástavního práva se v praxi často využívají dokumenty, mající formu cenného papíru, který osvědčuje vlastnictví k daným věcem a umožňuje nakládání s nimi (např. zemědělský skladní list).

Zástava cenných papírů

K hlavním výhodám **zástavy cenných papírů** pro banky patří především snadná převoditelnost cenných papírů, jejich vysoká likvidita a snadné ocenění (u obchodovatelných cenných papírů). Do zástavy lze teoreticky přijmout jakýkoliv cenný papír, prakticky jsou však banky ochotny přijmout pouze takové cenné papíry, které jsou vysoce likvidní při relativně nízké míře rizika, a to splňují akcie kótované na hlavním trhu burzy, dluhopisy kótované na burze, směnky (zejména ty, které jsou eskontovatelné) a dispoziční cenné papíry (cenné papíry, které dávají majiteli právo disponovat vymezeným zbožím: skladištní list, náložný list, zemědělský skladní list apod.).

Zástava pohledávk

Je možno zastavit i **pohledávku**. Vysoce kvalitní zastavovanou pohledávkou je bankovní účet, termínovaný účet, účet patřící třetí osobě apod., nejlépe vedený u banky, která poskytuje úvěr. V tom případě může banka poskytnout úvěr až do výše 90 – 100 % zůstatku na účtu.

Zástavní právo k nemovitostem

Nejčastěji bývá **zástavní právo** zřizováno **k nemovitostem**. Jak vyplývá z Tabulky 3-1, můžeme se setkat s dvěma formami zástavy nemovitostí:

- akcesorická zástava nemovitosti (akcesorická hypotéka) je neoddělitelně spojena s danou zajišťovanou pohledávkou, hodí se proto zejména k zajištění jednorázových dlouhodobých úvěrů na pořízení nemovitosti apod. (viz kap. 5.2 a klasický hypoteční úvěr),
- abstraktní zástava nemovitosti (abstraktní hypotekární dluh) naproti tomu není spojena s konkrétní pohledávkou banky, ale může být zřízena k zajištění více pohledávek (má abstraktní charakter), dlužník může proto úvěr použít na cokoli (viz kap. 5.2 a americká či kontokorentní hypotéka).

RUČENÍ

DEFINICE

Ručení vzniká na základě jednostranného písemného prohlášení ručitele (fyzické či právnické osoby), že uspokojí určitou pohledávku banky v případě, že tak neučiní dlužník. Z prohlášení musí být zřejmé, za které závazky dlužníka se ručitel zavazuje. Ručením může být zajištěn celý závazek dlužníka nebo jen jeho určitá část. Zaručí-li se za týž dluh více ručitelů, ručí každý z nich věřiteli za celý dluh. Ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník.

Zajištění úvěru formou ručení je charakteristické následujícími rysy: subsidiaritou (což znamená, že ručitel plní až tehdy, když dlužník nesplnil závazek v přiměřené době poté, co k tomu byl bankou písemně vyzván) a akcesoritou (tj. ručení je těsně spojeno s hlavním závazkem dlužníka vůči bance).

Rysy ručení

Vůči věřiteli může ručitel uplatnit veškeré námitky, které může uplatňovat dlužník (např. že závazek nevznikl nebo již zanikl, je omezena jeho vymahatelnost apod.). Ručitel má právo na informace o splácení úvěru, banka je povinna sdělit mu je na požádání bez zbytečného odkladu. Ručitel, který splnil závazek za dlužníka, splněním dluhu vstupuje do práv věřitele a má právo, aby mu dlužník vyrovnal, co za něho plnil. Pohledávka věřitele na ručitele přechází včetně příslušenství, zajištění a dalších práv s pohledávkou spojených. Věřitel vydá ručiteli potřebné doklady o pohledávce a sdělí mu vše, co je k uplatnění pohledávky zapotřebí. Plní-li ručitel za dlužníka jen část dluhu, může požadovat jen vyrovnání toho, co za dlužníka plnil.

Zvláštní formou ručení je **směnečné rukojemství**, jehož podstata spočívá v tom, že se ručitel doložkou na směnce zaručuje za směnečně zavázanou osobu. V případě směnečného rukojemství neplatí princip subsidiarity, takže se věřitel na směnečného rukojemčího může obrátit přímo (nemusí předtím vyzvat dlužníka). Rukojmí nemůže vznášet námitky, které by mohl vznášet dlužník, ani nemůže uplatnit započtení dlužnickových pohledávek.

Směnečné rukojemství

OSTATNÍ FORMY ZAJIŠTĚNÍ ÚVĚRŮ

Depotní směnka je finanční směnkou, kterou příjemce úvěru jako bianko směnku (tj. takovou směnku, kde není uvedena směnečná částka) vystaví nebo akceptuje ve prospěch banky a deponuje ji u ní jako zajištění přijatého úvěru. V případě, že dlužník řádně a včas nesplní závazky vůči bance, je banka oprávněna na směnku doplnit dosud nesplacenou dlužnou částku včetně úroků a předložit ji dlužníkovi k proplacení. Pokud dlužník včas a řádně splatí úvěr, banka mu směnku vrátí. Podle svého druhu může depotní směnka pro banku znamenat buď další dodatečné zajištění (to když prostřednictvím této směnky bance ručí i další osoba – například když je směnka avalována třetí osobou nebo třetí osoba vystaví vlastní směnku ve prospěch banky), nebo pouze snazší a rychlejší vymáhání pohledávek díky přísnosti směnečného práva (to v případě, že na směnce figuruje pouze banka a dlužník, například když dlužník vystaví vlastní směnku ve prospěch banky nebo banka vystaví cizí směnku a dlužník ji akceptuje ve prospěch banky).

Depotní směnka

Postoupením (cesi) pohledávky dochází k převedení pohledávky na nového věřitele. Příjemce úvěru písemně prohlásí, že své pohledávky vůči třetí osobě postupuje novému věřiteli (bance) jako zajištění přijatého úvěru. Postoupení pohledávek je abstraktní formou zajištění úvěru, takže pohledávka banky za klientem (v důsledku poskytnutí úvěru) a pohledávky klienta, které postoupil bance, existují nezávisle na sobě.

Postoupení pohledávky

Podle způsobu a rozsahu postoupení pohledávek rozlišujeme cese:

- individuální, která spočívá v postoupení pouze jedné určité pohledávky (využívá se pouze v případě pohledávek na velmi vysoké částky);
- krycí, jejíž podstatou je postoupení přesně určených pohledávek, jejichž splatnost je zpravidla menší než splatnost úvěru, takže jsou postupně doplňovány dalšími pohledávkami tak, aby aktuální stav postoupených pohledávek dosahoval požadované výše;
- globální, u které dochází k postoupení veškerých existujících i budoucích pohledávek vůči určitým, přesně vymezeným obchodním partnerům.

Ujednání o smluvní pokutě musí mít písemnou formu s určením výše pokuty nebo způsobu, jakým bude určena. Slouží jako určitý prostředek k donucení dlužníka splnit svůj závazek. Zaplacením pokuty nezaniká povinnost splatit závazek.

Dohoda o srážkách ze mzdy

Také **dohoda o srážkách ze mzdy** není dodatečným zajištěním, ale spíše způsobem, jak účinně zabezpečit splácení úvěru z příjmu dlužníka. Dohoda o srážkách ze mzdy musí být písemná a musí obsahovat označení věřitele, dlužníka a plátce mzdy, vymezení zajišťovaného závazku dlužníka, výslovný souhlas dlužníka s prováděním srážek a výši srážek. Nejde-li o srážky k uspokojení práva zaměstnavatele, k uzavření dohody je třeba předchozího souhlasu zaměstnavatele. Výše srážek nesmí být vyšší, než kolik by činily na základě soudního rozhodnutí.

3.4 Produkty bank pro financování bydlení

Mít vlastní bydlení patří k základním lidským potřebám. K tomuto cíli vede několik cest. Pokud zrovna nezdědíme bydlení, byt či dům nedostaneme nebo nemůžeme bydlet např. u příbuzných, zbývají nám dvě základní možnosti řešení bytové situace: dům či byt koupit (případně postavit) nebo dům či byt si pronajmout. Obě varianty mají svá pro a proti. Pokud se rozhodneme pořídit si vlastní bydlení, tj. koupit či postavit dům či byt, můžeme jej financovat následujícími způsoby:

- pomocí vlastních finančních prostředků,
- půjčkou od rodinných příslušníků či známých,
- úvěrem ze stavebního spoření,
- hypotečním úvěrem,
- úvěrem ze Státního fondu podpory investic.

K nejrozšířenějším možnostem financování bydlení z cizích prostředků patří jednoznačně hypoteční úvěry a úvěry ze stavebního spoření. Tradičně se uvádí, že úvěr na bydlení je dobrým dluhem. Nemusí tomu však být vždy. Splátka úvěru na bydlení může být díky nízkým úrokovým sazbám a dlouhé době splatnosti nižší než nájemné, které dnes platíme majiteli bytu. Když chceme vyhodnotit, zda je pro nás úvěr na bydlení výhodné využít,

je potřeba vzít v úvahu nejen splátku takového úvěru, ale i další nutné výdaje (pojištění nemovitosti, pojištění úvěru, náklady na nezbytné opravy nemovitosti).

3.4.1 ÚVĚRY ZE STAVEBNÍHO SPOŘENÍ

DEFINICE

Stavební spoření je účelové spoření spočívající v přijímání vkladů od účastníka stavebního spoření, v poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření a v poskytování státní podpory účastníkům stavebního spoření (zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření). Účastníkem stavebního spoření může být fyzická nebo právnická osoba, státní podporu však může získat pouze fyzická osoba.

Stavební spoření je možné sjednat u jedné z pěti stavebních spořitelen, které působí v České republice, uzavřením smlouvy o stavebním spoření. Smlouva se sepisuje na určitou **cílovou částku**. Ta je rovna součtu vkladů účastníka, státní podpory, úvěru ze stavebního spoření a úroků z vkladů a státní podpory, po odečtení daně z příjmů z těchto úroků. Cílovou částku si volíme podle našich cílů, možností spoření a podle toho, zda plánujeme využít úvěr. Minimální doba, po kterou musí stavební spoření trvat, je stanovena na 6 let. Prostředky na účet u stavební spořitelny ukládáme pravidelně (měsíčně, půlročně, ročně apod.) či nepravidelně. Tyto částky jsou průběžně úročeny a jednou ročně je k nim připsána státní podpora. Nárok na státní podporu vzniká za celý kalendářní rok. Výše státní podpory se v minulosti několikrát změnila, v současné době (květen 2021) činí **státní podpora** 10 % z uspořené částky v příslušném kalendářním roce, maximálně však z částky 20 000,- Kč.

Cílová částka

Má-li člověk uzavřenou smlouvu o stavebním spoření, může si zažádat o úvěr. Pro **přidělení řádného úvěru** ze stavebního spoření je třeba:

Podmínky přidělení řádného úvěru

- spořit minimálně dva roky (jde o podmínku danou zákonem č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření),
- naspořit minimálně stanovené procento z cílové částky (většinou je to 40-50 %),
- dosáhnout stanovené výše hodnotícího čísla – to vyjadřuje „kvalitu“ účastníka stavebního spoření; způsob jeho výpočtu se u jednotlivých stavebních spořitelen liší, ale zpravidla závisí na délce spoření (delší spoření = větší hodnotící číslo), na naspořených prostředcích (roste s růstem naspořené části z cílové částky), na frekvenci ukládání vkladů (u měsíčních úložek je vyšší než u ročních) a na tarifní variantě smlouvy o stavebním spoření (u rychlých variant roste rychleji než u standardních či pomalých),
- splnit další podmínky – žadatel musí prokázat svou schopnost splácet úvěr, musí dodat požadované zajištění (většinou ručitele nebo zástavní právo k nemovitosti) a musí také prokázat, že úvěr použije pouze na financování bytových potřeb.

Definici **bytových potřeb** nalezneme v zákoně č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření. Úvěr ze stavebního spoření lze využít zejména na financování koupě či výstavby domu či bytu, nákup pozemku, modernizace, opravy a rekonstrukce, půdní vestavby, projektovou dokumentaci, přípojky plynu, vody, kanalizace, elektrického proudu, na úhradu jiných půjček a úvěrů na bytové účely, na vypořádání dědických a spoluvlastnických podílů na nemovitostech aj. Na některé druhy bytových potřeb může úvěr ze stavebního spoření čerpat i právnická osoba.

Při poskytnutí řádného úvěru ze stavebního spoření může účastník stavebního získat prostředky až do výše cílové částky. Výše úvěru potom odpovídá rozdílu mezi cílovou částkou a zůstatkem na účtu stavebního spoření v okamžiku poskytnutí úvěru (tj. člověk disponuje částkou, z níž jen poměrná část tvoří úvěr).

**Splácení
řádného
úvěru**

Řádný úvěr ze stavebního spoření je splácen v pravidelných měsíčních splátkách, které obsahují splátky jistiny úvěru a úroky z úvěru. Zatímco u hypotečního úvěru může člověk ovlivnit výši splátky volbou doby splatnosti, princip výpočtu splátky je v případě úvěrů ze stavebního spoření zcela odlišný: výše splátky odpovídá stanovenému procentu z cílové částky (tím je současně i pevně daná doba splatnosti úvěru ze stavebního spoření – dlužník splácí tak dlouho, dokud není celý dluh umořen). Výše stanoveného % z cílové částky závisí na zvolené tarifní variantě: u pomalých variant méně než 0,5 % z cílové částky, naproti tomu u rychlých variant až 0,9 % z cílové částky. Už při samotném uzavírání smlouvy o stavebním spoření je tedy dobré zvážit, zda budeme pouze spořit nebo plánujeme i čerpat úvěr, a jak rychle budeme případný úvěr schopni splatit.

**Překleno-
vací úvěr**

Pokud klient ještě nesplnil některou z prvních třech podmínek pro poskytnutí úvěru ze stavebního spoření (podmínka účelovosti úvěru, schopnosti splácet a dodat požadované zajištění musí být splněna vždy), může si zažádat o **překlenovací úvěr** (často se mu také říká meziúvěr, rychlá půjčka apod.). Překlenovací úvěr poskytuje stavební spořitelna účastníkovi ve výši celé cílové částky. Důsledkem toho je skutečnost, že dlužník potom paradoxně platí úroky pro úvěr i z vkladů, které sám naspořil. Po dobu splácení překlenovacího úvěru dlužník hradí pouze úroky z překlenovacího úvěru – úroky se tedy v čase nezmenšují a stejně tak se nesnižuje ani dlužná částka. Teprve po splnění všech podmínek může být přidělen řádný úvěr, kterým je splácen úvěr překlenovací. Splácením řádného úvěru potom postupně dochází k umořování dluhu.

**Výhody a
nevýhody**

Úvěry ze stavebního spoření jsou výhodné tím, že mají úrokovou sazbu neměnnou po celou dobu splácení úvěru. Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření také určuje, že rozdíl mezi úrokovou sazbou z úvěrů a z vkladů může činit maximálně tři procentní body. Kdykoliv je možné prostřednictvím mimořádné splátky bez jakýchkoliv sankčních poplatků splatit část úvěru (lze požádat o poměrné snížení splátek při zachování doby splatnosti nebo úvěr jednoduše splatit dříve) nebo dokonce celý úvěr. Úvěry jsou spojené s nízkými poplatky. Úroky z úvěrů ze stavebního spoření (jak z řádného, tak i z překlenovacího) lze odečíst od základu daně z příjmů (zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů). Nevýhody lze nalézt spíše u překlenovacích úvěrů.

3.4.2 HYPOTEČNÍ ÚVĚRY

DEFINICE

Hypoteční úvěr je dle zákona č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, úvěr, který je alespoň částečně zajištěn zástavním právem k nemovité věci, a to ode dne vzniku právních účinků zástavního práva. Nemovitá věc se musí nacházet na území členského státu Evropské unie.

V ČR mohou být hypoteční úvěry poskytovány od 1. 7. 1995, kdy vstoupil v platnost zákon č. 84/1995 Sb., o dluhopisech, který vymezoval hypoteční úvěr jako úvěr poskytnutý na investici do nemovitosti na území ČR nebo na její výstavbu či pořízení, jehož splacení je zajištěno zástavním právem k této nebo jiné nemovitosti na území ČR. Dnem vstupu ČR do EU nabyla účinnosti novela zákona (viz definice výše). Hypotečním úvěrem je tak v současnosti jakýkoliv úvěr zajištěný nemovitostí. Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru definuje i pojem spotřebitelský úvěr na bydlení, jako spotřebitelský úvěr zajištěný nemovitou věcí nebo zástavním právem k nemovité věci, účelově určený k financování bydlení, nebo poskytnutý stavební spořitelnou podle zákona upravujícího stavební spoření. Je tedy patrné, že poskytovatelé hypotečních úvěrů jsou vázáni pravidly vymezenými v zákonu o spotřebitelském úvěru.

Právní úprava

Hypoteční úvěr může být poskytnut jako:

- klasický hypoteční úvěr,
- americká hypotéka,
- kontokorentní hypotéka.

Druhy hypotečních úvěrů

Klasický hypoteční úvěr odpovídá svým charakterem hypotečnímu úvěru před novelou zákona o dluhopisech. Jde tedy o přísně účelový úvěr, který může být použit pouze k financování bytových potřeb (tedy zejména na koupi domu, bytu či pozemku, výstavbu nemovitosti, na rekonstrukce, opravy či modernizace nemovitosti, ale také na splacení úvěru použitého na investice do nemovitosti či na získání vlastnického podílu na nemovitosti při vypořádání dědictví nebo společného jmění manželů). Bývá poskytován obvykle do výše 60 – 90 % hodnoty nemovitosti, na kterou je zástavní právo zřízeno (tj. do výše 60 – 90 % LTV, tedy Loan to Value), s dobou splatnosti v rozmezí 5 – 45 let, dlužníci by však měli být po celou dobu splácení hypotečního úvěru v produktivním věku.

Česká národní banka pravidelně vyhodnocuje vývoj hypotečních úvěrů i celkovou situaci na hypotečním trhu a poté vydává bankám souhrn doporučených limitů pro vybrané úvěrové ukazatele a sadu dalších pravidel, jejichž dodržování je podle názoru ČNB v souladu s obezřetným postupem. Jedním z pravidel je právě limit LTV, který byl poprvé stanoven v červnu 2015. V současnosti (březen 2021) ČNB poskytovatelům hypotečních úvěrů doporučuje, aby ukazatel LTV žádného úvěru nepřesáhl 90 %; je přípustné tento

limit překročit u nejvýše 5 % objemu poskytnutých hypoték v daném čtvrtletí. Kromě limitu LTV ČNB pracuje i s dalším ukazateli, blíže se jimi budeme zabývat v kap. 4.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Na webových stránkách České národní banky věci (<http://www.cnb.cz>) vyhledejte, zda a jakým způsobem aktuálně ČNB limituje výši úvěru k hodnotě zajištění (tj. zda a jaký je aktuálně limit LTV).

Americkou hypotéku naproti tomu můžeme použít na jakýkoliv účel, tedy i např. automobil, studium dětí v zahraničí či cestu kolem světa. Často se používá také při konsolidaci úvěrů. Americká hypotéka bývá poskytována ve výši 50 – 90 % zástavní hodnoty, s dobou splatnosti v rozmezí 1 – 25 let.

Kontokorentní hypotéka je potom v podstatě kontokorentní úvěr, zajištěný zástavním právem k nemovitosti. Úvěrový rámec u kontokorentní hypotéky může dosáhnout až 8 milionů Kč³, doba splatnosti může být až 30 let. V první fázi, trvající 1 – 10 let, je otevřen kontokorent, klient může volně nakládat s úvěrovým rámcem a platí pouze úroky (nebo závazkovou provizi v případě, že aktuálně úvěr nečerpá). V druhé fázi klient nesplacenou částku splácí standardními anuitními splátkami; tato fáze může trvat až dalších 20 let. Vzhledem ke svým specifikům je určena zejména pro finančně zdatné klienty, kteří mají zájem spravovat své finance a umí to. Výhodná může být pro klienty, kteří obchodují nebo investují a potřebují mít dostatek likvidity, chtějí opakovaně čerpat z finanční rezervy a očekávají vyšší jednorázový příjem, který mohou kdykoliv zdarma použít jako mimořádnou splátku hypotéky.

Hypoteční zástavní listy

Zdroje na poskytování hypotečních úvěrů banky získávají emisí **hypotečních zástavních listů**. Zákon č. 196/2004 Sb., o dluhopisech definuje hypoteční zástavní list jako krytý dluhopis, z jehož emisních podmínek plyne, že souhrnná hodnota všech krycích aktiv v krycím portfoliu musí být rovna alespoň 85 % souhrnné hodnoty všech dluhů, k jejichž krytí toto krycí portfolio slouží, a že nominální hodnota pohledávky z hypotečního úvěru v krycím portfoliu nesmí přesahovat 100 % zástavní hodnoty zastavené nemovité věci, která slouží k zajištění této pohledávky. Z úroků, které banka získá z hypotečních úvěrů, vyplácí úroky majitelům hypotečních zástavních listů. Ze splátek hypotečních úvěrů potom banka vytváří fondy, ze kterých po uplynutí doby splatnosti vyplácí držitelům hypotečních zástavních listů nominální hodnotu. Hypoteční zástavní listy jsou vysoce kvalitní a bez-

³ <https://www.rb.cz/osobni/hypoteky/nabidka-hypotek/kontokorentni-hypoteka>

pečné cenné papíry - jsou kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů, které jsou navíc zajištěny prostřednictvím zástavního práva, jsou to veřejně obchodovatelné cenné papíry a emitovat je může pouze banka, která k jejich emisi dostala povolení.

Čerpání hypotečního úvěru se provádí bezhotovostně, u americké hypotéky zasláním peněz na účet požadovaný klientem, u kontokorentní hypotéky otevřením kontokorentu na běžném účtu klienta, u klasického hypotečního úvěru většinou formou proplacení dodavatelských faktur, odesláním kupní ceny na účet prodávajícího podle kupní smlouvy apod. Úvěr lze čerpat jednorázově (při koupi nemovitosti nebo u americké hypotéky) nebo postupně (při výstavbě či rekonstrukci nemovitosti). Pokud je hypoteční úvěr čerpán postupně, nejprve se měsíčně **splácí** pouze úrok z vyčerpané částky. Po ukončení čerpání začne dlužník hypoteční úvěr splácet většinou anuitními splátkami. Některé banky umožňují i degresivní splácení (velikost splátek v čase postupně klesá) nebo progresivní splácení (velikost splátek v čase postupně roste).

Čerpání a splácení

Protože jsou klasické hypoteční úvěry pro banku méně rizikové než americké hypotéky, jsou úročeny výhodnější úrokovou sazbou. Klient si volí **dobu fixace**, tj. dobu, po kterou zůstává úroková sazba neměnná. Čeští občané nejčastěji volí dobu fixace na 3 nebo na 5 let (kratší fixace představuje větší riziko změny výše splátky, proto by delší fixaci měli volit hlavně ti, pro něž by navýšení splátky znamenalo finanční problémy), v některých obdobích jsou ale atraktivní i hypoteční úvěry s pohyblivou úrokovou sazbou, případně s fixací do 1 roku. Po uplynutí doby fixace banka klientovi navrhne novou výši úrokové sazby. V termínu, kdy dochází ke změně úrokové sazby, může dlužník předčasně splatit část nebo celou výši úvěru bez sankce. Mimo období fixace lze, v souladu s podmínkami zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, splatit každoročně měsíc před výročím smlouvy 25 % z celkové částky úvěru. V případě americké hypotéky lze mimořádnou splátku provést kdykoliv, opět v souladu s podmínkami zákona o spotřebitelském úvěru, je však třeba počítat s případnou sankcí (v maximální výši 0,5/1 % z předčasně splacené částky, jako odměna věřiteli za náklady vzniklé v důsledku předčasného splacení).

Fixace

Před koncem doby fixace je také dobré zvážit případné **refinancování** hypotečního úvěru. Podstata refinancování spočívá v tom, že existující hypoteční úvěr je splacen novým hypotečním úvěrem, který klientovi poskytne jiná finanční instituce za výhodnějších podmínek. Důvodem refinancování může být zejména nižší úroková sazba u konkurenční finanční instituce, možnost prodloužit dobu splatnosti hypotečního úvěru na delší dobu (a snížit tak splátku), možnost uvolnit vlastní investované prostředky (např. změnou úvěru ze 70 % LTV na 80 % LTV), možnost změnit hypoteční úvěr na nižší zatížení zástavním právem a nižší úrokovou sazbou (např. změnou úvěru z 90 % LTV na 70 % LTV) či možnost změny typu úrokové sazby. O podmínky hypotečních úvěrů u konkurence je dobré začít se zajímat alespoň tři měsíce před koncem doby fixace, aby bylo případně možné včas refinancování zařídit.

Refinancování

Hypoteční úvěry patří k produktům, u nichž stát může nabízet určitou formu **státní podpory**. V České republice byl v minulosti poskytován příspěvek k úrokům z hypotečních úvěrů v podobě státní finanční podpory hypotečního úvěrování bytové výstavby, která byla

Státní podpora

upravena nařízením vlády č. 244/1995 Sb. Na základě nařízení byla poskytována podpora k úvěrům, které byly prokazatelně použity na vznik nového bydlení. Výše státní finanční podpory se odvozovala od průměrné úrokové sazby hypotečních úvěrů za předchozí rok, vyhlášené ministerstvem pro místní rozvoj, a stanovovala se jako rozdíl mezi výší splátky hypotečního úvěru při běžné úrokové sazbě a výší splátky, stanovené při úrokové sazbě snížené o 1 až 4 procentní body. V důsledku poklesu úrokových sazeb byl objem vyplácené podpory čím dál tím nižší, s účinností od 1. února 2004 byla tato forma podpory zrušena. Kromě toho byl na základě nařízení vlády č. 249/2002 Sb., o podmínkách poskytování příspěvků k hypotečnímu úvěru osobám mladším 36 let poskytován příspěvek k hypotečnímu úvěru osobám, které v roce podání žádosti o příspěvek nedovršili věk 36 let (v případě manželů museli tuto podmínku splňovat oba), žadatel ani manžel nesměli v době podání žádosti vlastnit byt, bytový nebo rodinný dům, nemovitost po dobu poskytování podpory musela sloužit výhradně k trvalému bydlení žadatele a být v jeho výlučném vlastnictví. Příspěvek připadající na měsíční splátku se poskytoval ve výši, která se stanovila jako rozdíl mezi výší splátky při běžné úrokové sazbě a výší splátky při úrokové sazbě snížené o 1 až 4 procentní body. Výše podpory se opět odvozovala od průměrné úrokové sazby hypotečních úvěrů za předchozí rok.

Odečet úroků

V současnosti tak stát podporuje hypoteční úvěry formou daňových úlev. Úroky z hypotečního úvěru lze odečíst od základu daně z příjmů (zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů) v případě, že dlužník použil hypoteční úvěr na financování bytových potřeb. Odpočet může uplatnit osoba, která je účastníkem úvěrové smlouvy; je-li účastníků úvěrové smlouvy více, odpočet uplatní jedna z nich nebo každá z nich rovným dílem.

3.4.3 ÚVĚRY ZE STÁTNÍHO FONDU PODPORY INVESTIC

Při řešení bytové situace se vždy vyplatí zkontrolovat i aktuální nabídku programů a podpor Státního fondu podpory investic. Jeden z programů bývá zaměřen na podporu pořízení nebo modernizace obydlí pro mladé žadatele, většinou pečující o nezletilé dítě. Ačkoliv úvěr zpravidla nepokryje celé potřebné výdaje, jeho výhodou je velice nízká úroková sazba při splatnosti zpravidla až 20 let.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Na webových stránkách Státního fondu podpory investic (<https://sfpi.cz/>) vyhledejte aktuální úvěrový program na podporu pořízení nebo modernizace obydlí pro mladé žadatele. Zjistěte, jaké jsou aktuálně platné podmínky, zejména pak:

- věkový limit žadatele, nutnost pečovat o dítě
- na co lze úvěr využít
- jaká je maximální a minimální výše úvěru

- jaká je úroková sazba
 - s jakou dobou splatnosti je úvěr nabízen
-

3.4.4 KOMBINACE PRODUKTŮ

Hypotéky je možno kombinovat také s ostatními finančními produkty. Banky mohou požadovat, aby klient uzavřel životní pojistku ve prospěch hypoteční banky. Protože výše dluhu však postupně klesá, často může být výhodnější alternativou pojištění úvěru – tam pojistná částka klesá buď lineárně, nebo kopíruje nesplacenou jistinu (případně i včetně úroků). Hypoteční úvěry je dále možno kombinovat i se stavebním spořením, kdy lze např. prostřednictvím neúvěrové či úvěrové části cílové částky zajistit úhradu té části investice do nemovitosti, která nemůže být kryta hypotečním úvěrem. Kombinace s finančními produkty však často probíhá i tak, že klient splácí bance pouze úroky z hypotéky a následně hypotéku nebo její část jednorázově splatí z peněz ze stavebního spoření či životního pojištění.

3.5 Porovnávání úvěrových produktů

Pokud chceme porovnat několik variant úvěrů a zvolit z nich ten nejvýhodnější, nabízí se nám několik kritérií, podle nichž můžeme srovnání provést. Pro někoho může být důležitou veličinou výše měsíční splátky. Porovnávat můžeme i podle výše úrokové sazby u daného úvěru.

RPSN, celková částka splatná spotřebitelem

Při posuzování výhodnosti úvěru je však velice důležitá zejména **roční procentní sazba nákladů** (dále také RPSN). Ta udává celkové náklady úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše úvěru. Při jejím výpočtu se zohledňují veškeré náklady spotřebitele na úvěr, tj. kromě splátek jistiny a úroků i veškeré poplatky s úvěrem spojeným, s výjimkou nákladů vzniklých v důsledku neplnění povinností spotřebitelem (tj. sankční úroky, pokuty za opožděné platby apod.). Hodnoty RPSN jsou všichni věřitelé povinni uvádět na roční bázi. Výpočet RPSN je poměrně složitý, detailní postup je uveden v Příloze č. 1 k zákonu č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru. V praxi bývá pro spotřebitele jednodušší pro rychlou orientaci využít úvěrové kalkulačky, které jsou volně dostupné na internetu. Budeme-li mít dva stejně velké úvěry s identickým splátkovým kalendářem, pak výhodnější bude pochopitelně ten s nižší RPSN.

Velice jednoduše můžeme úvěry porovnat také podle **celkové zaplacené částky** – sečteme hodnotu všech splátek a všech poplatků a zvolíme úvěr s nejnižším přeplatkem.

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Pan Novák si hodlá vzít spotřebitelský úvěr ve výši 100 000 Kč s dobou splatnosti 5 let. Zjistěte, která z uvedených nabídek je výhodnější:

- Nabídka banky A: úroková sazba 8,5 % p.a., jednorázový poplatek za poskytnutí půjčky ve výši 1 000 Kč splatný do 30 dnů, měsíční platby za vedení úvěrového účtu 59 Kč, výše splátky 2 052 Kč.
- Nabídka banky B: úroková sazba 8,7 % p.a., jednorázový poplatek za poskytnutí půjčky ve výši 0,5 % z částky úvěru splatný do 30 dnů, měsíční platby za vedení úvěrového účtu 29 Kč, výše splátky 2 061 Kč.

Řešení:

- Z hlediska výše splátky je výhodnější nabídka banky A.
- Z hlediska úrokové sazby je také výhodnější nabídka banky A.
- RPSN vyčíslíme s využitím úvěrové kalkulačky na webu, lze využít např. na této adrese: <https://www.penize.cz/kalkulacky/rpsn>
 - RPSN úvěru od banky A je 10,66 %, RPSN úvěru od banky B je 9,94 %, tj. z hlediska RPSN je naopak výhodnější nabídka banky B
 - zde příklad vyplnění kalkulačky pro nabídku úvěru od banky B:

Výpočet RPSN

Výše úvěru:	<input type="text" value="100 000 Kč"/>
Perioda splátek:	<input type="text" value="měsíční"/> ▼
Počet splátek:	<input type="text" value="60"/>
Výše splátky:	<input type="text" value="2 061 Kč"/>
Poplatek za uzavření smlouvy:	<input type="text" value="500 Kč"/>
Jiné pravidelné náklady spojené s čerpáním úvěru:	<input type="text" value="29 Kč"/> <input type="text" value="měsíční"/> ▼
<input type="button" value="Vypočítat"/>	
RPSN:	9,94 %
Měsíční úroková sazba:	0,75 %

- celkovou částku splatnou spotřebitelem vyčíslíme velmi jednoduše, načtením všech splátek, všech pravidelných poplatků a jednorázových poplatků:
 - banka A = $60 * 2\,052 + 60 * 59 + 1\,000 = 127\,660$ Kč
 - banka B = $60 * 2\,061 + 60 * 29 + 500 = 125\,900$ Kč
 - porovnáním celkové částky zaplacené spotřebitelem dostaneme stejné doporučení jako u RPSN, tj. výhodnější je nabídka banky B

- celkově tedy zvolíme nabídku banky B, neboť je pro nás spojena s nižšími náklady (porovnáním pouze úrokové sazby nebo měsíční splátky totiž nezohledňujeme pravidelné i jednorázové poplatky, které však mohou mít výrazný vliv na výhodnost/nevýhodnost úvěru)

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Paní Nováková chce čerpat úvěr ve výši 900 tisíc Kč na financování modernizace bytu. Má k dispozici dvě varianty, vyberte tu výhodnější:

- Nabídka stavební spořitelny: Překlenovací úvěr s nulovou akontací (po dobu 80 měsíců budete platit měsíčně 8 100 Kč, z toho 4 500 Kč na spoření a 3 600 Kč jako splátku úroků z překlenovacího úvěru). Poté řádný úvěr (po dobu 126 měsíců měsíční splátka řádného úvěru ve výši 5 050 Kč). Úroková sazba celou dobu 4,8 % p.a., poplatky za vedení úvěrového účtu 310 Kč ročně, poplatek za uzavření smlouvy 1 % z cílové částky.
- Nabídka banky – hypoteční úvěr: úroková sazba (3 letý fix) 5,19 % p.a., poplatek za vedení úvěrového účtu 150 Kč měsíčně, měsíční splátka 6 698 Kč, poplatek za poskytnutí půjčky ve výši 0,8 % z částky úvěru (minimálně 8 000 Kč, maximálně 25 000 Kč), doba splatnosti 17 let.

Řešení:

- Nejprve zjistíme dobu splatnosti úvěru od stavební spořitelny: 80 a 126 měsíců je celkově 17,167 let.
- Protože nemáme stejně dlouhou splatnost ani identicky rozdělený kalendář splátek, porovnávání s využitím RPSN by nemuselo být přesné.
- Dále už víme, že porovnávat pouze podle úrokové sazby není úplně směřodonné. Zaměříme se proto na celkovou částku splatnou spotřebitelem, kdy opět načteme splátky, pravidelné poplatky i jednorázový poplatek:
 - stavební spořitelna = $80 * 8\,100 + 126 * 5\,050 + 18 * 310 + 9\,000 = 1\,298\,880$ Kč
 - banka = $204 * 6\,698 + 204 * 150 + 8\,000 = 1\,404\,992$ Kč
- V tomto konkrétním případě je výrazně výhodnější nabídka stavební spořitelny, ušetříme více než 100 tisíc Kč. Nelze však zevšeobecnit, v jiných případech může být rozdíl naopak ve prospěch hypotečního úvěru.

OTÁZKY

1. Co obsahuje smlouva o úvěru?
2. Jaký úvěr patří k nejdražším úvěrům vůbec?
3. Co znamená vázané poskytování spotřebitelského úvěru?
4. Jaké jsou obvyklé podmínky bank pro přijetí směnky k eskontu?
5. Jaké jsou hlavní druhy podnikatelských úvěrů?
6. K čemu jsou nejčastěji využívány komunální úvěry?
7. Jaké jsou hlavní zásady zajištění?
8. Jaké hlavní rysy platí u zajištění úvěrů formou ručení?
9. Z čeho se skládá cílová částka u stavebního spoření?
10. Jaké podmínky je nutné splnit pro získání řádného úvěru ze stavebního spoření?
11. Co znamená zkratka LTV?
12. Jak získávají banky zdroje na poskytování hypotečních úvěrů?
13. Co udává RPSN?
14. Jak vyčíslíme celkovou splatnou spotřebitelem?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Úvěrový vztah mezi bankou a klientem vzniká na základě smlouvy o úvěru. Výchozím bodem je žádost o poskytnutí úvěru. Smlouvou o úvěru se banka jako věřitel zavazuje, že klientovi jako dlužníkovi poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a klient se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Úvěrový vztah končí splněním smlouvy, dohodou mezi bankou a klientem o ukončení smlouvy o úvěru, započtením dluhu, prominutím dluhu, odstoupením od smlouvy či výpovědí smlouvy.

K základním druhům úvěrů poskytovaných bankami patří kontokorentní úvěr (povolené přečerpání účtu), spotřebitelský úvěr (poskytnutý fyzické osobě na financování nepodnikatelských potřeb), eskontní úvěr (poskytovaný prostřednictvím odkupu směnky před její dobou splatnosti), podnikatelské úvěry (zejména provozní úvěr a investiční úvěr), komunální úvěry (poskytované městům a obcím) a závazkové úvěry (akceptační poskytnuté formou akceptace směnky, avalový přijetím závazku banky za klienta).

Pro zamezení ztrát v případě platební neschopnosti nebo nevůle dlužníka banky využívají různé druhy zajištění úvěrů, zejména zástavní právo (k nemovitostem, movitým věcem, pohledávkám, cenným papírům), ručení, depotní směnku, postoupení pohledávek, dohodu o srážkách ze mzdy či smluvní pokutu. Zajištění přitom musí splňovat tyto zásady: musí být dostatečné co do výše, soudně vymahatelné, objektivně oceněné, dostatečně likvidní a musí mít stabilní hodnotu.

Pro financování bydlení jsou nejčastěji využívány hypoteční úvěry, úvěry ze stavebního spoření a úvěry ze Státního fondu podpory investic. Stavební spoření lze uzavřít u stavebního spořitelny, fyzická osoba může získat státní podporu stavebního spoření. Pro přidělení řádného úvěru je nutné splnit určité podmínky, výše úvěru odpovídá rozdílu mezi cílovou částkou a prostředky na účtu klienta. Při nesplnění některých podmínek lze žádat o překlenovací úvěr, kde výše úvěru odpovídá celé cílové částce. Úvěry ze stavebního spoření lze využít pouze na financování bytových potřeb. Hypoteční úvěr je úvěr, který je zajištěn zástavním právem k nemovitosti. Může být poskytnut jako klasický hypoteční úvěr (lze využít pouze na financování bytových potřeb), americká hypotéka (na financování jakýchkoliv potřeb) a kontokorentní hypotéka (kontokorent zajištěný zástavním právem k nemovitosti). Zaplacené úroky z řádného i překlenovacího úvěru ze stavebního spoření i z hypotečních úvěrů je možné odečíst od základu daně z příjmů.

Porovnávat jednotlivé varianty úvěrů můžeme podle několika kritérií. Zejména důležitá je velikost roční procentní sazby nákladů. RPSN udává celkové náklady úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše úvěru. Při jejím výpočtu se zohledňují veškeré náklady spotřebitele na úvěr, tj. kromě splátek jistiny a úroků i veškeré poplatky s úvěrem spojeným, s výjimkou nákladů vzniklých v důsledku neplnění povinností spotřebitelem (tj. sankční úroky, pokuty za opožděné platby apod.). Velmi dobrým nástrojem pro vyhodnocení výhodnosti úvěru je také celková částka zaplacená dlužníkem, kterou jednoduše zjistíme sečtením hodnoty všech splátek a veškerých poplatků (pravidelných i jednorázových). Preferujeme úvěr s co nejnižší RPSN a s co nejnižším přeplatkem.

ODPOVĚDI

1. Určení smluvních stran, výši úvěru a měnu, lhůtu, po kterou lze čerpat úvěr, lhůtu, po kterou banka poskytne peněžní prostředky, účel úvěru, dobu splatnosti, výši a způsob stanovení úrokové sazby, zajištění úvěru a další náležitosti.
2. Kontokorentní úvěr.
3. Zákon o spotřebitelském úvěru zakazuje vázat uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru na uzavření smlouvy o doplňkové službě.
4. Směnka splňuje veškeré formální náležitosti, jde o směnku obchodní, fixní, domicilovanou do banky, všechny osoby zavázané ze směnky mají dostatečnou bonitu, tuzemské směnky s doložkou bez protestu, zahraniční směnky s doložkou o efektivním placení v cizí měně, plus požadavky na zbytkovou splatnost banky a minimální směnečnou částku.
5. Provozní úvěr, investiční úvěr.
6. Krátkodobé na doplnění běžných příjmů, střednědobé na poskytování veřejných statků a placení fakturovaných investičních dodávek, dlouhodobé na pořízení technické infrastruktury, rekonstrukce apod.
7. Zajištění musí být dostatečné co do výše, soudně vymahatelné, objektivně oceněné, dostatečně likvidní a musí mít stabilní hodnotu.

8. U ručení platí princip subsidiarity (ručitel plní až tehdy, když dlužník nesplnil závazek v přiměřené době poté, co byl k tomu bankou písemně vyzván) a akcesority (ručení je těsně spojeno s hlavním závazkem dlužníka vůči bance).
 9. Jde o součet vkladů účastníka, státní podpory, úvěru ze stavebního spoření a úroků z vkladů a státní podpory, po odečtení daně z příjmů z těchto úroků.
 10. Spořit minimálně dva roky, naspořit minimálně stanovené procento z cílové částky, dosáhnout stanovené výše hodnotícího čísla, splnit další podmínky (bonita, zajištění, účelovost).
 11. LTV = Loan to Value, tj. podíl hodnoty zastavené nemovitosti na výši hypotečního úvěru.
 12. Emisí hypotečních zástavních listů.
 13. RPSN udává celkové náklady úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše úvěru.
 14. Sečtením hodnoty všech splátek a všech pravidelných i jednorázových poplatků spojených s úvěrem.
-

4 ÚVĚROVÉ ANALÝZY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Před poskytnutím úvěru banky provádějí důkladné úvěrové analýzy. Jejich hlavním cílem je zjistit, který klient bude úvěr splácet včas a řádně. Úvěrové analýzy pokrývají následující oblasti: analýzu právních poměrů klienta, analýzu bonity klienta, analýzu podnikatelského záměru a analýzu zajištění. Všechny tyto oblasti jsou podrobně popsány v jednotlivých podkapitolách. Pozornost je věnována i úvěrovým registrům, do nichž banky nahlížejí v rámci vyhodnocování bonity klientů.

CÍLE KAPITOLY

- Objasnit účel úvěrových analýz a možné chyby banky při úvěrových analýzách.
- Vyjmenovat oblasti úvěrových analýz.
- Shrnout podstatu analýzy právních poměrů klienta.
- Vyjmenovat informační zdroje pro analýzu bonity klienta – občana.
- Objasnit jednotlivé ukazatele používané při analýze bonity občanů.
- Charakterizovat aspekty obchodního a finančního rizika podnikatelů.
- Vymezit rozdíly mezi jednotlivými typy úvěrových registrů.
- Vyjmenovat jednotlivé oblasti podnikatelského záměru.
- Vysvětlit, které informace z listu vlastnictví jsou klíčové při posuzování, zda je daná nemovitost vhodná k zajištění úvěru.
- Analyzovat bonitu klienta – fyzické osoby v rámci žádosti o úvěr.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Účel úvěrových analýz, analýza právních poměrů klienta, faktická a právní existence klienta, majetkové poměry, analýza bonity klienta, žádost o úvěr, interní informace banky, posuzovací úvěrové analýzy, koeficient bonity, životní minimum, ukazatel maximálního zatížení příjmů, výše celkového zadlužení žadatele k jeho příjmům, výše dluhové služby k příjmům žadatele, empirické úvěrové analýzy, credit scoring, obchodní riziko, finanční riziko, přístup 5C, úvěrový registr, pozitivní informace, negativní informace, plný registr, fragmentovaný registr, podnikatelský záměr, účel úvěru, analýza zajištění, výpis z katastru nemovitostí, věcná práva zřízená k nemovitosti.

4.1 Podstata úvěrových analýz

DEFINICE

Účelem úvěrových analýz je co nejspolehlivěji odlišit klienty, kteří budou schopni úvěr splácet, od těch, kteří splácet nebudou schopni či ochotni.

Chyby banky

Cílem je tedy co nejvíce omezit **možné chyby banky** (Tabulka 4-1). V rámci úvěrových analýz mohou nastat čtyři situace. Ideální situace nastává, pokud je skutečná kvalita klienta dobrá, banka jí vyhodnotí jako dobrou a úvěr mu poskytne. Takový úvěr je splacen a banka realizuje zisk v podobě úrokových výnosů a poplatků spojených s úvěrem. Dobrou situací je i ta, kdy kvalita klienta je sice špatná, ale banka to v rámci úvěrových analýz rozpozná a úvěr mu neposkytne. Reálné náklady na úvěrovou analýzu jsou sice ztraceny, ale užitek z rozhodnutí o neposkytnutí tohoto úvěru převyšuje náklady. Při rozhodování o poskytnutí či zamítnutí úvěru se banka ale může dopustit dvou chyb. **Chybou prvního druhu** je poskytnutí úvěru klientovi, který později nebude schopen či ochoten úvěr splatit. Pro banku se jedná o vůbec nejhorší situaci, neboť jí vzniká ztráta z nesplaceného úvěru a svědčí to o nefunkčnosti prováděných úvěrových analýz. **Chybou druhého druhu** je situace, kdy banka odmítne klienta, který by byl schopen úvěr splácet. Vzniklá ztráta je kombinací nákladů na realizovanou úvěrovou analýzu a nákladů ušlé příležitosti.

Tabulka 4-1: Rozhodování banky o poskytnutí úvěru

Předpokládaná kvalita klienta	Skutečná kvalita klienta	
	dobrá	špatná
dobrá	-	chyba 1. druhu
	zisk (úrokový výnos)	ztráta (nesplacení)
špatná	chyba 2. druhu	-
	ztráta (náklady)	zisk (užitek)

Zdroj: Vlastní zpracování dle Kašparovská a kol. (2006), s. 76-77.

V rámci úvěrových analýz banka komplexně hodnotí veškerá rizika, kterým bude vystavena v době trvání úvěrového vztahu se žadatelem o úvěr. Úvěrové analýzy zahrnují:

- analýzu právních poměrů klienta,
- analýzu bonity klienta,
- analýzu podnikatelského záměru,
- analýzu zajištění.

4.2 Analýza právních poměrů klienta

Účelem analýzy právních poměrů klienta je ověřit, zda klient splňuje právní předpoklady. Za tímto účelem je třeba prověřit zejména:

- **faktickou a právní existenci klienta**, což klient dokládá předloženým průkazem totožnosti, výpisem z Obchodního rejstříku, živnostenským listem či koncesní listinou,
- **oprávněnost dané osoby zastupovat podnik** (to je velice důležité, protože pokud by banka uzavřela smlouvu s osobou, která není oprávněna daný podnik zastupovat, vlastník podniku by takovou pohledávku nemusel uznat ani uspokojit),
- **majetkové poměry klienta**, kde v případě kapitálových obchodních společností jsou majetkové vztahy přesně vymezeny zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, naproti tomu u osobních obchodních společností je žádoucí vymezit, kteří společníci ručí solidárně a neomezeně celým svým majetkem; u individuálních podnikatelů je dobré vyjasnit otázku využívání majetku ve společném jmění manželů.

4.3 Analýza bonity klienta

Účelem analýzy bonity klienta je prokázat, že žadatel o úvěr bude schopen se vypořádat se všemi obvyklými platbami a se včasným splácením úroků, jistiny a ostatních výdajů spojených s úvěrem. Postupy bank při analýze bonity klienta se významně liší v závislosti na tom, zda jde o úvěr poskytovaný fyzické osobě (občanovi) nebo podniku.

4.3.1 ANALÝZA BONITY OBČANŮ

Při analýze bonity klienta – občana může banka získávat informace z několika zdrojů: od klienta, vlastní interní informace, informace z úvěrového registru. Již v samotné **žádosti o úvěr** poskytuje klient bance celou řadu informací: osobní údaje, údaje o druhu a době zaměstnání, o finančních závazcích a majetkových poměrech. Nedílnou součástí je také potvrzení o výši příjmů. To obsahuje průměrný příjem klienta za poslední 3 měsíce (6 měsíců, 1 rok – liší se podle banky), zda má klient pracovní smlouvu na dobu určitou či neurčitou, jak dlouho je klient v podniku zaměstnán, výši srážek ze mzdy a zda jde o dobrovolné srážky nebo o srážky na základě soudního rozhodnutí, někdy také počet neomluvených absencí aj. údaje. Určitým problémem může být věrohodnost údajů, získaných od klienta. Zejména v případě větších úvěrů banka proto zpravidla požaduje tyto informace ještě nějakým způsobem potvrdit. Od klienta proto může požadovat předložit navíc pracovní smlouvu, platový výměr klienta či výplatní pásky za poslední 3 měsíce (6 měsíců, 1 rok). Jestliže klient nemá pravidelný příjem od zaměstnavatele, ale jedná se o individuálního podnikatele, který žádá o úvěr na soukromé účely, banka bude pravděpodobně od něho vyžadovat daňové priznání za poslední zdaňovací období (některé banky mohou vyžadovat

*Informační
zdroje*

daňová přiznání až za poslední 3 roky), potvrzení finančního úřadu, že poplatník není daňovým dlužníkem, a potvrzení o bezdlužnosti od zdravotní pojišťovny a správy sociálního zabezpečení.

Dalším zdrojem informací o klientovi jsou **interní informace banky**. Pro banku jsou důležité zejména dosavadní zkušenosti s klientem v depozitní (jak dlouho má klient veden účet u banky, jaký je objem a obrat prostředků na tomto účtu, zda nedocházelo k nepovoleným přečerpáním apod.) a úvěrové oblasti (jak klient doposud splácel poskytnuté úvěry, zda šlo o úvěry standardní či klasifikované). Cenné informace může banka získat také z úvěrového registru (blíže v dalším textu).

Posuzovací úvěrové analýzy

Získané informace je zapotřebí vyhodnotit. Banky přitom mají v zásadě na výběr ze dvou možných přístupů: rozlišujeme posuzovací úvěrové analýzy a empirické úvěrové analýzy. **Posuzovací úvěrové analýzy** jsou založeny na subjektivním vyhodnocení klienta ze strany úvěrového pracovníka banky. Velice významné jsou proto zkušenosti úvěrového pracovníka, jeho schopnost na základě získaných údajů o klientovi posoudit jeho platební schopnost a vůli. Hlavní nevýhodou tohoto přístupu je jeho subjektivita. V rámci posuzovacích úvěrových analýz banka někdy využívá určité ukazatele, které mají za cíl vyhodnotit bonitu klienta. Jejich konstrukce se v každé bance mírně odlišuje, zpravidla vždy však určitým způsobem podchycují životní minimum žadatele, jeho příjmy a výdaje. Příkladem mohou být dva ukazatele, používané jednou českou bankou: ukazatel maximálního zatížení příjmů a koeficient bonity.

Příjmy a výdaje klienta

Ukazatel maximálního zatížení příjmů se vypočítá podle vzorce 4-1. Za příjmy klienta se považují doložené průměrné čisté měsíční příjmy klienta, banky zpravidla berou v úvahu pouze pevnou část příjmů (tj. nikoliv pohyblivé příjmy). Kromě příjmů od zaměstnavatele či z podnikání se zohledňují také veškeré další prokázané pravidelné příjmy, jako např. příjmy z pronájmu apod. Výdaji klienta potom rozumíme předpokládanou výši splátky z úvěru a veškeré další pravidelné měsíční výdaje, jako např. platby na životní pojištění, splátky dříve poskytnutých úvěrů, leasingové splátky, platby výživného apod. Výdaje na nájemné, energie, potraviny a podobně zde nebereme v potaz, neboť jejich výši podchycuje u následujícího ukazatele hodnota životního minima. Obecně lze říci, že hodnota tohoto ukazatele by v případě bonitního klienta zpravidla neměla přesahovat 40-50 %.

$$\text{Max. zatíž. příjmů} = \frac{\text{výdaje}}{\text{příjmy}} * 100(\%) \quad (4-1)$$

Koeficient bonity se potom vypočítá následujícím způsobem (vzorec 4-2). Údaje o aktuální výši životního minima vyhláshuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Životní minimum domácnosti je součtem částech životního minima jednotlivých členů domácnosti. Požadovaná hodnota koeficientu závisí na interních předpisech konkrétní banky, zpravidla se odvíjí od výše poskytovaného úvěru (čím vyšší úvěr, tím vyšší hodnotu koeficientu bonity banka bude požadovat). Absolutním minimem je hodnota koeficientu bonity rovna 1 – pak to znamená, že po odečtení pravidelných výdajů od příjmů klientovi zůstává přesně

životní minimum. Banky však zpravidla požadují podstatně vyšší hodnoty tohoto ukazatele. Je tedy patrné, že čím vyšší hodnota koeficientu bonity vyjde, tím lépe.

$$\text{Koeficient bonity} = \frac{\text{příjmy} - \text{výdaje}}{\text{životní minimum}} \quad (4-2)$$

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (<http://www.mpsv.cz>) vyhledejte aktuální výše částek životního minima.

Speciální pozornost je potřeba věnovat posouzení bonity v případě hypotečních úvěrů. V souvislosti s vývojem na hypotečním trhu ČNB nedoporučuje pouze limity LTV, ale jsou zavedeny i dva ukazatele, pro které stanovuje doporučené limity, jejichž dodržování je podle názoru ČNB v souladu s obezřetným postupem. Jedná se o tyto ukazatele:

*Regulace
hypoték
Českou
národní
bankou*

- výše celkového zadlužení žadatele k jeho příjmům,
- výše dluhové služby k příjmům žadatele.

Ukazatel **výše celkového zadlužení žadatele k jeho příjmům (DTI, debt-to-income)** je poměr výše celkového zadlužení žadatele o úvěr a výše jeho ročního příjmu (vzorec 4-3). ČNB v současnosti (červen 2021) nestanovuje horní hranici tohoto ukazatele, při níž by úvěr neměl být poskytnut. Limit byl zrušen v dubnu 2020, v souvislosti s koronavirovou krizí. ČNB však současně dlouhodobě upozorňuje na to, že riziko nesplacení úvěru hrozí ve zvýšené míře už v případě, kdy hodnota tohoto ukazatele překročí 8, tedy když celkové zadlužení žadatele o úvěr převyšuje osminásobek jeho čistého ročního příjmu. Banky by žádosti o úvěr takových klientů měly posuzovat obzvláště obezřetně a brát přitom v potaz i pravděpodobnost toho, že bude žadatel vystaven nepříznivé životní situaci (pokles čistého příjmu, zvýšení úrokových nákladů apod.).

$$DTI = \frac{\text{celková výše závazků (dluhů)}}{\text{čistý roční příjem}} \quad (4-3)$$

Ukazatel **dluhové služby k příjmům žadatele (DSTI, debt service-to-income)** je procentním vyjádřením podílu celkové výše všech měsíčních splátek na čistém měsíčním příjmu žadatele. Rovněž s ohledem na ekonomickou situaci vyvolanou epidemií koronaviru ČNB aktuálně (červen 2021) nepovažuje za nezbytné stanovovat horní hranici tohoto ukazatele, při níž by neměl být úvěr poskytnut. Nicméně i nadále upozorňuje na to, že pokud

žadatel na úvěr vydává na splácení dluhů více než 40 % čistého měsíčního příjmu, poskytnutím úvěru se banka vystavuje zvýšenému riziku nesplacení úvěru při nepříznivé situaci v budoucnosti. Banka by proto měla žádost o úvěr od takového klienta posuzovat obzvláště obezřetně.

$$DSTI = \frac{\text{celková výše měsíčních splátek úvěrů}}{\text{čistý měsíční příjem žadatele o úvěr}} * 100 (\%) \quad (4-4)$$

Stanovování limitů LTV, DTI a DSTI je plně v souladu s doporučením Evropské rady pro systémová rizika, aby národní autority v případě potřeby tyto nástroje využívaly k podpoře finanční stability nad rámec pravidel směrnice o obezřetnostních požadavcích. Cílem těchto nástrojů je vyloučit vznik smyčky mezi růstem úvěrů a růstem cen rezidenčních nemovitostí.

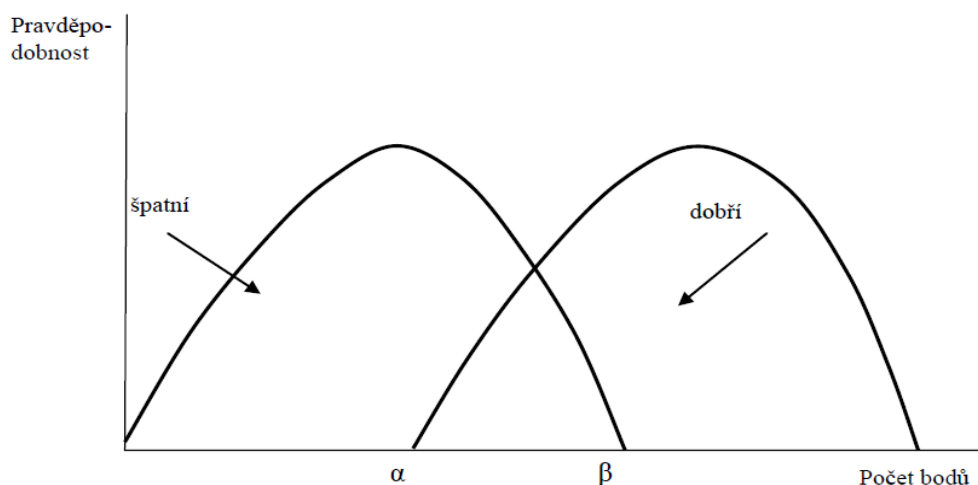

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Na webových stránkách České národní banky věci (<http://www.cnb.cz>) vyhledejte, zda a jakým způsobem aktuálně ČNB limituje výši poměrů DTI a DSTI.

Credit scoring

Empirické úvěrové analýzy (metoda credit scoring) se snaží odstranit subjektivní pohled a zjednodušit a zlevnit celý proces úvěrové analýzy. Podstata metody credit scoring spočívá v posouzení úvěrové schopnosti klienta na základě standardizovaného bodování relevantních charakteristik klienta. Podle výsledného počtu bodů je potom rozhodnuto, zda bude úvěr poskytnut.

Obrázek 4-1: Rozdělení klientů podle dosažených bodů při credit scoringu

Zdroj: Vlastní zpracování dle Dvořák (1999), s. 427.

Prvním krokem při vytváření systému je zvolit charakteristiky, které jsou spojeny s dobrými klienty (těmi, kteří úvěr řádně splácí) a které se špatnými klienty (těmi, kteří úvěr nesplácí včas, případně vůbec). Takovými charakteristikami mohou být např. stabilita zaměstnání (délka pracovního poměru v současném zaměstnání), sociální zařazení (manuální pracovník, svobodné povolání, vyšší manager, ...), plátce příjmu, výše příjmu, bytová situace, počet vyživovaných osob, reference o klientovi (banky i z úvěrového registru), aj. Zvoleným kritériím jsou následně přiřazeny váhy. Z výsledného celkového počtu bodů pak banka určí, zda úvěr poskytne či nikoliv (Obrázek 4-1).

*Bodované
charakteristiky*

Mohou nastat 3 situace. Jestliže klient získal více bodů než β , jde jednoznačně o dobrého klienta, proto banka úvěr poskytne. Pokud klient získal méně bodů než α , pravděpodobně jde o špatného klienta, proto je jeho žádost o úvěr zamítnuta. V případě, že klient získal počet bodů v rozmezí α - β , tj. nachází se v pásmu, které je společné pro dobré i špatné klienty, pak lze postupovat dvojím způsobem: buď žádost vyhodnotit na základě provedení důkladné posuzovací analýzy úvěru, nebo stanovit hranici – minimální potřebný počet bodů pro poskytnutí úvěru. Čím blíže je nastavená hranice k β , tím menšímu riziku nesplacení úvěru se banka vystaví, ale také tím méně úvěrů poskytne (roste totiž pravděpodobnost chyby druhého druhu).

*Vyhodnocení
scoringu*

Empirické úvěrové analýzy jsou pro banku výhodné, protože o úvěrech může kvalifikovaně rozhodovat i méně zkušený personál, žádosti se na všech pobočkách banky posuzují konzistentně, náklady na hodnocení žádostí o úvěr jsou nízké, redukuje čas potřebný na úvěrovou analýzu, systémy vychází ze zkušeností s tisíci klienty.

4.3.2 ANALÝZA BONITY PODNIKATELŮ

Zatímco úvěrové analýzy jsou v případě občanů poměrně jednoduché a standardizované, úvěrové analýzy v případě podniků jsou podstatně složitější a komplexnější. Při ohodnocení bonity firmy banka posuzuje míru obchodního a finančního rizika. **Obchodní riziko** můžeme definovat jako působení těch faktorů, které ovlivňují činnost podniku bez ohledu na charakter jeho finanční situace. Při jeho ohodnocení je zapotřebí analyzovat vztah mezi bankou a klientem, vnějšího prostředí, v němž se podnik pohybuje (zaměřujeme se na zemi a odvětví, v němž podnik působí, důležitá je zejména dynamika růstu podniku, postavení podniku na trhu, kvalita produkce, úroveň cen ve srovnání s konkurencí, dosavadní a budoucí vývoj příslušného odvětví, regulace odvětví, riziko změny módy či chování klientely, míra závislosti na dominantním dodavateli, riziko nestabilních cen vstupů, konkurence), kvalitu managementu (zkušenost, profesionální schopnosti, kvalifikace, schopnost, pružnost, realismus vedení) a samotný úvěrový návrh (je třeba ověřit, zda návrh vyhovuje limitům úvěrové angažovanosti banky, posuzuje se účel úvěru, požadovaná částka, typ úvěru, doba splatnosti, míra samofinancování apod.). **Finanční riziko** vyplývá z finanční situace klienta. Banka jej ověřuje postupy finanční analýzy – vypočítává poměrové

*Míra obchodního
a finančního
rizika*

ukazatele rentability, likvidity, zadluženosti a aktivity. Výstupem analýzy obchodního i finančního rizika je stanovení ratingu klienta, na jehož základě je rozhodnuto o tom, zda a za jakých podmínek mu banka poskytne úvěr.

Přístup 5 C Alternativním přístupem k hodnocení bonity firmy je **přístup 5 C**. Jednotlivá „C“ zahrnují oblasti nejdůležitější pro rozhodnutí o poskytnutí úvěru:

- character (charakter) zahrnuje hodnocení osobních kvalit vlastníka či managementu firmy, dosavadní pověst, finanční a daňovou morálku aj., cílem je posoudit platební vůli klienta,
- capacity (kapacita) posuzuje klientovu schopnost vytvářet svou činností dostatečné finanční zdroje, jde tedy o analýzu budoucího cash flow firmy, tj. zda bude mít klient dostatečné cash flow pro splácení jistiny a úroků,
- capital (kapitál) spočívá v posouzení celkové finanční a majetkové situace firmy,
- conditions (podmínky) analyzují vliv potenciálních změn v ekonomických podmínkách na daný podnik a jeho schopnost splácet úvěr,
- collateral (zajištění) se zabývá zajištěním: jeho kvalitou, likviditou, cenovou stabilitou a dostatečností co do výše.

Také u podniků banka v rámci úvěrové analýzy nahlíží do úvěrového registru.

4.3.3 ÚVĚROVÉ REGISTRY

DEFINICE

Smyslem úvěrových registrů je zabránit tomu, aby se klient nadměrně zadlužil u více bank najednou a aby se banky vyvarovaly poskytování úvěrů těm klientům, s kterými již jiná banka měla v minulosti negativní zkušenosti. Úvěrový registr tedy shromažďuje informace o úvěrové historii dlužníků.

Typologie úvěrových registrů

Podstatné přitom je, jaké informace obsahuje a kdo vše do registru poskytuje informace (Tabulka 4-2). Registr může obsahovat **pouze negativní informace**, tj. pouze údaje o dlužnících, kteří nesplácí své závazky. V takovém případě je v registru uvedena nesplacená částka a datum poslední splátky. Je-li dluh splacen, informace je z databáze vymazána. Těmto typům registru se také říká „černá listina“ a podle informací Světové banky je takovýchto registrů ve světě asi jedna třetina z celkového počtu. Existují ale i registry, které obsahují **pozitivní i negativní informace**. V takových databázích jsou údaje o veškerých platných i ukončených úvěrových účtech, včetně schválených, a informace o jejich splácení. Pokud dlužník některý závazek nesplácel a potom jej splatil, informace o jeho neplacení zůstává v databázi po určenou dobu. Z celkového počtu úvěrových registrů ve světě

jich tohoto typu jsou asi dvě třetiny. Registry, které obsahují pozitivní i negativní informace, jsou pro banky daleko lepší, neboť umožňují podchytit celkovou zadluženost klientů (a brání tak předlužení), navíc tyto registry většinou umožňují i provedení credit scoringu. Z hlediska toho, kdo do registru poskytuje informace, potom rozlišujeme **registry fragmentované** (do nichž informace dodávají pouze banky) a **registry plné** (kam přispívají i ostatní subjekty jako jsou leasingové společnosti, telekomunikační operátoři, energetické společnosti apod.).

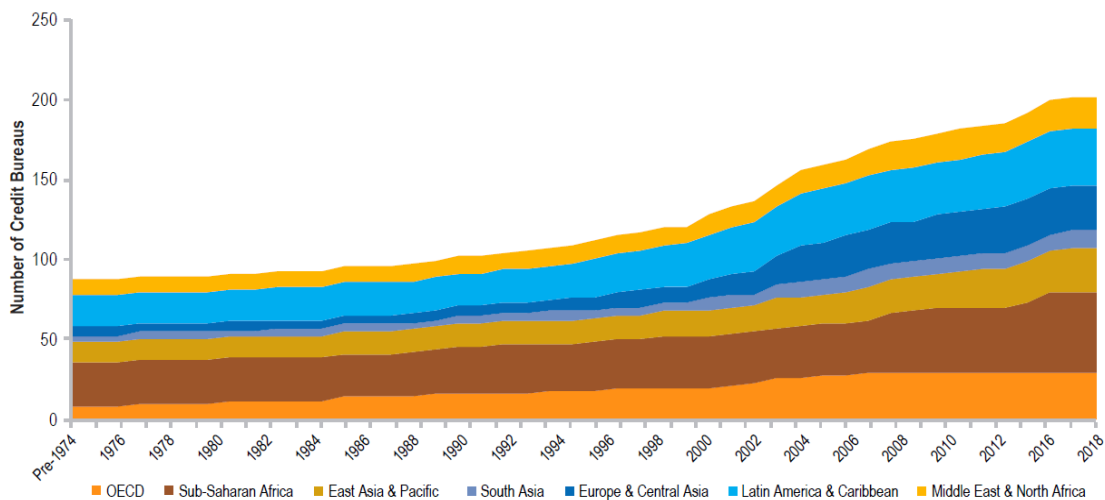
Tabulka 4-1: Typologie úvěrových registrů podle Světové banky

Zdroje informací	Typy informací	
	pozitivní i negativní	pouze negativní
plné	vysoká míra predikce	nižší míra predikce
fragmentované	nižší míra predikce	nejnižší míra predikce

Zdroj: Vlastní zpracování dle IFC (2019), s. 9.

Počet úvěrových registrů celosvětově významně narůstá (Obrázek 4-2). Není to překvapující – úvěrové registry jsou přínosné z následujících důvodů: snižují informační asymetrii mezi dlužníky a věřiteli, pomáhají věřitelům přesněji ocenit riziko a zlepšit kvalitu portfolia, dobrým dlužníkům snižují náklady úvěru, zvyšují objem poskytnutých úvěrů (zlepšují dostupnost úvěrů), podporou credit scoringu snižují náklady věřitelů, v důsledku čehož roste jejich rentabilita.

Počet registrů ve světě

Obrázek 4-1: Vývoj počtu úvěrových registrů

Zdroj: IFC (2019), s. 32.

Čtyři různé úvěrové registry fungují i v České republice. Jedná se o BRKI – Bankovní registr clientských informací, NRKI – Nebankovní registr clientských informací, SOLUS – Sdružení na ochranu leasingu a úvěrů spotřebitelům a CRÚ – Centrální registr úvěrů.

**Bankovní
registr kli-
entských
informací**

BRKI byl spuštěn v červnu 2002, jeho provozovatelem je společnost Czech Banking Credit Bureau, a.s., vlastněná pěti bankami. Informační báze registru je tvořena pozitivními i negativními informacemi o bonitě a platební morálce klientů, a to nejen ohledně současného stavu zadlužení klienta, ale také zpětně za poslední čtyři roky. V současnosti (červen 2021) má přístup k informacím v registru 24 uživatelů (bank, poboček zahraničních bank a stavebních spořitelén).

**Neban-
kovní re-
gistr kli-
entských
informací**

NRKI je v provozu od července 2005, jeho provozovatelem je společnost Czech Non-Banking Credit Bureau, z.s.p.o., vlastněná sedmi leasingovými a splátkovými společnostmi. Informační báze registru je tvořena pozitivními i negativními informacemi o bonitě a platební morálce klientů, a to nejen ohledně současného stavu zadlužení klienta, ale také zpětně za poslední čtyři roky. V současnosti (červen 2021) má přístup k informacím v registru 41 uživatelů (leasingových společností a nebankovních poskytovatelů úvěrů). U NRKI se uplatňuje princip dvojího souhlasu – klient musí dát souhlas se zpracováním údajů v NRKI danému věřitelskému subjektu, pokud se jiný věřitelský subjekt chce dotázat na data o tomto klientovi, potřebuje od tohoto klienta opět písemný souhlas (klient dává tento souhlas žádostí o úvěr u této instituce). Velice přínosné je to, že BRKI a NRKI jsou propojeny do jednoho funkčního celku, avšak informace sdílí pouze s podmínkou získaného souhlasu klienta.

SOLUS

SOLUS je zájmové sdružení právnických osob, které zahájilo činnost v roce 1999. Uživatelé registrů jsou banky, nebankovní finanční instituce, telekomunikační operátoři, distributoři energií a další společnosti. Hned v září 1999 byl spuštěn Registr FO (negativní registr se záznamy o fyzických osobách). V květnu 2005 byl spuštěn Registr IČ (negativní registr se záznamy o fyzických osobách – podnikatelích a o právnických osobách). Od července 2011 je potom v provozu Pozitivní registr (s pozitivními i negativními informacemi o všech klientech).

**Centrální
registr
úvěrů**

Zatímco účast v registru BRKI, NRKI a SOLUS je pro jednotlivé banky i další instituce dobrovolná, údaje do **Centrálního registru úvěrů**, provozovaného Českou národní bankou, musí na základě zákona č. 21/1992 Sb., o bankách všechny banky a pobočky zahraničních bank, působících na území České republiky, měsíčně zasílat povinně. CRÚ obsahuje informace o úvěrových závazcích fyzických osob – podnikatelů a právnických osob.

4.4 Analýza podnikatelského záměru

**Podnika-
telský zá-
měr**

Analýza podnikatelského záměru zkoumá účel použití úvěru. Ten musí být jasně definovaný a srozumitelný, legální, v souladu s etickými principy, běžnou činností klienta i politikou banky. Aby banka mohla posoudit účel úvěru, vyžaduje po podniku předložení podnikatelského záměru. Samotný obsah podnikatelského záměru se bude lišit podle předmětu činnosti a délky existence podniku. Základní části záměru budou nicméně obdobné: Cílem stručného souhrnu je poskytnout všeobecný pohled na podnik, měl by proto obsahovat základní charakteristiku podniku, stručný popis jeho historie, výrobků či služeb, okruh

zákazníků, způsob financování, informace o vrcholovém vedení apod. Část věnovaná průzkumu trhu by měla informovat o potenciálu, velikosti a charakteru trhu, segmentu, na nějž se podnik zaměří, analýze konkurence a závěrech, které z průzkumu trhu vyplývají. Marketingový plán by měl podrobně charakterizovat výrobky nebo služby, výrobu, provozovnu a její umístění, propagaci, cenovou strategii podniku, dodavatele, kvalitu a dostupnost pracovních sil. A konečně finanční část by měla doložit reálnost podnikatelského záměru, prostřednictvím historických i plánovaných účetních výkazů.

S výjimkou neúčelových úvěrů, také u úvěrů občanům je zapotřebí doložit **účelovost úvěru**, a to prostřednictvím řady dokumentů (například v případě hypotečních úvěrů se může jednat o kupní smlouvu, výpis z katastru nemovitostí, snímek katastrální mapy, fotografii nemovitosti, pojistnou smlouvu, pravomocné stavební povolení, projektová dokumentace potvrzená stavebním úřadem, rozpočet stavby atd.).

Účelovost
úvěru

4.5 Analýza zajištění

DEFINICE

Účelem analýzy zajištění je prokázat, že zajištění je dostatečné co do výše, a minimalizovat rizika spojená se zajištěním.

Je-li úvěr zajištěný **ručitelem**, banka analyzuje jeho bonitu. Je-li úvěr zajištěný **zástavním právem k nemovitosti**, pak zdrojem informací o zajištění je odhad ceny nemovitosti, provedený znalcem. Důležité informace ale přináší i výpis z katastru nemovitostí, tj. list vlastnictví. Pro banku je klíčové ověřit si, kdo danou nemovitost vlastní a jaké vlastnické vztahy a práva jsou s nemovitostí spojeny. Pokud nemovitost vlastní více osob, může se jednat buď o bezpodílové spoluvlastnictví (týká se společného jmění manželů, které na listu vlastnictví poznáme podle zkratky SJM uvedené před jménem manželů) nebo o podílové spoluvlastnictví (u každého vlastníka je na listu vlastnictví uveden jeho spoluvlastnický podíl). V případě spoluvlastnictví musí se zřízením zástavního práva k nemovitosti souhlasit všichni spoluvlastníci. Z hlediska rizika jsou pro banku velice důležité 2 následující záznamy:

- je-li na listu vlastnictví uvedeno „**duplicitní záznam vlastnictví**“, pak to znamená, že k této nemovitosti katastr nemovitostí eviduje více vlastníků a dosud není vyjasněno, který z nich má nemovitost vlastnit,
- je-li na listu vlastnictví označení „**P**“, označuje to plombu, což nás upozorňuje na skutečnost, že zápis o vlastnicích byl dotčený změnou, změna však ještě není na listu vlastnictví zaznamenána.

Banka se také zajímá o omezení vlastnického práva. Jde o skutečnosti, které znamenají **nemožnost s nemovitostí nakládat** (když je nemovitost součástí konkurzní podstaty, když soud vydal předběžné opatření, kterým omezuje oprávnění majitele s nemovitostí nakládat, a když byla uzavřena smlouva o provedení nedobrovolné dražby), a údaje o věcných právech zřízených k nemovitosti. **Věcná práva zřízená k nemovitosti** zůstávají zachována i při změně vlastníka nemovitosti. Jedná se o předkupní právo s věcnými účinky, věcná břemena a zástavní právo. Na rozdíl od běžného předkupního práva, předkupní právo s věcnými účinky přechází i na všechny další nabyvatele nemovitosti. Věcná břemena omezují vlastníka nemovitosti ve prospěch jiného. Mohou být spojena s vlastnictvím nemovitosti (např. průchod přes sousední pozemek, právo čerpat či odvádět vodu přes sousední pozemek apod.) nebo s určitou osobou (např. právo doživotního užívání – pak toto věcné právo zaniká smrtí dané osoby). Věcná břemena nejsou překážkou zástavy, pouze snižují hodnotu dané nemovitosti. Věcným právem zřízeným k nemovitosti je i zástavní právo, které vázne na věci, takže koupím-li nemovitost, která v listu vlastnictví obsahuje údaje o čísle zástavní smlouvy a zajištěné pohledávky a o výši úvěru, pak touto nemovitostí ručím za uhrazení uvedeného závazku. Z listu vlastnictví nelze zjistit, kolik činí současný zůstatek zajištěné pohledávky.

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Manželé Novákoví se rozhodli koupit byt za 2 mil. Kč. Tržní cena bytu je dle znaleckého posudku 2 mil. Kč. Novákoví chtějí čerpat hypoteční úvěr ve výši 1,6 mil. Kč, zbývající část kupní ceny mají naspořenu. Pro zvolenou dobu splatnosti 25 let a desetiletou fixaci úrokové sazby bude výše měsíční splátky činit přibližně 7 500 Kč. Úvěr bude zajištěný zástavním právem ke kupovanému bytu. Oba manželé jsou zaměstnáni na dobu neurčitou, průměrný čistý měsíční příjem za posledních šest měsíců činí 25 tis. u paní Novákové a 30 tis. u pana Nováka. Vychovávají společně dceru, které je 7 let. V minulosti čerpali leasing na auto, kde měsíčně splácí 3 500 Kč (nesplacený zůstatek je 150 tis. Kč), a téměř doplacený spotřebitelský úvěr na vybavení domácnosti, s měsíční splátkou 1 200 Kč (nesplacený zůstatek 5 500 Kč). Kromě toho mají limit kontokorentního úvěru 20 tis. Kč a limit kreditní karty 50 tis. Kč (obojí v tuto chvíli nečerpáno). Rozhodněte, zda byste byli ochotni tento úvěr poskytnout, své rozhodnutí podložte výpočty veškerých ukazatelů bonity, a to včetně těch, které po bankách pro hypoteční úvěry požaduje/požadovala ČNB.

Řešení:

Vypočítáme ukazatel maximálního zatížení příjmů:

$$\text{Max. zatíž. příjmů} = \frac{7\,500 + 3\,500 + 1\,200}{25\,000 + 30\,000} * 100(\%) = \mathbf{22,18\%}$$

- Výdaje zahrnují veškeré důležité výdaje domácnosti, tj. splátku uvažované hypotéky (7 500), splátku leasingu (3 500) a splátku spotřebitelského úvěru (1 200). Příjem je součtem příjmů paní Novákové a pana Nováka.
- Hodnota ukazatele je v pořádku, dle tohoto ukazatele je bonita vyhovující.

Vypočítáme koeficient bonity:

$$\text{Koeficient bonity} = \frac{(25\,000 + 30\,000) - (7\,500 + 3\,500 + 1\,200)}{3\,550 + 3\,200 + 2\,420} = 4,67$$

- Příjmy a výdaje viz předchozí ukazatel. Životní minimum je součtem životního minima na 1. osobu v domácnosti, 2. osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem, a dítě ve věkovém rozmezí 6-15 let (zde jsou použity hodnoty aktuální v červnu 2021, případně je potřeba upravit).
- Hodnota ukazatele je v pořádku, bonita je vyhovující, rozdíl mezi příjmy a výdaji je více než čtyřnásobek životního minima.

Ukazatel výše celkového zadlužení žadatele k jeho příjmům - DTI:

$$DTI = \frac{1\,600\,000 + 150\,000 + 5\,500 + 20\,000 + 50\,000}{(12 * (25\,000 + 30\,000))} = 2,77$$

- Započítáme celkové dluhy – uvažovaný hypoteční úvěr, nesplacené části leasingu a spotřebitelského úvěru, úvěrové rámce kontokorentu a kreditní karty. Příjmy viz výše.
- Hodnota ukazatele naznačuje velice dobrou bonitu, na splacení veškerých dluhů stačí méně než tři roční příjmy. Pro úplný komentář porovnejte s aktuálním limitem ČNB.

Ukazatel dluhové služby k příjmům žadatele - DSTI:

$$DSTI = \frac{7\,500 + 3\,500 + 1\,200}{25\,000 + 30\,000} * 100 (\%) = 22,18 \%$$

- Ukazatel vyjde stejně jako ukazatel maximálního zatížení příjmů, protože pracuje se stejnými příjmy a výdaji. Hodnota je velmi dobrá, pro úplný komentář porovnejte s aktuálním limitem ČNB.

Celkové zhodnocení: Bonita rodiny je velmi dobrá. Pokud se neobjeví jiný problém, úvěr by mohl být poskytnut. Vyhovující je i hodnota zajištění, při hodnotě zástavy 2 mil. Kč a čerpaném úvěru ve výši 1,6 mil. Kč činí hodnota LTV 80 % (pro úplný komentář opět porovnejte s aktuálním limitem ČNB).

OTÁZKY

1. Jak banka posuzuje faktickou a právní existenci klienta?
 2. Které vlastní interní informace o klientovi banka bere v potaz při analýze bonity klienta?
 3. S jakými informacemi zpravidla pracují ukazatele, využívané při analýze bonity klienta?
 4. Jaké dva ukazatele se sledují u žadatelů o hypoteční úvěr?
 5. Jaké charakteristiky klienta nejčastěji vstupují do metody credit scoring?
 6. Co je výhodou empirických úvěrových analýz?
 7. Co banka posuzuje při zkoumání obchodního rizika podnikatelů?
 8. Co znamená 5C?
 9. Co znamená, že registr obsahuje pozitivní i negativní informace?
 10. Vyjmenujte úvěrové registry v České republice.
 11. Co by měl zejména obsahovat podnikatelský záměr?
 12. Proč banka ve výpisu z katastru nemovitostí zjišťuje, kdo je vlastníkem nemovitosti?
 13. Jaká věcná práva lze zřídit k nemovitosti a nalézt je v listu vlastnictví?
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Účelem úvěrových analýz je co nejspolehlivěji odlišit klienty, kteří budou schopni úvěr splácet, od těch, kteří splácet nebudou schopni či ochotni. Banka přitom komplexně hodnotí veškerá rizika po celou dobu trvání úvěrového vztahu.

Analýza právních poměrů klienta ověřuje, zda klient splňuje právní předpoklady, tj. banka prověřuje faktickou a právní existenci klienta, oprávněnost dané osoby zastupovat podnik a majetkové poměry klienta.

V rámci analýzy bonity klienta – občana banka pracuje s informacemi od klienta v žádosti o úvěr, s vlastními interními informacemi o klientovi (dosavadní zkušenosti s klientem v depozitní a úvěrové oblasti) a s informacemi z úvěrových registrů. Informace vyhodnocuje s využitím posuzovacích nebo empirických úvěrových analýz. U posuzovacích úvěrových analýz se často využívají ukazatele, například koeficient bonity či maximální zatížení příjmů. V případě hypotečních úvěrů je zapotřebí respektovat i doporučení ČNB, týkající se limitních hodnot ukazatelů DTI a DSTI. Empirické úvěrové analýzy pracují s metodou credit scoring, která posuzuje úvěrovou schopnost klienta na základě standardizovaného bodování relevantních charakteristik klienta. Při analýze bonity podnikatelů se nejčastěji posuzuje míra obchodního a finančního rizika, případně je možné využít přístup 5C. V rámci analýzy bonity banka nahlíží do úvěrových registrů. Jejich smyslem je zabránit

tomu, aby se klient nadměrně zadlužil u více bank najednou a aby se banky vyvarovaly poskytování úvěrů těm klientům, s kterými již jiná banka měla v minulosti negativní zkušenosti. Registry se odlišují podle toho, kdo do nich přispívá, a jaké informace obsahují. V České republice lze využívat Bankovní registr klientských informací, Nebankovní registr klientských informací, SOLUS, Centrální registr úvěrů.

Analýza podnikatelského záměru zkoumá účel použití úvěru. U podnikatelů vyžaduje předložit podnikatelský záměr, kde posuzuje zejména jeho reálnost. Občané musí doložit účel použití finančních prostředků (v případě účelových úvěrů) předložením řady různých dokumentů.

Při analýze zajištění se vyhodnocuje, zda je zajištění dostatečné co do výše, a minimalizují se rizika spojená se zajištěním. Za tím účelem se vyhodnocuje bonita ručitele, případně se oceňuje nemovitost a zkoumají údaje z výpisu z katastru nemovitostí. Klíčové je ověřit si zejména, kdo danou nemovitost vlastní, jaké vlastnické vztahy a práva jsou s nemovitostí spojeny a zda není nějakým způsobem omezeno vlastnické právo, ať už nemožností s nemovitostí nakládat, či věcnými právy zřízenými k nemovitosti.

ODPOVĚDI

1. Klient dokládá předloženým průkazem totožnosti, výpisem z Obchodního rejstříku, živnostenským listem či koncesní listinou.
2. Dosavadní zkušenosti s klientem v depozitní oblasti (jak dlouho má klient veden účet u banky, jaký je objem a obrát prostředků na tomto účtu, zda nedocházelo k nepovoleným přečerpáním apod.) a úvěrové oblasti (jak klient doposud splácel poskytnuté úvěry, zda šlo o úvěry standardní či klasifikované).
3. Hodnotí se příjmy klienta, výdaje klienta a jeho životní minimum.
4. Ukazatel DTI (výše celkového zadlužení žadatele k jeho příjmům) a DSTI (výše dluhové služby k příjmům žadatele).
5. Například stabilita zaměstnání, sociální zařazení, plátce příjmu, výše příjmu, bytová situace, počet vyživovaných osob, reference o klientovi (banky i z úvěrového registru), aj.
6. O úvěrech může kvalifikovaně rozhodovat i méně zkušený personál, žádosti se na všech pobočkách banky posuzují konzistentně, náklady na hodnocení žádostí o úvěr jsou nízké, redukuje čas potřebný na úvěrovou analýzu, systémy vychází ze zkušeností s tisíci klienty.
7. Vztah mezi bankou a klientem, dynamika růstu podniku, postavení podniku na trhu, kvalita produkce, úroveň cen ve srovnání s konkurencí, dosavadní a budoucí vývoj příslušného odvětví, regulace odvětví, riziko změny módy či chování klientely, míra závislosti na dominantním dodavateli, riziko nestabilních cen vstupů, konkurence, kvalitu managementu a úvěrový návrh.
8. Banka hodnotí charakter, kapacitu, kapitál, podmínky a zajištění.

9. Obsahuje údaje o veškerých platných i ukončených úvěrových účtech, včetně schválených, a informace o jejich splácení, takže umožňují podchytit celkovou zadluženost klientů.
 10. Bankovní registr klientských informací, Nebankovní registr klientských informací, SOLUS, Centrální registr úvěrů.
 11. Stručný souhrn, průzkum trhu, marketingový plán, finanční část.
 12. V případě, že nemovitost vlastní více osob, musí se zřízením zástavního práva k nemovitosti souhlasit všichni spoluvlastníci.
 13. Předkupní právo s věcnými účinky, věcná břemena a zástavní právo.
-

5 OSTATNÍ BANKOVNÍ PRODUKTY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Tato kapitola je věnována ostatním bankovním produktům. V první podkapitole se zabýváme investičním bankovníctvím a bankovníctvím mimo bilanci. V textu je vymezena jejich podstata, základní produkty i legislativní úprava v České republice. Druhá podkapitola se potom zabývá něčím, co zatím v České republice není aktuální, a sice islámským bankovníctvím. Nejdříve jsou popsány základní principy islámského bankovníctví, poté jsou charakterizovány hlavní produkty v nabídce islámských bank.

CÍLE KAPITOLY

- Vymezit rozdíl mezi komerčním (obchodním) a investičním bankovníctvím.
- Popsat úlohu bank při emisi cenných papírů ekonomickými subjekty.
- Vysvětlit rozdíl mezi působením banky jako dealera, brokera nebo market makera.
- Objasnit rozdíly mezi klasickými zprostředkovatelskými obchody, maržovými obchody a krátkým prodejem.
- Charakterizovat jednotlivé produkty bankovníctví mimo bilanci.
- Vysvětlit různou míru ochrany jednotlivých typů zákazníků.
- Popsat základní principy islámského bankovníctví
- Definovat rozdíl mezi úrokem (lichvou) a podílem na zisku.
- Vyjmenovat a stručně charakterizovat základní produkty islámských bank.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Investiční bankovníctví, emise cenných papírů, konsorcium, upisovatel, administrátor, obchodování s cennými papíry, kolektivní investování, investiční poradenství, správa aktiv, poradenství při fúzích, oceňování aktiv, bankovníctví mimo bilanci, podrozkahová evidence, úvěrový příslib, bankovní záruka, dokumentární akreditiv, derivátové operace, úschova, svěřenecké služby, test vhodnosti, test přiměřenosti, islámská banka, principy islámského bankovníctví, úrok, lichva, podíl na zisku, etika, wadia, mudaraba, mušaraka, idžara, istisna, khard hasan, murabaha, sukuk.

5.1 Investiční bankovnictví a bankovnictví mimo bilanci

Investiční bankovnictví a bankovnictví mimo bilanci mají mnoho společného, zejména to, že hlavním zdrojem zisku z těchto aktivit jsou poplatky a provize.

5.1.1 INVESTIČNÍ BANKOVNICTVÍ

Jak již víte, obchodní (nebo také komerční) banky přijímají vklady, poskytují úvěry a provádí platební styk a další související činnosti. Investiční banky potom investují do cenných papírů a obchodují s nimi, spravují finanční aktiva, investují do majetkových účastí apod. Hlavní rozdíly mezi investičním a komerčním bankovnictvím shrnuje Tabulka 5-1.

Tabulka 5-1: Srovnání investičního a komerčního bankovnictví

	komerční bankovnictví	investiční bankovnictví
obsah	obchody na cizí účet	obchody na vlastní i cizí účet
zdroj zisku	úroková marže	poplatky a provize
velikost aktiv	vyšší (zisk závislý na velikosti aktiv)	nižší
převažující riziko	úvěrové riziko	tržní rizika
zdroje financování	primární vklady	kapitálový trh

Zdroj: Polouček a kol. (2013), s. 251.

Zatímco pro obchodní banky je hlavním zdrojem zisku úroková marže, pro investiční banky to jsou poplatky a provize. Obchodní banky mají větší bilanční sumu než investiční banky. Obchodní banky získávají zdroje pro financování svých aktivit zejména z primárních vkladů a podstupují hlavně úvěrové riziko. Investiční banky se financují prostřednictvím kapitálových trhů a nejvíce jsou vystaveny tržním rizikům (úrokovému, akciovému, měnovému či komoditnímu riziku).

Bankovní systém

Dále již víte, že bankovní systém může být buď specializovaný (tj. provádění aktivit obchodního bankovnictví je institucionálně odděleno od provádění aktivit investičního bankovnictví), nebo se může jednat o univerzální bankovní systém (tj. banky mohou provádět jak aktivity investičního, tak i obchodního bankovnictví).

Produkty investičního bankovnictví

V České republice máme sice univerzální bankovní systém, avšak aktivity typické pro investiční bankovnictví nemají dlouhou tradici, banky se investičními službami zabývají až v posledních letech. Vymezení produktů investičního bankovnictví se v literatuře různí, v zásadě je však za investiční bankovnictví považováno takové bankovnictví, které nabízí následující služby (Černohorský a Teplý, 2011):

- emise cenných papírů,
- obchodování s cennými papíry pro klienty,
- investice do cenných papírů a obchodování s nimi na vlastní účet,
- kolektivní investování,
- investiční poradenství,

- správu aktiv,
- zprostředkování fúzí a akvizic,
- oceňování aktiv, akciových podílů a podniků.

Emisí cenných papírů tedy rozumíme činnosti, kdy banky zajišťují pro nejrůznější ekonomické subjekty (jako jsou podniky, města apod.) vydávání cenných papírů, zejména akcií a dluhopisů, prostřednictvím nichž emitenti získávají finanční zdroje pro krytí svých aktivit. Investiční banky pro své klienty zajišťují celou řadu činností, jako je například obstarání povolení emise, stanovení emisního kurzu a objemu emise, příprava prospektu emitenta, zajištění všech náležitostí potřebných ke kotaci na burze včetně kotačního inzerátu i prezentace a marketing emise. Investiční banka může klientovi i navrhnout způsob a dobu umístění emise na trh. Velice významnou částí aktivit investiční banky je většinou zajištění subjektů, které nakoupí emitované cenné papíry. Často je za tímto účelem vytvářeno konsorcium, které může být:

- ručitelské, které se zavazuje nakoupit celou emisí na vlastní účet a riziko, čímž má emitent zaručenu emisní částku bez ohledu na úspěch emise na trhu,
- komisioní, které uskutečňuje prodej vlastním jménem na cizí účet, takže emisní částku získává emitent postupně podle toho, jak úspěšně se cenné papíry prodávají,
- prodejní, které cenné papíry prodává cizím jménem na cizí účet.

Členové ručitelského konsorcia dosahují zisku z rozdílu mezi prodejním a nákupním kurzem cenného papíru; zdrojem zisku členů komisioního a prodejního konsorcia jsou provize, závislé na objemu prodaných cenných papírů. Investiční banka může při emisí cenných papírů plnit i funkci upisovatele (to když část emise nakoupí do svého portfolia) či administrátora (když u dluhopisů zajišťuje výplatu kuponů a nominální hodnoty v době splatnosti, u akcií výplatu dividend).

Při obchodování s cennými papíry pro klienty banky mohou působit jako dealer, broker nebo market-maker. Dealer obchoduje s cennými papíry vlastním jménem a na vlastní účet, nese tedy riziko změny kurzu cenného papíru a jeho zisk je dán rozdílem mezi prodejní a nákupní cenou. Broker provádí obchody vlastním jménem na cizí účet (na příkaz a účet klienta). Broker tedy riziko změny kurzu cenného papíru nenese; zdrojem zisku jsou pro něho provize (je tedy zainteresován na objemu uskutečněných transakcí). Market-maker je speciálním druhem dealera. Na daném veřejném trhu, kde působí jako tvůrce trhu, provádí oboustranné kótování cenného papíru, tj. vyhláší nákupní (bid) a prodejní (ask) cenu pro určitý cenný papír. Vždy je za uvedené ceny připraven daný cenný papír nakoupit nebo prodat.

*Dealer,
broker,
market
maker*

Banka tedy vystupuje jakožto zprostředkovatel, který vykonává příkaz klienta. Nejrozšířenější jsou klasické zprostředkovatelské obchody, kdy klient nákup cenného papíru financuje z vlastních zdrojů, případně prodává cenný papír, který vlastní. Rozlišujeme přitom několik druhů příkazů ke koupi či prodeji cenného papíru: nelimitovaný příkaz, limitovaný příkaz, příkaz omezující ztrátu a příkaz „splň nebo zruš“. Nelimitovaný příkaz je příkazem ke koupi či prodeji daného cenného papíru za nejlepší cenu, které lze v daném okamžiku na trhu dosáhnout. U limitovaného příkazu je nákup nebo prodej daného cenného papíru omezen konkrétním stanoveným limitem (maximální cenou pro nákup a minimální

*Zprostřed-
kovatelské
obchody*

cenou pro prodej cenného papíru). Smyslem příkazu omezujícího ztrátu (stop-loss order) je zabránit velkým ztrátám – je-li dosaženo kurzu cenného papíru stanoveného v příkazu, cenný papír je bez další konzultace s klientem automaticky prodáván. Příkaz „splň nebo zruš“ (fill or kill order) potom funguje tak, že pokud zprostředkovatel nemá možnost příkaz okamžitě provést, příkaz se ruší.

Maržové obchody, krátký prodej

Alternativou ke klasickým zprostředkovatelským obchodům jsou maržové obchody či krátký prodej. Podstata maržových obchodů spočívá v tom, že banka poskytne klientovi úvěr na financování nákupu cenného papíru; takový úvěr je obvykle zajištěn kupovaným cenným papírem a marží investiční banky. Krátký prodej představuje spekulaci na pokles kurzu cenného papíru. Jde o transakci, kdy prodávající si půjčí od třetí osoby cenný papír, ten následně prodá s očekáváním, že dojde k poklesu kurzu cenného papíru, on jej bude moci levněji nakoupit a pak jej vrátit.

Vlastní investice banky

Investice do cenných papírů a obchodování s nimi na vlastní účet je činností banky, kdy banka sama nakupuje a prodává cenné papíry do svého portfolia s cílem dosahovat zisku z krátkodobých či dlouhodobých změn kurzů cenných papírů, případně s cílem nabývat vlastnictví v různých podnicích a z toho plynoucích výnosů v podobě dividend. Na rozdíl od ostatních aktivit investičního bankovníctví, výnosy zde nejsou dány v podobě poplatků a provizí za služby. Kromě cenných papírů mohou banky investovat i do hmotného a nehmotného majetku (nemovitostí, drahých kovů apod.). Je evidentní, že různé formy investic mají různou míru rizika a výnosů i různý investiční horizont (či dobu splatnosti).

Kolektivní investování

Kolektivní investování, tj. investování do fondů kolektivního investování, je alternativou k individuálnímu investování. V ČR kolektivní investování upravuje zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech. Dle tohoto zákona investiční fondy členíme na fondy kolektivního investování a fondy kvalifikovaných investorů. Fondy kolektivního investování mohou mít právní formu akciové společnosti nebo podílového fondu. Fondy kvalifikovaných investorů nejsou určeny veřejnosti. Hlavním smyslem kolektivního investování je shromažďování peněžních prostředků od veřejnosti vydáváním akcií nebo podílových listů fondu kolektivního investování, investování těchto prostředků na základě určené investiční strategie na principu rozložení rizika ve prospěch vlastníků těchto cenných papírů a další správy tohoto majetku. Tato forma investování je poměrně oblíbená zejména drobnými investory, neboť ti tím přenechávají správu svých prostředků profesionálnímu správci, který má čas, schopnosti a nástroje potřebné pro sledování trhu.

Investiční poradenství

S kolektivním investováním mohou souviset i další produkty investičního bankovníctví: investiční poradenství a správa aktiv. Investiční poradenství spočívá v konzultacích klienta s bankou ohledně investování do finančních i reálných aktiv. Klientem přitom může být jak fyzická osoba, tak i firma. Investiční poradenství může být jednorázové nebo pravidelné. V případě jednorázového poradenství dá banka klientovi jednorázové doporučení k investici, u pravidelného poradenství banka své klienty průběžně informuje o možnostech a rizicích investování do cenných papírů či jiných aktiv. Výstupem poradenství (jednorázového i pravidelného) je doporučení koupit, držet či prodat daný cenný papír (či jiné akti-

vum). Pro klienty je investiční poradenství výhodné zejména úsporou nákladů: banky vyhodnocují informace z mnoha zdrojů, jak tištěných (výroční zprávy, publikace centrálních bank, bank a investičních zprostředkovatelů, odborné časopisy apod.), tak i z dalších informačních zdrojů (Reuters, Blomberg, informace ratingových agentur apod.). Kromě toho využívají i své vlastní rozsáhlé databáze odpovídajících údajů. K řadě informací tak běžný klient nemá přístup, případně není schopen je vyhodnotit. Klient platí bance za investiční poradenství dohodnutý poplatek.

Správa aktiv představuje zhodnocování finančních prostředků klienta bankou založené na osobnějším přístupu než u kolektivního investování a týkající se zpravidla mnohem vyšších částek (v řádu milionů korun). Dalším rozdílem oproti kolektivnímu investování je to, že klient má vliv na rozhodování ohledně investiční strategie (zda preferuje konzervativní, vyváženou či agresivnější), může ovlivnit i výběr investičních nástroj. Investiční portfolio klienta tak může daleko více odpovídat jeho potřebám, je více sledované a vyhodnocované, banka poskytuje klientovi velice detailní informace.

Správa aktiv

Investiční banky jsou často aktivní rovněž při zprostředkování fúzí a akvizic pro klienty, respektive při poskytování poradenství týkajícího se záměru klienta na sloučení či koupi podniku. Banky kromě toho nabízí klientům i možnost vyhledat jim pro ně vhodný podnik ke koupi. V rámci oblasti fúzí a akvizic banky poskytují služby v oblasti vyjednávání, přípravy smluvní dokumentace, pomoci při zajišťování financování fúzí a akvizic a také řešení účetních, daňových a finančních důsledků fúzí a akvizic. Více se problematikou fúzí a akvizic zabývá předmět Bankovní modely a analýzy.

Poradenství u fúzí a akvizic

Oceňování aktiv, akciových podílů a podniků zahrnuje činnosti, kdy banka pro klienta na jeho žádost ocení aktiva, do kterých uvažuje investovat nebo je už vlastní. Zároveň je banka schopna posoudit výnosnost případné investice do oceňovaného aktiva nebo podniku.

Oceňování

5.1.2 BANKOVNICTVÍ MIMO BILANCI

DEFINICE

Bankovníctví mimo bilanci představuje služby či produkty poskytované na bázi poplatků (což je stejné jako u produktů investičního bankovníctví). Protože tyto obchody představují buď pouze potenciální závazky nebo pohledávky, nebo se jedná o pohledávky a závazky budoucí, které budou vypořádány až k vzdálenějšímu datu v budoucnu, nelze tyto obchody vykazovat v bilanci banky. Zároveň však není možné tyto transakce opomíjet, je třeba o nich vést účetní evidenci a zohledňovat je při řízení banky. Účtuje se proto o nich v podrozvahové (tj. mimobilanční) evidenci.

Za růstem rozsahu mimobilančních aktivit bank stojí zejména nárůst konkurence (kdy se banky snaží nahradit pokles výnosů z tradičních bankovních aktivit), možnost vyhnout se některým regulativním opatřením (k mimobilančním aktivitám banky nemusí udržovat povinné minimální rezervy, nemusí přispívat do Fondu pojištění vkladů ani řešit některá další regulatorní pravidla, díky čemuž mohou dosahovat vyššího zisku) a také možnost větší diverzifikace aktivit (a tím stabilizace výnosů).

Podle Vyhlášky č. 501/2002 Sb. podrozvahové položky bank tvoří:

1. poskytnuté přísliby a záruky, které obsahují všechny budoucí možné závazky k plnění, které bance vyplývají zejména z poskytnutých úvěrových příslibů, poskytnutých záruk, akceptů směnek a z otevření nebo potvrzení akreditivů,
2. poskytnuté zástavy, tj. veškerý majetek, který banka poskytla jako zajištění za vlastní závazky nebo pro třetí strany,
3. pohledávky ze spotových operací, pevných termínových operací a opcí, které obsahují pohledávky z operací s úrokovými, měnovými, akciovými, komoditními a úvěrovými nástroji v hodnotách podkladových nástrojů,
4. odepsané pohledávky, což jsou pohledávky, které banka odepsala, ale nadále je sleduje, upomíná a vymáhá,
5. hodnoty předané do úschovy, do správy a k uložení, které obsahují finanční nástroje předané bankou jiné osobě k úschově, správě či uložení,
6. hodnoty předané k obhospodařování, které obsahují finanční nástroje předané bankou jiné osobě k obhospodařování,
7. přijaté přísliby a záruky, které obsahují všechna budoucí možná plnění ve prospěch banky, která vyplývají z přijatých úvěrových příslibů, přijatých záruk, ze směnek a z otevřených nebo potvrzených akreditivů,
8. přijaté zástavy a zajištění, tj. veškerý majetek, který banka přijala jako zajištění, zejména přijaté nemovité zástavy, peněžní zástavy ve formě cenných papírů, případně jiné formy přijatých zástav a zajištění; položka dále obsahuje i cenné papíry, které si bank půjčila, a kolaterály přijaté v repo obchodech,
9. závazky ze spotových operací, pevných termínových operací a opcí, které obsahují závazky z operací s úrokovými, měnovými, akciovými, komoditními a úvěrovými nástroji v hodnotách podkladových nástrojů,
10. hodnoty převzaté do úschovy, do správy a k uložení, které obsahují finanční nástroje, které banka převzala do úschovy, správy nebo k uložení,
11. hodnoty převzaté k obhospodařování, což jsou finanční nástroje, které banka převzala od jiných osob k obhospodařování.

Jak je patrné z uvedeného výčtu, podrozvahové položky zahrnují jak podrozvahová aktiva (poskytnuté přísliby a záruky, poskytnuté zástavy, pohledávky ze spotových, pevných termínových operací a opcí, odepsané pohledávky, hodnoty předané do úschovy, do správy, k uložení a obhospodařování), tak i podrozvahová pasiva (přijaté přísliby a záruky, přijaté zástavy a zajištění, závazky ze spotových, pevných termínových operací a opcí, hodnoty převzaté do úschovy, do správy, k uložení a k obhospodařování).

Tabulka 5-2: Srovnání investičního a komerčního bankovníctví

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vybraná podrozvah. aktiva										
poskytn. úvěrové přísliby	491077	456265	462192	657648	735575	773920	815981	883766	964640	1044637
poskytnuté fin. záruky	237921	229671	257380	179042	159193	163274	170365	181364	168629	184418
Vybraná podrozvah.pasiva										
přijaté úvěrové přísliby	25806	16985	7968	7833	6991	15313	8503	17903	18117	28614
přijaté finanční záruky	410000	409340	464711	452263	405794	371076	331516	301169	290535	366033

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD. [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=33052&p_strid=BAD&p_lang=CS, [vid. 15. 4. 2021].

Z Tabulky 5-2 potom vyplývá, že na straně podrozvahových aktiv převažují poskytnuté úvěrové přísliby, naopak na straně podrozvahových pasiv převažují přijaté záruky.

Základní produkty bankovníctví mimo bilanci tedy zahrnují:

- úvěrové přísliby,
- bankovní záruky,
- dokumentární akreditivy,
- derivátové operace,
- úschovu,
- svěřenecké služby.

**Produkty
bankovníctví
mimo
bilanci**

Úvěrový příslib představuje dohodu banky s klientem, že mu k určitému datu poskytne úvěr, případně po určité době bude garantovat poskytnutí úvěru na předem přesně vymezený účel. Kromě přesné výše úvěru a způsobu využití prostředků klientem úvěrový příslib obsahuje obvykle i výši úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení. Za tuto službu si banka účtuje poplatek, většinou stanovený v procentech garantovaného objemu úvěru. Úvěrový příslib je evidován jako podrozvahové aktivum, poté, co je úvěr poskytnut, přesouvá se z podrozvahové evidence do rozvahy banky.

Bankovní zárukou se banka zavazuje zaplatit oprávněné osobě (beneficientovi) určitou peněžní částku podle obsahu a podmínek stanovených v záruční listině. Také za tuto službu si banka účtuje poplatek, částku bankovní záruky eviduje jako podrozvahové aktivum. Bližší informace o bankovní záruce získáte v předmětu Platební a zúčtovací styk.

**Bankovní
záruky**

Dokumentární akreditiv představuje písemný závazek banky vystavený na základě žádosti jejího klienta (příkazce, kupujícího), že poskytne třetí osobě nebo na její řád (pověřenému, beneficiantovi, prodávajícímu) určité plnění, jestliže budou splněny akreditivní podmínky. Otevřením či potvrzením akreditivu bance vyplývají závazky k budoucímu plnění. Podrobnější informace o fungování dokumentárního akreditivu poskytuje rovněž předmět Platební a zúčtovací styk.

**Dokumen-
tární akre-
ditiv**

Derivátové operace mohou snížit, ale i zvýšit expozici banky vůči jednotlivým rizikům. V českém bankovním sektoru se jedná zejména o pevné termínové operace, z nichž jsou

Deriváty

objemově nejvýznamnější úrokové a devizové swapy a také úrokové a devizové forwardy. Cílem derivátových operací může být zajištění, spekulace nebo arbitráž. Zajištění (hedging) si klade za cíl zajistit se na trhu před ztrátou, ke které by mohlo dojít výkyvem ceny podkladového aktiva. Představuje hlavní motiv derivátových obchodů bank. Spekulace využívá cenové rozdíly v různém čase, budoucí cena je přitom předmětem odhadu, proto je spojena s rizikem. Arbitráž naproti tomu představuje bezrizikovou operaci s předem známým výsledkem, která využívá rozdíl cen ve stejném čase, ale na různých místech. Podrobnější informace o operacích s deriváty uvádí například Pinter (2010a).

Úschova

Součástí bankovníctví mimo bilanci je i úschova (nebo také depotní obchody) cenných papírů a jiného majetku klientům banky. Úschova může být otevřená (kdy banka zná obsah uschovaného majetku) nebo uzavřená (když je majetek bance svěřen v obalu a banka jeho obsah nezná). Banka je povinna majetek klienta řádně opatrovat a na jeho požádání ho klientovi vrátit. Úschova cenných papírů a jiného majetku je právě zakotvena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Depotní obchody jsou realizovány na základě smlouvy o úschově. V ní se banka jakožto schovatel zavazuje převzít věc, aby ji pro uschovatele opatrovala. Banka je povinna převzatou věc opatrovat pečlivě, aby na věci nevznikla škoda, a po uplynutí doby úschovy věc uschovateli vrátila spolu s tím, co k ní přibylo. Uschovatel nahradí schovateli nezbytné náklady na opatrování věci. Úschova může být samostatná nebo hromadná. Samostatnou úschovou je uložení cenného papíru jednoho uschovatele odděleně od cenných papírů ostatních uschovatelů, banka je povinna vrátit uschovateli tentýž listinný cenný papír, který převzala do úschovy. Hromadnou úschovou je potom společné uložení cenného papíru uschovatele společně s cennými papíry jiných uschovatelů, banka je povinna vrátit uschovateli zastupitelný listinný cenný papír.

Svěřenecké služby

Svěřenecké služby představují ve své podstatě správu majetku klienta. Banky tuto službu za poplatek poskytují jednotlivcům, firmám i institucionálním investorům. Management aktiv klienta je realizován na základě svěřeneckého vztahu banky a klienta. Zaměstnanec svěřeneckého oddělení banky musí jednat v nejlepším zájmu klienta. Svěřenecké služby jsou realizovány na základě dvou typů účtů: svěřenecký účet je formou přesunu části vlastnických práv na banku, u zmocněneckého účtu pouze klient pověří banku, aby pro něj uskutečnila určitou transakci či službu, avšak jeho vlastnické právo zůstává nedotčeno. V rámci svěřeneckých služeb, nabízených bankami jednotlivcům, jsou bankami poskytovány především následující služby:

- vypořádání nemovitostí, kdy klientem je člověk, který se stal nebo se stává majitelem nemovitostí, a banka pro něho zajišťuje veškeré služby spojené s koupí nebo prodejem nemovitosti (ocenění, ochrana, platba daní, dědických poplatků, zajištění převodu nemovitosti apod.),
- osobní svěřenectví, které může mít podobu životního svěřenectví (kdy banka spravuje majetek žijícího klienta) či závěti (kdy svěřenectví vyplývá z posmrtné vůle klienta, který se rozhodl majetek zachovat dědicům ve svěřenecké formě),
- poručnictví, kdy banka vystupuje jako poručník vlastnictví pro nezletilé nebo mentálně postižené a řídí a chrání aktiva klienta v jeho nejlepším zájmu,

- osobní zastupování, které zahrnuje širokou paletu služeb od úschovy přes řízení aktiv klienta až po privátní bankovníctví.

Produkty firemního svěřenectví potom zahrnují zejména:

- firemní svěřenectví, které se většinou týká firemních obligací, jejichž emise je často danou bankou také rozmístřována; banka dále dbá na to, aby byly uspokojovány závazky vyplývající z emitovaných obligací (výplata kuponů, splátka jistiny apod.),
- firemní zmocnění, které se týká cenných papírů a může být zmocněním registračním (kdy banka vede registr vlastníků cenných papírů, ověřuje platnost firemních akcií a obligací, zajišťuje výplatu dividend či kuponů) nebo zmocněním transferu (kdy banka kromě toho dává souhlas k převodu volně nepřevoditelných akcií),
- svěřenectví zaměstnaneckých příspěvků, které spočívá ve správě penzijních fondů a výplatě podílů na zisku zaměstnancům dané firmy,
- charitativní svěřenectví a zmocnění, které zahrnuje vedení účtů pro charitu či nadaci.

Svěřenectví je specializovaná služba, vyžadující specializovaný vnitrobankovní systém organizace, specifickou formu styku s klienty i odpovídajícím způsobem orientované a kvalifikované zaměstnance. Tato činnost proto může být efektivní až od určitého obsahu trhu. Celá řada bank proto svěřenecké služby nenabízí.

5.1.3 PRÁVNÍ ÚPRAVA

Oblast produktů investičního bankovníctví a bankovníctví mimo bilanci je upravena zákonem č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. V něm je zpracovaná příslušná legislativa Evropské unie. V § 4 zákona o podnikání na kapitálovém trhu jsou vymezeny hlavní a doplňkové investiční služby. Hlavní investiční služby zahrnují zejména:

Právní vymezení investičních služeb

- přijímání a předávání pokynů týkajících se investičních nástrojů,
- provádění pokynů týkajících se investičních nástrojů na účet zákazníka,
- obchodování s investičními nástroji na vlastní účet,
- obhospodařování majetku zákazníka,
- investiční poradenství týkající se investičních nástrojů,
- upisování nebo umístování investičních nástrojů bez nebo se závazkem jejich upsání aj.

Doplňkovými investičními službami jsou hlavně:

- úschova a správa investičních nástrojů včetně souvisejících služeb,
- poskytování úvěru nebo půjčky zákazníkovi za účelem umožnění obchodu s investičním nástrojem, na němž se poskytovatel úvěru nebo půjčky podílí,

- poradenská činnost týkající se struktury kapitálu, průmyslové strategie a s tím souvisejících otázek, jakož i poskytování porad a služeb týkajících se přeměn společností nebo převodů podniků,
- investiční výzkum, finanční analýza nebo jiné formy obecných doporučení týkajících se obchodování s investičními nástroji, apod.

Zákon dále rozlišuje různé typy zákazníků. Profesionálním zákazníkem jsou banky, spořitelny a úvěrní družstva, obchodníci s cennými papíry, pojišťovny, zajišťovny, investiční společnosti, penzijní společnosti, některé další finanční instituce, stát, Česká národní banka, zahraniční centrální banky, Světová banka, Mezinárodní měnový fond a jiné mezinárodní finanční instituce. Profesionálním zákazníkem jsou i právnické osoby založené za účelem podnikání, které podle poslední účetní závěrky splňují alespoň dvě z uvedených třech kritérií: celková výše aktiv činí alespoň 20 milionů EUR; čistý roční obrát činí alespoň 40 milionů EUR; vlastní kapitál dosahuje výše minimálně 2 miliony EUR. Profesionální zákazníci jsou zákonem nejméně chráněni; má se totiž za to, že mají dostatek odborných znalostí a zkušeností v oblasti investic k tomu, aby činili vlastní investiční rozhodnutí a vyhodnocovali rizika, která podstupují. Je jim tedy poskytován nejmenší rozsah poskytovaných informací, neprovádí se test vhodnosti ani test přiměřenosti (Tabulka 5-3).

Tabulka 5-3: Typy zákazníků podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu

zvýšená ochrana zákazníka			
zvýšující se finanční sofistikovanost			
	drobný zákazník	profesionální zákazník na žádost	profesionální zákazník
ochrana zákazníka	nejvyšší míra ochrany		nejnižší míra ochrany
charakteristika	kdokoliv, kdo není profesionálním zákazníkem		finanční instituce + právnické osoby, které splňují určité podmínky
test vhodnosti a přiměřenosti	vždy	informace poskytnuty na požádání	nejmenší rozsah poskytovaných informací

Zdroj: Vlastní zpracování dle Jennings (2007), s. 22 a Zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu

Profesionální zákazník na žádost

Profesionálním zákazníkem na žádost je osoba, která banku požádá, aby s ní zacházela jako s profesionálním zákazníkem. Musí přitom splňovat alespoň dvě z těchto třech kritérií: za každé z posledních čtyř po sobě jdoucích čtvrtletí provedla obchody s investičním nástrojem, jehož se žádost týká, ve významném objemu a v průměrném počtu alespoň deset obchodů za čtvrtletí; objem jejího majetku tvořeného peněžními prostředky a investičním nástroji odpovídá částce minimálně 500 tisíc EUR; po dobu nejméně jednoho roku vykonávala nebo vykonává v souvislosti s výkonem svého povolání činnost v oblasti finančního trhu, která vyžaduje znalost obchodů nebo služeb, jichž se žádost týká.

Drobným zákazníkem je pak kdokoliv, kdo není profesionálním zákazníkem. Zákon drobné zákazníky chrání, když vymezuje rozsah informací, které má drobný zákazník obdržet před provedením investiční služby. Zejména se jedná o veškerá propagační sdělení, obsah smluvní dokumentace, poskytnutí informací o obchodníkovi (základní informace, kdo je regulátorem, výčet nabízených investičních služeb apod.), informace o obhospodařování zákaznického majetku (zejména o rizicích s tím spojenými, o transakcích, oceňování), informace o investičních nástrojích (o jejich povaze, riziku a nákladech, zda může jejich cena kolísat apod.) a informace o veškerých nákladech a poplatcích (případně alespoň informace o tom, jak budou počítány).

Drobný zákazník

Pokud drobný zákazník kontaktuje investiční banku s tím, aby obhospodařovala jeho majetek nebo má zájem o investiční poradenství, investiční banka je povinna provést test vhodnosti, jehož účelem je zjistit, které investiční nástroje jsou pro daného klienta vhodné (tj. které investiční nástroje odpovídají finančnímu zázemí klienta, jeho investičním cílům, odborným znalostem a zkušenostem). Test vhodnosti může mít podobu investičního dotazníku, v rámci něhož tedy banku budou zajímat investiční cíle klienta (jak dlouho hodlá daný investiční nástroj držet, jaký má postoj k riziku a rizikový profil, zda chce investovat kvůli pravidelným výnosům nebo růstu hodnoty aktiv, jakou míru rizika je ochoten akceptovat), jeho finanční situace (jaký je zdroj a výše pravidelného příjmu klienta, jaký má majetek, dluhy a další finanční závazky) a také znalosti a zkušenosti klienta (které investiční nástroje zná, jaká je povaha, objem a četnost předchozích obchodů, jaké má klient vzdělání, povolání apod.).

Test vhodnosti

Drobný zákazník se může setkat také s testem přiměřenosti, jehož cílem je chránit ty, kdo nemusí chápat nebo si uvědomovat důsledky a výši rizik spojených s danou transakcí. V rámci testu přiměřenosti se banka dotazuje na znalosti a zkušenosti, které umožní klientovi porozumět příslušným rizikům. Test přiměřenosti se neprovádí, pokud drobný zákazník pouze požádá investiční banku o to, aby pro něj koupila nebo prodala určený investiční nástroj nebo předala jeho pokyn k provedení třetí osobě (tj. nevyžaduje investiční poradenství), a jedná se o jednoduchý investiční nástroj (například akcie přijaté k obchodování na regulovaném trhu, nástroje peněžního trhu, dluhopisy či cenné papíry fondu kolektivního investování). Pokud se však jedná o komplexní investiční nástroj (například opce, futures, swapy, další deriváty, opční listy či vyměnitelné dluhopisy), banka je povinna test přiměřenosti provést. V případě, že banka usoudí, že klient nemá potřebné znalosti a zkušenosti, měla by klienta varovat, že daná transakce pro něho není přiměřená.

Test přiměřenosti

5.2 Islámské bankovníctví

DEFINICE

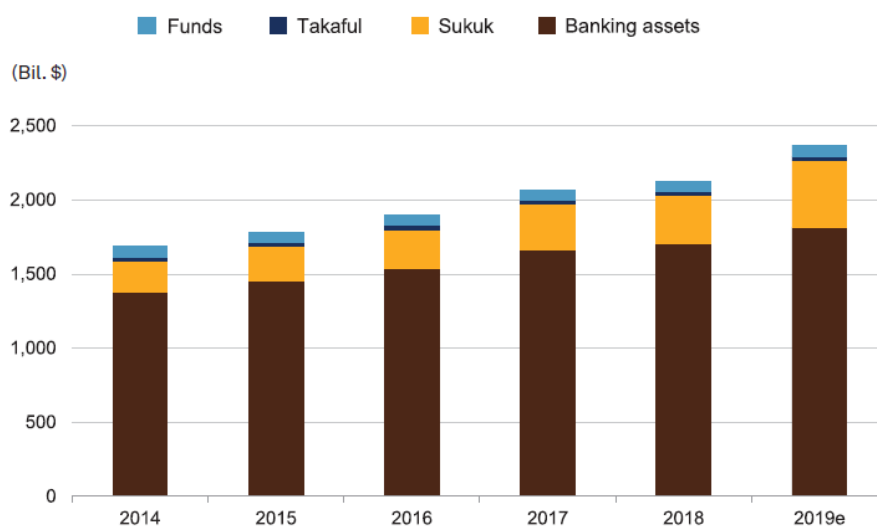

Islámské banky jsou takové banky, které podnikají v souladu s islámským právem šaría.

Islámské právo je poměrně výjimečné, protože se nejedná o právo určitého státu, ale o právo osob určitého vyznání. Islámské právo je specifické i tím, že nejde o kodifikovaný zákon v pravém slova smyslu, ale spíše se hledá a nalézá jeho výklad (Maitah, 2009). Každá islámská banka má výbor složený ze zástupců bankovních úředníků a duchovních, kteří posuzují, zda jednotlivé transakce odpovídají právu šaría. Každý výbor má na přijatelnost dané transakce vlastní názor, což v praxi znamená, že jedna a ta samá transakce může být výborem šaría jedné banky schválena, avšak v jiné bance může být vyhodnocena jako neakceptovatelná.

Význam islámského finančnictví

Význam islámského finančnictví v posledních letech výrazně roste. Svědčí o tom i skutečnost, že v roce 1999 vznikl na newyorské burze Dow Jonesův index pro islámské trhy. Je složen z 600 firem, mezi nimiž chybí ty, které se zabývají pro islám neetickým podnikáním (viz dále). Islámské finančnictví je významnou součástí mezinárodního finančního systému a představuje jeho velice rychle rostoucí segment. Jak je patrné z Obrázku 5-1, rozhodující úlohu v islámském finančnictví představují právě islámské banky. Druhým nejvýznamnějším segmentem je emise dluhopisů (sukuk), poté následují fondy a nakonec pojištění (takaful).

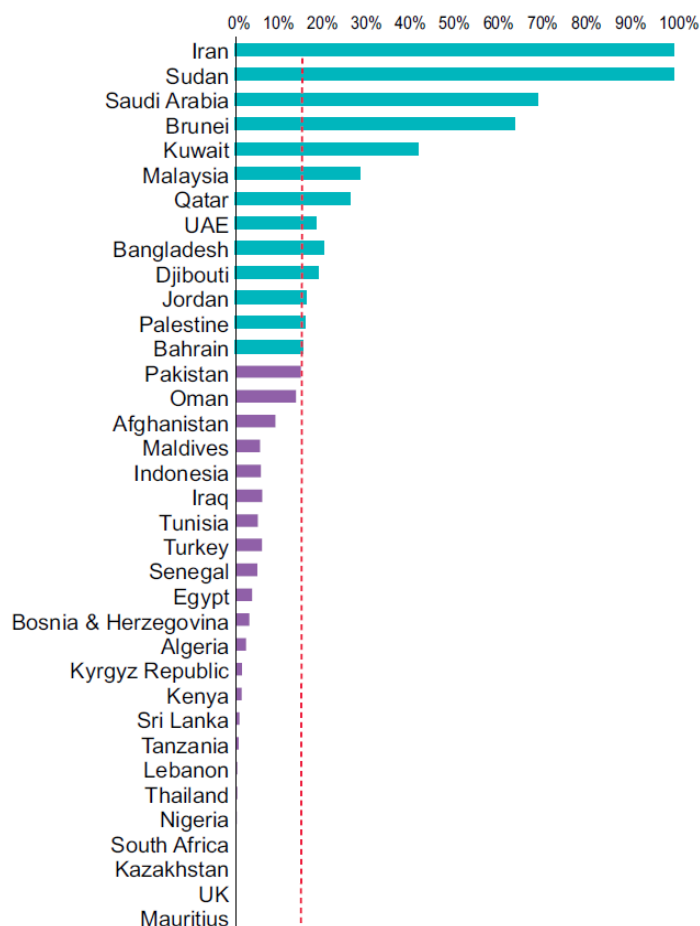
Obrázek 5-1: Vývoj jednotlivých segmentů islámského finančnictví

Zdroj: S&P (2021), s. 9.

Islámské banky ve světě

Na konci roku 2019 činila hodnota aktiv bank, které podnikají v souladu s právem šaría, okolo 1,99 bilionů USD⁴. Na celém světě dnes existuje více než 400 bank, které se označují jako islámské. Kromě zemí, v nichž je převažujícím náboženstvím islám, je možné islámské banky najít také v některých evropských zemích, v USA, Austrálii či Kanadě. Celosvětově činí podíl islámských bank na celkových aktivech bank cca 6 %. Tržní podíl islámských bank v bankovních sektorech vybraných zemí potom zachycuje Obrázek 5-2. Z evropských zemí jsou v grafu uvedeny dvě: Bosna a Hercegovina a Velká Británie.

⁴ <https://www.statista.com/statistics/1090895/worldwide-number-of-islamic-banks-by-type/>

Obrázek 5-2: Tržní podíl islámských bank ve vybraných bankovních sektorech

Zdroj: IFSB (2020), s. 13.

Vzhledem k působení islámských bank na území Evropy je dobré znát základní principy fungování islámských bank i produkty, které islámské banky nabízejí. Seznámíme se proto s nimi v následujících podkapitolách.

5.2.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY ISLÁMSKÉHO BANKOVNICTVÍ

Islámské bankovníctví je založeno na dodržování čtyř hlavních principů, které vychází z koránu a sunny (di Mauro a kol., 2013):

1. je zakázán úrok (riba),
2. obě strany zapojené do transakce musí sdílet výnos i riziko,
3. je zakázána nejistota a spekulace,
4. každá finanční transakce musí být zajištěna.

První princip tedy představuje zákaz úroku. Účelem tohoto zákazu je chránit slabší stranu v dané finanční transakci. V arabštině se jedná o slovo riba, které překládáme jako lichvu; stejným slovem se však současně označuje i úrok. Důsledkem tohoto zákazu je to,

že islámské banky nabízí takové produkty, kdy banka přijímá nebo vyplácí podíl na zisku. Rozdíly mezi riba a podílem na zisku jsou velice dobře patrné z Tabulky 5-4.

Tabulka 5-4: Hlavní rozdíly mezi riba a podílem na zisku

	Riba (= úrok, lichva)	Podíl na zisku
Účel použití	Kladný a jistý výsledek zpoplatnění peněz	Nejistý výsledek produktivního využití peněz (např. obchodování)
Definice	Prémie, kterou platí dlužník věřiteli společně s jistinou (podmínka úvěru)	Rozdíl mezi výnosy a náklady dané transakce
Nejistota	Předem dohodnuto, proto jistota jak na straně dlužníka, tak i věřitele	I když je podíl na zisku předem domluven, jeho výše zůstává nejistá až do dokončení transakce
Možný výsledek	Nemůže být nikdy záporný (v nejlepším případě velmi nízký nebo nulový)	Může být jak kladný, tak i nulový či dokonce záporný
Pojetí v islámu	Zakazuje	Povoluje

Zdroj: Vlastní zpracování dle Musa a Musová (2009), s. 233.

Důsledkem druhého principu islámského bankovníctví, tj. že obě strany zapojené do transakce musí sdílet výnos i riziko, je prakticky minimalizace přehnaných (horentních) zisků a ztrát.

Zákaz spekulace

V rámci třetího principu – zákazu nejistoty a spekulace – je zakázána nejistota v podmínkách smlouvy. Podstupování určité míry rizika dovoleno je, za podmínky, že obě strany jsou detailně seznámeny s veškerými podmínkami i mírou postupovaného rizika.

Požadavek na zajištění každé finanční transakce hmotným a identifikovatelným podkladovým aktivem (tj. čtvrtý princip) zajišťuje, že islámské banky jsou propojeny s reálnou ekonomikou.

Etika investování

Kromě toho je v rámci islámského bankovníctví dbáno i na etiku investování. Není tedy možné získat prostředky na projekty spojené s tabákem, alkoholem, pornografií, herním průmyslem, vepřovým masem apod.

Odlišnosti islámského a tradičního bankovníctví

Uvedené principy vedou ke značné odlišnosti islámského bankovníctví od tradičního bankovníctví. Hlavní rozdíly vymezuje Tabulka 5-5. Detailněji se uvedeným rozdílům věnuje např. Musa (2011).

Tabulka 5-4: Srovnání islámského bankovníctví s tradičním bankovníctvím

	Islámské bankovníctví	Tradiční bankovníctví
Základní princip	Korán, islámské právo a islámská etika	Zisk (bez ohledu na etiku a náboženství)
Bankrot	Majitelé účtu mají stejná práva jako akcionáři	Vkladatelům jsou náhrady vypláceny dříve než akcionářům
Výnosy z kapitálu	Záleží na využití kapitálu, peníze ležící ladem nemohou přinést žádný výnos	Výnos přináší i peníze ležící ladem v podobě bankovních depozit
Nejistota	Nejistota v kontraktech je zakázána (proto ne deriváty apod.)	Obchody s deriváty jsou považovány za zdroj likvidity na kapitálových trzích
Sdílení zisku a ztráty	Většina transakcí založena na proměnlivém výnosu dle výkonnosti banky (klienti sdílí riziko, mohou dosáhnout vyššího výnosu)	Žádný vztah mezi výkonností banky a výnosy pro vkladatele, vkladatelé se nepodílí na riziku
Úroky z úroků	Dlužníkům v prodlení nelze úročit úroky	Dlužníkům v prodlení lze úročit úroky
Půjčky na peněžním trhu	Pro banky relativně těžké	Pro banky hlavní zdroj likvidity
Bonita	Důležitá je hlavně bonita objektu (projektu)	Důležitá je hlavně bonita subjektu (dlužníka)
Vztah s klientem	Vztah partnera, investora a obchodníka	Vztah dlužníka a věřitele
Pojištění depozit	Neexistuje	Existuje

Zdroj: Vlastní zpracování podle Musa a Musová (2009), s. 234-235.

5.2.2 ZÁKLADNÍ PRODUKTY ISLÁMSKÉHO BANKOVNICTVÍ

Mezi základní produkty islámského bankovníctví, kterým se budeme podrobněji věnovat, patří:

- wadia,
- mudaraba,
- mušaraka,
- idžara,
- istisna,
- khard hasan,
- murabaha,
- sukuk.

Wadia, nebo také úschova peněžních prostředků, je alternativou k depozitním produktům tradičních bank. Islámské banky nabízí tento produkt jak ve variantě podobné našemu běžnému účtu (tj. jde o produkt, který klientovi nepřináší žádný výnos, klient jej využívá pouze pro účely uskutečňování finančních transakcí a banka mezitím může prostředky klienta používat), tak i ve variantě blízké se našemu spořicímu účtu. Ten však pochopitelně není spojen s úrokem, který je v islámském bankovníctví zakázán. Namísto toho banka

**Základní
produkty
islámských
bank**

může klientům vyplácet pravidelně výnosy, jejichž výše závisí na rentabilitě banky a není předem garantována (je pouze garantován podíl na rentabilitě banky).

Mudaraba

Mudaraba je kapitálovým propojením, nebo také dohodou o podílu na zisku. V současnosti se používá zejména pro krátkodobé financování, hlavně v případě nákupu zboží. Jedna strana poskytuje 100 % kapitálu, druhá strana (mudarib) dodává odbornou znalost, v případě potřeby poskytuje i pracovní sílu. Kromě toho mudarib řídí investici, dohlíží na nákup, skladování a prodej zboží, je odpovědný za pojištění zboží proti všem rizikům a pravidelně bance předkládá výkazy, které dokumentují řádný průběh mudaraby. Zisk je rozdělen podle předem stanovených poměrů, ztrátu nese poskytovatel kapitálu, který nad ním v podstatě nemá žádnou kontrolu (pouze kontroluje to, aby mudarib nepoužil peníze na jiný účel). Banka má pouze právo kdykoliv provést prohlídku zásob zboží a od mudariba může vyžadovat záruku za řádné plnění povinností mudariba. Platnost mudaraby je ohraničena vrácením kapitálu a výnosu z jeho využití bance. Kapitál investovaný do mudaraby však není dluhem a mudarib nikdy není v pozici dlužníka vůči investorovi (islámské bance).

Mušaraka

Mušaraka představuje společné podnikání. Jedná se o spolupráci mezi dvěma stranami, kde obě strany poskytují kapitál za účelem financování svých projektů, obě strany si potom mezi sebou podle předem dohodnutého poměru rozdělují zisk, ale i případné ztráty. Pokud jedna ze stran kromě kapitálu poskytuje i odborné znalosti, má nárok na vyšší podíl na zisku. Mušaraka je velmi podobná společnosti s ručením omezeným. Jednou ze smluvních stran přitom může být i islámská banka: pak banka zpravidla poskytuje více kapitálu, přičemž řízení obchodu se věnuje partner. Existuje několik typů mušaraky, přičemž základní jsou následující tři typy:

- Komerční mušaraka, což je nástroj používaný pro jediný konkrétní účel (např. nákup a prodej zařízení či zboží), kdy banka je jen financujícím spolupodílníkem. Stará se tedy o financování svého podílu na transakci, poskytuje bankovní služby (otevřít akreditivy, spravuje běžný účet mušaraky apod.), na řízení projektu či obchodu se však nepodílí. Obvykle se jedná o časově omezenou mušaraku. Jestliže se klientovi v podnikání nedaří, banka může převzít řízení mušaraky a poté ji případně zlikvidovat.
- Klesající účast, což je partnerství, při kterém banka podle pravidel vymezených smlouvou o partnerství postupně redukuje svůj podíl na projektu ve prospěch klienta. Klient bance splácí její podíl na investici spolu s předem dohodnutým procentem ze zisku. Tento typ mušaraky se využívá především u nově založených průmyslových či výrobních podniků.
- Stálá účast znamená, že banka se účastní na projektu dlouhodobě, takže zůstává partnerem až do ukončení projektu, případně do vypršení smlouvy. Jedná se o způsob financování dlouhodobých projektů.

Protože předchozí dva produkty – mušaraka a mudaraba – si jsou velice podobné, je vhodné zdůraznit hlavní rozdíly mezi nimi (Tabulka 5-5).

Tabulka 5-5: Hlavní rozdíly mezi mudarabou a mušarakou

	Mušaraka	Mudaraba
Investice kapitálu	Kapitál investují všichni partneři	Kapitál investuje pouze investor
Účast na řízení podniku	Všichni partneři	Pouze mudarib
Sdílení ztráty	Každý z partnerů do výše odpovídající podílu jejich investice	Ztrátu nese pouze investor
Aktiva podniku	Po spojení kapitálu se aktiva stávají společným majetkem partnerů. Partneři mohou těžit ze zhodnocení aktiv, ačkoli prostřednictvím tržeb nebylo dosaženo zisku.	Na růstu hodnoty aktiv získává jen investor. Mudarib může také vydělat, ale jen pokud prodává zboží se ziskem.

Zdroj: Vlastní zpracování podle Usmani (1998), s. 31.

Idžara je produkt, jehož podstatou je pronájem (tedy obdoba našeho leasingu). Islámská banka koupí zařízení požadované klientem a pronajme mu ho za smluvený poplatek. Výše poplatku i doba pronájmu jsou určeny předem. Zařízení zůstává majetkem pronajímatele (islámské banky), která dosahuje zisku z poplatků placených klientem za pronájem. Tak jako u nás existují dvě formy leasingu, operativní a finanční, obdobně je tomu i v islámském bankovníctví. Klasickou idžaru můžeme přirovnat k operativnímu leasingu, idžara wa iqtina má blíže k finančnímu leasingu, neboť se klient na začátku transakce zavazuje k tomu, že po skončení pronájmu odkoupí aktivum. Idžara byla využita např. v roce 1991, kdy byl tímto způsobem financováno pořízení letadel v hodnotě 60 milionů dolarů pro společnost Emirates Airlines.

Idžara

Istisna představuje kontrakt, v němž se jedna strana zavazuje, že vyrobí specifický produkt podle stanovených a odsouhlasených specifikací, za předem určené ceny a v daný čas předání. Jedná se tedy o financování produktu ještě předtím, než je vůbec vyroben. Islámská banka je hlavním smluvním partnerem zákazníka, který si pronajímá služby dalších subdodavatelů. Po dokončení projektu jej banka předá zákazníkovi. Zákazník postupně podle předem uzavřené dohody splácí náklady projektu a ziskovou marži banky. Istisna se nejvíce používá v sektoru stavebnictví. Jedná se ve své podstatě o financování výroby na objednávku, také můžeme říct zakázku na klíč.

Istisna

Khard hasan je typem islámského bankovního produktu, kdy islámská banka poskytuje peněžní prostředky zákazníkům, kteří se ocitli v nouzi, a to bezúročně. Pro tento typů půjčky banky vyžadují zajištění, někdy zákazníkům účtují určitý administrativní poplatek. Tyto bezúročné půjčky banka poskytuje z prostředků, které pocházejí z vkladů bez výpovědní lhůty, které nejsou pro vkladatele zdrojem výnosů.

Khard hasan

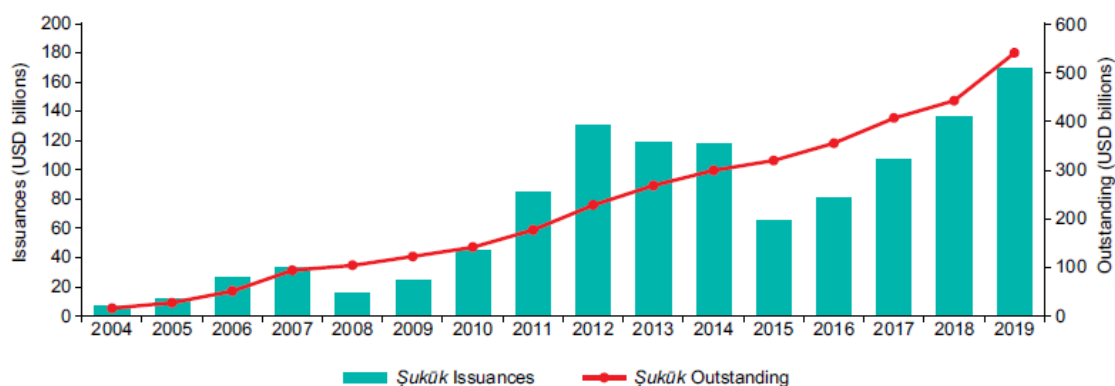
Murabaha bývá označována jako „náklady plus přírážka“ nebo také nákup s odloženou splatností. Jedná se o třístrannou smlouvu, kdy islámská banka koupí pro zákazníka na jeho žádost zboží od třetí strany – výrobce (dodavatele) a toto zboží prodá zákazníkovi oproti odložené platbě. K ceně zboží si přitom přidá odměnu – přírážku. Výše odměny musí být

Murabaha

dohodnuta mezi bankou a zákazníkem předem, jakákoliv další přírážka či penále jsou vyloučeny. Zboží zůstává majetkem banky, dokud není zákazníkem plně zaplacen. Murabaha se obvykle používá jako krátkodobý nástroj financování, v rámci krátkodobého financování je murabaha jednou z jeho nejrozšířenějších forem (na principu murabahy je provedeno asi 75 % islámských finančních operací – Maitah, 2009).

Islámské obligace

V islámském finančnictví se využívá i financování prostřednictvím emise islámských obligací – **sukuk**. Slovo sukuk představuje množné číslo, tedy dluhopisy, jeden dluhopis je označován slovkem sakk. Islámské dluhopisy mohou být emitovány podniky i státy. Jak je vidět z Grafu 5-3, objem emitovaných sukuků významně roste. Většina z nich je přitom emitována státy, podnikových sukuků je méně (IFSB, 2020, s. 25).

Obrázek 5-3: Vývoj objemu emitovaných sukuků (issuances) a nesplacené výše jistiny (outstanding)

Zdroj: IFSB (2020), s. 25.

Druhy sukuků

Podkladovým aktivem sukuků mohou být zapůjčené peníze, aktiva, projekt, podnik či investice. Existují proto různé druhy sukuků. Oblíbeným typem je sukuk al-idžara, kde podkladovým aktivem je předmět leasingu. V této transakci figurují čtyři skupiny subjektů: investoři, společnost potřebující finanční zdroje, islámská banka a speciální subjekt. Celá transakce probíhá následujícím způsobem: Podnik vlastní nějaká aktiva, avšak potřebuje získat určitou sumu peněžních prostředků. Aktiva tedy prodá speciálnímu subjektu, založenému pouze za účelem emise. Ten se stane majitelem aktiva a toto aktivum slouží jako podkladové aktivum pro emisi sukuků. Každý sakk tak představuje podíl na vlastnictví aktiva. Sukuky může podnik či stát emitovat buď sám, nebo prostřednictvím islámské banky. Podnik, který na svá aktiva emitoval sukuky, si tato aktiva od speciálního subjektu pronajme zpět. Příjmy, které speciální subjekt obdrží od podniku za pronájem, případnou držitelům sukuků (investorům) jako kuponové platby. V den splatnosti sukuků odkoupí podnik od speciálního subjektu aktivum zpět za cenu, za kterou je na počátku prodal. Tyto peníze jsou rozděleny mezi majitele sukuků jako splátka nominální hodnoty (Iqbal a Mirakhor, 2011). Sukuky jsou sekundárně obchodovatelné. Emitenti islámských dluhopisů zvyšují atraktivnost sukuků pro investory také tím, že významná část sukuků je denominována v amerických dolarech.

OTÁZKY

1. Jak se odlišuje zdroj zisku a převažující riziko u komerční banky a investiční banky?
2. V čem spočívá funkce administrátora při emisi cenných papírů?
3. Jaký je rozdíl mezi tím, kdy banka působí jako dealer, broker nebo market maker?
4. Co je výstupem investičního poradenství?
5. Co je osobní svěřenectví a v jaké podobě se využívá?
6. Na základě jaké smlouvy jsou realizovány depotní obchody?
7. Podle jakých kritérií jsou členění zákazníci banky do jednotlivých kategorií?
8. Co je podstatou testu vhodnosti a testu přiměřenosti?
9. Kdo posuzuje, zda daný produkt odpovídá islámskému právu šaría?
10. Jaké jsou základní principy islámského bankovníctví?
11. Jaké požadavky na etiku se dodržují při investování v souladu s pravidly islámského bankovníctví?
12. Co je podstatou produktu s názvem mudaraba?
13. Co lze využít jako alternativu našeho hypotečního úvěru?
14. Jaké existují dluhy islámských dluhopisů?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Investiční banky nabízí řadu služeb, zejména poradenství v oblasti emisí cenných papírů, obchodování s cennými papíry pro klienty, investice do cenných papírů a obchodování s nimi na vlastní účet, kolektivní investování, investiční poradenství, správu aktiv, zprostředkování fúzí a akvizic, oceňování aktiv, akciových podílů a podniků. Investiční bankovníctví může být buď institucionálně odděleno od obchodního bankovníctví, nebo se, stejně jako v případě České republiky, může jednat o univerzální bankovní systém.

Bankovníctví mimo bilanci také představuje služby či produkty poskytované na bázi poplatků; banka je zachycuje v podrozvahové evidenci. Patří sem zejména úvěrové přísliby, bankovní záruky, dokumentární akreditivy, derivátové operace, úschova, svěřenecké služby jak pro jednotlivce, tak pro firmy.

Zákon o podnikání na kapitálovém trhu vymezuje investiční služby a jednotlivé typy zákazníků: drobného zákazníka, profesionálního zákazníka na žádost a profesionálního zákazníka. Čím více je zákazník finančně zdatný a sofistikovaný, tím méně je legislativou chráněn. Pro drobného zákazníka banky často musí využít test vhodnosti a test přiměřenosti.

Islámské banky jsou banky, které podnikají v souladu s islámským právem šaría. Význam islámského bankovníctví v posledních letech výrazně roste. Celosvětově působí více

než 400 islámských bank, a to nejen v tradičních islámských zemích, jako je Írán, Súdán či Saudská Arábie, ale i v některých evropských zemích, například ve Velké Británii. K základním principům islámských bank patří zákaz úroku (lichvy), požadavek na sdílení výnosu a rizika oběma stranami transakce, zákaz nejistoty a spekulace a požadavek na zajištění všech finančních transakcí.

Islámské banky nabízí produkty, které jsou alternativou k produktům klasických bank. Alternativou k běžnému účtu je wadia, pro krátkodobé financování se využívá mudaraba, financovat lze i pomocí mušaraky, obdobou leasingu je idžara. Využívají se i dodávky na klíč – istisna, bezúročné půjčky – khard hasan, nákup s odloženou splatností – murabaha. Podniky či státy získávají potřebné finanční prostředky emisí islámských dluhopisů – sukuků.

ODPOVĚDI

1. U komerční banky je zdrojem zisku úroková marže a hlavním rizikem úvěrové riziko, u investiční banky jsou zdrojem zisku poplatky a provize a převažuje tržní riziko.
2. Banka jako administrátor u dluhopisů zajišťuje výplatu kuponů a nominální hodnoty v době splatnosti, u akcií výplatu dividend.
3. Dealer obchoduje s cennými papíry vlastním jménem a na vlastní účet, broker provádí obchody vlastním jménem na cizí účet (na příkaz a účet klienta), market-maker působí jako tvůrce trhu, provádí oboustranné kótování cenného papíru a vždy je za uvedené ceny připraven daný cenný papír nakoupit nebo prodat.
4. Investiční doporučení: koupit, prodat či držet daný cenný papír nebo jiné aktivum.
5. Může mít podobu životního svěření (banka spravuje majetek žijícího klienta) nebo závěti (klient se rozhodl majetek dědicům zachovat ve svěřenecké formě).
6. Depotní obchody, tj. úschova, se realizují na základě smlouvy o úschově.
7. Profesionálním zákazníkem jsou banky a celá řada finančních a jiných institucí, profesionální zákazník na žádost má definovaná kritéria, drobným zákazníkem je kdokoliv, kdo není profesionálním zákazníkem.
8. Test vhodnosti zjišťuje, které investiční nástroje jsou pro daného klienta vhodné, test přiměřenosti umožní posoudit, zda je daná transakce pro klienta přiměřená, tj. zda chápe důsledky a výši podstupovaných rizik.
9. V každé bance působí výbor složený ze zástupců bankovních úředníků a duchovních.
10. Zákaz úroku, sdílení výnosu a rizika, zákaz nejistoty a spekulace, zajištění každé transakce.
11. Nelze získat prostředky na projekty spojené s tabákem, alkoholem, pornografií, herním průmyslem či vepřovým masem.

12. Je to dohoda o podílu na zisku, využívané zejména při krátkodobém financování: jedna strana poskytne 100 % kapitálu, druhá strana dodá odborné znalosti, pracovní sílu, řídí investici atd. Zisk je rozdělen dle předem stanovených poměrů.
 13. Produkt s názvem istisna. Jedna strana se zaváže vyrobit specifický produkt dle stanovených a odsouhlasených specifikací, za předem určené ceny a v daný čas předání. Výrobu financuje banka. Po dokončení projektu jej banka předá zákazníkovi, ten postupně splácí náklady projektu a ziskovou marži banky.
 14. Emitované státy nebo podniky, s různými podkladovými aktivy (peníze, aktiva, projekt, podnik, investice), v různých měnách.
-

6 NELEGÁLNÍ BANKOVNÍ PRAKTIKY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V bankovním sektoru je možné se setkat i s nelegálními praktikami. V této kapitole se zaměříme na příčiny nelegálních bankovních praktik, na zpronevěry, bankovní loupeže a krádeže a podvody. Charakterizovat budeme insider trading, insider informace a insider osoby. Pozornost budeme věnovat i korupci a praní špinavých peněz.

CÍLE KAPITOLY

- Charakterizovat příčiny nelegálních praktik v bankovníctví.
 - Objasnit nejčastější varianty podvodů, krádeží a loupeží v bankovníctví.
 - Vymezit primární a sekundární insider osoby.
 - Vysvětlit podstatu operací front running a late trading.
 - Popsat jednotlivé fáze procesu praní špinavých peněz.
 - Charakterizovat legislativu proti praní špinavých peněz.
 - Vyjmenovat zákonné povinnosti povinných osob v rámci boje proti praní špinavých peněz.
 - Charakterizovat podstatu a druhy korupce.
 - Objasnit způsoby měření korupce.
 - Vysvětlit, kde se nejčastěji setkáme s korupcí v bankovníctví a jak je možné ji snížit.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Zpronevěry, bankovní loupeže a krádeže, bezpečnostní postupy proti loupeži, zneužití prostředků na jiný účel, padělání bankovek a mincí, úvěrové podvody, zneužití prostředků zaměstnancem banky, insider trading, insider (vnitřní) informace, primární insider (zasvěcená) osoba, sekundární insider (zasvěcená) osoba, front running, late trading, praní špinavých peněz, gray money, black money, namáčení, mydlení, ždímání, šmoulování, legislativa proti praní špinavých peněz, sdružení FATF, Moneyval, podezřelý obchod, identifikace, kontrola, Finanční analytický úřad, korupce, drobná korupce, organizovaná korupce, trestný čin, Transparency International, index vnímané korupce, globální barometr korupce, index plátců úplatků.

6.1 Příčiny a druhy nelegálních bankovních praktik

K příčinám nelegálních bankovních praktik patří zejména:

Příčiny

- složitost a různorodost finanční sféry,
- inovace v bankovních produktech,
- měnící se postavení bank na trhu,
- měnící se postupy bank (způsob získávání zákazníků, komunikace banky s klienty, distribuční kanály),
- nedostatečně propracovaná legislativa,
- stav bankovního dohledu.

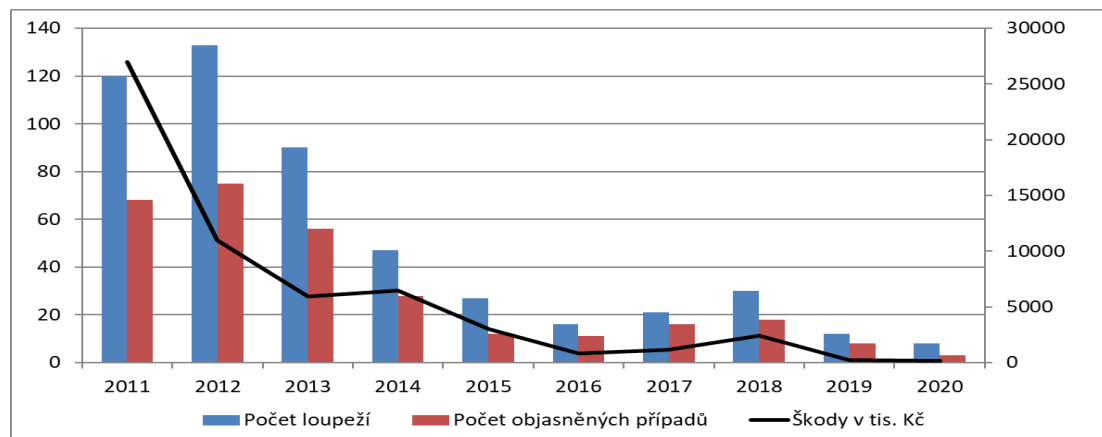
Klasifikace nelegálních bankovních praktik se v jednotlivých publikacích liší, Polouček a kol. (2013) mezi nelegální bankovní praktiky zařazuje:

- zpronevěry,
- bankovní loupeže a krádeže,
- insider trading,
- praní špinavých peněz,
- korupci.

6.2 Zpronevěry, bankovní loupeže a krádeže, podvody

Zpronevěry, bankovní loupeže a krádeže a podvody patří mezi nejrozšířenější nelegální bankovní praktiky. Vysoký počet bankovních loupeží dokládá i Obrázek 6-1; řada z nich zůstává neobjasněná. Výše škody vzniklé v důsledku loupeží v jednotlivých letech velice kolísá, na hospodaření bank však mají daleko horší důsledky sofistikovanější nelegální praktiky, zejména insider trading a praní špinavých peněz.

Bankovní loupeže

Obrázek 6-1: Počet loupeží v bankách v České republice

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze Policie ČR [online]. Dostupné z <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>, [vid. 19. 3. 2021].

Bezpečnostní postupy

Loupeží a krádeží se mohou dopouštět jak samotní zaměstnanci banky, tak i osoby zvenku. Vůči riziku loupeže mají banky propracované bezpečnostní postupy. Zaměstnanci českých bank jsou školeni k tomu, aby pachatelům nekladli odpor a splnili vše, co po nich požaduje. Pomoc volají až po jejich odchodu. K používaným bezpečnostním prvkům patří časové zámky, kouřící bankovky či vkládání barvy do trezorů, která znehodnotí ukradené bankovky. Útočníky lze rozdělit do dvou skupin: na profesionály a amatéry. Profesionálové jsou velice dobře připravení, používají extrémní násilí s cílem zasáhnout místa koncentrace velikých sum peněz. Amatéři naproti tomu představují menší nebezpečí, používají spíše nože apod. a spokojí se s menšími ukradenými částkami. Co do počtu loupeží amatéři převažují. Vlny loupeží se odvíjí od jejich úspěšnosti – po úspěšné loupeži vlna roste, dopadení zločinců naopak od dalších loupeží odrazuje.

Podvody klientů

K nejčastějším podvodům ze strany klientů patří to, když zneužijí finanční prostředky získané od banky na jiný účel. Banka se vždy zajímá o to, zda klient nehodlá použít peněžní prostředky k transakcím, které jsou v rozporu s právními předpisy, a zda klient prostředky na činnost, která zaručuje jejich návratnost. Účel použití prostředků bývá dojednáno ve smlouvě, a pokud klient použije prostředky na jiný účel, banka může odstoupit od smlouvy. K podvodům ale také dochází tehdy, když klient padělá bankovky či mince nebo se dopouští podvodů s platebními kartami, směnkami či šeky. Speciálním případem je potom úvěrový podvod, jehož cílem je zkeslit informace v žádosti o úvěr za účelem získání úvěru v neoprávněné výši nebo s úmyslem ho nesplatit. Za tím účelem se klient může pokusit zvětšit své příjmy, zamlčet některé své výdaje, pokusit se úvěr získat s padělaným či ukradeným občanským průkazem nebo prostřednictvím tzv. bílého koně.

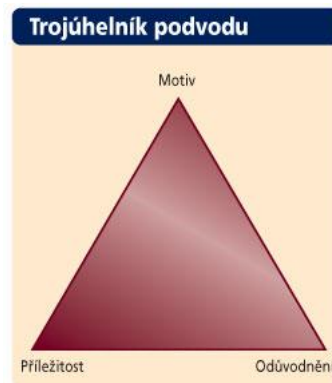
Podvody zaměstnanců

Když se krádeží a podvodů dopouští klienti, případné finanční ztráty bank nebývají většinou nijak dramaticky vysoké. Mnohem závažnější je trestná činnost zaměstnanců a členů vedení banky. Škála možných nekalých praktik je zde poměrně široká. Velmi jednoduchým způsobem zneužití finančních prostředků pracovníkem banky je situace, kdy pracovník banky dočasně využije prostředky klienta a uloží je do cenných papírů nebo na vlastní účet s tím, že peníze nebo cenné papíry na účet klienta převede později, s několikadenním zpožděním. Takto získané prostředky jsou často používány ke spekulacím s cennými papíry. Zaměstnanci banky se však mohou podílet i na dalších podvodných aktivitách, například tak, že poskytnou či napomohou poskytnutí úvěru spřízněné společnosti, která nedlouho poté vyhlásí bankrot. Banka přijde o půjčené peníze, podvodník zevnitř banky i jeho komplicové zvenku se podělí o kořist. Problémem však mohou být i nadměrně rizikové obchody, podstupované zaměstnancem banky, který překračuje limity banky. Jakmile prodělá a hrozí mu odhalení, snaží se ztrátu nahradit dalšími podobnými nepovolenými transakcemi jménem banky. Asi nejznámějším případem je Nick Leeson, jehož spekulativní obchody vedly až k pádu jeho tehdejšího zaměstnavatele – banky Barings. Podobné praktiky zaměstnanců však musely řešit i další banky, například Lehman Brothers či Sociétés Générales. Proti trestné činnosti zaměstnanců se banky mohou bránit například požadavkem na důsledné dodržování principu čtyř očí – ten spočívá v tom, že o každé transakci musí vědět a nést za ni odpovědnost alespoň dva zaměstnanci banky. Určitou garancí je i požadavek na

morální profil a profesionální zkušenosti členů vedení banky (je to jednou z podmínek udělení bankovní licence).

Obecně můžeme říci, že u každého podvodu můžeme nalézt tři jeho základní podmínky: motiv, příležitost a odůvodnění – viz Obrázek 6-2. Banka, která se snaží omezit pravděpodobnost podvodů, se musí zaměřit na všechny tři vrcholy trojúhelníku. Motiv je v případě podvodu zcela jasný: účel použití dodatečně získaných peněžních prostředků nalezne asi každý – splacení dluhů, nákup nové jachty, luxusní dovolená apod. Motiv je tím silnější, čím víc je budoucnost klienta v ohrožení – někteří lidé se mohou cítit pod větším tlakem a začít se chovat nesprávně (upraví finanční výsledky, padělají dokumenty, nabídnou úplatky či předstírají, že nevidí, pokud tak činí ostatní). Omezit motiv je velice obtížné, banka by se o to však přesto měla pokusit. Motiv u vlastních zaměstnanců lze omezit spravedlivým zacházením s nimi, odměňováním výjimečných úspěchů a adekvátním přístupem ke slabým výkonům. Banka by měla spravedlivě zacházet i s žadateli o úvěr, všechny žádosti by banka měla posuzovat nestranně.

Motiv podvodu

Obrázek 6-2: Počet loupeží v bankách v České republice

Zdroj: Urban (2008), s. 19.

Podstatu dalšího vrcholu trojúhelníku podvodu vystihuje přísloví „Příležitost dělá zloděje“. Příležitost pro pachatele podvodu může být vnější i vnitřní povahy. Vnější příležitostí je například obtížnost ověřit kvalitně padělanou dokumentaci, vnitřní příležitost vyplývá z nedostatků v kontrolních systémech a postupech banky. K omezení příležitosti tak jednoznačně nejvíce přispívá síla kontrolního systému banky. K základním zásadám patří princip čtyř očí, pravidelné rotace zaměstnanců (s cílem omezit možnost dlouhodobého uplatňování tajné spolupráce), ověřování dokumentace kontaktováním třetích stran, kritické přezkoumávání předložených dokumentů, používání systémů vyhodnocování, které omezují subjektivitu procesu vyhodnocování žádosti o úvěr (například credit scoring), zavedení oznamovacích mechanismů umožňujících zaměstnancům včas hlásit podezření z podvodu, pravidelně monitorovat podvodné vzorce jednání s cílem poučit se z minulých zkušeností a vypracovat plán rychlé reakce pro případ odhalení podvodu.

Příležitost pro podvod

Třetím prvkem je schopnost pachatele zdůvodnit si své podvodné jednání. Typickým příkladem odůvodnění u pachatele zvenku může být: manipulace účtů či kreativní účetnictví není podvod, je to jen drobná úprava pravidel. Pracovník banky si své jednání může odůvodnit jako správné nejčastěji tehdy, když se cítí být nedoceněn nebo ukřivděn. Pak má pocit, že si jen pomáhá k tomu, co mu podle jeho názoru právem náleží. Morálka zaměstnanců klesá i tehdy, když vidí, že pracovníci ve vedení banky se nechovají eticky a že ani oni nedodržují vnitřní pravidla banky (proč bych nemohl já, když mohou oni). Pro omezení odůvodnění by banka měla největší úsilí vynaložit na propagaci vnímání banky jako eticky se chovajícího subjektu. Členové vedení by měli být vzorem chování pro běžné zaměstnance. Vše lze formalizovat zavedením etického kodexu. Jedinci, kteří poruší předpisy společnosti, by měli být exemplárně potrestáni, s cílem demonstrovat nulovou toleranci vůči podvodu, a to bez ohledu na funkci či postavení.

6.3 Insider trading

DEFINICE

Pod pojmem **insider trading** rozumíme obchodování s cennými papíry na základě důvěrných (veřejně nedostupných) informací o důležitých událostech, díky nimž investor získá určitou výhodu na trhu (zvýší si zisk nebo se vyhne ztrátě) na úkor ostatních investorů, kteří takovou informaci nemají.

Insider trading je aktivita stejně stará jako obchodování na kapitálových trzích. Je nejenom prohřeškem proti etice obchodování, ale i nelegální aktivitou, která je v České republice zakázána zákonem č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. V deváté části v hlavě VI tohoto zákona je zakotvena ochrana před zneužitím trhu, v podobě ochrany vnitřních informací (tj. insider informací).

Insider versus informed trading

Typickým příkladem insider trading je nákup cenných papírů za nízký kurz dříve, než se stane veřejně známou informace, které povede ke zvýšení kurzu cenného papíru, případně prodej cenných papírů za vysoký kurz dříve, než se stane veřejně známou informace, která povede k poklesu kurzu tohoto cenného papíru. Od insider trading je nutné odlišit informed trading, který spočívá pouze ve schopnosti lepšího využití veřejně dostupných informací. Insider trading může vést k velmi vysokému zisku – či k možnosti vyhnout se velmi vysoké ztrátě.

Insider informace

Pojmy insider informace a insider osoba byly v minulosti upraveny v zákoně č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. Od srpna 2017 v důsledku novelizace zákona nalezneme definici vnitřních informací (tj. insider informací) a zsvěcených osob (tj. insider osob) již pouze v Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 596/2014 ze dne 16.

dubna 2014 o zneužívání trhu. V nařízení jsou vnitřní informace vymezeny jako informace, které:

- jsou přesné povahy,
- nebyly uveřejněny,
- přímo nebo nepřímo se týkají jednoho nebo několika emitentů nebo jednoho nebo několika finančních nástrojů,
- pokud by byly zveřejněny, pravděpodobně by měly významný dopad na ceny těchto finančních nástrojů nebo na ceny souvisejících derivátových finančních nástrojů a racionální investor by je pravděpodobně použil jako součást investičního rozhodnutí.

Takovými informacemi mohou být neveřejné informace o plánovaném zvýšení či snížení obchodního majetku, zřízení či zrušení zástavního práva, ekonomické výsledky emitenta, významné informace o konkurentech emitenta a také informace, které by mohly mít závažné dopady na činnost emitenta, jako je změna příslušné legislativy apod. Zejména významné jsou informace, které se týkají finanční situace emitenta (odchylky od dřívějších prognóz, vývoj nových produktů, nedostatek vlastního kapitálu), strategie společnosti (plány na fúze a akvizice, nákup nebo prodej klíčových podílů, zrušení společnosti, úpadek), kontroly nebo správy společnosti (informace o dividendách, změny v dozorčí radě, rozdělení či sloučení akcií, opatření proti převzetí).

Insider osoba (dle nařízení zasvěcená osoba) je subjekt spojený s insider informací. Rozlišujeme přitom primární a sekundární insider osoby. Primární insider osoba disponuje insider informací v důsledku svého specifického postavení ve vztahu k emitentovi. Specifické postavení vzniká, když:

*Insider
osoba*

- daná osoba je členem správních, řídicích nebo dozorčích orgánů emitenta,
- má podíl na kapitálu emitenta (tj. je akcionářem emitenta),
- v souvislosti s výkonem zaměstnání, povolání nebo s plněním povinností má přístup k insider informaci (například pracovník ministerstva, auditor či právník společnosti),
- daná osoba disponuje insider informací v důsledku toho, že je zapojena do trestné činnosti.

Sekundární insider osoba je příjemcem insider informace od primární insider osoby (například rodinný příslušník primární insider osoby).

Zatímco u sekundárních insider osob se uvádí podmínka, že tato osoba ví nebo by měla vědět, že jí držaná informace je vnitřní, u primárních insider osob se toto vědomí nevyžaduje a předpokládá se, že osoby v postavení primárních insider osob vždy vědí o tom, že daná informace je vnitřní (insider).

Jak vyplývá ze samotné definice insider trading, dochází k němu nejčastěji při obchodování s cennými papíry a mohou se ho dopouštět i obchodníci s cennými papíry, kteří obcházejí etická pravidla a kodexy obchodování. K nejčastějším nekalým praktikám patří front running a late trading (Polouček a kol., 2013).

**Front
running**

Realizace **čelního útoku (front running)** vypadá tak, že broker využije svou znalost neveřejných informací, týkající se transakce s cennými papíry v tak velkém rozsahu, že potenciálně může dojít ke změně ceny, ve svůj prospěch a k obchodu na svůj účet. Typickým příkladem je situace, kdy broker dostane od klienta příkaz nakoupit velký balík akcií nějaké společnosti, broker nejprve zadá objednávku stejné akcie na svůj vlastní účet, poté zadá objednávku klienta, což způsobí velký nárůst kurzu akcie společnosti a broker tak (na svém soukromém účtu) realizuje okamžitý zisk. Obdobně to funguje i v případě, že klient zadá brokerovi příkaz prodat velký balík akcií nějaké společnosti. V tom případě lze očekávat pokles kurzu akcie této společnosti, broker tedy nejprve prodá své vlastní akcie této společnosti a teprve pak realizuje příkaz svého klienta⁵.

**Late tra-
ding**

Late trading se týká podílových listů podílových fondů. Spočívá v nákupu nebo prodeji podílových listů po uzavření trhu. Důvodem je to, že po uzavření trhu se mohou objevit velice důležité informace, které mohou vést k výrazné změně kurzu cenných papírů. Celá operace tedy funguje takto: ve stanovenou hodinu se uzavírá trh a je tak stanovena finální hodnota NAV (net asset value, čisté obchodní jmění, tedy skutečná hodnota jednoho podílového listu k určitému datu). Za nějakou dobu poté je oznámena informace, která povede k růstu kurzu podílového listu. Je tedy evidentní, že následující den se podílové listy budou obchodovat již za vyšší ceny. Pokud má investor přístup k brokerovi, který je schopen zajistit late trading, nakoupí podílové listy za NAV v daném dni a do záznamů o obchodu bude uvedeno, že k vypořádání došlo ještě před uzavřením trhu. Již druhý den je možné podílové listy prodat za vyšší cenu a realizovat tak zisk. Obdobně se postupuje v případě informace, která bude znamenat pokles kurzu podílového listu.

**Dopady in-
sider tra-
ding**

V ekonomické teorii je možné setkat se s názory zastánců insider trading, kteří obhajují insider trading a odmítají jeho škodlivost. Využití insider informací je podle nich nejjednodušší a nejrychlejší cestou, jak se kurzy cenných papírů dostanou na tu úroveň, kam skutečně patří a kam se stejně později dostanou. Veřejné trhy však mohou fungovat efektivně a být důvěryhodné pouze tehdy, když jejich účastníci mají stejné informace, tj. když je obchodováno pouze na základě veřejně dostupných informací. Celá řada studií ukazuje na negativní dopady insider trading na kapitálové trhy:

- insider trading negativně ovlivňuje likviditu trhu,
- náklady účastníků trhu rostou,
- efektivnost fungování trhu klesá,
- roste volatilita kapitálových trhů,
- podkopává důvěru účastníků v trh.

Dohledem nad insider trading bývá v jednotlivých zemích pověřena některá z institucí regulace a dohledu. V České republice se jednalo nejdříve o Komisi pro cenné papíry, od

⁵ Pro zajímavost, termín front running pochází z doby, kdy obchody byly ještě uskutečňovány s využitím papírových dokumentů, přenášených mezi jednotlivými brokery. Standardně v obchodujícím meziprostoru chodili, avšak někdy se stalo, že některý broker běžel přes celou halu, aby stihl nakoupit pro sebe nějaký akciový titul těsně předtím, než se zobchoduje velký příkaz klienta, který zvýší cenu akcie. A protože takový broker běžel dopředu – „run in front“ – začal se používat pojem front running.

dubna 2006 vykonává tento dohled Česká národní banka. Rozpoznat insider trading není tak složité (indikátorem toho, že mohlo dojít k insider trading, jsou mimo jiné výkyvy v objemu obchodů nebo neobvyklé změny kurzu cenného papíru); daleko těžší je insider trading prokázat. Také proto v řadě případů i zcela zjevné insider obchody nebyly postiženy.

S insider trading je velice úzce spojen problém konfliktu zájmů. Typickým příkladem je situace, kdy auditorské společnosti provádějí nejenom audit, ale poskytují i poradenské služby. Svá doporučení k nákupu či prodeji cenných papírů pak mohou opírat o informace zjištěné při auditu, což je jasným konfliktem zájmů. Do podobné situace se mohou dostat i banky, které mají velice přesné informace o svých klientech. Tyto informace mohou být zneužity při rozhodování o nákupu a prodeji cenných papírů, a to jak jednotlivými pracovníky banky, tak i managementem banky, k prospěchu banky i k vlastnímu prospěchu pracovníků banky.

Insider trading a konflikt zájmů

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Vyhledejte, třeba na internetu, nejzajímavější nebo největší odhalené a prokázané případy insider trading. Zaměřte se zejména na výši dosažených zisků, ale také na výši udělených pokut a stanovené tresty.

6.4 Praní špinavých peněz

DEFINICE

Praní špinavých peněz představuje jednání, jehož cílem je zakrýt nezákonný původ peněžních prostředků s cílem vzbudit zdání, že jde o legálně nabyté peněžní prostředky.

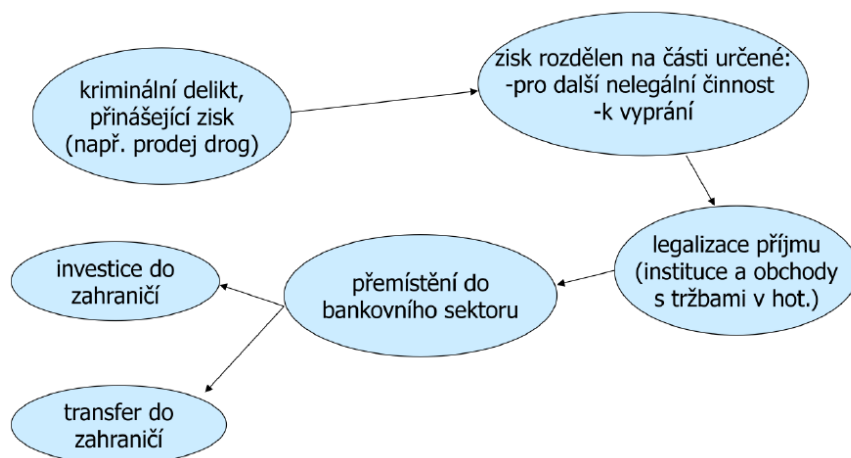
Špinavé peníze, tj. peníze, které jsou prány, jsou obvykle rozdělovány na gray money, což jsou peníze pocházející z pochybných transakcí, a black money, což jsou prostředky, které jsou výsledkem kriminální činnosti (loupeže, vydírání, teror, obchod s drogami, nelegální obchod se zbraněmi apod.). Za špinavé peníze bývají často považovány i peníze, které sice pocházejí z legální činnosti, avšak zčásti nebo vůbec nebyly zdaněny. Převážná část peněz určených k vyprání však pochází z obchodu s drogami (Polouček a kol., 2013).

Špinavé peníze

6.4.1 POSTUP PŘI PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚŽ

Obrázek 6-3 zachycuje koloběh nelegálního kapitálu. Je z něho velmi dobře patrné, že bankovní sektor má pro praní špinavých peněz klíčový význam. Pro praní špinavých peněz

však nebývá zneužíván pouze bankovní sektor, ale i celá řada dalších finančních a nefinančních institucí – směnárny, obchodníci s cennými papíry, pojišťovny, kasina, fiktivně zakládané společnosti apod. Postupy při praní špinavých peněz mohou být velice různorodé a stejně tak různorodé jsou i instituce, které jsou v celém procesu využívány.

Obrázek 6-3: Koloběh nelegálního kapitálu

Zdroj: Vlastní zpracování dle Polouček a kol. (2013), s. 411.

Rysy praní špinavých peněz

Pachatel trestné činnosti (případně majitel nezdaněných prostředků) se snaží vypráním peněz dosáhnout toho, aby zabránil vzniku podezření ze spáchání trestného činu a odhalení zdroje finančních prostředků. V procesu praní špinavých peněz tak lze nalézt několik společných rysů:

- potřeba utajit zdroj prostředků a jejich pravé vlastnictví (prostředky získané z kriminálních a podobných aktivit nelze použít přímo, neboť riziko odhalení a tím i riziko trestního postihu a konfiskace peněz je příliš vysoké),
- nutnost změny podoby prostředků (velké množství drobných bankovek je potřeba změnit na hodnotnější bankovky, šeky nebo prostředky uložené na bankovním účtu, neboť manipulace s velkým množstvím hotovosti je velmi podezřelá; někdy je zapotřebí s ohledem na další použití prostředků peníze i konvertovat prostředky do jiné měny),
- potřeba zamést stopy (jak po trestném činu, tak i po transakcích spojených s praním těchto peněžních prostředků, aby nebylo možné dosledovat proces praní špinavých peněz od začátku až do konce),
- nutnost kontroly nad celým procesem (celý proces praní musí probíhat pod určitou kontrolou vlastníků peněžních prostředků, aby jim v procesu praní nebyly zcizeny nebo zpronevěřeny; motivací pro osoby podílející se na procesu praní špinavých peněz je jak odměna za vykonaný úkon, tak obava z odvety zločnické skupiny).

FÁZE PROCESU PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚZ

Proces při praní špinavých peněz je možné rozdělit do tří fází:

- namáčení,
- mydlení,
- ždímání.

*Fáze praní
špinavých
peněz*

Praní špinavých peněz téměř vždy začíná platbou za zboží nebo službu nelegálního charakteru. Takto získanou hotovost je třeba umístit do bankovního sektoru. První fáze praní špinavých peněz – **namáčení** – spočívá proto v umístění peněz do bankovního sektoru. Jedná se vůbec o tu nejobtížnější a také nejdůležitější etapu v celém procesu praní špinavých peněz. Shromáždění peněz na bankovních účtech může probíhat tak, že nezákonné zisky se ukládají dohromady s legálně nabytými prostředky. Za špinavé peníze je také možno nakoupit cenné komodity (šperky, umělecká díla, nemovitosti). Při umístění peněz do bankovního sektoru lze využít i strukturování, šmoulování nebo platby fiktivním společností. Strukturování spočívá ve shromáždění určité částky postupným ukládáním dílčích nižších částek. Do procesu šmoulování je zapojena několikačlenná skupina osob, které na bankovní účty u velkého počtu bank v různých zemích ukládají velký počet vkladů pod limitem rozhodujícím pro hlášení transakce. Špinavé peníze lze do bankovního sektoru umístit také prostřednictvím založení fiktivní společnosti, která vykazuje různorodé aktivity a vysoké zisky.

Druhou etapu při praní špinavých peněz představuje **mydlení**, tj. vrstvení peněz. Mydlení peněz zahrnuje přesun peněz mezi finančními či nefinančními institucemi tak, aby byly zameteny stopy o jejich nelegálním původu. Tato fáze je charakteristická svou složitostí a nepřehledností operací. Peníze musí několikrát změnit své formy a podoby, což se děje střídáním hotovostních a bezhotovostních operací, střídáním formy aktiv (hotovost, drahé kovy, diamanty, cenné papíry), střídáním adresných a neadresných obchodů i s přesunem peněz přes hranice. Rovněž tato fáze praní špinavých peněz je klíčová, protože se v ní mění špinavý kapitál na očištěný, důkladně se zametají stopy a přerušují možnosti sledování toku peněz.

Třetí etapou praní špinavých peněz je **ždímání**, tj. integrace. Úkolem této fáze je dodat zdánlivou legitimitu původně špinavým penězům. V případě, že byl proces mydlení úspěšný, vyprané peníze se vrací zpět původnímu majiteli jako legálně nabytý příjem. Takto získané peníze lze použít podle představ majitele (k nákupu nemovitostí, zakládání nových společností apod.).

Příjmy z pomoci při praní peněz jsou relativně vysoké – jak uvádí Polouček a kol. (2013), jihoamerické drogové kartely jsou spokojeny s 20 % příjmem (tj. připouští náklady na celý prací cyklus až ve výši 80 %).

*Náklady na
praní pe-
něž*

ZPŮSOBY PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚZ

Způsoby praní špinavých peněz

Existuje mnoho způsobů, s jejichž pomocí lze vyprat peníze:

- utajování uvnitř obchodních struktur,
- zneužití legitimní obchodní činnosti,
- falešná totožnost, falešná dokumentace, nastrčené osoby,
- využívání odlišností mezinárodních právních systémů,
- používání anonymního majetku.

V rámci utajování uvnitř obchodních struktur se nelegální prostředky ukrývají uvnitř běžné obchodní činnosti prostřednictvím společnosti kontrolované zločineckou organizací. Nelegální prostředky jsou tak smíchány s výnosy z legální činnosti. Pro tyto účely jsou vhodné společnosti a činnosti, které přijímají zejména platby v hotovosti, jako jsou restaurace, noční podniky, sázkové kanceláře, kasina, zlatnictví, směnárny, taxi služby a obecně služby. U takovýchto společností banka předpokládá četné a objemné vklady tržeb podniku na účet a nebudí to pozornost z hlediska možnosti praní špinavých peněz.

Zneužití legitimní obchodní činnosti – zde organizátoři praní špinavých peněz využijí/zneužívají existující legitimní subjekty, které o nezákonném původu peněžních prostředků nemají tušení. „Vhodnými“ subjekty jsou zejména právní poradci, účetní, daňoví poradci, pojišťovací makléři, investiční zprostředkovatelé, realitní agentury apod. V procesu praní špinavých peněz pomohou ve všech třech fázích: ve fázi mydlení (vrstvení) pomohou založit a spravovat společnosti či zabezpečit složitější transakce. Pojišťovací makléři a investiční zprostředkovatelé mohou být využiti v některých jurisdikcích i ve fázi máčení – umístění. Nejčastěji jsou však využíváni jako prostředník ve fázi ždímání (integrace), např. při koupi nemovitosti.

Falešná totožnost, falešná dokumentace či nastrčené osoby jsou velice důležité pro provádění neobvyklých transakcí v bankovním sektoru. Zcela běžné je použití falešných faktur, objednávek, dodacích listů, celních dokumentů, pokladních dokladů, výpisů z účtů, výpisů z obchodního rejstříku či z katastru nemovitostí apod. Falešná totožnost je výhodná při založení účtů, převodech nebo výběrech peněžních prostředků, neboť prakticky znemožní identifikovat původce nelegálních prostředků. Stejný důsledek má i zneužití nastrčené osoby, která s trestnou činností nemá nic společného (třeba v rámci procesu šmoulování).

Zahladit stopy vedoucí k původu nelegálních prostředků umožňuje i existence odlišností mezinárodních právních systémů, zejména rozdílné pojetí bankovního tajemství, odlišné požadavky na identifikaci při finančních transakcích, odlišné nároky při založení společnosti i předpisy k hlášení podezřelých transakcí, jiná daňová legislativa, slabý či neexistující bankovní dohled. Z těchto důvodů jsou často využívány některé daňové ráje (off-shore finanční centra), případně vysoce rizikové jurisdikce dle FATF (blíže bude vysvětleno v dalším textu).

Používání anonymního majetku je nejjednodušším způsobem praní špinavých peněz vůbec. Čím méně je k dispozici bankovních záznamů, účetních a jiných dokumentů, tím méně

pravděpodobně bude odhalen zdroj nelegálních peněžních prostředků. Mezi anonymní majetek patří zejména hotovost, zlato, šperky, spotřební zboží, některé anonymní finanční produkty. Anonymní majetek se využívá nejen ve fázi máčení (umístění) nebo ždímání (integrace), ale i jako bariéra ve fázi mydlení (vrstvení), kdy mezi sérií bankovních převodů lze vybrat hotovost a pomocí kurýrů ji přepravit přes hranice států.

Organizátor procesu praní špinavých peněz z dostupných metod vybírá mix těch nejvýhodnějších.

INDIKÁTORY PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚZ

Zaměstnanci finančních i nefinančních institucí, které jsou organizovaným zločinem zneužívány v rámci procesu praní špinavých peněz, mohou na možnost praní špinavých peněz usuzovat z následujících indikátorů:

*Indikátory
praní špi-
navých pe-
něž*

- neekonomické transakce (ochota platit zvýšené poplatky za nehospodárné transakce, neochota dodržet obvyklé výpovědní lhůty či lhůty pro zúčtování transakcí, volba zbytečně dražšího způsobu transakcí),
- vklady velkého množství finančních prostředků na účty a následné rychlé výběry či převody na jiné účty,
- šmoulování (viz výše),
- převody do a z rizikových oblastí (některé daňové ráje, vysoce rizikové jurisdikce),
- převody přes mnoho účtů,
- rušení produktů pojištění brzy po jejich založení (případné značné ztráty hodnoty plynoucí z předčasného zrušení jsou akceptovatelnou cenou za posun směrem k vypraným penězům),
- rozpor mezi chováním účtu a původními informacemi (transakce na účtu nekorrespondují s informacemi o účelu účtu, poskytnutými při jeho založení majitelem účtu, např. ukládání značných částek v hotovosti, ačkoliv mzda je zasílána převodem na účet, úmyslné vyhledávání jiných poboček, často geograficky značně vzdálených apod.),
- účetní výkyvy a nereálný obrat (na jinak neaktivním účtu se najednou objevují vysoké obraty, případně obraty na účtu jsou zcela nereálné vzhledem k činnosti majitele – např. malá restaurace těžko bude vykazovat milionové tržby),
- vysoké osobní riziko (pachatelé trestné činnosti se při platebním styku chovají úplně jinak než běžní klienti – např. vybírají velké sumy v hotovosti),
- nereálné krycí příběhy (pokud jsou požádáni o objasnění pozadí požadovaného úkonu, např. právě velkého výběru peněz v hotovosti, poskytnou nevěrohodně působící informace),
- neobvyklé měny nebo objem finančních prostředků pro daný finanční trh.

Mimo těchto obecně vymezených indikátorů lze na možnost praní špinavých peněz usuzovat i ze znaků podezřelého obchodu, které jsou aktuálně vymezeny v legislativě (blíže v následující podkapitole).

6.4.2 LEGISLATIVA PROTI PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚZ

Protože praní špinavých peněz má mezinárodní charakter (často se pokouší využívat rozdíly v legislativě i praxi jednotlivých zemí), legislativa proti praní špinavých peněz je koordinována na mezinárodní úrovni.

Deklarace principů, Vídeňská konvence

Koncem 80. let 20. století byla mezinárodní spolupráce při boji proti praní špinavých peněz posílána Deklarací principů a Vídeňskou konvencí. Deklarace principů byla přijata Basilejských výborem pro bankovní dohled v roce 1988. Bankám doporučila vytvořit procedury k identifikování klientů, dodržovat zákony, spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a vytvořit systém kontroly dodržování předchozích zásad. V souladu s těmito principy by banky neměly poskytnout služby osobám, které neprokázaly svou totožnost, a měly by vytvořit mechanismus umožňující důslednou identifikaci klienta. Vídeňská konvence je výsledkem jednání Organizace spojených národů, taktéž z roku 1988; vymezuje se proti nezákonnému obchodu s narkotiky a psychotropními látkami.

Sdružení FATF

Na summitu G 7 v roce 1989 bylo založeno mezinárodní sdružení FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering), které v členských zemích monitoruje postup při budování efektivního systému proti praní špinavých peněz a podporuje přijímání a zavádění opatření proti praní špinavých peněz v nečlenských zemích. FATF vypracovalo v roce 1990 čtyřicet doporučení proti praní peněz, po teroristických útocích v září 2001 vydalo FATF dalších devět doporučení, týkajících se boje proti financování terorismu. Na základě doporučení FATF byla do legislativy v jednotlivých zemích zahrnuta povinnost hlásit podezřelé transakce a byly zřízeny útvary, které tato hlášení přijímají a prošetřují.

Směrnice EU

Na úrovni Evropské unie byla první přijatou směrnicí v oblasti praní špinavých peněz Směrnice Rady 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz, v současnosti je platná Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a také Nařízení Evropského Parlamentu a Rady 2015/847 ze dne 20. května 2015 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků. Obojí je plně zapracováno do české legislativy, což se promítá zejména do zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (tzv. zákona proti praní špinavých peněz), ale i do Vyhlášky č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti či Úředního sdělení ze dne 26. května 2009 k některým požadavkům na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Kromě toho na úrovni Evropské unie funguje i Moneyval, což je Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu (Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism). Výbor byl založen v roce 1997. Od 1. ledna 2011 je nezávislým kontrolním orgánem v rámci Rady Evropy, přímo odpovědný Výboru ministrů. Moneyval provádí hodnocení úrovně systémů boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu zavedených v jednotlivých členských státech a jejich souladu s příslušnými mezinárodními standardy.

PRO ZÁJEMCE

V hodnotící zprávě z června 2020, v němž Moneyval hodnotil opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu v České republice, Výbor poukázal na zlepšení mechanismů ve třech klíčových oblastech: národní spolupráci a koordinaci boje s praním špinavých peněz a financováním terorismu, posílení odvetných opatření proti rizikovým zemím a odstranění regulačních nedostatků v bankovních vztazích, které zajistí větší transparentnost mezibankovních transakcí. Česká republika také dosáhla pokroku v zavádění nových mezinárodních požadavků na virtuální aktiva a jejich poskytovatele. Současně však upozorňuje na to, že ČR nevyvinula dostatečné úsilí k zvýšení ratingu v oblasti finančních postihů souvisejících s terorismem a ve sféře mechanismů pro sledování přeshraničního pohybu hotovosti. ČR tak ze 40 doporučení proti praní špinavých peněz vydaných FATF zcela splňuje 5 doporučení, menší nedostatky má u 24 doporučení, větší nedostatky u 11 zbývajících doporučení.

ZÁKON Č. 253/2008 SB., O NĚKTERÝCH OPATŘENÍCH PROTI LEGALIZACI VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI A FINANCOVÁNÍ TERORISMU

Zákon definuje legalizaci výnosů z trestné činnosti (tj. praní špinavých peněz) jako jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem. K tomu může dojít například přeměnou nebo převodem majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem utajení nebo zastření jeho původu (§ 3).

Zákonem se musí řídit povinné osoby. Jedná se zejména o úvěrové a finanční instituce, auditory, daňové poradce, exekutory, notáře, realitní kanceláře, provozovatele sázkových her v kasinu, ale i další osoby, například podnikatelé, kteří přijmou platbu v hotovosti převyšující ekvivalent 10 tisíc euro (§ 2).

Povinné osoby

Povinným osobám zákon ukládá zejména následující povinnosti:

- před uskutečněním obchodu v hodnotě převyšující částku 1 000 EUR vždy identifikovat klienta, což znamená u fyzické osoby zjistit její jméno, příjmení, rodné

číslo (nebo datum narození, místo narození, pohlaví, trvalý pobyt a občanství), u právnické osoby její název, sídlo a identifikační číslo,

- bez ohledu na limit klienta identifikovat vždy, pokud jde o podezřelý obchod, vznik obchodního vztahu, nákup nebo přijetí kulturních památek či předmětů kulturní hodnoty, výplatu zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele či se jedná o osobu, která není pojistníkem a má právo na plnění ze životního pojištění,
- před uskutečněním obchodu v hodnotě 15 000 EUR nebo vyšší, při převodu peněžních prostředků v hodnotě 1 000 EUR nebo vyšší a dále v době trvání obchodního vztahu kontrolovat klienta, což znamená získat informace o účelu a zamýšlené povaze obchodu, zjišťování skutečného majitele (v případě právnických osob), přezkoumávat zdroje peněžních prostředků a přezkoumávat, zda je uskutečněný obchod v souladu s podnikatelským profilem klienta,
- provést zesílenou identifikaci a kontrolu klienta v případě, že klient, obchod nebo obchodní vztah představuje zvýšené riziko legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu, zejména vždy při vzniku a průběhu obchodního vztahu s osobou z vysoce rizikové třetí země, uskutečnění obchodu souvisejícího s vysoce rizikovou třetí zemí nebo před uskutečněním obchodu nebo uzavírání obchodního vztahu s politicky exponovanou osobou; při zesílené identifikaci a kontrole povinná osoba musí získat další dokumenty nebo informace o skutečném majiteli, zamýšlené povaze obchodního vztahu a zdrojích peněžních prostředků a majetku klienta a skutečného majitele, tyto informace prověřit z více důvěryhodných zdrojů, a získat souhlas člena svého statutárního orgánu k uzavření takového obchodu,
- neuskutečnit obchod, pokud klient odmítne identifikaci nebo neposkytne potřebnou součinnost při kontrole (v případě politicky exponované osoby neuskutečnit obchod, pokud není znám původ peněžních prostředků nebo majetku užitého v obchodu),
- uchovávat identifikační údaje po dobu 10 let od uskutečnění obchodu nebo ukončení obchodního vztahu s klientem,
- bez zbytečného odkladu ohlásit podezřelý obchod Finančnímu analytickému úřadu; hrozí-li nebezpečí z prodlení, pak je povinná oznámit podezřelý obchod neprodleně po jeho zjištění (písemně doporučeným dopisem nebo ústně do protokolu),
- odložit splnění příkazu klienta, pokud by bezodkladným splněním příkazu mohlo být zmařeno vyšetřování, v tomto případě povinná osoba může příkaz klienta provést nejdříve 24 hodin od přijetí oznámení podezřelého obchodu Finančním analytickým úřadem, úřad může dobu prodloužit až o 2 další pracovní dny,
- zavést a uplatňovat odpovídající postupy vnitřní kontroly a komunikace,
- určit konkrétního zaměstnance jako kontaktní osobu,
- proškolovat zaměstnance v oblasti typologie podezřelých obchodů a postupů při zjištění podezřelého obchodu, a sice všechny zaměstnance před zařazením na pracovní místa, kde se mohou setkat s podezřelými obchody, a alespoň jednou ročně je přeškolovat.

Pro účely hlášení podezřelého obchodu je zapotřebí, aby jej povinná osoba byla schopná rozeznat. Zákon proto v § 6 vymezuje podezřelý obchod jako obchod uskutečněný za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodu užití prostředky jsou určeny k financování terorismu. Signálem podezřelého obchodu je i to, když:

- klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po hotovostních vkladech,
- během jednoho dne nebo ve dnech bezprostředně následujících uskuteční klient nápadně více peněžních operací, než je pro jeho činnost obvyklé,
- počet účtů zřizovaných klientem je ve zjevném nepoměru k předmětu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům,
- klient provádí převody majetku, které zjevně nemají ekonomický důvod, nebo provádí složité nebo neobvykle objemné obchody,
- prostředky, s nimiž klient nakládá, zjevně neodpovídají povaze nebo rozsahu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům,
- účet je využíván v rozporu s účelem, pro který byl zřízen,
- klient vykonává činnosti, které mohou napomáhat zastření jeho totožnosti nebo zastření totožnosti skutečného majitele,
- klientem nebo skutečným majitelem je osoba ze státu, který nedostatečně nebo vůbec neuplatňuje opatření proti praní špinavých peněz,
- povinná osoba má pochybnosti o pravdivosti získaných identifikačních údajů o klientovi,
- klient se odmítá podrobit kontrole nebo odmítá uvést identifikační údaje osoby, za kterou jedná.

Zákon stanovuje i výši sankcí při nedodržení jednotlivých povinností.

FINANČNÍ ANALYTICKÝ ÚŘAD

Finanční analytický úřad (dříve Finanční analytický útvar) byl zřízen k 1. červenci 1996. Je podřízen Ministerstvu financí a jeho úkolem je mimo jiné přijímat, shromažďovat a analyzovat oznámení o podezřelých obchodech od povinných osob, uchovávat je v centrální databázi a v případě podezření ze spáchání trestného činu podat trestní oznámení nebo poskytnout informaci Finanční správě, Celní správě nebo Policii České republiky.

Finanční analytický úřad

Tabulka 6-1 zachycuje vývoj počtu přijatých oznámení o podezřelém obchodu (naprostá většina z nich byla podána z bankovního sektoru) a počtu podaných trestních oznámení.

Tabulka 6-1: Činnost finančního analytického útvaru

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Přij. oznám. o podezř. obch.	1970	2191	2721	3192	2963	2948	3524	4028	3954	
Podaná trestní oznámení	256	429	547	680	514	556	539	395	471	

Zdroj: Vlastní zpracování údajů z výročních zpráv FAÚ [online]. Dostupné z <https://www.financnianalytickyyurad.cz/zpravy-o-cinnosti.html>, [vid. 7. 4. 2021].

6.5 Korupce

DEFINICE

Korupci můžeme definovat jako zneužití pravomocí (postavení, funkce) za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu.

Jak uvádí Úřad vlády (2011), korupce je transakce zpravidla mezi dvěma stranami, kdy jedna strana poptává odměnu za poskytnutí neoprávněné výhody druhé straně, která tuto odměnu nabízí. Korupce je tedy tím typem trestné činnosti, kdy všichni zúčastnění jsou pachateli a mají z této činnosti prospěch.

6.5.1 DRUHY A DŮSLEDKY KORUPCE

Tabulka 6-2: Rozdíly mezi drobnou a organizovanou korupcí

Charakteristika	Drobná korupce	Organizovaná korupce
vztah podpláceného a podplácejícího	situační charakter	systémová, připravovaná, dlouhodobá aktivita
objem prostředků, kterých se korupce týká	malé prostředky, většinou peníze v hotovosti	veliké prostředky
finanční převody	fyzický převod nebo předání peněz	finanční prostředky putují složitou cestou, může se jednat o směnu
odhalitelnost běžnými kontrolními metodami	porušení pravidel snadno dohledatelné	porušení pravidel těžko dohledatelné, často nemusí být přítomno
míra organizovanosti a utajení	netvoří se sítě, utajení relativně malé	síť je k realizaci nutná
odhalování a vyšetřování	nasazení operativní techniky je efektivní, vyšetřování jednoduché, problémem je množství případů	velmi složité, nutná spolupráce různých orgánů, často lze stíhat pouze dílčí část organizované korupce

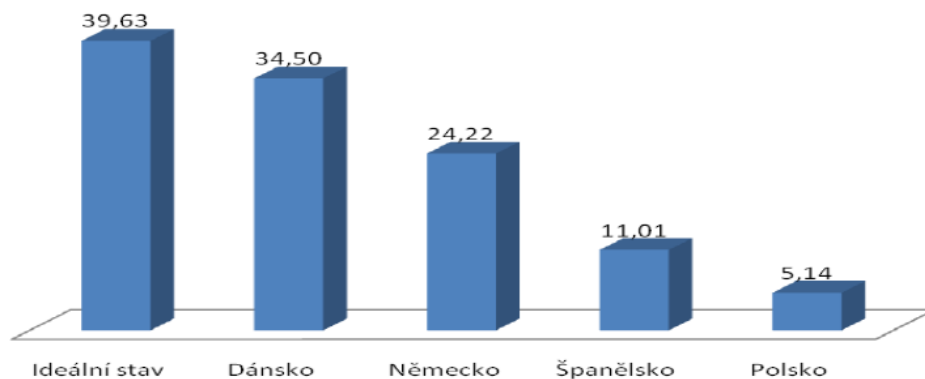
Zdroj: Vlastní zpracování dle Úřad vlády (2013), s. 7.

Druhy korupce

Pojem korupce zahrnuje společenské jevy, které se svým charakterem radikálně liší, a to podle formy úplatku (peníze, věcné plnění, protislužba či společenské výhody), výše úplatku (od hodnoty několika set korun až po stovky milionů), rozsahu zainteresovaných

osob (od dvou po desítky), složitosti (od primitivního předání úplatku po složité toky peněz) i délky procesů (od jednorázové korupce po dlouhodobou organizovanou aktivitu). Vedle úplatkářství patří k hlavním formám korupce i klientelismus (navazování známostí a vytváření vzájemně závislých vztahů) a nepotismus (situace, kdy podnikatel uzavře nápadně výhodnou smlouvu s příbuzným úředníka, který má o něčem rozhodnout). Uvedené rozdíly v jednotlivých případech korupce odráží členění korupce na drobnou a organizovanou (Tabulka 6-2).

Jak uvádí Úřad vlády (2013), poměrně složité je i vyjádření **pojmu korupce v trestním zákoníku**. Pro účely policejní statistiky se pod korupčními trestnými činy rozumí zejména: přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332), nepřímé úplatkářství (§ 333), pletichy v insolvenčním řízení (§ 226), porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 248), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256), pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257), nebo pletichy při veřejné dražbě (§ 258). K trestným činům, které mají znaky korupčního chování v určitých zvláštních situacích, lze řadit také například trestné činy porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 a § 221) a zneužití informace a postavení v obchodním styku (§ 255).

Obrázek 6-4: Koloběh nelegálního kapitálu

Zdroj: Úřad vlády (2013), s. 26.

Korupce má závažné důsledky. Korupce narušuje konkurenční prostředí, vyvolává nedůvěru k demokratickým principům a k právnímu řádu. Nemałym způsobem zatěžuje i veřejné rozpočty. Národní ekonomická rada vlády (NERV) vyčíslila negativní vliv korupce na život občanů České republiky jako množství peněz, o které přichází státní rozpočet. V Obrázku 6-4 je uvedeno, kolik miliard korun by přibylo do státního rozpočtu, pokud by úroveň korupce v České republice klesla na úroveň uvedených zemí; v levém sloupečku je potom uveden ideální stav, tj. pokud by v České republice korupce neexistovala vůbec. Z uvedených výsledků je vidět, že v roce 2010 stála korupce český státní rozpočet 39 mld. Kč. Uvedená částka však představuje pouze přímé ekonomické ztráty, vedle toho je třeba počítat i se sekundárními vlivy na hospodářský růst a kvalitu života. Nespokojenost občanů s veřejnými službami způsobuje větší tendenci podvádět na daních, čímž se dále zmenšují

*Důsledky
korupce*

veřejné zdroje. Společnosti, které jsou zapojeny do korupce, získávají tržní výhodu a vytlačují z trhu ty společnosti, které se korupčního jednání nedopouštějí. Vyšší míra korupce je spojena i s nižší úrovní zahraničních investic.

6.5.2 MĚŘENÍ KORUPCE

O míře korupce vypovídají zejména následující přístupy:

- statistiky trestného činu korupce,
- průzkumy vlády,
- údaje Světové banky,
- indexy společnosti Transparency International.

Statistiky trestného činu korupce eviduje Policie České republiky. Vypovídají o vývoji jednotlivých trestných činů v oblasti korupce, o vývoji počtu obžalovaných a odsouzených osob. Vláda České republiky v rámci sestavování strategií pro boj s korupcí zkoumala v rámci průzkumů to, který segment společnosti vnímají občané ČR jako nejvíce zasažený korupcí. Na předních místech se dlouhodobě umísťují orgány z veřejného sektoru, bankovníctví je uváděno spíše až na posledních místech. Klíčovým faktorem, ovlivňujícím vypovídací schopnost obou těchto statistik, je však ochota občanů oznamovat korupční trestné činy, případně efektivita orgánů činných v trestním řízení.

Statistiky korupce lze pro jednotlivé země nalézt i na webových stránkách Světové banky. K dispozici jsou jak údaje o procentu firem, které jsou v dané zemi připraveny dát úplatek, tak i statistiky firem, které úplatek očekávají. Míra korupce je dle těchto údajů nejvyšší v afrických a asijských zemích a také v Rusku.

Index vnímané korupce

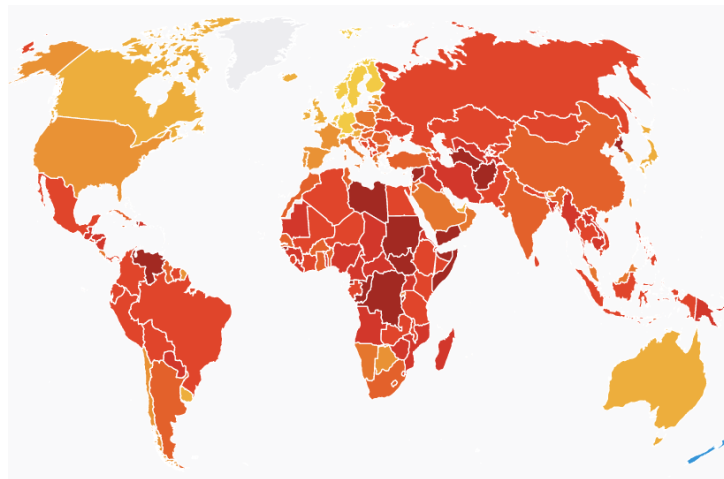
Úroveň korupce se zabývá i Transparency International, mezinárodní nevládní organizace bojující proti korupci a zvyšující veřejné povědomí o korupci. Transparency International má pobočky ve více než 130 zemích a korupci měří prostřednictvím několika indexů. Asi nejznámějším z nich je **Index vnímané korupce** (CPI – Corruption Perception Index), který vychází z průzkumů veřejného mínění a výzkumů mezi podnikateli, analytiky a zástupci odborné veřejnosti. CPI může nabývat hodnot od 0 do 100, kde hodnota 0 značí vysokou korupci a hodnota 100 představuje prostředí bez korupce⁶. Současně jsou jednotlivé země řazeny dle pořadí, kde čím vyššího pořadí země dosáhne, tím lépe je na tom z hlediska korupce. Česká republika byla v roce 2020 na 49. místě z celkového počtu 179 zemí, což spolu s hodnotou indexu ve výši 54 ukazuje na určitou úroveň korupce. To dokládají i údaje v Obrázku 6-5, kde je vidět, v kterých zemích je korupce vnímána jako největší (čím červenější barva, tím větší korupce).

⁶ Do roku 2011 se hodnoty indexu CPI pohybovaly v rozmezí od 0 do 10, novou metodiku s rozpětím od 0 do 100 používá Transparency International od roku 2012.

Tabulka 6-3: Index vnímané korupce pro Českou republiku

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Index CPI	49	48	51	56	55	57	59	56	54

Zdroj: Vlastní zpracování údajů ze společnosti Transparency International [online]. Dostupné z <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>, [vid. 9. 4. 2021].

Obrázek 6-5: Index vnímané korupce v roce 2020

Zdroj: Transparency International [online]. Dostupné z <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>, [vid. 9. 4. 2021].

Kromě CPI konstruuje Transparency International i další indexy, například Globální barometr korupce (GCB – Global Corruption Barometer), který je založen na průzkumu mínění více než 60 tisíc občanů v 60 zemích a zkoumá, který sektor podle občanů trpí nejvíce korupcí, jaké změny ohledně korupce občané očekávají a jak účinně hodnotí protikorupční opatření vlády. Také podle GCB není bankovníctví tím hlavním sektorem, významnější je spíše veřejný sektor, soudnictví apod. Transparency International zveřejňuje i Index plátců úplatků (BPI – Bribe Payers Index), který je založen na průzkumu mínění manažerů v 30 zemích a řadí největší světové vývozce podle tendence jejich firem k uplácení v zahraničí. Na rozdíl od indexu CPI však tyto dva indexy nejsou zveřejňovány pravidelně každý rok.

Globální barometr korupce, index plátců úplatků

6.5.3 KORUPCE V BANKOVNICTVÍ

Korupce je problémem především ve veřejném sektoru, v bankovníctví se nejedná o příliš frekventované téma. V bankovním sektoru může být korupce vyvolána řadou ekonomických důvodů, k nimž patří zejména nedostatečná transparentnost bankovníctví, nedostatečná transparentnost nabídek jednotlivých bankovních produktů, bankovní tajemství, složitost regulace a dohledu, nejednoznačná regulativní pravidla. Bankovní tajemství a

Příčiny korupce v bankovníctví

omezená transparentnost některých postupů je na druhé straně současně přirozeným rysem bankovníctví.

Oblasti korupce v bankovníctví

K nejrozšířenějším oblastem korupce v bankovníctví patří nepochybně poskytování úvěrů (kde úplatek může být protislužbou jak za samotné schválení žádosti o poskytnutí úvěru, tak i za rychlost vyřízení žádosti), poskytování bankovních záruk, oceňování majetku a cenných papírů. Z hlediska finančního dopadu na banku je rozdíl, zda se nechá zkorumpovat vrcholový manager nebo řadový pracovník.

Možnosti odstranění

Prostor pro korupci je možné minimalizovat (a snížit tak korupci v bankovníctví) zejména následujícími způsoby:

- učinit proces rozhodování o úvěrech co nejvíce transparentní,
- odosobnit vztah mezi bankou a klientem využíváním elektronických forem bankovníctví,
- preciznější, transparentnější a srozumitelnou legislativou,
- informačním otevřením bankovního sektoru.

OTÁZKY

1. Jaké bezpečnostní postupy banky uplatňují vůči rizikům loupeže?
2. Jak může banka omezit motivaci svých zaměstnanců k nekalým praktikám?
3. Jaký je rozdíl mezi primární a sekundární insider osobou?
4. Jaké jsou negativní důsledky insider tradingu?
5. Co je podstatou operace front running?
6. Jak funguje utajování uvnitř obchodních struktur?
7. Jaké jsou indikátory praní špinavých peněz?
8. Proč se legislativa proti praní špinavých peněz koordinuje na mezinárodní úrovni?
9. Kdo patří mezi povinné osoby dle zákona proti praní špinavých peněz?
10. Kam musí banky podávat oznámení o podezřelých obchodech?
11. Podle jakých kritérií lze členit korupci?
12. Kde (v jakém ekonomickém sektoru) se nejčastěji objevuje korupce?
13. Co je to index vnímané korupce a jakých hodnot nabývá?
14. V jakých oblastech se nejčastěji můžeme setkat s korupcí v bankovníctví?

SHRNUTÍ KAPITOLY

V bankovním sektoru se také můžeme setkat s nelegálními bankovními praktikami, zejména se zpronevěrami, bankovními loupežemi a krádežemi, insider tradingem, praním špinavých peněz či korupcí.

Zpronevěry, bankovní loupeže a krádeže a podvody patří mezi nejrozšířenější nelegální bankovní praktiky. Podílet se na nich mohou jak zaměstnanci banky, tak i osoby zvenku. Patří sem zejména loupeže a krádeže, zneužití finančních prostředků na jiný účel, padělání bankovek a mincí, úvěrové podvody, podvodné aktivity zaměstnanců banky. U každého podvodu nalezneme jeho motiv, příležitost a odůvodnění.

Insider trading znamená obchodování s cennými papíry na základě veřejně nedostupných kurzotvorných informací. Insider informace jsou přesné povahy, neveřejné, přímo nebo nepřímo se týkají emitenta nebo finančního nástroje a pokud by byly zveřejněny, pravděpodobně by měly významný dopad na ceny finančních nástrojů. Insider informacemi disponují insider osoby; rozlišujeme přitom primární a sekundární insider osobu. K nejčastějším praktikám patří front running a late trading. Insider trading má řadu negativních dopadů na kapitálové trhy. Zpravidla je jednoduché insider trading rozpoznat, avšak mnohem těžší je prokázat jej.

Cílem praní špinavých peněz je zakrýt nezákonný původ peněžních prostředků, pocházejících buď z pochybných transakcí (gray money), nebo z kriminálních aktivit (black money), a vzbudit tak zdání, že jde o legálně nabyté prostředky. Proces praní špinavých peněz lze rozdělit do tří fází: namáčení (kdy je třeba umístit peníze do bankovního sektoru), mydlení (vrstvení peněz, tedy jejich přesun tak, aby byly zamety stopy o jejich nelegálním původu) a ždímání (integrace, vyprané peníze se vrací zpět majiteli). Legislativa proti praní špinavých peněz se koordinuje na mezinárodní úrovni. Mezinárodní sdružení FATF monitoruje v členských zemích postup při budování efektivního systému proti praní špinavých peněz, na úrovni Evropské unie opatření proti praní špinavých peněz hodnotí Moneyval. Tzv. zákon proti praní špinavých peněz vymezuje znaky podezřelých obchodů a upravuje povinnosti povinných osob (kam patří i banky).

Korupce je zneužití pravomocí, postavení nebo funkce za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu. Korupce může být drobná i organizovaná. Má závažné důsledky: narušuje konkurenční prostředí, vyvolává nedůvěru k demokratickým principům a k právním řádu, zatěžuje veřejné rozpočty. O míře korupce vypovídají statistiky trestného činu korupce, průzkumy vlády, údaje Světové banky, indexy společnosti Transparency International (jako je index vnímané korupce, globální barometr korupce nebo index plátců úplatků). Ačkoliv je korupce největším problémem ve veřejném sektoru, můžeme se s ní setkat i v bankovníctví.

ODPOVĚDI

1. Zaměstnanci bank jsou školeni, aby nekladli odpor a splnili vše, co pachatel požaduje, pomoc volají až po jejich odchodu, využívají se bezpečnostní prvky (časové zámky, kouřící bankovky či vkládání barvy do trezorů, která znehodnotí ukradené bankovky).

2. Spravedlivým zacházením s nimi, odměňováním výjimečných úspěchů a adekvátním přístupem ke slabým výkonům.
 3. Primární insider osoba má insider informace v důsledku svého specifického postavení (je členem orgánů emitenta nebo jeho akcionářem, má přístup k insider informacím v souvislosti s výkonem svého povolání nebo s plněním svých povinností, nebo je zapojená do trestné činnosti). Sekundární insider osoba je příjemcem insider informace od primární insider osoby.
 4. Má negativní dopad na likviditu trhu, rostou náklady účastníků trhu, klesá efektivnost fungování trhu, roste volatilita trhu, důvěra účastníků trhu je podkopána.
 5. Typicky broker dostane od klienta příkaz nakoupit velký balík akcií nějaké společnosti, nejprve však zadá objednávku stejné akcie na svůj vlastní účet, až poté zadá objednávku klienta, což způsobí velký nárůst kurzu akcie společnosti a broker tak (na svém soukromém účtu) realizuje okamžitý zisk.
 6. Nelegální prostředky se ukrývají uvnitř běžné obchodní činnosti prostřednictvím společnosti a jsou tak smíchány s výnosy z legální činnosti.
 7. Neekonomické transakce, vklady velkého množství finančních prostředků na účty a následné rychlé výběry, šmoulování, převody do a z rizikových oblastí, převody přes mnoho účtů, rušení produktů pojištění brzo po jejich založení, rozpor mezi chováním účtu a původními informacemi, účetní výkyvy, vysoké osobní riziko, nereálné krycí příběhy apod.
 8. Protože praní špinavých peněz má mezinárodní charakter a pokouší se využívat rozdíly v legislativě jednotlivých zemí.
 9. Úvěrové a finanční instituce, auditoři, daňoví poradci, exekutoři, notáři, realitní kanceláře, provozovatelé sázkových her v kasinu, podnikatelé, kteří přijmou platbu v hotovosti převyšující ekvivalent 10 tisíc euro, a další.
 10. Finančnímu analytickému úřadu.
 11. Podle formy úplatku, výše úplatku, rozsahu zainteresovaných osob, složitosti, délky procesu.
 12. Ve veřejném sektoru.
 13. Vychází z průzkumů veřejného mínění a výzkumů mezi podnikateli, analytiky a zástupci odborné veřejnosti, nabývá hodnot od 0 do 100, kde vyšší hodnoty indexu signalizují méně korupční prostředí v dané zemi.
 14. V oblasti poskytování úvěrů, bankovních záruk, oceňování majetku a cenných papírů.
-

7 FINANČNÍ ANALÝZA A HOSPODAŘENÍ BANK

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

První část této kapitoly se zabývá hospodařením banky, jeho základními principy, strukturou výkazu zisku a ztráty banky. Charakterizovány jsou hlavní druhy nákladů a výnosů banky i jednotlivé kategorie zisku banky. V druhé části kapitoly si popíšeme hlavní metody a nástroje finanční analýzy banky, informační zdroje pro finanční analýzu i její omezení. Naučíme se hodnotit trendy ve vývoji bilance banky i vypočítávat jednotlivé skupiny poměrových ukazatelů.

CÍLE KAPITOLY

- Definovat principy hospodaření bank.
- Popsat strukturu výkazu zisku a ztráty a charakterizovat hlavní složky výnosů a nákladů bank.
- Vymezit různé kategorie zisku banky.
- Vypočítat čistý úrokový výnos a čistou úrokovou marži banky.
- Charakterizovat informační zdroje pro finanční analýzu banky.
- Vyhodnotit trendy ve vývoji bilance banky.
- Posoudit rentabilitu banky ve vazbě na její kapitálovou přiměřenost a likviditu.
- Analyzovat kvalitu aktiv a produktivitu banky.
- Propojit výsledky jednotlivých ukazatelů a vyhodnotit finanční situaci banky jako celek.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Management banky, příliv a odliv zdrojů, princip návratnosti, princip ziskovosti, rentabilita, likvidita, solventnost, výkaz zisku a ztráty, úrokové výnosy, neúrokové výnosy, úrokové náklady, náklady na zaměstnance, správní náklady, odpisy, tvorba rezerv a opravných položek, úrokový zisk, čistý úrokový výnos, hrubý zisk, čistý zisk, dividendy, nerozdělený zisk, faktory managementem ovlivnitelné a neovlivnitelné, finanční analýza, informační zdroje, růst aktiv, růst úvěrů a vkladů, ukazatele rentability, ukazatele likvidity, ukazatele kvality aktiv, ukazatele celkové produktivity, objemové ukazatele produktivity, ukazatele nákladové intenzity, ukazatele kapitálové přiměřenosti, případová studie.

7.1 Hospodaření bank

Existence banky, stejně jako existence ostatních ekonomických subjektů, je podmíněna jejím úspěšným hospodařením. Důležité je především to, kde banka získala zdroje ke svému podnikání, jaké to jsou zdroje a jak jsou využívány.

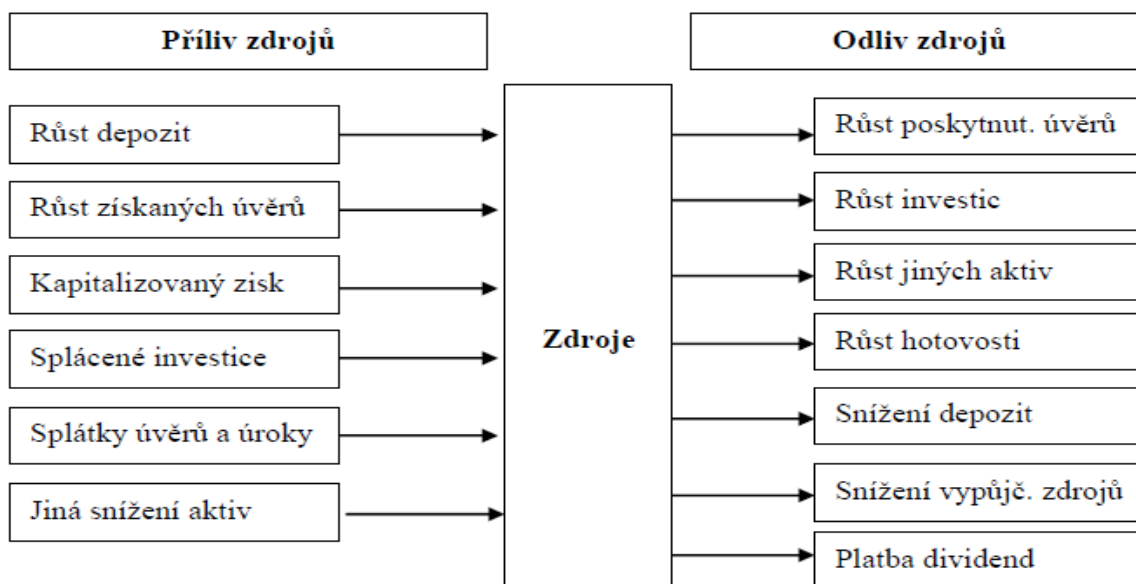

DEFINICE

Management banky spočívá v řízení procesu získávání zdrojů a jejich využívání, sledování krátkodobých i dlouhodobých cílů bankovního podnikání s cílem maximalizovat zisk nebo bohatství vlastníků banky (Polouček a kol., 2013).

Cíl maximalizovat bohatství vlastníků přitom může mít různorodé formy:

- maximalizovat zisk banky, což se odrazí v maximalizaci dividend,
- maximalizovat cenu akcie,
- dosáhnout dividend, které odpovídají požadavkům vlastníků.

Obrázek 7-1: Tok zdrojů banky

Zdroj: Vlastní zpracování dle Polouček a kol. (2013), s. 122.

**Banka jako
spojení
zdrojů**

Banku můžeme z dynamického hlediska chápat jako spojení zdrojů, jejichž objem i struktura se neustále mění v závislosti na tom, jak zdroje do banky přitékají a jak odtékají, tj. jak jsou využívány (Obrázek 7-1). Zdroje banky přitom mohou být vlastní (kapitál) i cizí (depozita a ostatní cizí zdroje financování, cizí zdroje financování mohou mít různou dobu splatnosti (krátkodobou, střednědobou i dlouhodobou). O struktuře zdrojů banky vypovídá

strana pasiv v bilanci. O využití zdrojů banky potom informaci poskytuje strana aktiv v bilanci, banky tedy mohou získané zdroje využít na financování primárních či sekundárních aktiv, úvěrů a investic.

Management banky potom znamená řízení neustále se měnícího toku zdrojů, s cílem maximalizovat bohatství vlastníků (viz výše) a minimalizovat riziko, které banka podstupuje. Pro naplnění tohoto cíle je potřeba zaměřit se na základní principy hospodaření bank a na strukturu výnosů a nákladů banky.

7.1.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY HOSPODAŘENÍ BANK

Podnikání banky je realizováno na dvou základních principech, které spolu souvisejí: na principu návratnosti a principu ziskovosti (Kašparovská a kol., 2006). Přijímání vkladů a poskytování úvěrů bankou probíhá na principu návratnosti, uplatnění principu ziskovosti je významné především z dlouhodobého hlediska, neboť tvorba zisku je předpokladem samotné existence banky.

Princip návratnosti a ziskovosti

Banky přitom hospodaří tak, aby dosáhly určité rentability (ziskovosti) vložených prostředků při udržování určité likvidity a solventnosti.

Rentabilita představuje takové hospodaření banky, při kterém výnosy převyšují náklady, a banka dosahuje zisku. Míru rentability lze posuzovat pomocí poměrových ukazatelů rentability, o úspěšnosti hospodaření banky vypovídá i měření efektivity bankovního podnikání (blíže v předmětu Bankovní modely a analýzy).

Rentabilita

Při své činnosti banka musí být v kterémkoliv okamžiku likvidní. Likvidita znamená schopnost banky dostát v každém okamžiku svým splatným závazkům, zejména kdykoliv v požadované formě vyplatit splatné vklady klientů, resp. provést platbu z účtu podle příkazu klienta (Kašparovská a kol., 2006). Také míru likvidity lze hodnotit s využitím poměrových ukazatelů likvidity, alternativou je výpočet likvidního gapu (blíže v předmětu Řízení finančních a bankovních rizik).

Likvidita

Solventnost potom představuje schopnost banky uhrazovat běžné náklady a závazky v dlouhodobém horizontu. Banka může zůstat solventní, i když v daném roce hospodaří se ztrátou. Na solventnost banky ukazuje adekvátní hodnota její kapitálové přiměřenosti.

Solventnost

Rentabilita, likvidita i solventnost jsou navzájem provázány. Mezi likviditou a rentabilitou je inverzní vztah, protože platí, že ta nejlikvidnější aktiva jsou současně nejméně výnosná. Vazba mezi likviditou a solventností je také poměrně jasná: solventní banka by neměla mít problémy se získáním depozit klientů nebo finančních prostředků na mezibankovním trhu. Jakmile se ale zhorší kapitálová přiměřenost banky, nutnost zabezpečit dostatečnou likviditu nabývá na významu. Nelikvidní banka se velmi rychle může stát nesolventní, což platí i naopak. Existuje ale i vazba mezi rentabilitou a solventností: zisk banky představuje jednu z položek vlastního kapitálu. Vyšší rentabilita banky proto může zvyšovat i její solventnost.

7.1.2 VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY BANKY

Výkaz
zisku a
ztráty

Stejně jako ostatní ekonomické subjekty, i banky svou ekonomickou aktivitou vytvářejí výnosy a náklady. Veškeré výnosy a náklady banky musí zaúčtovat, a tím se projeví ve výkazu zisku a ztráty. Výkaz zisku a ztráty banky je tokovým účetním výkazem, ve kterém jsou uspořádány položky nákladů a výnosů a výsledku hospodaření. Uspořádání a označování položek výkazu zisku a ztráty je stanoveno ve Vyhlášce č. 501/2002 Sb. takto:

1. výnosy z úroků a podobné výnosy, obsahují všechny výnosy, které souvisejí zejména s úroky z poskytnutých úvěrů centrálním a jiným bankám a klientům, úroky z držených dluhových cenných papírů,
2. náklady na úroky a podobné náklady, zejména všechny náklady, které souvisí s úroky z přijatých vkladů centrálních a jiných bank a klientů, úroky z emitovaných dluhových cenných papírů,
3. výnosy z akcií a podílů,
4. výnosy z poplatků a provizí,
5. náklady na poplatky a provize,
6. zisk nebo ztráta z finančních operací, obsahuje zejména zisk nebo ztrátu s operací s cennými papíry, zajišťovacími deriváty, z devizové činnosti, zisky a ztráty z ostatních operací,
7. ostatní provozní výnosy, obsahují zejména zisky z převodu účastí s podstatným nebo rozhodujícím vlivem, z převodu pohledávek, z prodeje dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, z finančního leasingu,
8. ostatní provozní náklady, obsahují zejména náklady na příspěvky do Fondu pojištění vkladů, Garančního fondu a obdobných fondů, dary a jiná bezúplatná plnění,
9. správní náklady, obsahují náklady na zaměstnance (na mzdy a platy, zdravotní a sociální pojištění, vzdělávání, zdravotní péči, stravování, cestovné) a ostatní správní náklady (nájemné, spotřeba energie, reklama, audit, právní a daňové poradenství, ostatní nakupované služby),
10. rozpuštění rezerv a opravných položek k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku,
11. odpisy, tvorba a použití rezerv a opravných položek k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku,
12. rozpuštění opravných položek a rezerv k pohledávkám a zárukám, výnosy z dříve odepsaných pohledávek,
13. odpisy, tvorba a použití opravných položek a rezerv k pohledávkám a zárukám,
14. rozpuštění opravných položek k účastem s rozhodujícím a podstatným vlivem,
15. ztráty z převodu účastí s rozhodujícím a podstatným vlivem, tvorba a použití opravných položek k účastem s rozhodujícím a podstatným vlivem,
16. rozpuštění ostatních rezerv,
17. tvorba a použití ostatních rezerv,
18. podíl na ziscích nebo ztrátách účastí s rozhodujícím nebo podstatným vlivem,
19. zisk nebo ztráta za účetní období z běžné činnosti před zdaněním,
20. mimořádné výnosy,

21. mimořádné náklady,
22. zisk nebo ztráta za účetní období z mimořádné činnosti před zdaněním,
23. daň z příjmů,
24. zisk nebo ztráta za účetní období po zdanění.

Jednotlivé druhy výnosů a nákladů banky a zisk banky si budeme podrobněji charakterizovat v následujícím textu.

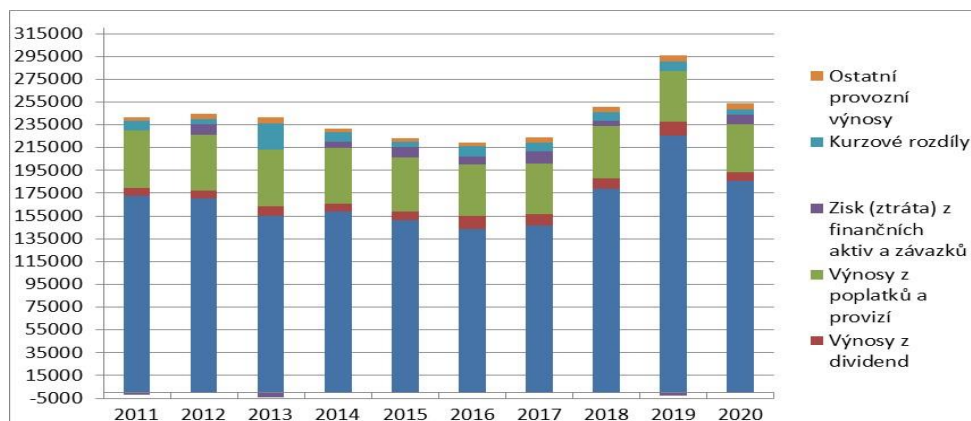
VÝNOSY BANKY

Základní zdroj výnosů u banky představují úrokové výnosy. **Úrokové výnosy** jsou tvořeny zejména úroky inkasovanými z úvěrů poskytnutým nebankovním klientům. Kromě toho do úrokových výnosů patří i úroky z úvěrů poskytnutých ostatním finančním institucím, úroky z vkladů banky uložených u jiných bank. Součástí úrokových výnosů jsou i úroky z bankou držaných dlužnických cenných papírů, zejména výnosy z dluhopisů nebo státních pokladničních poukázek.

Úrokové
výnosy

Další skupinu výnosů banky potom představují **neúrokové výnosy**. Ty jsou z velké části tvořeny výnosy z poplatků a provizí. Banky si účtují poplatky a provize za mnoho služeb poskytovaných klientům (vedení účtů, provádění platebních příkazů, používání platebních karet a produktů elektronického bankovníctví, směnárenské služby, poskytnutí úvěru, předčasné splacení úvěru apod.). Do neúrokových výnosů však patří i výnosy z dalších finančních operací (jako jsou obchody s cennými papíry, devizami, deriváty apod.) a výnosy získané z prodeje majetku a jiných podobných operací.

Neúrokové
výnosy

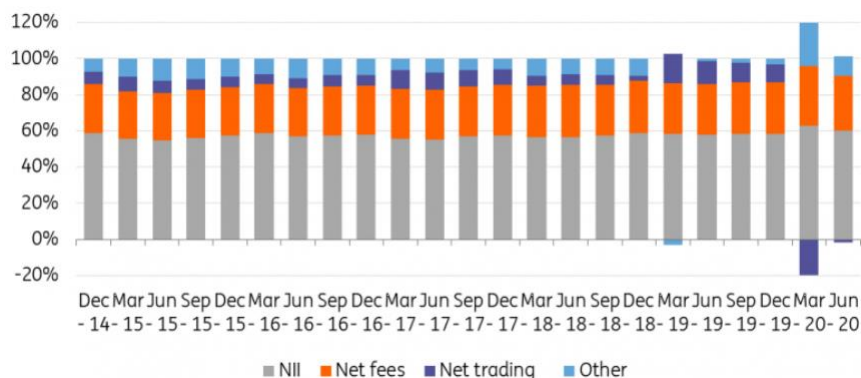

Obrázek 7-2: Vybrané položky výnosů českého bankovního sektoru

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD. [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=60877&p_strid=BAE&p_lang=CS, [vid. 14. 4. 2021].

Obrázek 7-2 zachycuje vývoj vybraných položek výnosů českého bankovního sektoru v posledních deseti letech. Z grafu je velice dobře patrné, že rozhodující část výnosů bank

tvoří právě úrokové výnosy, druhou nejvýznamnější položku představují výnosy z poplatků a provizí. Obdobné rozložení je i v rámci evropských bank (Obrázek 7-3).

Obrázek 7-3: Struktura výnosů evropských bank

Zdroj: ING, 2021. *Negative rates to continue clouding the banking outlook in 2021* [online]. Dostupné z <https://think.ing.com/articles/bank-outlook-2021-negative-rates-continue-to-cloud-the-bank-outlook>, [vid. 14. 4. 2021].

NÁKLADY BANKY

Úrokové náklady

Tak jako úrokové výnosy představují základní zdroj výnosů banky, **úrokové náklady** jsou nejdůležitější položkou nákladů bank. Úrokové náklady jsou tvořeny zejména úroky placenými z přijatých klientských vkladů, důležité jsou ale i úroky placené ostatním bankám a úroky placené držitelům bankou emitovaných dlužnických cenných papírů (například hypotečních zástavních listů).

Správní náklady

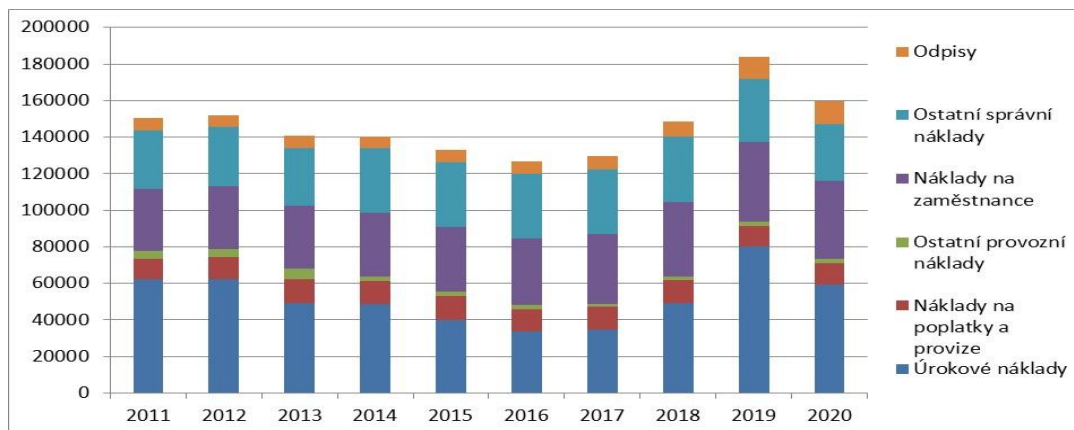
Další významnou položkou nákladů jsou **správní náklady**. Ty obsahují následující položky:

- náklady na mzdy a platy zaměstnanců,
- náklady na zdravotní a sociální pojištění,
- ostatní náklady na zaměstnance (na jejich vzdělávání, stravování, cestovné, zdravotní péči),
- ostatní správní náklady (sem patří nájemné, spotřeba energie, náklady na audit, reklamu, právní a daňové poradenství a ostatní nakupované služby).

Složku nákladů, která může velice výrazně snížit zisk banky, představují **odpisy a tvorba rezerv a opravných položek**. Na rozdíl od předchozích položek nákladů, tyto náklady nejsou bankami reálně hrazeny, nestojí tedy za nimi odpovídající výdaje. Odpisy znamenají finanční vyjádření postupného opotřebení dlouhodobého majetku. Rezervy a opravné položky se vytvářejí (a vstupují tak do nákladů) tehdy, když dochází k nesplácení úvěrů. Naopak pominou-li důvody pro tvorbu rezerv a opravných položek, jsou tyto rezervy

a opravné položky rozpuštěny do výnosů. Čím méně kvalitní úvěrové portfolio banka má, tím více opravných položek musí vytvářet a tím více se snižuje hodnota jejího zisku.

V Obrázku 7-4 je potom zachycen vývoj vybraných položek nákladů českého bankovního sektoru v posledních deseti letech. Údaje v obrázku dokládají, že objemově nejdůležitější položkou nákladů banky tvoří úrokové náklady, velice důležité jsou však i náklady na zaměstnance a ostatní správní náklady.

Obrázek 7-4: Vybrané položky nákladů českého bankovního sektoru

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD. [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=60877&p_strid=BAE&p_lang=CS, [vid. 14. 4. 2021].

ZISK BANKY

Porovnáváním různých položek nákladů a výnosů získáváme různé kategorie zisku. Chceme-li se zaměřit na zisk banky pocházející z její hlavní aktivity, tj. přijímání vkladů a poskytování úvěrů, můžeme vypočítat čistý úrokový výnos. Čistý úrokový výnos, nebo také úrokový zisk, je rozdílem mezi celkovými úrokovými výnosy a celkovými úrokovými náklady. Představuje obvykle rozhodující část celkového zisku banky. Pokud hodnotu čistého úrokového výnosu vydělíme celkovými aktivy přinášejícími výnosy, získáme hodnotu čisté úrokové marže. Z tohoto ukazatele potom lze vyčíst informace o obchodní strategii banky, o míře její angažovanosti v depozitně-úvěrových obchodech a závislosti na úrokových výnosech. Důležitým ukazatelem je i úrokové rozpětí, které získáme, když od průměrné výnosnosti úvěrů odečteme průměrnou nákladovost vkladů. Výše úrokového rozpětí vypovídá o ziskovosti tradičních bankovních aktivit a o schopnosti managementu banky řídit zprostředkovatelskou funkci banky, jeho hodnota je však ovlivněna i úrovní konkurence v bankovním sektoru.

Čistý úrokový výnos, čistá úroková marže, úrokové rozpětí

Kategorie zisku

Zaměříme-li se na veškeré náklady a výnosy banky, získáme hrubý zisk, tj. rozdíl mezi celkovými výnosy a celkovými náklady banky. Pokud od hrubého zisku odečteme daň z příjmů, získáme čistý zisk. Z čistého zisku je část vyplacena akcionářům ve formě dividend, zbytek se stává nerozděleným ziskem. Hodnotu nerozděleného zisku tedy získáme, když od čistého zisku banky odečteme výši vyplacených dividend.

Jak lze zvýšit zisk

Vyššího zisku banka může dosáhnout zejména následujícími způsoby:

- zvýšením výnosové míry u každého typu aktiv,
- restrukturalizací aktiv ve prospěch aktiv s vyššími výnosy,
- zvýšením výnosů z poplatků a provizí, a to buď zvýšením objemu transakcí, nebo zvýšením ceny těchto transakcí,
- snížením úrokových i neúrokových nákladů banky na cizí i vlastní zdroje,
- větším využíváním levnějších zdrojů,
- zefektivněním provozu banky a snížením personálních a provozních nákladů.

Je přitom třeba mít na paměti to, že na zisk banky působí faktory, z nichž některé jsou managementem velice snadno ovlivnitelné (jako je podnikatelský mix, náklady banky či kvalita portfolia), jiné jsou však managementem neovlivnitelné (jako je vývoj a výše úrokových sazeb, celkové ekonomické podmínky či změna konkurence). I u faktorů managementem neovlivnitelných je však velký prostor pro to, aby se management banky pokusil dopady těchto faktorů na výnosy banky co nejvíce omezit.

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Znáte následující údaje v mil. CZK: úrokové výnosy: 20 500, úrokové náklady: 18 050, neúrokové výnosy: 2 300, neúrokové náklady: 3 100, opravné položky: 500, daň z příjmů: 150, dividendy vyplacené akcionářům: 600. Vypočtěte tyto ukazatele: úrokový zisk, neúrokový zisk, celkové provozní výnosy, celkové provozní náklady, zisk před zdaněním, čistý zisk po zdanění a nerozdělený zisk.

Řešení:

- Úrokový zisk = úrokové výnosy – úrokové náklady = 20 500 – 18 050 = **2 450**
- Neúrokový zisk = neúr. výnosy – neúr. náklady = 2 300 – 3 100 = **- 800**
- Celkové provozní výnosy = úrok. + neúrok. výnosy = 20 500 + 2 300 = **22 800**
- Celkové provozní náklady = úrokové náklady + neúrokové náklady + tvorba opravných položek = 18 050 + 3 100 + 500 = **21 650**
- Hrubý zisk = celkové výnosy – celkové náklady = 22 800 – 21 650 = **1 150**
- Čistý zisk = hrubý zisk – daň = 1 150 – 150 = **1 000**
- Nerozdělený zisk = čistý zisk – dividendy = 1 000 – 600 = **400 mil. CZK**

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Banka má ve svém portfoliu 400 mld. úvěrů, které generují úrokové výnosy ve výši 5 mld. Kč, a 500 mld. depozit, které generují úrokové náklady ve výši 1,5 mld. Kč. Vypočítejte čistý úrokový výnos a čistou úrokovou marži.

Řešení:

- Čistý úrokový výnos = úrokové výnosy – úrokové náklady = 5 mld. – 1,5 mld. = **3,5 mld. Kč**
- Čistá úroková marže je podíl čistého úrokového výnosu a celkových aktiv přinášejících výnosy; tato banka má aktiva přinášející výnosy v podobě úvěrů:

$$\text{Čistá úr. marže} = \frac{3,5}{400} * 100(\%) = \mathbf{8,75 \%}$$

7.2 Finanční analýza

Cílem finanční analýzy banky je zhodnotit finanční hospodaření banky a využít zjištěné závěry pro budoucí finanční plánování (blíže o plánování v bance například Zimková, 2010). Provedená finanční analýza nám taktéž poskytne informaci o silných a slabých stránkách banky.

Cíl finanční analýzy

Oproti klasickým podnikům je finanční analýza bank poněkud specifická, a to z několika důvodů. Ne všechny standardně používané poměrové ukazatele je možné použít i pro hodnocení finanční situace banky; například při posuzování likvidity či kapitálové přiměřenosti musí poměrové ukazatele odrážet specifickou bankovního podnikání. Výsledky vypočítaných poměrových ukazatelů se mohou v některých případech výrazně lišit od hodnot dosahovaných nefinančními podniky. Nespornou výhodou je potom to, že údaje týkající se bankovního sektoru jako celku zcela běžně publikují centrální banky, je proto velmi jednoduché získané výsledky porovnat s odvětvovým průměrem.

Specifika finanční analýzy bank

Při provádění finanční analýzy banky můžeme využívat zejména tyto informační zdroje:

Informační zdroje

- rozvahu,
- výkaz zisku a ztráty,
- výkaznictví banky, tj. výkazy o angažovanosti, kapitálové přiměřenosti, likviditě, kvalitě aktiv apod.,
- přílohu k účetní závěrce.

Při interpretaci výsledků finanční analýzy je zapotřebí brát v potaz následující omezení finanční analýzy (Kašparovská a kol., 2006):

- ukazatele jsou tvořeny na základě účetních údajů, které se vždy vztahují k minulosti (to s sebou nese riziko, že výsledky nemusí být aktuální, v některých případech mohou být až zavádějící – finanční analýzu proto může být vhodné doplnit kvalifikovaným odhadem výsledků),
- bilanční údaje vyjadřují hodnotu aktiv i pasiv v účetních cenách, ty však vůbec nemusí odrážet aktuální tržní cenu aktiv,
- v účetnictví nejsou zachyceny některé zdroje, které mají výrazný vliv na efektivní podnikání banky, příkladem takového zdroje je kvalifikace a zkušenosti zaměstnanců banky, kvalita manažerských a informačních systémů, kvalita obchodně provozních procesů apod.,
- finanční analýza nepodchycuje mimobilanční položky, i ty jsou však spojeny s tvorbou výnosů a nákladů.

Získané výsledky jsou, nebo by měly být, zajímavé pro uživatele finanční analýzy, mezi něž patří:

- akcionáři banky, které zajímá zejména rentabilita vložených prostředků, stabilita banky a perspektiva vyplácení dividend,
- management banky, který může získané informace využít jako podklad pro rozhodování; v některých bankách výše odměn pro management banky závisí na výsledcích hospodaření,
- orgán regulace a dohledu, který monitoruje banky z důvodu zachování stability bankovního sektoru,
- klienti banky, jimž mohou výsledky finanční analýzy napovědět, kam mají uložit své vklady, kterou banku požádat o poskytnutí úvěru či kterou banku využívat pro platební styk,
- zaměstnanci banky, kteří si prověří perspektivu svého dalšího zaměstnání,
- věřitelé banky, kteří se mohou lépe rozhodnout, zda dané bance poskytnout případný další mezibankovní úvěr nebo jinou formu financování,
- konkurenti, kteří své výsledky srovnávají s ostatním srovnatelnými bankami.

Hodnota určitého ukazatele má sama o sobě pouze velmi omezenou vypovídací schopnost. Tak jako při finanční analýze nefinančních podniků, i v případě finanční analýzy bank je proto pro kvalifikovanou analýzu zapotřebí pracovat s časovou řadou hodnot ukazatelů (což nám umožní srovnání v čase a sledování trendů vývoje) a s hodnotami ostatních bank, případně s průměrem za bankovní sektor (což nám umožní srovnání s ostatními a vyhodnocení, zda a jak se daná banka odchyluje od průměru).

7.2.1 HODNOCENÍ TRENDŮ VE VÝVOJI BILANCE BANKY

V rámci finanční analýzy můžeme hodnotit trendy ve vývoji důležitých položek bilance banky. Růst banky je vyjádřen třemi základními ukazateli:

Trendy aktiv, úvěrů a vkladů

- růstem aktiv (celkové bilanční sumy),
- růstem hodnoty poskytnutých úvěrů,
- růstem hodnoty klientských vkladů.

Pro všechny tři ukazatele v obecné rovině platí, že kladná hodnota ukazatele (tj. meziročně došlo k růstu uvedené položky) je chápána jako pozitivní signál vývoje banky, záporná hodnota ukazatele (tj. meziroční pokles uvedené položky) je vnímán jako negativní signál a nulová hodnota ukazatele (tj. k meziroční změně položky nedošlo) je vnímán neutrálně (Babouček, 1996). Zároveň je ale nutné hodnoty ukazatelů posoudit v kontextu celkového vývoje.

Růst aktiv a růst hodnoty poskytnutých úvěrů je nutné posuzovat v kontextu kvality aktiv a kapitálové přiměřenosti banky. Příliš velký růst může být signálem toho, že banka roste „nadměrně“, za cenu až bezhlavého poskytování úvěrů bez ohledu na úvěrovou kvalitu dlužníků. Je také možno očekávat, že pokud současně nedochází i k růstu kapitálu banky, postupně bude klesat kapitálová přiměřenost banky, což může ohrozit solventnost banky.

Růst aktiv, růst úvěrů

Růst hodnoty klientských vkladů je potom potřeba hodnotit v kontextu úrokových sazeb, které banka slibuje vkladatelům. V obecné rovině rostoucí objem vkladů svědčí o schopnosti banky získávat klienty v konkurenčním prostředí. Pokud ale k růstu dochází za cenu nadprůměrně vysokých úrokových sazeb (ve srovnání s hodnotami obvyklými v bankovním sektoru), opět se nejedná o pozitivní signál, neboť jednak to ukazuje na nižší důvěryhodnost banky, jednak taková strategie v dlouhodobějším časovém horizontu snižuje rentabilitu banky.

Růst vkladů

7.2.2 POMĚROVÉ UKAZATELE

DEFINICE

Poměrové ukazatele jsou nejčastěji používanou metodou finanční analýzy. Poměrový ukazatel se vypočítá jako podíl dvou položek, nejčastěji ze základních účetních výkazů. Hodnota ukazatele pak vyjadřuje velikost ukazatele v čitateli na jednotku ukazatele ve jmenovateli (Růčková, 2011).

Poměrové ukazatele jsou obvykle seskupovány podle určitých znaků do skupin. Pro oblast finanční analýzy banky budeme používat poměrové ukazatele rentability, likvidity,

kvality aktiv, produktivity a kapitálové přiměřenosti. Jejich charakteristika je náplní následujících podkapitol. Výsledné hodnoty poměrových ukazatelů je potřeba vyhodnocovat komplexně, protože je velmi pravděpodobné, že v některých oblastech na tom bude banka lépe a v jiných hůře.

POMĚROVÉ UKAZATELE RENTABILITY

Rentabilita aktiv

Analýza ukazatelů rentability je jedním ze základních pilířů posouzení úspěšnosti bankovního podnikání. Rentabilita je schopnost banky hospodařit tak, aby výnosy převyšovaly náklady a banka dosahovala zisku. K nejčastěji používaným ukazatelům rentability patří výnosnost aktiv a výnosnost kapitálu. Výnosnost aktiv (ROA – return on assets) se vypočítá podle následujícího vzorce:

$$ROA = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{celková aktiva}} * 100(\%) \quad (7-1)$$

Hodnota rentability aktiv ukazuje na schopnost managementu banky využít aktiva banky k vytvoření zisku. Zahrnuje výsledky všech typů bankovních operací, odráží se v něm schopnost managementu reagovat na vnější prostředí a tržní podmínky. Za mezinárodně uznávanou dobrou úroveň tohoto ukazatele se považuje hodnota 1 % (Hrdý, 2005), při vyhodnocování výsledků ukazatele je možné využít doporučené hodnoty (Tabulka 7-1).

Tabulka 7-1: Vztah mezi hodnotou ROA a návratností aktiv

Hodnoty ROA (%)	Návratnost aktiv
< 0,75	slabá
0,75 – 1,00	pod standardem
1,00 – 1,25	dobrá
1,25 – 1,75	velmi dobrá
> 1,75	excelentní

Zdroj: Hrdý (2005), s. 35.

Jak je vidět z Tabulky 7-2, výnosnost aktiv českých bank je velice dobrá.

Tabulka 7-2: Rentabilita českého bankovního sektoru (v %)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ROA	1,24	1,39	1,27	1,21	1,20	1,26	1,08	1,11	1,16	0,57
ROE s Tier 1	19,35	21,37	18,62	16,92	16,70	17,70	17,00	17,60	18,08	8,24

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=55246&p_strid=BAK&p_lang=CS, [vid. 10. 5. 2021].

Rentabilita kapitálu

Výnosnost kapitálu (ROE – return on equity) představuje míru výnosu, která náleží akcionářům banky. Pomocí ukazatele ROE mohou akcionáři hodnotit úspěšnost jejich inves-

tice vzhledem k podstoupenému riziku a ve srovnání s alternativními investičními příležitostmi. Hodnota tohoto ukazatele by měla být rozhodně vyšší než výnos dlouhodobých cenných papírů. Růst hodnoty ukazatele ROE může být důsledkem jak zlepšení výsledku hospodaření, tak i poklesu vlastního kapitálu. Výnosnost kapitálu vypočítáme podle následujícího vzorce:

$$ROE = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{kapitál}} * 100(\%) \quad (7-2)$$

ROAA,
ROAE

Oba ukazatele rentability se používají v několika variantách. Relativně velice často se používají ukazatele ROAA (return on average assets) a ROAE (return on average equity), které vztahují čistý zisk k průměrným aktivům, respektive k průměrnému kapitálu.

Mezi ukazateli výnosnosti aktiv a výnosnosti kapitálu platí následující vztah:

$$\frac{\text{čistý zisk}}{\text{kapitál}} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{celková aktiva}} * \frac{\text{celková aktiva}}{\text{kapitál}} \quad (7-3)$$

neboli

$$ROE = ROA * LM \quad (7-4)$$

kde LM je pákový multiplikátor (multiplikátor kapitálu). Jedná se o převrácenou míru kapitálové přiměřenosti. Vztah 7.4 dokládá, jak je výnosnost aktiv citlivá na způsob financování aktiv, tj. na poměr vlastních a cizích zdrojů. Čím více cizích zdrojů banka využívá, tím vyšší hodnoty výnosnosti kapitálu může dosáhnout (při dané hodnotě výnosnosti aktiv).

Zatímco hodnoty ROE bank se příliš neliší od hodnot výnosnosti kapitálu nefinančních podniků, výnosnost aktiv a pákový multiplikátor se liší významně. Banky totiž mají daleko větší podíl cizího kapitálu (tj. daleko vyšší LM) a daleko nižší výnosnost aktiv. Rozdíly v ROA a LM však existují i mezi bankami, kdy malé banky obvykle mají nižší LM než velké banky. Jak uvádí Rose (2002), v americkém bankovním sektoru je průměrná hodnota LM okolo 15, velké banky mají pákový multiplikátor 20 a víc. V českém bankovním sektoru budou pochopitelně hodnoty odlišné.

Hodnoty
ROA, ROE
a LM

Ukazatele rentability je možné dekomponovat na dílčí ukazatele několika rozklady, blíže např. Ziegler a kol. (1997) či Kašparovská a kol. (2006).

POMĚROVÉ UKAZATELE LIKVIDITY

Poměrové ukazatele likvidity umožňují posoudit, zda je banka likvidní, tedy zda je schopná dostát svým závazkům v době, kdy se stanou splatnými. Mohou pomoci identifikovat hlavní trendy ve vývoji likvidity. Ukazatele odráží skutečnost, že banka by měla být

schopna financovat své potřeby, a to v přijatelném čase a s přijatelnými náklady. To může zahrnovat držbu portfolia likvidních aktiv, držbu významného objemu stabilních pasiv (zejména depozit drobných střadatelů) nebo udržování úvěrových linek s ostatními finančními institucemi. Existuje celá řada poměrových ukazatelů likvidity, výhodou následujících čtyř ukazatelů likvidity je to, že je možné je vypočítat pouze na základě veřejně dostupných údajů.

Patrně nejvyužívanějším poměrovým ukazatelem likvidity je podíl likvidních aktiv na celkových aktivech (7.5).

$$L1 = \frac{\text{likvidní aktiva}}{\text{celková aktiva}} * 100(\%) \quad (7-5)$$

DEFINICE

Do **likvidních aktiv** zahrnujeme pokladní hotovost, pohledávky vůči centrální bance, pohledávky vůči úvěrovým institucím splatné na požádání a dluhopisy emitované centrálními bankami a vládními institucemi.

Podíl likvidních aktiv

Tento ukazatel vyjadřuje, jaká část z celkových aktiv tvoří aktiva, která může banka pohotově přeměnit na hotovost. Všeobecně platí, že čím větší je hodnota tohoto ukazatele, tím lépe banka zvládne případný likvidní šok. Protože však likvidní aktiva zpravidla generují nízký výnos, není příliš vysoká hodnota tohoto ukazatele žádoucí. Je proto zapotřebí nalézt optimální poměr mezi likviditou a rentabilitou.

Podíl úvěrů na aktivech

O likviditě banky vypovídá i podíl poskytnutých úvěrů na celkových aktivech (7-6). Hodnota ukazatele vypovídá o tom, jaká část aktiv banky je vázána v nelikvidních úvěrech. Interpretace je proto opačná než u předchozích ukazatelů: čím vyšší je hodnota ukazatele L2, tím méně likvidní banka je. Příliš nízká hodnota tohoto ukazatele ale může signalizovat, že banka dostatečně nevyužívá úvěrové možnosti a připravuje se tím o důležitý zdroj zisku. Babouček (1996) doporučuje stanovit rozmezí hodnot tohoto ukazatele na 45 až 65 %. Je-li hodnota ukazatele nižší než 45 %, banka vykazuje nadměrnou likviditu, což má nepříznivý vliv na její rentabilitu, je-li naopak hodnota ukazatele vyšší než 65 %, likvidita banky je nízká a banka podstupuje zvýšené riziko, že nebude schopna dostát svým závazkům.

$$L2 = \frac{\text{poskytnuté úvěry}}{\text{celková aktiva}} * 100(\%) \quad (7-6)$$

Podíl úvěrů na vkladech

Následující ukazatel poměruje nelikvidní úvěry k vkladům klientů (7-7). Vyšší hodnota ukazatele L3 znamená nižší likvidita banky. Podíl úvěrů na vkladech současně poskytuje informaci o tom, jaká část úvěrů poskytnutých bankou je financována z klientských vkladů. Hodnoty ukazatele nižší než 100 % znamenají, že poskytnuté úvěry jsou plně kryty klientskými vklady. Hodnoty ukazatele vyšší než 100 % potom znamenají, že pro poskytování úvěrů banky potřebují také jiné zdroje financování, jako jsou mezibankovní úvěry či prostředky získané emisí dlužnických cenných papírů. I když je velká část klientských vkladů v podobě vkladů na viděnou, přesto jsou obvykle v čase stabilní. Pro banku je tak z hlediska rizika likvidity výhodná spíše nižší hodnota tohoto ukazatele. Vysoká hodnota ukazatele signalizuje zranitelnost bank, zejména v případě turbulencí na trhu.

$$L3 = \frac{\text{poskytnuté úvěry}}{\text{vklady klientů}} * 100(\%) \quad (7-7)$$

Pro vyhodnocení likvidity banky je vhodné zohlednit i její pozici na mezibankovním trhu, kde banky mohou čerpat nebo poskytovat úvěry. Aktivita banky na mezibankovním trhu se projeví v bilanci banky: úvěr poskytnutý jiné bance zvýší pohledávky za bankami na straně aktiv, úvěr čerpaný od jiné banky zvýší závazky vůči bankám na straně pasiv. Porovnáním pohledávek za bankami se závazky vůči bankám získáme čistou pozici banky na mezibankovním trhu. Pokud objem pohledávek za bankami převyšuje objem závazků vůči bankám, je daná banka na mezibankovním trhu čistým věřitelem. Pokud je však objem závazků vůči bankám větší než objem pohledávek za bankami, banka je v pozici čistého dlužníka. Pokud vztáhneme čistou pozici banky na mezibankovním trhu k celkovým aktivům, můžeme hodnoty ukazatele porovnávat pro různě velké banky (7-8):

$$L4 = \frac{\text{pohled. za bankami} - \text{závazky vůči bankám}}{\text{celková aktiva}} * 100(\%) \quad (7-8)$$

Čistí věřitelé mají hodnotu ukazatele L4 kladnou, čistí dlužníci potom zápornou. Získávání prostředků na mezibankovním trhu je ve srovnání s klientskými vklady podstatně flexibilnější, avšak vzhledem k nízké stabilitě tohoto zdroje financování (banka je neustále pod kontrolou své věřitelské protistrany, která v případě pochybností o finanční situaci dané banky nemusí obnovit další půjčky) je podstatně rizikovější. Banky v pozici čistého dlužníka jsou tak mnohem zranitelnější.

Jak je patrné z Tabulky 7-3, likvidita českého bankovního sektoru je velmi dobrá, až nadstandardní. Banky mají velkou zásobu likvidních aktiv, přiměřeně úvěrují, poskytované úvěry financují zejména z klientských vkladů. Drobnější nevýhodou je jejich pozice na mezibankovním trhu: jsou v průměru v pozici čistého věřitele.

**Pozice na
meziban-
kovním
trhu**

Tabulka 7-3: Likvidita českého bankovního sektoru (v %)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
L1	26,9	29,1	30,6	31,0	32,0	34,4	41,5	41,2	40,7	45,2
L2	60,4	59,2	48,9	49,6	59,9	63,0	72,9	78,8	47,2	45,1
L3	96,1	90,3	90,3	76,7	80,8	83,3	94,0	100,9	73,1	69,7
L4	-0,8	1,1	-2,2	0,0	0,1	-0,6	-1,5	-2,2	-9,6	-5,6

Zdroj: Vlastní výpočty na základě dat ze Zpráv o výkonu dohledu nad finančním trhem a dat z databáze ARAD [online] [vid. 10. 5. 2021].

POMĚROVÉ UKAZATELE KVALITY AKTIV

Poměrové ukazatele kvality aktiv obvykle poměřují objem vytvořených opravných položek k základně, z níž jsou tvořeny, tedy k úvěrovým pohledávkám (7-10). Zaměřujeme se i na strukturu úvěrového portfolia z hlediska jeho kvality, tj. k celkovému objemu úvěrů poskytnutých klientům poměřujeme nevýkonné úvěry (7-9).

$$A1 = \frac{\text{nevýkonné úvěry}}{\text{celkové úvěry klientům}} * 100(\%) \quad (7-9)$$

Nevýkonné
úvěry

Nevýkonné úvěry jsou úvěry se selháním dlužníka, úvěry považované za znehodnocené nebo úvěry s poskytnutou úlevou dlužníkovi. U podílu nevýkonných úvěrů na celkových úvěrech klientům platí, že vyšší hodnota ukazatelů signalizuje horší kvalitu úvěrového portfolia a vyšší úroveň úvěrového rizika, podstupovaného bankou.

$$A2 = \frac{\text{opravné položky k úvěrům}}{\text{celkové úvěry klientům}} * 100(\%) \quad (7-10)$$

Opravné
položky

Opravné položky se vytváří k nevýkonným úvěrům a k části výkonných úvěrů, kde je klient v prodlení se splácením déle než 30 dní. V obecné rovině platí, že růst podílu opravných položek k celkovým úvěrům ukazuje na to, že v důsledku horší kvality úvěrového portfolia banka musí vytvářet ve větší míře opravné položky. Příliš nízká hodnota tohoto ukazatele však také nemusí být optimální, a to v případě, že banka má velký podíl klasifikovaných úvěrů či úvěrů v selhání. Pak to znamená, že z nějakého důvodu banka nevytváří opravné položky v dostatečné výši. Problém špatné kvality úvěrů se tak pouze odsouvá do budoucnosti.

Velice významné je posuzovat oba tyto ukazatele v časové řadě, neboť tím můžeme odhalit trendy ve vývoji kvality úvěrového portfolia banky.

Údaje v Tabulce 7-4 dokládají, že kvalita aktiv v českém bankovním sektoru je velice dobrá, od roku 2015 docházelo ke každoročnímu zlepšování. Můžeme si všimnout, že oba ukazatele se vyvíjí ve shodném trendu.

Tabulka 7-4: Kvalita aktiv českého bankovního sektoru (v %)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A1	5,90	5,90	6,43	6,61	5,95	4,92	4,02	1,94	1,49	1,70
A2	3,60	2,90	3,69	3,51	3,12	2,74	2,26	2,15	0,91	1,10

Zdroj: Vlastní výpočty na základě dat ze Zpráv o výkonu dohledu nad finančním trhem.

POMĚROVÉ UKAZATELE PRODUKTIVITY

Skupina ukazatelů produktivity odráží kvalitu manažerského řízení banky. Vývoj těchto ukazatelů signalizuje, jak efektivně banka využívá své zdroje. Jde i o ukazatel, pomocí něhož můžeme vyhodnotit konkurenceschopnost banky. Lze přitom využít ukazatele celkové produktivity, objemové ukazatele produktivity a ukazatele nákladové intenzity.

Všechny tři skupiny ukazatelů jsou založeny na poměrování určité veličiny k průměrnému přepočtenému počtu zaměstnanců. Způsob zjišťování průměrného ročního přepočteného počtu zaměstnanců je upraven ve vyhlášce č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Průměrný roční přepočtený stav zaměstnanců získáme tak, že vezmeme počet hodin odpracovaný všemi zaměstnanci, k němuž připočítáme počet neodpracovaných hodin (v důsledku čerpání dovolení, překážek v práci, pracovní neschopnosti nebo ošetřování člena rodiny). Získané číslo vydělíme celkovým ročním fondem pracovní doby připadající na jednoho zaměstnance pracujícího na stanovenou týdenní pracovní dobu. Protože pro vypočítání průměrného přepočteného počtu zaměstnanců nemají externí analytici potřebné informace, budeme uvedené veličiny namísto toho poměřovat k počtu zaměstnanců banky.

*Průměrný
přepoč-
tený počet
zaměst-
nanců*

Ukazatele celkové produktivity poměřují k počtu zaměstnanců čistý zisk (7-11) nebo celková aktiva (7-12).

*Ukazatele
celkové
produkti-
vity*

$$P1 = \frac{\text{čistý zisk po zdanění}}{\text{průměrný přepočtený počet zaměstnanců}} \quad (7-11)$$

$$P2 = \frac{\text{celková aktiva}}{\text{průměrný přepočtený počet zaměstnanců}} \quad (7-12)$$

Obecně lze říci, že vyšší hodnoty ukazatelů signalizují vyšší míru využití zaměstnanců, tj. stanovené úrovně čistého zisku nebo velikosti celkových aktiv lze dosáhnout i s menším počtem zaměstnanců.

Objemové ukazatele produktivity stanovují hodnotu prodaných úvěrů (7-13) a nakoupených depozit (7-14) na jednoho zaměstnance.

*Objemové
ukazatele
produkti-
vity*

$$P3 = \frac{\text{objem prodaných úvěrů}}{\text{průměrný přepočtený počet zaměstnanců}} \quad (7-13)$$

$$P4 = \frac{\text{objem nakoupených depozit}}{\text{průměrný přepočtený počet zaměstnanců}} \quad (7-14)$$

I tady platí, že vyšší hodnota ukazatelů naznačuje lepší využití zaměstnanců.

**Ukazatele
nákladové
intenzity**

Konečně, ukazatele nákladové intenzity vyjadřují průměrnou výši personálních nákladů (7-15) či celkových nákladů (7-16) na jednoho zaměstnance.

$$C1 = \frac{\text{personální náklady}}{\text{průměrný přepočtený počet zaměstnanců}} \quad (7-15)$$

$$C2 = \frac{\text{celkové náklady}}{\text{průměrný přepočtený počet zaměstnanců}} \quad (7-16)$$

U těchto dvou ukazatelů jsou obecně příznivější spíše jejich nižší hodnoty. Ani růst hodnoty ukazatelů nákladové intenzity nemusí být nepříznivým jevem. Je totiž dobré tyto ukazatele vyhodnocovat v kontextu ostatních poměrových ukazatelů produktivity – pokud roste produktivita banky rychlejším tempem než její nákladovost, vypovídá to o tom, že banka má schopné manažery, kteří banku řídí směrem k vyšší konkurenceschopnosti.

Tabulka 7-5: Produktivita českého bankovního sektoru (v tis. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
P1	1339	1603	1515	1573	1611	1802	1799	1945	2190	1167
P2	115760	119084	127579	131607	132757	145305	167158	173927	181385	195641
P3	57869	58814	62378	65304	67568	71925	73660	78980	82955	88316
P4	73174	77940	82864	85133	85471	91838	99530	106192	113940	126789
C1	848	858	851	860	853	890	914	978	1047	1048
C2	4500	4223	3766	3836	3247	3160	3161	3596	4491	4828

Zdroj: Vlastní výpočty na základě dat ze Zpráv o výkonu dohledu nad finančním trhem a dat z databáze ARAD [online] [vid. 10. 5. 2021].

Z Tabulky 7-5 je vidět, že ukazatele celkové produktivity i objemové produktivity v posledních deseti letech rostou, což signalizuje vyšší výkonnost bankovního sektoru. Současně s tím roste i nákladová intenzita. Výjimkou je v rámci celkové a objemové produktivity rok 2020, v němž již český bankovní sektor pocítil první dopady covidové krize.

POMĚROVÉ UKAZATELE KAPITÁLOVÉ PŘIMĚŘENOSTI

Ukazatele kapitálové přiměřenosti jsou v případě bank zcela specifické. Vyjadřují vztah mezi skutečnou výší kapitálu banky a jeho požadovanou výší vzhledem k rizikovosti aktivit banky. Cílem je zajistit dostatečnou výši kapitálu jako zdroje ke krytí ztrát a zamezit tak přenosu ztrát na věřitele banky. Přesná podoba ukazatelů kapitálové přiměřenosti pro banky

je dána legislativou. Tři v současnosti platné ukazatele kapitálové přiměřenosti byly charakterizovány v kap. 2, zde je proto pouze připomeneme: Banka splňuje požadavky na kapitálovou přiměřenost, pokud:

- poměr kmenového kapitálu tier 1 činí alespoň 4,5 % (vzorec 2-3),
- kapitálový poměr tier 1 činí alespoň 6 % (vzorec 2-4),
- celkový kapitálový poměr činí alespoň 8 % (vzorec 2-5).

Banky hodnoty těchto ukazatelů pravidelně zveřejňují. Rostoucí hodnota těchto ukazatelů je pozitivní informací pro orgány dohledu a pro bankovní věřitele. Na druhé straně ale dlouhodobý růst kapitálové přiměřenosti může být doprovázen stagnací či poklesem tempa růstu rentability podnikání, což není příliš vhodné pro investory a akcionáře.

Tabulka 7-6: Kapitálová přiměřenost českého bankovního sektoru (v %)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kap. poměr CET1				17,41	17,41	17,37	18,14	18,57	19,87	22,7
Kap. poměr T1	13,94	15,67	16,52	17,54	17,92	17,9	18,68	19,1	20,78	23,6
Celkový kap. poměr	15,27	16,42	17,08	18	18,38	18,45	19,26	19,63	21,28	24,4

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z databáze ARAD [online]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SE-STAVY?p_sestuid=55235&p_strid=BAH&p_lang=CS, [vid. 11. 5. 2021].

Tabulka 7-6 dokládá, že české banky mají v průměru kapitálovou přiměřenost vysoce nad minimálními požadavky; kapitálová přiměřenost v posledních letech trvale roste.

*Kapitálová
přiměřenost v ČR*

7.2.3 PŘÍPADOVÁ STUDIE

Vyhodnoťte finanční situaci banky ABC, a.s. Pod názvem ABC, a.s. se skrývá reálná finanční instituce, podnikající v českém bankovním sektoru: nejprve několik let jako družstevní záložna, od roku 2017 potom jako banka. Základní informace potřebné pro finanční analýzu poskytuje Obrázek 7-5 a 7-6 a také Tabulka 7-7.

Finanční analýza a hospodaření bank

(mil. Kč)	Poznámka	31. prosince 2019	31. prosince 2018
AKTIVA			
1. Pokladní hotovost a vklady u centrálních bank	5	1 477,1	1 027,3
3. Pohledávky za bankami	6	53 711,6	23 808,9
v tom: a) splatné na požádání		150,9	290,0
b) ostatní pohledávky		53 560,7	23 518,9
4. Pohledávky za klienty	7	14 663,5	13 840,4
5. Dluhové cenné papíry	9	2 635,4	1 676,4
v tom: a) vydané vládními institucemi		340,9	340,0
b) vydané ostatními osobami		2 294,5	1 336,4
6. Akcie a podílové listy	9	96,4	124,2
8. Účasti s rozhodujícím vlivem	10	2,2	0,2
9. Dlouhodobý nehmotný majetek	11	224,0	179,6
10. Dlouhodobý hmotný majetek	11	469,3	173,7
11. Ostatní aktiva	12	86,1	100,3
v tom: odložená daňová pohledávka		9,3	9,3
13. Náklady a příjmy příštích období	12	21,3	37,3
Aktiva celkem		73 386,9	40 968,3
PASIVA			
1. Závazky vůči bankám a DZ	14	0,6	2 405,4
v tom: a) splatné na požádání		0,6	0,0
b) ostatní závazky		0,0	2 405,4
2. Závazky vůči klientům	15	68 525,0	35 001,9
v tom: a) splatné na požádání		50 253,0	24 859,8
b) ostatní závazky		18 272,0	10 142,1
4. Ostatní pasiva	16	435,3	130,2
5. Výnosy a výdaje příštích období	16	1,8	0,0
6. Rezervy	13	0,5	3,8
7. Podřízené závazky	15	0,0	16,1
8. Základní kapitál splacený	17	3 202,8	2 482,3
9. Emisní ážio	17	95,9	66,3
10. Rezervní a rizikové fondy a ostatní fondy ze zisku	17	141,9	71,9
12. Kapitálové fondy	17	636,0	636,0
14. Nerozdělený zisk z předchozích období	17	84,4	-16,9
15. Zisk za účetní období		262,7	171,3
Vlastní kapitál celkem		4 423,7	3 410,9
Pasiva celkem		73 386,9	40 968,3

Obrázek 7-5: Rozvaha banky ABC, a.s.

Zdroj: Výroční zpráva banky

Tabulka 7-7: Další potřebné údaje pro finanční analýzu banky ABC, a.s. (v mil. Kč nebo v %)

Položka	Jednotka	2018	2019
Nevýkonné úvěry	mil. Kč	1081,0	1300,1
Opravné položky k nevýkonným úvěrům	mil. Kč	287,1	320,4
Poměr kmenového kapitálu Tier 1	%	16,47 %	19,54 %
Kapitálový poměr Tier 1	%	16,47 %	19,54 %
Celkový kapitálový poměr	%	16,47 %	19,54 %
Počet zaměstnanců	osoby	292	365

Zdroj: Výroční zpráva banky

(mil. Kč)	Poznámka	2019	2018
1. Výnosy z úroků a podobné výnosy	19	1 776,0	1 056,4
z toho: úroky z dluhových cenných papírů		89,5	74,4
2. Náklady na úroky a podobné náklady	21	- 740,9	- 281,2
3. Výnosy z akcií - ostatní	22	7,6	7,6
4. Výnosy z poplatků a provizí	20	42,6	6,9
5. Náklady na poplatky a provize	21	- 34,7	- 16,2
6. Zisk z finančních operací	22	74,9	16,1
7. Ostatní provozní výnosy	23	7,5	9,3
8. Ostatní provozní náklady	24	- 24,0	- 3
9. Správní náklady	25	- 561,4	- 440,9
v tom: a) náklady na zaměstnance		- 262,7	- 189,9
z toho: aa) mzdy a platy		- 192,9	- 139,9
ab) sociální a zdravotní pojištění		- 62,2	- 43,7
b) ostatní správní náklady		- 298,7	- 251
11. Odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku	11.3	- 180,3	- 92,5
12. Tvorba, použití a rozpuštění opravných položek a rezerv k pohledávkám	13	- 30,9	- 35,6
13. Výnosy z dříve odepsaných pohledávek	23	0,0	0,2
19. Zisk z běžné činnosti před zdaněním		336,4	227,1
23. Daň z příjmů	26	- 73,7	- 55,8
24. Zisk za účetní období		262,7	171,3

Obrázek 7-6: Výsledovka banky ABC, a.s.

Zdroj: Výroční zpráva banky

RENTABILITA

V rámci posouzení rentability banky ABC, a.s. vypočítáme tyto ukazatele: rentabilitu aktiv, rentabilitu kapitálu, pákový poměr (ukazatele 7-1, 7-2, 7-3).

Rentabilita aktiv pro rok 2018:

$$ROA = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{celková aktiva}} * 100(\%) = \frac{171,3}{40968,3} * 100(\%) = \mathbf{0,42\%}$$

Pro rok 2019 vypočítáme stejným způsobem, hodnota vyjde **0,36 %**. Hodnota ukazuje na schopnost managementu banky využít aktiva banky k vytvoření zisku. Návratnost aktiv je velmi slabá (Tabulka 7-1), je i hluboko pod průměrem českého bankovního sektoru (jde o téměř třetinové hodnoty, viz Tabulka 7-2), navíc došlo k meziročnímu poklesu.

Rentabilita kapitálu pro rok 2018 (za rok 2019 vyjde ROE 5,94 %):

$$ROE = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{vlastní kapitál}} * 100(\%) = \frac{171,3}{3410,9} * 100(\%) = \mathbf{5,02\%}$$

Pákový multiplikátor pro rok 2018 (za rok 2019 vyjde LM 16,59):

$$LM = \frac{\text{celková aktiva}}{\text{vlastní kapitál}} = \frac{40968,3}{3410,9} = \mathbf{12,01}$$

Výsledky ukazatele ROE, tedy ukazatele, který hodnotí míru výnosů akcionářů, nám pouze potvrzují, že rentabilita není silnou stránkou banky ABC, a.s. I hodnoty ROE jsou výrazně pod průměrem českého bankovního sektoru (Tabulka 7-2). Meziročně došlo sice k mírnému zvýšení rentability kapitálu, avšak toto zvýšení je pouze důsledkem poklesu podílu kapitálu na aktivech banky (pákový multiplikátor roste, tj. banka pro financování svých aktivit využívá relativně méně kapitálu).

Pozitivně nicméně můžeme hodnotit skutečnost, že banka dosahuje zisku, že tento zisk meziročně roste (avšak pomalejším tempem než celková aktiva), a to v prvních letech činnosti jako banka.

LIKVIDITA

Při hodnocení likvidity banky se zaměříme na ukazatele 7-5 až 7-8. Nejrozšířenějším ukazatelem je podíl likvidních aktiv na celkových aktivech, pro rok 2018 se vypočte takto (v roce 2019 vyjde **2,68 %**):

$$L1 = \frac{\text{likv. aktiva}}{\text{celk. aktiva}} * 100 = \frac{1027,3 + 290,0 + 340,0}{40968,3} * 100 = \mathbf{4,05 \%}$$

Likvidní aktiva zahrnují pokladní hotovost, pohledávky vůči centrální bance, pohledávky vůči úvěrovým institucím splatné na požádání a dluhopisy emitované centrálními bankami a vládními institucemi. Čím vyšší hodnota likvidních aktiv a čím vyšší jejich podíl na celkových aktivech, tím lépe je banka připravena na případné likvidní šoky. Likvidní zásoba banky ABC, a.s. je velice malá, na úrovni méně než desetiny toho, co je v bankovním sektoru obvyklé (průměr za český bankovní sektor viz Tabulka 7-3), navíc došlo meziročně k dalšímu snížení.

Podíl úvěrů na aktivech pro rok 2018 (v roce 2019 vyjde **19,98 %**):

$$L2 = \frac{\text{úvěry}}{\text{celková aktiva}} * 100(\%) = \frac{13840,4}{40968,3} * 100(\%) = \mathbf{33,78 \%}$$

Ukazatel L2 udává, jaká část aktiv je vázána v nelikvidních úvěrech. Zde je zapotřební balancovat likviditu a rentabilitu: příliš nízké hodnoty tohoto ukazatele mohou mít nepříznivý vliv na rentabilitu banky (což je patrně případ i banky ABC, a.s.), naopak příliš vysoké hodnoty nejsou příznivé z hlediska likvidity. Zde došlo k meziročnímu poklesu hodnoty ukazatele. Ačkoliv tedy celková částka úvěrů meziročně roste, roste pomalejším tempem než celková aktiva, což znamená, že banka preferuje jiné aktivity (jak uvidíme dále, jedná se zejména o aktivity na mezibankovním trhu). Banka ABC, a.s. úvěruje méně, než je v bankovním sektoru obvyklé, avšak trend vývoje – pokles úvěrové aktivity – je stejný (Tabulka 7-3).

Podíl úvěrů na vkladech pro rok 2018 (v roce 2019 vyjde **21,40 %**):

$$L3 = \frac{\text{úvěry}}{\text{vklady}} * 100(\%) = \frac{13840,4}{35001,9} * 100(\%) = \mathbf{39,54 \%}$$

U ukazatele L3 došlo jak u banky ABC, tak v českém bankovním sektoru k meziročnímu poklesu, tedy k mírnému nárůstu likvidity. Jelikož jsou hodnoty ukazatele (výrazně) nižší než 100 %, znamená to, že bankou poskytnuté úvěry jsou plně kryty klientskými vklady – tedy že pro financování úvěrové aktivity bankám plně postačují klientské vklady a nepotřebují jiné zdroje financování, což je výhodné zejména v případě neočekávaných likvidních šoků. Hodnoty jsou mnohem bezpečnější, než je průměr českého bankovního sektoru (Tabulka 7-3).

Podíl čisté pozice na mezibankovním trhu na celkových aktivech pro rok 2018 (v roce 2019 vyjde **73,19 %**):

$$L4 = \frac{\text{pohled. za b.} - \text{záv. vůči b.}}{\text{celková aktiva}} * 100 = \frac{23808,9 - 2405,4}{40968,3} * 100 = \mathbf{52,24 \%}$$

Hodnoty ukazatele L4 jsou kladné pro čistého věřitele a záporné pro čistého dlužníka na mezibankovním trhu. Banka ABC, a.s. je tak očividně v pozici čistého věřitele; objem pohledávek za bankami výrazně převyšuje objem závazků vůči bankám. Hodnoty jsou výrazně nad průměrem českého bankovního sektoru, který je jako celek navíc v posledních letech v pozici čistého dlužníka (Tabulka 7-3). Banky v pozici čistého věřitele jsou však daleko méně zranitelné, zejména v případě nepříznivého vývoje na trhu. Banka relativně málo úvěruje klientům, pro poskytování úvěrů jí plně postačují klientské vklady, na mezibankovním trhu je čistým věřitelem. Naprostá většina pohledávek za bankami (položka č. 1 v pasivech, Obrázek 7-5) je ve formě pohledávek z reverzních repo operací za centrální bankou. Jedná se tedy o vysoce bezpečnou a relativně velmi likvidní formu uložení dočasně volné likvidity.

KVALITA AKTIV

Kvalitu aktiv banky lze posoudit zejména s využitím ukazatelů 7-9 a 7-10. Podíl nevýkonných úvěrů na celkových úvěrech klientům pro rok 2018 se vypočte takto (v roce 2019 vyjde **8,87 %**):

$$A1 = \frac{\text{nevýkonné úvěry}}{\text{celk. úvěry klientům}} * 100(\%) = \frac{1081,0}{13840,4} * 100(\%) = \mathbf{7,81 \%}$$

Podíl opravných položek k úvěrům na celkových úvěrech klientům pro rok 2018 (v roce 2019 vyjde 2,19 %):

$$A2 = \frac{\text{opravné položky}}{\text{celkové úvěry}} * 100(\%) = \frac{287,1}{13840,4} * 100(\%) = 2,07 \%$$

Srovnání s českým bankovním sektorem nabízí Tabulka 7-4. Ačkoliv došlo meziročně k relativnímu poklesu úvěrové aktivity, kvalita úvěrového portfolia se zhoršila, neboť došlo ke zvýšení podílu nevýkonných úvěrů. Současně platí, že podíl nevýkonných úvěrů je výrazně vyšší, než je obvyklé v českém bankovním sektoru. Nárůst podílu opravných položek je tak logický; nadprůměrná hodnota podílu opravných položek na celkových úvěrech je v souladu s podprůměrnou kvalitou úvěrů. Čím více má banka problémových úvěrů, tím více opravných položek by měla vytvářet. Kvalita úvěrového portfolia ABC banky, a.s. je jednoznačně její slabou stránkou.

PRODUKTIVITA

Kvalitu manažerského řízení banky lze posoudit s využitím ukazatelů produktivity, a sice s ukazateli celkové produktivity (ukazatele 7-11 a 7-12), objemovými ukazateli produktivity (ukazatele 7-13 a 7-14) a ukazateli nákladové intenzity (ukazatele 7-15 a 7-16). Ve jmenovateli všech ukazatelů budeme používat počet zaměstnanců banky.

Podíl čistého zisku na celkovém počtu zaměstnanců pro rok 2018 se vypočte takto (v roce 2019 vyjde 40174 mil. Kč):

$$P1 = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{počet zaměstnanců}} = \frac{171,3}{292} = 47399 \text{ mil. Kč}$$

Podíl celkových aktiv na celkovém počtu zaměstnanců pro rok 2018 (v roce 2019 vyjde 201060 mil. Kč):

$$P2 = \frac{\text{celková aktiva}}{\text{počet zaměstnanců}} = \frac{10968,3}{292} = 140302 \text{ mil. Kč}$$

Podíl úvěrů na celkovém počtu zaměstnanců pro rok 2018 se vypočte takto (v roce 2019 vyjde 40174 mil. Kč):

$$P3 = \frac{\text{objem prodaných úvěrů}}{\text{počet zaměstnanců}} = \frac{13840,4}{292} = 47399 \text{ mil. Kč}$$

Podíl vkladů na celkovém počtu zaměstnanců pro rok 2018 (v roce 2019 vyjde **187740 mil. Kč**):

$$P4 = \frac{\text{objem nakoupených depozit}}{\text{počet zaměstnanců}} = \frac{35001,9}{292} = \mathbf{119870 \text{ mil. Kč}}$$

Podíl personálních nákladů na celkovém počtu zaměstnanců pro rok 2018 se vypočte takto (v roce 2019 vyjde **720 mil. Kč**):

$$C1 = \frac{\text{personální náklady}}{\text{počet zaměstnanců}} = \frac{189,9}{292} = \mathbf{650 \text{ mil. Kč}}$$

Podíl celkových nákladů na celkovém počtu zaměstnanců (jde o součet nákladů na úroky a podobné náklady, nákladů na poplatky a provize, ostatních provozních nákladů, správních nákladů, odpisů a tvorby a použití rezerv a opravných položek) pro rok 2018 (v roce 2019 vyjde **4307 mil. Kč**):

$$C2 = \frac{\text{celk. náklady}}{\text{počet zam.}} = \frac{281,2 + 16,2 + 3 + 440,9 + 92,5 + 35,6}{292} = \mathbf{2977 \text{ mil. Kč}}$$

Srovnání s českým bankovním sektorem nabízí Tabulka 7-5, ale je nutné si výsledné hodnoty upravit – zatímco v Tabulce 7-5 jsou uvedeny v tis. Kč, nám pro banku ABC, a.s. vyšly v mil. Kč. Produktivita banky ABC, a.s. je v některých aspektech nadprůměrná, v jiných aspektech podprůměrná. Ve srovnání s hodnotami za český bankovní sektor banka ABC vykazuje nižší podíl čistého zisku a nižší podíl objemu prodaných úvěrů na zaměstnance. Výsledky jsou plně v souladu s podprůměrnou rentabilitou a nižší úvěrovou aktivitou. Naopak banka ABC dosáhla vyšší podíl celkových aktiv a vyšší objem nakoupených depozit na zaměstnance, tedy stanovené úrovně aktiv a vkladů dokáže dosáhnout i s menším počtem zaměstnanců. S výjimkou ukazatele P3 ve všech dalších oblastech došlo k meziročnímu zvýšení produktivity. Co se týče ukazatelů nákladové intenzity, hodnoty meziročně narůstají, ale i tak jsou u banky ABC nižší, než je v českém bankovním sektoru obvyklé. To lze hodnotit jednoznačně pozitivně: banka dokáže podnikat s nižšími personálními i celkovými náklady.

KAPITÁLOVÁ PŘIMĚŘENOST

Jak je vidět z Tabulky 7-7, kapitálová přiměřenost banky je sice mírně pod průměrem českého bankovního sektoru (Tabulka 7-6), avšak současně vysoko nad minimálními požadovanými hodnotami. Bez problémů pokrývá i nutnost banky udržovat bezpečnostní (2,5 %) a proticyklickou (docházelo ke změnám hodnoty od 0,5 % po 1,50 %) kapitálovou rezervu. Hodnoty všech tří kapitálových poměrů jsou stejně velké, což znamená, že banka kapitál udržuje ve vysoce kvalitní podobě kmenového kapitálu Tier 1. Kapitálová přiměřenost navíc meziročně roste.

RŮST BANKY

Nyní v kontextu hodnot ukazatelů můžeme vyhodnotit i růst banky, a to růst v oblasti celkových aktiv, úvěrů a vkladů.

Růst celkových aktiv mezi roky 2018 a 2019 se vypočte takto:

$$\text{Růst aktiv} = \frac{\text{aktiva19} - \text{aktiva18}}{\text{aktiva18}} * 100 = \frac{73386,9 - 40968,3}{40968,3} * 100 = \mathbf{79,13 \%}$$

Růst úvěrů mezi roky 2018 a 2019 se vypočte takto:

$$\text{Růst úvěrů} = \frac{\text{úvěry19} - \text{úvěry18}}{\text{úvěry18}} * 100 = \frac{14663,5 - 13840,4}{13840,4} * 100 = \mathbf{5,95 \%}$$

Růst vkladů mezi roky 2018 a 2019 se vypočte takto:

$$\text{Růst vkladů} = \frac{\text{vklady19} - \text{vklady18}}{\text{vklady18}} * 100 = \frac{68525,0 - 35001,9}{35001,9} * 100 = \mathbf{95,78 \%}$$

Růst banky je skutečně obrovský. Zatímco v bankovním sektoru jednotlivé ukazatele rostou o 3 – 7 %, u banky ABC, a.s. jsou v tomto intervalu pouze úvěry. Celková aktiva banky meziročně narostla o téměř 80 %, vklady dokonce o více než 95 %. Zde je nutné si uvědomit, že se jedná o relativně velice mladou banku, u níž lze snahu o (výrazné) rozšiřování aktivit očekávat. Pozitivní je, že i přes značný nárůst aktivit banky došlo k zvýšení kapitálové přiměřenosti, která je tak na velmi dobré úrovni. Pozitivně lze hodnotit i fakt, že s ohledem na ne příliš dobrou kvalitu úvěrového portfolia banka svou úvěrovou aktivitu zvyšuje velice umírněně. Enormní nárůst hodnoty klientských vkladů je dán jednak příznivou poplatkovou politikou banky, jednak relativně vstřícnými úrokovými sazbami. Relativně velký objem prostředků získaných od klientů však banka využívá zejména pro reverzní repo operace s centrální bankou, což není příliš příznivé z hlediska její rentability. V dlouhodobějším časovém horizontu tak bude zapotřebí upravit strategii banky.

CELKOVÉ SHRnutí

Vyhodnocovali jsme finanční situaci banky ABC, která působí jako banka pouze od roku 2017. Měli jsme tedy k dispozici údaje o její finanční situaci v druhém a třetím roce podnikání. To je třeba mít na paměti i při interpretaci hodnot veškerých ukazatelů.

Banka velice výrazně zvyšuje své aktivity, což lze v začátku podnikání očekávat. Došlo k enormnímu nárůstu zejména klientských vkladů (v důsledku jak poplatkové politiky, tak úrokových sazeb) a tím logicky i celkových aktiv. Vzhledem k tomu, že banka prozatím nemá pro získané prostředky produktivnější využití, investuje je zejména ve formě reverz-

ních repo operací. Důsledkem je poměrně slabá rentabilita banky (ačkoliv je nutné vyzvednout skutečnost, že takto brzo po zahájení podnikání banka dokáže vytvořit alespoň nějaký zisk). Silnou stránkou banky je její produktivita a kapitálová přiměřenost.

Slabou stránkou je vedle rentability i kvalita aktiv. Banka udržuje velice málo likvidních aktiv, přesto se dá říci, že s likviditou nemá zásadnější problém: úvěruje spíše méně, pro financování úvěrové aktivity plně dostačují clientské vklady, na mezibankovním trhu je v pozici čistého věřitele. Značný objem prostředků je, jak již bylo zmíněno, ve formě reverzních repo operací s centrální bankou; jedná se tedy o relativně likvidní a vysoce bezpečné prostředky.

Bude velice zajímavé analyzovat finanční situaci této banky, až bude fungovat na trhu několik let a bude mít ustálenou strategii.

OTÁZKY

1. Jaké jsou základní principy hospodaření bank?
2. Co patří do úrokových výnosů banky?
3. Co zahrnujeme do správních nákladů banky?
4. Jak se vypočítá čistá úroková marže?
5. Jak může banka dosáhnout vyššího zisku?
6. Jak se na výši nerozděleného zisku odráží dividendy?
7. Jaké informační zdroje lze využít pro finanční analýzu bank?
8. Kdo patří mezi nejčastější uživatele finanční analýzy bank?
9. Růst aktiv, úvěrů a vkladů je třeba vyhodnocovat v kontextu vývoje jakých veličin?
10. Jaké jsou dva základní ukazatele rentability a pomocí jakého ukazatele je možné je propojit?
11. Pomocí jakého ukazatele lze vyhodnotit aktivitu banky na mezibankovním trhu?
12. O čem vypovídá velký podíl nevykonných úvěrů na celkových úvěrech?
13. Jaké skupiny ukazatelů produktivity se využívají?
14. Čím jsou oproti ostatním ukazatelům specifické ukazatele kapitálové přiměřenosti?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Existence banky je podmíněna jejím úspěšným hospodařením. Pro podnikání banky je důležitý princip návratnosti a ziskovosti a také dosahování rentability, likvidity a solventnosti. Výnosy, náklady a zisk banky za dané období jsou zachyceny ve výkazu zisku a ztráty. Mezi základní výnosy bank patří úrokové výnosy a neúrokové výnosy, zejména vý-

nosy z poplatků a provizí. K nejdůležitějším položkám nákladů bank patří úrokové náklady, správní náklady (na zaměstnance a ostatní), odpisy a tvorba rezerv a opravných položek.

Rozlišujeme několik kategorií zisku: úrokový zisk (také se používá pojem čistý úrokový výnos), hrubý zisk, čistý zisk a nerozdělený zisk. V souvislosti s hodnocením ziskovosti tradičních bankovních aktivit, tj. přijímání vkladů a poskytování úvěrů, se využívají ukazatele úrokového rozpětí a ukazatel čisté úrokové marže. Existuje několik možností, jak může banka dosáhnout vyššího zisku. Na zisk banky působí řada faktorů, některé z nich jsou managementem ovlivnitelné, jiné management ovlivnit tak zcela nedokáže.

Cílem finanční analýzy banky je zhodnotit finanční hospodaření banky, získat informace o silných a slabých stránkách banky a využít zjištěné závěry pro budoucí finanční plánování. Finanční analýza může být užitečným nástrojem pro řadu uživatelů. Oproti klasickým podnikům je finanční analýza bank specifická a při interpretaci výsledků je třeba brát v potaz její omezení.

V rámci finanční analýzy bank můžeme hodnotit trendy ve vývoji důležitých položek bilance banky, zejména aktiv, úvěrů a klientských vkladů. Patrně nejčastěji používanou metodou finanční analýzy jsou poměrové ukazatele, kde pro banky zpravidla vypočítáváme poměrové ukazatele rentability, likvidity, kvality aktiv, produktivity a kapitálové přiměřenosti. Získané výsledky porovnáváme nejlépe v čase (pracujeme s časovou řadou hodnot ukazatelů) a s hodnotami ostatních bank (či průměrem za bankovní sektor); finanční situaci banky vyhodnocujeme komplexně.

ODPOVĚDI

1. Banky podnikají na principu návratnosti a ziskovosti, hospodaří tak, aby dosáhly určité rentability, likvidity a solventnosti.
2. Úroky z úvěrů poskytnutých nebankovním klientům, úroky z úvěrů poskytnutých ostatním finančním institucím, úroky z vkladů banky uložených u jiných bank a úroky z bankou držených dlužnických cenných papírů.
3. Náklady na mzdy a platy zaměstnanců, na zdravotní a sociální pojištění, ostatní náklady na zaměstnance, ostatní správní náklady.
4. Jde o podíl čistého úrokového výnosu na celkových aktivech přinášejících výnos.
5. Zvýšením výnosové míry u každého typu aktiv, restrukturalizací aktiv ve prospěch aktiv s vyššími výnosy, zvýšením výnosů z poplatků a provizí, snížením úrokových i neúrokových nákladů banky na cizí i vlastní zdroje, větším využíváním levnějších zdrojů, zefektivněním provozu banky a snížením personálních a provozních nákladů.
6. Dividendy jsou vypláceny z čistého zisku, tedy čím vyšší dividendy jsou vypláceny, tím nižší je hodnota nerozděleného zisku.

7. Rozvahu, výkaz zisku a ztráty, výkaznictví banky, přílohu k účetní závěrce.
 8. Akcionáři, management, orgán regulace a dohledu, klienti banky, zaměstnanci banky, věřitelé banky, konkurence.
 9. Zejména kvality aktiv, kapitálové přiměřenosti, úrokových sazeb.
 10. Rentabilita aktiv a rentabilita kapitálu, lze je propojit s využitím pákového multiplikátoru.
 11. Jedná se o podíl čisté pozice banky na mezibankovním trhu k celkovým aktivům.
 12. Vypovídá o špatné kvalitě úvěrového portfolia banky.
 13. Ukazatele celkové produktivity, objemové ukazatele produktivity, ukazatele nákladové intenzity.
 14. Jejich podoba je dána aktuálně platnou legislativou.
-

LITERATURA

1. BABOUČEK, I., 1996. Analýza a hodnocení finanční situace banky na základě veřejně přístupných informací. *Bankovníctví*, roč. 1996, č. 13, s. 21-29. ISSN 1212-4273.
2. CBCB, 2021. *Czech Banking Credit Bureau*. [online]. Dostupné z <http://www.cbcb.cz/>, [vid. 12. 3. 2021].
3. CNCB, 2021. *Czech Non-Banking Credit Bureau*. [online]. Dostupné z <http://www.cncb.cz/>, [vid. 12. 3. 2021].
4. ČERNOHORSKÝ, J. a P. TEPLÝ, 2011. *Základy financí*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3669-3.
5. ČNB, 2021. *Centrální registr úvěrů*. [online]. Dostupné z <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/centralni-registr-uveru/>, [vid. 10. 3. 2021].
6. ČNB, 2021. *Doporučení – Limity pro poskytování hypotečních úvěrů*. [online]. Dostupné z <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/makrobezretnostni-politika/doporuzeni-limity-pro-poskytovani-hypotecnich-uveru/>, [vid. 12. 3. 2021].
7. ČNB, 2021. *Dohled nad úvěrovými institucemi*. [online]. Dostupné z <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/dohled-nad-uverovymi-institucemi/#>, [vid. 17. 2. 2021].
8. ČNB, 2021. *Institucionální uspořádání finanční regulace a dohledu v Evropské unii a úloha bank Evropského systému centrálních bank ve finanční regulaci a dohledu*. [online]. Dostupné z http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/ostatni_analyticke_publikace/download/fin_regulace_eu.pdf, [vid. 12. 3. 2021].
9. ČNB, 2021. *Zprávy o výkonu dohledu nad finanční trhem*. [online]. Dostupné z <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/souhrnne-informace-fin-trhy/zpravy-o-vykonu-dohledu-nad-financnim-trhem/>, [vid. 17. 2. 2021].
10. DI MAURO, F., CARISTI, P., COUDERC, S., DI MARIA, A., HO, L., GREWAL, B. K., MASCIANTONIO, S., ONGENA, S. a S. ZAHER, 2013. *Islamic Finance in Europe*. Occasional Paper Series, No. 146. Frankfurt: European Central Bank. ISSN 1725-6534.
11. DVOŘÁK, P., 1999. *Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-141-3.
12. EC, 2009. *Data collection for prices of current accounts provided to customers. Final Report*. Brussels: European Commission.
13. FAÚ, 2021. *Výroční zpráva za rok 2020*. Praha: FAÚ.
14. FORIŠKOVÁ, D., 2008. *Základy komerčního bankovníctví (Texty pro distanční studium)*. Ostrava: Ostravská univerzita.
15. GSFT, 2020. *Výroční zpráva za rok 2019*. Praha: Garanční systém finančních trhů.
16. HALÁSEK DOSEDĚLOVÁ, K., 2009. Zvyšující se riziko firemních úvěrových podvodů. *Bankovníctví*, roč. 2009, č. 6-7, s. 24-25. ISSN 1212-4273.
17. HRDÝ, M., 2005. *Oceňování finančních institucí*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-6376-7.

18. GSFT, 2021. *Garanční systém finančního trhu*. [online]. Dostupné z <https://www.garancnisystem.cz/>, [vid. 19. 3. 2021].
19. IFC, 2019. *Credit Reporting Knowledge Guide 2019*. Washington: World Bank.
20. IFSB, 2020. *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2020*. Islamic Finance Stability Board.
21. ING, 2021. *Negative rates to continue clouding the banking outlook in 2021* [online]. Dostupné z <https://think.ing.com/articles/bank-outlook-2021-negative-rates-continue-to-cloud-the-bank-outlook>, [vid. 14. 4. 2021].
22. IQBAL, Z. a A. MIRAKHOR, 2011. *An Introduction to Islamic Finance: Theory and Practice*. 2nd ed. Singapore: Wiley Finance. ISBN 978-0-470-82811-3.
23. JENNINGS, M., 2007. MiFID: pravidla jednání ve vztahu k zákazníkům. *Bankovníctví*, roč. 2007, č. 1, s. 22-23. ISSN 1212-4273.
24. KALABIS, Z., 2005. *Bankovní služby v praxi. Jak se zorientovat v nabídce bankovních produktů*. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0882-1.
25. KAŠPAROVSKÁ, V., a kol., 2006. *Řízení obchodních bank. Vybrané kapitoly*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-381-7.
26. LAUŠMANOVÁ, M., 2011. Basel III může pozitivně ovlivnit řízení bank. *Bankovníctví*, roč. 2011, č. 2, s. 18-21. ISSN 1212-4273.
27. MACHALA, K., 2007. Způsoby bankovních krádeží se mění, kriminalita zůstává. *Bankovníctví*, roč. 2007, č. 1, s. 8-9. ISSN 1212-4273.
28. MACHALA, K., 2011. Mění se svět bankovních poplatků. *Bankovníctví*, roč. 2011, č. 1, s. 8-10. ISSN 1212-4273.
29. MAITAH, M., 2009. Banka v islámském pojetí. *Bankovníctví*, roč. 2009, č. 2, s. 16-17. ISSN 1212-4273.
30. MASCIANDARO, D. a D. ROMELLI, 2015. *Central Bankers as Supervisors: Do Crises Matter?* Baffi Carefin Centre Research Paper Series, No. 2015-4.
31. MONEYVAL, 2021. *Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism*. [online]. Dostupné z <https://www.coe.int/en/web/moneyval>, [vid. 7. 4. 2021].
32. MPSV, 2021. *Životní a existenční minimum*. [online]. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum>, [vid. 12. 3. 2021].
33. MUSA, H., 2011. *Islamské financie a bankovníctvo*. Bratislava: Iura Edition. ISBN 978-80-8078-412-6.
34. MUSA, H. a Z. MUSOVÁ, 2009. Islamic Banks versus Conventional Banking Systems. In *Finanční řízení podniků a finančních institucí*. Ostrava: VŠB – TU, s. 231-238. ISBN 978-80-248-2059-0.
35. NĚMEC, R., 2011. Zajištění závazků podle nového občanského zákoníku. *Právní rádce*, roč. 19, č. 6, s. 16-20. ISSN 1213-7693.
36. NEPOŽITKOVÁ, I., 2003. Přejít na dvoustupňový v České republice. In *Politologica 1*, s. 83-97. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0619-5.
37. NITSCHNEIDEROVÁ, Z., 2013. *Zástavní právo podle nového občanského zákoníku*. [online]. Dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/zastavni-pravo-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91605.html>, [vid. 12. 3. 2021].
38. PÁNEK, D., 2005. *Bankovní regulace a dohled: Distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3660-5.
39. PAVELKA, F. a R. OPLTOVÁ, 2003. *Jak správně na hypotéky*. Praha: Consultinvest, 2003. ISBN 80-901486-7-3.

40. PETRUŠOVÁ, M., 2010. Architektura dohledu se mění. *Bankovníctví*, roč. 2010, č. 12, s. 20-21. ISSN 1212-4273.
41. PINTER, L., 2010a. *Pôsobenie komerčnej banky na peňažnom a devízovom trhu*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. ISBN 978-80-557-0068-7.
42. PINTER, L., 2010b. *Úverový proces a zabezpečovacie inštrumenty komerčných bánk*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. ISBN 978-80-557-0080-9.
43. POLOUČEK, S. a kol., 2013. *Bankovníctví*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-491-9.
44. PRICE WATERHOUSE, 1994. *Úvod do řízení úvěrového rizika*. Praha: Management Press. ISBN 80-85603-49-7.
45. PRICE WATERHOUSE, 1999. *Zásady řízení úvěrů*. Praha: Management Press. ISBN 80-85943-91-3.
46. RAIFFEISENBANK, 2021. *Kontokorentní hypotéka*. [online]. Dostupné z <https://www.rb.cz/osobni/hypoteky/nabidka-hypotek/kontokorentni-hypoteka>, [vid. 10. 3. 2021].
47. REVENDA, Z., 2011. *Centrální bankovníctví*. 3. akt. vyd. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-230-7.
48. ROSE, P. S., 2002. *Commercial Bank Management*. New York: McGraw-Hill. ISBN 0-07-112122-6.
49. RŮČKOVÁ, P., 2011. *Finanční analýza*. 4. rozšíř. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3916-8.
50. ŘEPKOVÁ, I. a I. SKAUNIC, 2013. *Platební a zúčtovací styk*. Karviná: SU OPF. ISBN 978-80-7510-025-2.
51. S&P, 2021. *Islamic Finance Outlook*. 2021 Edition. S&P Global.
52. SOLUS. *SOLUS – Zájmové sdružení právníků osob*. [online]. Dostupné z <https://www.solus.cz/>, [vid. 12. 3. 2021].
53. STAVÁREK, D. a P. VODOVÁ, 2011. *Bankovní dohled*. Karviná: SU OPF. 28 s. ISBN 978-80-7248-819-3.
54. SYROVÝ, P., 2005. *Financování vlastního bydlení*. 4. přeprac. vyd. Praha: GRADA Publishing. ISBN 80-247-1097-8.
55. SYROVÝ, P. a T. TYL, 2003. *Osobní a rodinné finance*. Praha: GRADA Publishing. ISBN 80-247-0478-1.
56. SYROVÝ, P. a T. TYL, 2011. *Osobní finance. Řízení financí pro každého*. Praha: GRADA Publishing. ISBN 978-80-247-3813-0.
57. TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2012. *Corruption Perceptions Index 2012*. Berlin: Transparency International. ISBN 978-3-943497-29-8.
58. URBAN, J., 2008. Tři úhly pohledu na úvěrový podvod. *Bankovníctví*, roč. 2008, č. 8, s. 18-22. ISSN 1212-4273.
59. ÚŘAD VLÁDY, 2011. *Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012*. [online]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-korupci-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci.aspx> [cit. 2021-06-05].
60. ÚŘAD VLÁDY, 2021. *Analýza možností boje s korupcí v soukromé sféře*. [online]. Dostupné z <http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-temata/ostatni/Analyzamoznosti-boje-s-korupci-v-soukrome-sfere.pdf> [cit. 2021-05-10].
61. ÚŘAD VLÁDY, 2013. *Od korupce k integritě – Strategie vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014*. [online]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2013-2014/Strategie-2013-a-2014---aktualni-verze.pdf> [cit. 2021-06-05].

62. USMANI, T. M., 2002. *An Introduction to Islamic Finance*. New York: Kluwer Law International. ISBN 90-411-1619-2.
63. VENCOVSKÝ, F., Z. JINDRA, J. NOVOTNÝ, K. PŮLPÁN a P. DVOŘÁK, 1999. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. Praha: Bankovní institut.
64. VODOVÁ, P., 2008. Bankovní úvěry jako jeden ze zdrojů financování firem. In RŮČKOVÁ, P. a kol. *Corporate Governance v ČR*. Praha: Professional Publishing, s. 101 – 106. ISBN 978-80-86946-87-0.
65. VODOVÁ, P., 2009. *Modelování trhu úvěrů v České republice*. Karviná: SU OPF. ISBN 978-80-7248-539-0.
66. VODOVÁ, P., 2006. *Řízení finančních rizik A. Distanční studijní opora*. Karviná: OPF SU. ISBN 80-7248-349-8.
67. ZIEGLER, K., L. ŽALMAN a J. ŠPERL, 1997. *Finanční řízení bank*. Praha: Bankovní institut. ISBN 978-80-9022-431-5.
68. ZIMKOVÁ, E., 2009. *Bankovníctvo*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. ISBN 978-80-8083-801-0.
69. ZIMKOVÁ, E., 2010. *Riadenie komerčnej banky. Vybrané kapitoly*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. ISBN 978-80-8083-966-6.

Právní normy:

1. Nařízení Evropského Parlamentu a Rady 2015/847 ze dne 20. května 2015 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků
2. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 596/2014 ze dne 16. dubna 2014 o zneužívání trhu
3. Nařízení vlády č. 33/2004 Sb., kterým se zrušují některá nařízení vlády v oblasti podpory bydlení z veřejných prostředků a kterým se stanoví některé podmínky státní finanční podpory hypotečního úvěrování bytové výstavby
4. Nařízení vlády č. 249/2002 Sb., o podmínkách poskytování příspěvků k hypotečnímu úvěru osobám mladším 36 let
5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.
6. Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu
7. Vyhláška č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry
8. Vyhláška č. 355/2020 Sb., o žádostech a některých informacích podle zákona o bankách a zákona o spořitelních a úvěrních družstvech
9. Vyhláška č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi
10. Vyhláška č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

11. Vyhláška č. 253/2013 Sb., kterou se stanoví podmínky tvorby povinných minimálních rezerv
12. Vyhláška č. 67/2018 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti
13. Úřední sdělení ČNB ze dne 13. listopadu 2020
14. Úřední sdělení ČNB ze dne 8. července 2020 Doporučení k řízení rizik spojených s poskytováním retailových úvěrů zajištěných rezidenční nemovitostí
15. Úřední sdělení ze dne 26. května 2009 k některým požadavkům na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
16. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
17. Zákon č. 6/193 Sb., o České národní bance
18. Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník
19. Zákon č. 196/2004 Sb., o dluhopisech
20. Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru
21. Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
22. Zákon č. 256/2008 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
23. Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření
24. Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech
25. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

SHRnutí STUDIjNÍ OPORY

Těší mě, že jste studijní text dočetli až sem ☺. Doufám, že jste v textu našli samé užitečné informace, a přeji Vám hodně štěstí u zkoušky ☺.

Pavla KlepkováVodová

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

Čas potřebný ke studiu

Klíčová slova

Průvodce studiem

Rychlý náhled

Tutoriály

K zapamatování

Řešená úloha

Kontrolní otázka

Odpovědi

Samostatný úkol

Pro zájemce

Cíle kapitoly

Nezapomeňte na odpočinek

Průvodce textem

Shrnutí

Definice

Případová studie

Věta

Korespondenční úkol

Otázky

Další zdroje

Úkol k zamyšlení

Název: **Bankovníctví**

Autor: **doc. Ing. Pavla Klepková Vodová, Ph.D.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné

Určeno: studentům SU OPF Karviná

Počet stran: 189

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.